

RÁMEC STRATEGIE KONKURENCESCHOPNOSTI

NÁRODNÍ EKONOMICKÁ RADA VLÁDY

Michal Mejstřík (editor) a kolektiv NERV

Rámec Strategie konkurenceschopnosti a výchozí náměty NERVu

(Závěrečná zpráva podskupin Národní ekonomické rady vlády
pro konkurenceschopnost a podporu podnikání)

Vedoucí autorského kolektivu a editor: Michal Mejstřík

Kapitola 1: Úvod

Michal Mejstřík (garant), Jana Chvalková, Petr Janský, Aleš Michl, Martin Pospíšil

Kapitola 2: Instituce

Jana Chvalková, Lubomír Lízal (garanti), David Antoš, Anna Bajzíkova, Ivona Hrušová,
Petr Janský, Michal Mejstřík

Kapitola 3: Vzdelanost

Daniel Mních (garant), Jan Färber, Jáchym Hercher, Jan Indráček, Dagmar Katreniaková,
Josef Stejkoza, Jan Straka, Marek Škorpil, Jiří Voříšek

Kapitola 4: Trh práce a zboží – daňová struktura

Miroslav Zámečník (garant), Kateřina Klubíčková, Hana Hejlová, Tomáš Vagrman,
Petr Filipec

Kapitola 5: Rozvoj finančních trhů

Jan Procházka (garant), Martin Hanzlík, Oldřich Koza, Michael Princ, Svatopluk Svoboda

Kapitola 6: Technologická připravenost

Jiří Voříšek (garant), Tomáš Laboutka, Ota Novotný, Jiří Skuhrovec,

Kapitola 7: Zkvalitňování charakteristik podnikání

Michal Mejstřík (garant), Jana Chvalková, Petr Janský, Oldřich Koza, Michael Princ,
Václav Vislous

Kapitola 8: Inovace

Lubomír Lízal (garant), Daniel Mních, Martin Srholec

Tajemník skupin NERVu: David Havlíček

Recenzenti:

Milan Žák, Anton Marcinčin, Zuzana Murgašová (zejména 4. kapitola),
Daniel Trnka (s důrazem na 2. kapitolu)

1. upravené vydání

Úřad vlády České republiky, Národní ekonomická rada vlády (NERV)

Praha, 2011

© 2011 Michal Mejstřík (ed.) a kolektiv NERV

ISBN 978-80-7440-050-6

Kapitola 1 – Úvod

1.1	Úvodem.....	13
1.2	Úvod: Konkurenceschopnost v malé otevřené ekonomice	23
1.3	Úvod: Proč a kde ztrácíme cenovou konkurenceschopnost? Modelování reálného efektivního měnového kursu REER.....	36
1.4	Úvod: Necenová konkurenceschopnost a její faktory.....	47

Kapitola 2 – Instituce

2	Pilíř II – Instituce.....	57
2.1	Mezinárodní srovnání.....	57
2.1.1	Pozice ČR.....	57
2.1.2	Poučení z přístupů různých zemí.....	59
2.2	Analýza současného stavu v České republice.....	60
2.2.1	Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti.....	61
2.2.2	Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v oblasti institucí	65
2.3	Podrobněji k vybraným opatřením a doporučená řešení	66
2.3.1	Boj s nadměrnou a neefektivní regulací – RIA a CIA, Rozpočtová rada vlády a transparentní lobbying.....	66
2.3.2	Reforma – veřejné instituce produktivní a vstřícné k podnikání	76
2.3.3	Vymáhání práva.....	91
2.3.4	Konkurenceschopná Česká republika na mezinárodní úrovni	93
2.3.5	Dílčí opatření k diskuzi	96
2.4	Systematika navrhovaných opatření	99
2.4.1	Analytická a koordinační opatření.....	99
2.4.2	Systematická opatření	100
2.4.3	Komunikační opatření a otevřené vládnutí.....	100
2.4.4	Úsporná opatření.....	100
2.4.5	Podrobnější rozpracování cílů.....	102
2.4.6	Přehled všech hodnocených variant a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů. 105	
2.5	Přesah do opatření ostatních skupin NERV.....	118

Kapitola 3 – Vzdělanost

3	Úvod – Motivace.....	123
3.1	Mezinárodní srovnání a český stav.....	125
3.2	Situace a doporučovaná opatření	135
3.3	Předškolní vzdělávání	136
3.4	Základní a středoškolské vzdělávání (regionální školství)	138
3.5	Terciární vzdělávání.....	153

Kapitola 4 – Trh práce a zboží – daňová struktura

4	Porovnání daňové struktury v zemích OECD a možné změny daňové struktury v ČR	165
4.1	Vývoj celkových daňových výnosů k HDP v čase (OECD Tax Tables, 2010)....	166
4.2	Podíl jednotlivých typů daní na celkových daňových výnosech v zemích OECD	167
4.3	Daňová struktura v ČR v mezinárodním srovnání.....	171
4.4	Daňový klín v ČR.....	171
4.5	Zdanění práce (průměrná efektivní sazba) v závislosti na příjmu a stavu	172
4.6	Shrnutí	173

Kapitola 5 – Rozvoj finančních trhů

	Pilíř VIII – Rozvoj finančních trhů.....	181
5.1	Mezinárodní srovnání.....	181
5.2	Benchmarking – lessons to be learned	182
5.3	Analýza současného stavu v České republice.....	183
5.3.1	Klíčové okruhy problémů	183
5.3.2	Cíle.....	186
5.3.3	Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů..	187
5.3.4	Bližší nástin jednotlivých opatření + tabulky a grafy	189

Kapitola 6 – Technologická připravenost

6	Pilíř „Technologická připravenost“	203
6.1	Úvod.....	203
6.2	Mezinárodní srovnání.....	204
6.2.1	Světové trendy a pozice ČR	204
6.2.2	Poučení z přístupů jiných zemí	207
6.3	Analýza současného stavu v ČR a návrhy opatření na zvýšení konkurenceschopnosti	208
6.3.1	Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti.....	208
6.3.2	Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v dané oblasti	211
6.3.3	Návrhy opatření pro zvýšení konkurenceschopnosti a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů	212
6.4	Přesah do opatření ostatních skupin NERV.....	217
6.4.1	Vazby na pilíř Instrukce.....	217
6.4.2	Vazby na pilíř Školství a trénink	217
6.4.3	Vazby na pilíř Pracovní trh.....	217
6.4.4	Vazby na pilíř Inovace	218
6.5	Detailnější informace k pilíři Technologie	219
6.5.1	Přístupy jiných zemí při řešení pilíře.....	219
6.5.2	Regenerativní medicína	227

6.5.3	Nanotechnologie	230
6.5.4	Kosmické technologie	232
6.5.5	Katalog služeb veřejné správy	238
6.5.6	Centra sdílených služeb a centralizace zdrojů sloužících pro poskytování veřejných služeb	238
6.5.7	Vlastnosti úložiště digitalizovaných dokumentů veřejné moci.....	240
6.5.8	Cloud computing.....	241

Kapitola 7

7	Pilíř XI – Zkvalitňování charakteristik podnikání	247
7.1	Mezinárodní srovnání	248
7.1.1	Orientační pozice ČR.....	248
7.1.2	Poučení z přístupů různých zemí.....	249
7.2	Analýza současného stavu v České republice.....	250
7.2.1	Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti.....	250
7.2.2	Klíčové okruhy problémů	264
7.2.2	Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v dané oblasti	269
7.2.3	Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů..	279
7.2.4	Vybrané varianty řešení a základní kroky k jejich implementaci (kdo a kdy) ...	281
7.3	Přesah do opatření ostatních skupin NERV.....	281

Kapitola 8 – Inovace

8.1	Mezinárodní srovnání a Benchmarking	287
8.2	Analýza současného stavu v České republice.....	290
8.3	Cíle.....	294
8.4	Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů..	295
8.5	Přílohy:.....	297

Závěr

Závěrem	307
---------------	-----

Abstrakt:

Rámcem Strategie konkurenceschopnosti a výchozí náměty NERVu

(Závěrečná zpráva podskupin Národní ekonomické rady vlády pro konkurenceschopnost a podporu podnikání)

Rámcem Strategie konkurenceschopnosti a výchozí náměty NERVu představuje analytický rozbor základních faktorů, které ovlivňují pozici České republiky na mezinárodních trzích. Cílem této analýzy je vyhodnotit na „tvrdých“ datech, jak si stojí Česká republika (přesněji subjekty zde působící) v porovnání s jinými státy z hlediska faktorů cenové i necenové konkurenceschopnosti, a dále pro jednotlivé vybrané ovlivnitelné faktory, v nichž ČR zaostává za vyspělými zeměmi, navrhnout opatření ke zlepšení stávajícího stavu. Pro zpracování analýzy byla využita celá řada datových zdrojů, počínaje databází zahraničního obchodu OSN, databáze ČSÚ, Eurostat, CzechTrade, OECD, Bloomberg, MMF, jakož i indexy Světového obchodního fóra, Světové banky atp.

Podrobněji se analýza zabývá následujícími oblastmi – instituce, vzdělanost, efektivnost trhů zboží, služeb a práce ve vztahu k daním, finančními trhy, technologickou připraveností, zlepšováním charakteristik podnikání a inovacemi. Pro každou z uvedených oblastí identifikuje analýza vyhodnocení pozice ČR v porovnání s jinými státy EU i mimo EU, posouzení základních problematických oblastí a cílů a opatření, s jejichž pomocí by se měly zlepšit předpoklady pro konkurenceschopnost subjektů z ČR na globálních trzích.

Klíčová slova: Konkurenceschopnost, Česká republika, indexy, zahraniční obchod

Abstract:**The Framework of the Competitiveness Strategy and Starting Points by NERV**

The Framework of the Competitiveness Strategy and Starting Points by NERV (National Economic Council of the Czech Government) is an analytical document investigating the fundamental factors, which influence the position of Czech Republic in the global markets. The aim of this analysis is to evaluate with use of „hard“ data the position of Czech Republic (more precisely the position of entities and individuals from CR) when compared with other countries. The target of the analysis is both to investigate the factors of price and non-price competitiveness and later elaborate more in detail selected factors, in which Czech Republic lags behind other developed countries and which are under the sphere of its influence, and propose measures to improve the situation. For the elaboration of the analysis a variety of data sources were deployed, including international trade database of the UN, Czech Statistical Office database, Eurostat, CzechTrade, OECD, Bloomberg, IMF, as well as the indices of World Economic Forum and World Bank etc.

The analysis investigates into greater detail the following areas – institutions, education, labor, goods and services markets efficiency with respect to taxation, financial markets, technological readiness, business sophistication and innovations. For each of the named areas the analysis identifies the benchmark of Czech competitiveness with other EU and non-EU countries, evaluation of the most crucial problems and measures, which the Czech Republic could deploy in order to improve the prerequisites for the global competitiveness of citizens and entities on its territory.

Keywords: Competitiveness, Czech Republic, indices, international trade

**Závěrečná zpráva podskupin
Národní ekonomické rady vlády pro
konkurenceschopnost a podporu podnikání**

Kapitola 1: Úvod

Garant a koordinátor: Michal Mejstřík

1.1	Úvodem.....	13
1.2	Úvod: Konkurenceschopnost v malé otevřené ekonomice	23
1.3	Úvod: Proč a kde ztrácíme cenovou konkurenceschopnost? Modelování reálného efektivního měnového kursu REER.....	36
1.4	Úvod: Necenová konkurenceschopnost a její faktory.....	47

Kontakt na zpracovatele kapitoly:

Michal Mejstřík: michal.mejstrik@gmail.com

Jana Chvalkovská: jana.chvalkovska@gmail.com

Petr Janský: jansky.peta@gmail.com

Aleš Michl: ales.michl@rb.cz

Martin Pospíšil: pospasil.martin@gmail.com

1.1 Úvodem

V roce 2005 přijala vláda historicky první dlouhodobější „Strategii hospodářského růstu ČR na léta 2005–2013“, která Českou republiku směřovala na „znalostně-technologické centrum Evropy s rostoucí životní úrovní a vysokou zaměstnaností“. Cílem strategie bylo „významným způsobem přiblížit ČR ekonomické úrovni hospodářsky vyspělých zemí EU při respektování principů udržitelného rozvoje“. Měřeno ukazatelem HDP na jednoho obyvatele tento cíl kvantifikovala tak, že „je v silách země dosáhnout v roce 2013 průměru EU“.

Jakkoliv šlo v českém kontextu o velmi dobře zpracovaný vládní materiál (který i z dnešního hlediska identifikoval řadu vážných problémů zejména na úrovni veřejné správy), nedokázal vyvolat vůli a ochotu k jejich řešení. Jak ukazuje [Tabulka 1](#), tempo konvergence (v HDP na obyvatele v PPP) se v posledních dobrých i špatných letech přes nadměrné zadlužování státu zastavilo. Do budoucna se lze „utěšovat“ jen zhoršováním situace v zemích jižního křídla eurozóny i východní Evropy. Svět se však rozvíjí globálně velice rychle a nerovnoměrně.

Tabulka 1: HDP na obyvatele podle standardu kupní síly (EU 27 = 100), v %. Zdroj: Eurostat.

Země	1995	2000	2003	2004	2005 ¹⁾	2006	2007	2008	2009
EU 27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU 25	105,0	105,0	104,0	104,0	104,0	104,0	104,0	103,0	103,0
Eurozóna 16	114,0	113,0	111,0	109,0	110,0	109,0	109,0	109,0	109,0
v tom:									
Belgie	129,0	126,0	123,0	121,0	120,0	117,0	116,0	115,0	116,0
Bulharsko	32,0	28,0	34,0	35,0	37,0	38,0	40,0	43,0	.
Česká republika	73,0	68,0	73,0	75,0	76,0	77,0	80,0	80,0	82,0
Dánsko	132,0	131,0	125,0	123,0	124,0	123,0	123,0	123,0	121,0
Estonsko	¹⁾ 36,0	45,0	54,0	57,0	61,0	66,0	69,0	68,0	64,0
Finsko	108,0	117,0	112,0	116,0	114,0	114,0	118,0	118,0	113,0
Francie	116,0	115,0	112,0	110,0	111,0	109,0	108,0	107,0	108,0
Irsko	103,0	131,0	141,0	142,0	144,0	145,0	147,0	133,0	127,0
Itálie	121,0	117,0	111,0	107,0	105,0	104,0	104,0	104,0	104,0
Kypr	88,0	89,0	89,0	90,0	91,0	91,0	93,0	97,0	98,0
Litva	36,0	39,0	49,0	50,0	53,0	55,0	59,0	61,0	55,0
Lotyšsko	31,0	37,0	43,0	46,0	49,0	52,0	56,0	56,0	52,0
Lucembursko	223,0	245,0	247,0	253,0	255,0	270,0	275,0	279,0	271,0
Maďarsko	52,0	55,0	63,0	63,0	63,0	63,0	62,0	64,0	65,0
Malta	86,0	84,0	78,0	77,0	78,0	77,0	76,0	79,0	81,0
Německo	129,0	118,0	116,0	116,0	117,0	116,0	116,0	116,0	116,0
Nizozemsko	123,0	134,0	129,0	129,0	131,0	131,0	132,0	134,0	131,0
Polsko	43,0	48,0	49,0	51,0	51,0	52,0	54,0	56,0	61,0
Portugalsko	77,0	81,0	79,0	77,0	79,0	79,0	78,0	78,0	80,0
Rakousko	135,0	131,0	127,0	127,0	124,0	125,0	123,0	124,0	124,0
Rumunsko	.	26,0	31,0	34,0	35,0	38,0	42,0	48,0	46,0
Řecko	84,0	84,0	93,0	²⁾ 94,0	²⁾ 91,0	²⁾ 93,0	²⁾ 92,0	²⁾ 94,0	²⁾ 94,0
Slovensko	48,0	50,0	55,0	57,0	60,0	63,0	68,0	72,0	73,0
Slovinsko	74,0	80,0	83,0	86,0	87,0	88,0	88,0	¹⁾ 91,0	¹⁾ 88,0

Spojené království	113,0	119,0	122,0	124,0	122,0	120,0	116,0	116,0	116,0
Španělsko	92,0	97,0	101,0	101,0	102,0	104,0	105,0	103,0	103,0
Švédsko	125,0	128,0	124,0	126,0	122,0	123,0	125,0	123,0	119,0
Ostatní země									
Chorvatsko	46,0	49,0	54,0	56,0	57,0	57,0	61,0	64,0	.
Island	133,0	132,0	125,0	131,0	130,0	123,0	121,0	122,0	117,0
Japonsko	129,0	117,0	112,0	113,0	113,0	110,0	109,0	.	.
Norsko	135,0	165,0	156,0	164,0	176,0	183,0	179,0	189,0	178,0
Spojené státy	159,0	161,0	156,0	157,0	159,0	154,0	151,0	146,0	146,0
Švýcarsko ²⁾	153,0	145,0	137,0	135,0	133,0	136,0	140,0	143,0	144,0
Turecko	30,0	42,0	36,0	40,0	42,0	44,0	45,0	47,0	.

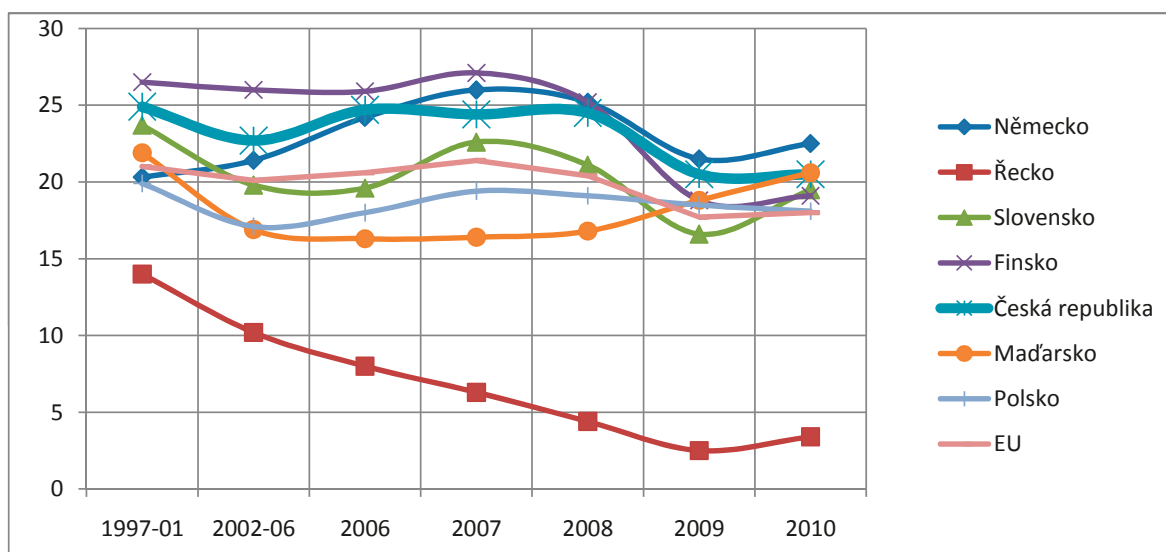
¹⁾ Změna metodiky

²⁾ Předběžné údaje

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb010>
ze dne 14. 3. 2011

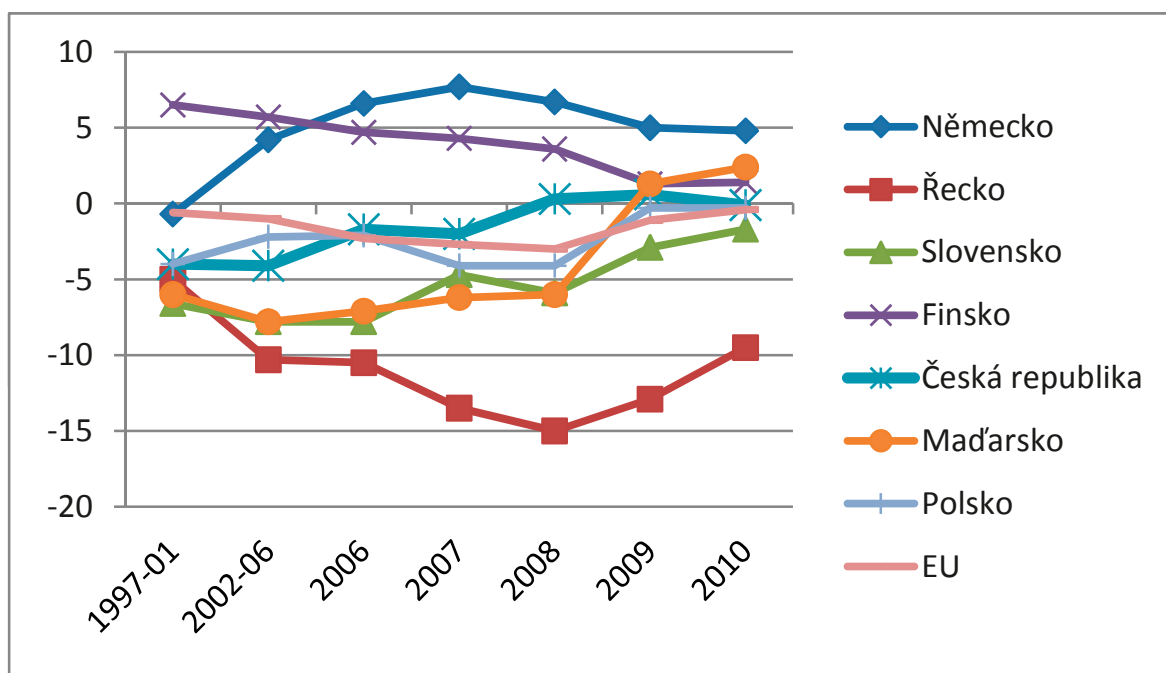
Tradiční makroekonomické ukazatele jsou mnohdy zavádějící, proto je třeba podrobnější analýza hospodářských dat. Z *Tabulky 1* je ku příkladu vidět, že zatímco Česká republika se přiblížila průměru EU za posledních 15 let o 9 procentních bodů, Řecko za stejné období postoupilo o 10 procentních bodů na 94 % průměru EU. Nicméně současné řecké problémy hovoří o nekvalitním hospodářském růstu založeném na dekádě expanzivního veřejného rozpočtování a nízkých úsporách. K tomu je však třeba také dodat, že tato „nekvalita“ nebyla příliš patrná při běžném pohledu na tradiční makroekonomické statistiky (růst HDP, deficit veřejných financí nebo podíl vládních výdajů). Nicméně při pohledu na vývoj hrubých národních úspor (viz *Obrázek 1*) je zřejmé, že jak soukromé, tak hlavně veřejné úspory byly v Řecku po celou dobu této konvergence hluboko pod evropským průměrem¹. Růst a konvergence byly tak založeny na půjčkách a nikoliv na úsporách.

¹ Viz na příklad Statistical Annex of European Economy – Autumn 2010, Tabulky 43, 44 a 45, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-7_en.pdf

Obrázek 1: Hrubé národní úspory²; určeno jako % z HDP (1997–2010).Zdroj: Statistical Annex of European Economy – Autumn 2010³

Pokud zemi chybí vlastní úspory, musí si jak soukromý, tak veřejný sektor půjčovat peníze na hospodářský růst (viz **Obrázek 2**). Statistika konvergence (**Tabulka 1**) je v takovém prostředí silně zkreslena a musí být doprovázena i jinými ukazateli.

Obrázek 2: Čisté národní půjčky poskytnuté (větší než 0) nebo čisté národní výpůjčky přijaté (menší než 0); určeno jako % z HDP (1992–2010). Zdroj: Statistical Annex of European Economy – Autumn 2010

2 Hrubé úspory měří tu část hrubého národního disponibilního důchodu (tj. hrubý národní důchod plus saldo běžných transferů s nerezidenty), která se nepoužívá na spotřebu a může být proto použita na investice, nebo na kapitálové transfery nerezidentům.

3 Data za roky 1997–2001 a 2002–2006 jsou stejná jako v **Obrázku 2** 5leté průměry

Je vidět, že růst, který není založený na vlastních úsporách, ale na externím půjčování, není pro zemi našeho typu dlouhodobě udržitelný. Z tohoto pohledu je na tom Česká republika zatím relativně dobře. Patříme k zemím, které tvoří lehce nadprůměrné úspory v poměru k HDP (na úrovni zhruba pětiny HDP) a v posledních letech jsme měli čisté výpůjčky okolo nuly, což je pro konvergující ekonomiku únosné. Dodejme, že země jako Rakousko, Německo, Finsko, Švédsko či Dánsko dokáží uspořit podobně nebo ještě více procent HDP než my, a to hlavně v soukromém sektoru.

Je tedy nutné uchovat takové prostředí, kdy soukromý sektor bude i nadále spořit a veřejný sektor nebude dlouhodobě tvořit schodky veřejných financí. Zároveň je třeba zvýšit efektivitu veřejných financí (tj. cyklicky očištěné strukturální schodky). Samotné zaměření na statistiku velikosti deficitu je nedostatečné. Je nutné opakovaně měřit kvalitu výdajů tak, jak to známe z privátního sektoru (čistá současná hodnota, ukazatele návratnosti), a provést efektivní institucionální reformu veřejných výdajů⁴. Ke zvýšení přidané hodnoty může přispět, když stát přehodnotí některé výdaje na některé statky s tím, zda by je nemohl lépe poskytovat soukromý sektor. Zásadně je třeba zkvalitnit veřejný sektor tak, aby nebyl bariérou konkurenceschopnosti.

Snižování schodku veřejných financí se věnuje i současný výzkum Mezinárodního měnového fondu (MMF)⁵. Kromě odhadu fiskálních multiplikátorů hodnotí tento výzkum i úsporná opatření v platnosti od roku 2011 oproti možným alternativám. Autoři Klyuev a Snudden se dále dívají na možnosti dosažení plánovaného nulového deficitu v roce 2016 při udržení co nejvyššího růstu. Jimi odhadované krátkodobé fiskální multiplikátory mezi nulou a 0.5 jsou výrazně nižší než například ty nejspíše předpokládané Českou Národní Bankou (0.5–0.6). Tento výzkum MMF navrhuje z hlediska dopadu na růst používat spíše spotřební daně a z veřejných výdajů krátit transfery. Zároveň i výzkumníci z MMF zdůrazňují, že snižování schodku veřejných financí by mělo být hodnoceno i z jiných hledisek, než pouze z hlediska dopadu na růst.

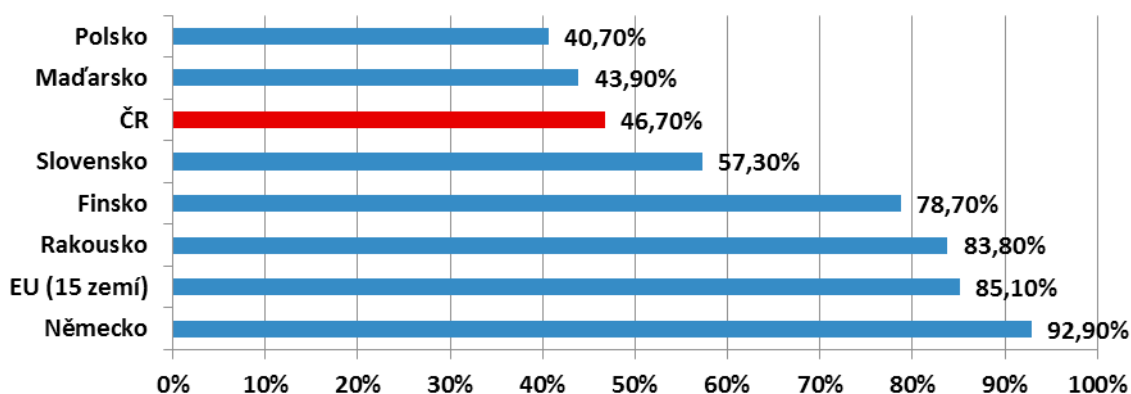
Lze předeslat, že zejména tam, kde byl v české ekonomice soukromý sektor vystaven konkurenci, dokázal se během let vzestupu ekonomiky i mezinárodního poklesu adaptovat a přiblížit se reálně světu strukturou nabídky a náklady. Tam, kde subjekty soukromého sektoru byly vystaveny slabší konkurenci či se spoléhaly např. pouze na státní zakázky, docházelo k nárůstu jednotkových nákladů práce stejně jako ve veřejném sektoru. K průměrné úrovni evropské EU-27 rostla rychleji původně velmi nízká úroveň mezd a platů, pomaleji národohospodářská produktivita práce odrážející i přidanou hodnotu nabídky struktury zboží a služeb měnící se s poptávkou. Hodinová národohospodářská produktivita práce dosahovala v roce 2009 podle odhadů OECD zhruba poloviční úroveň vyspělých států eurozóny, ale zaostávala za Slovinskem i Slovenskem (viz *Obrázek 3*).

4 Viz. Závěrečná zpráva NERV, str. 66.

<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/zaverecna-zprava-NERV.pdf>

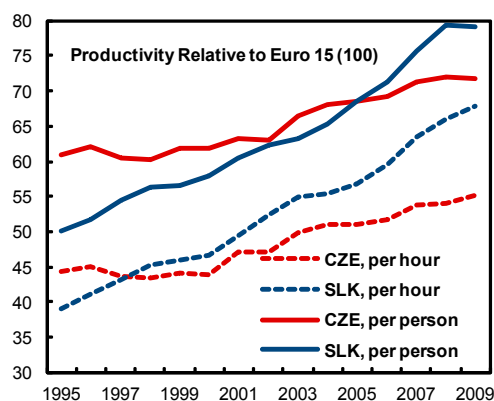
5 Viz The Effects of Fiscal Consolidation in the Czech Republic, IMF Working Paper v předběžné verzi z března roku 2011 autorů Vladimír Klyuev a Stephen Snudden.

Obrázek 3: Produktivita práce jako HDP (PPP) 2009 za odpracovanou hodinu (USA = 100%)

Zdroj: OECD http://stats.oecd.org/OECDStat_Metadata/ShowMetadata.ashx?Dataset=LEVEL&ShowOnWeb=true&Lang=en

Zatímco sousední země jako Slovensko technologickými a strukturálními změnami přesouvají zaměstnanost do sektorů s vysokou produktivitou a rychle konvergují (byť s určitým zadlužením), růst produktivity v ČR se zpomaluje. To není dlouhodobě udržitelné.

Obrázek 4: Růst produktivity práce v ČR a na Slovensku oproti EU15. Zdroj: Murgašová MMF(2011)⁶

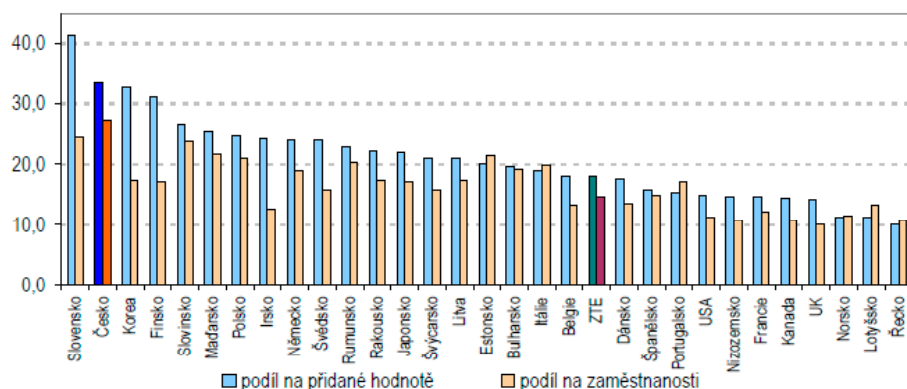
Krátkodobější vývoj během končící recese zatím ukazuje jen dílčí ozdravné změny, ale neukazuje přelomové změny, což při absenci reformních kroků politicky křehkých a měnících se vlád nemůže být překvapením.

V souvislosti se strukturálními změnami směrem k subjektům a aktivitám s vyšší produktivitou práce s obvyklým zpožděním rostla koncem roku 2010 i míra nezaměstnanosti až na 9,6 %. Se státy EU 27 byla bilance stále aktivnější (náš export táhne zejména silná ekonomika Německa, Polska a oživujícího se Slovenska), se státy mimo EU 27 stále pasivnější (stále více dovážíme z Číny, Ruska, Malajsie či Koreje). Z hlediska struktury zaměstnanosti stále platí, že Česká republika je ve světě průmyslová velmoc. Celkem 37,1 % zaměstnanců v Česku je v průmyslu, průměr EU je přitom 24 %, výrazně vystupuje postavení Česka a Slovenska na údajích za zpracovatelský průmysl na *obr. 5*.

6 Příspěvek Z. Murgašové MMF (2010), Main Competitiveness Challenges for the Czech Republic na konferenci EC DG EcoFin „The Czech and Slovak economies: 17 years after“ Brusel 2010, viz http://ec.europa.eu/economy_finance/events/2010/20101119-czech-slovak-economies/main_en.htm

Obrázek 5: Podíl zpracovatelského průmyslu na přidané hodnotě a zaměstnanosti v rozvinutých průmyslových zemích v roce 2008

Zdroj: Citováno dle BermanGroup (2010)⁷

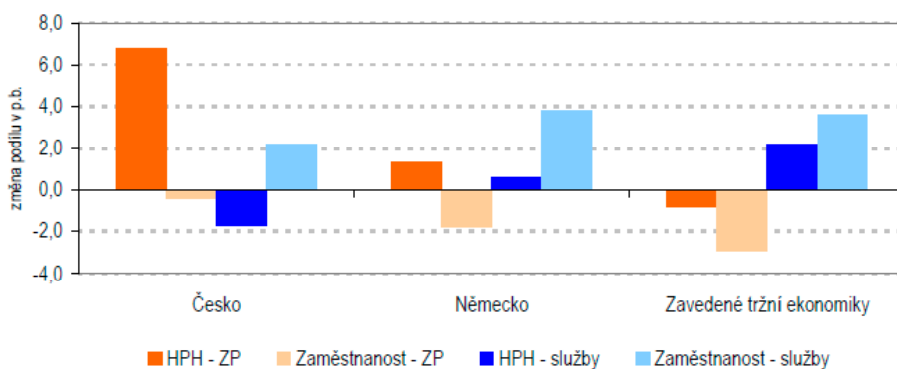
Poznámka: ZTE – zavedené tržní ekonomiky (viz graf 25).

Zdroj: Prognos (data OECD), vlastní výpočty.

Tento vývoj je odrazem „reindustrializace“ naší ekonomiky v letech 2000–2006 díky přílivu přímých zahraničních investic, které stimulovaly i domácí výrobce. Nicméně zaměstnanost rostla ve službách.

Obrázek 6: Změna odvětvové struktury v ČR a v zavedených tržních ekonomikách (2000–2008)

Zdroj: Citováno dle BermanGroup (2010)

Poznámka: Srovnávané zavedené tržní ekonomiky: Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Nizozemsko, Norsko, Rakousko, Švédsko, Švýcarsko, UK, USA

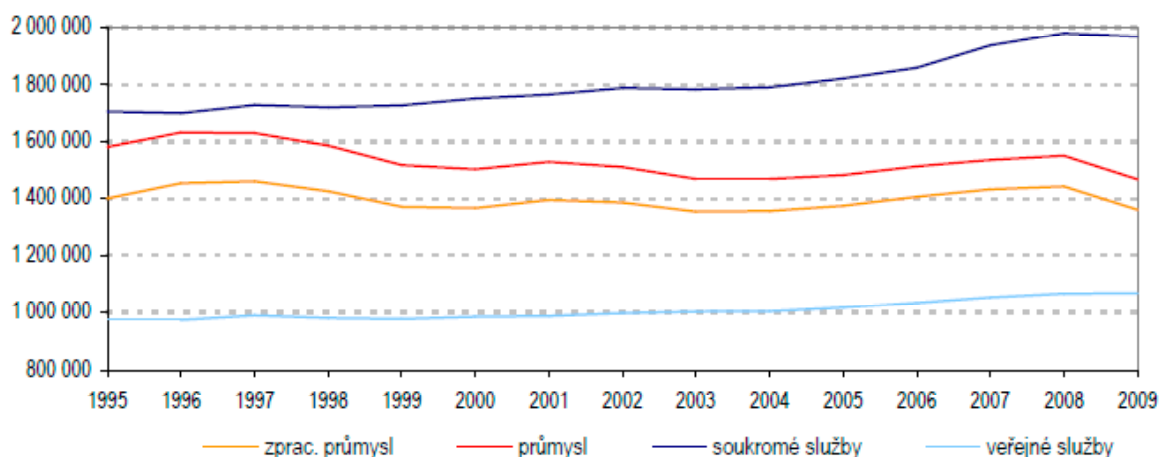
Zdroj: Prognos, vlastní výpočty.

Jakkoliv byl nárůst zaměstnanosti ve službách citelný (viz **Obrázek 7**), nebyl na rozdíl od zavedených ekonomik (viz **Obrázek 6**) doprovázen dostatečným růstem produktivity práce, což vedlo k poklesu jeho podílu na přidané hodnotě, neboť i v soukromých službách rostly nejrychleji služby s nízkou přidanou hodnotou (pohostinství, silniční doprava, maloobchod). V průmyslu vystaveném mezinárodní konkurenci přicházely s každou recesí pravidelné restrukturalizace s poklesem počtu pracovníků a růstem produktivity. Naopak počet zaměstnaných stoupal v soukromých a veřejných službách i v době recesí.

⁷ BermanGroup (2010), Socio-ekonomická analýza, SWOT: Analýza věcných priorit a potřeb oblastí v působnosti MPO v programovacím období 2014+, MPO ČR

Obrázek Z: Vývoj počtu zaměstnaných (FTE) ve vybraných skupinách odvětví (1995–2010)

Zdroj: ČSU, MFČR, výpočty zpracoval V. Pošta

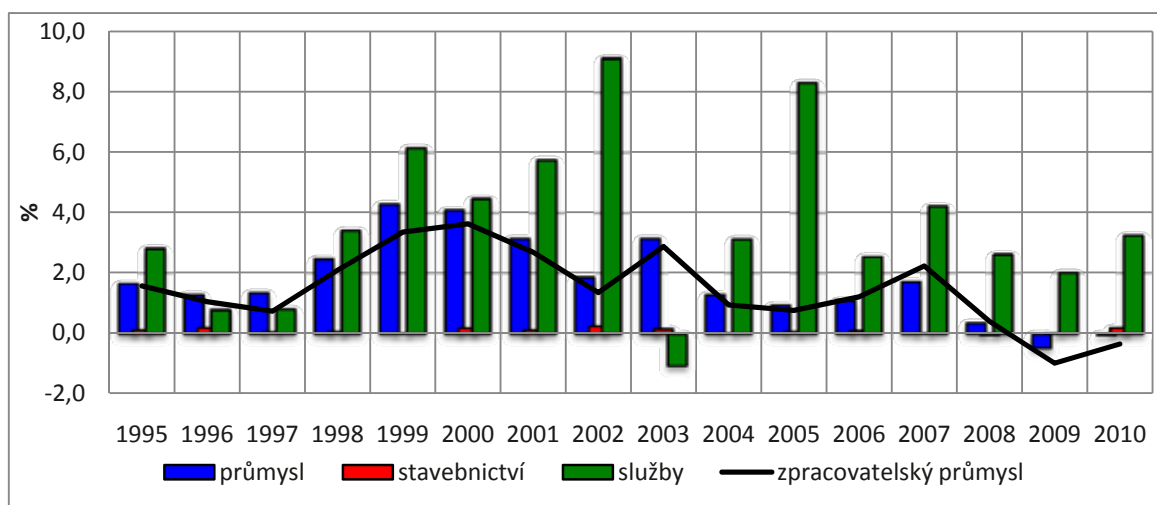
Poznámka: průmysl v sobě zahrnuje i zpracovatelský průmysl.

Z dlouhodobého hlediska sice roste v ekonomice význam terciární sféry (sektoru služeb), ale pomaleji se vyvíjí její sociální kapitál.⁸ Její (budoucí) význam se odrazil i v objemu přímých zahraničních investic (viz **Obrázek 8**). Lze plně souhlasit se závěry ČNB i studie BermanGroup (2010), že „vysoký příliv PZI do ČR byl ve sledovaném období základním faktorem vnější rovnováhy ekonomiky, neboť PZI tvořily hlavní zdroj financování dlouhodobě deficitního běžného účtu platební bilance ČR. Nicméně hlavní přínosy PZI pro hospodářský růst je třeba hledat na mikroekonomické úrovni. Zahraniční firmy do ČR přinesly nové technologie, metody řízení, přístup na zahraniční trhy a vyvolaly řadu dalších přínosů, jejichž dopad prakticky nelze kvantifikovat. Právě mikroekonomické přínosy plynoucí z přílivu PZI představují hlavní příčinu vysokého růstu souhrnné produktivity, jež byla ze tří čtvrtin zdrojem růstové výkonnosti ekonomiky v posledních patnácti letech (Viz **Obrázek 8**). Vedle přímých dopadů je třeba vyzvednout dopady nepřímé, související s postupným propojováním příchodích investorů s místními firmami. Příkladem může být velmi silný tlak na produktivitu a zavádění souvisejících změn na straně dodavatelů. Zahraniční firmy se tak staly zdrojem šíření úspěšných praktik a tím pozvedly i konkurenceschopnost původem místních firem.“

8 Dle testů PISA prováděných OECD se kvalita vzdělání v Česku zhoršuje (podrobněji 3. kapitola). Jiným příkladem přetrvávajícího odstupe lidského kapitálu je stále relativně nízký přístup domácností k internetu. S připojením českých domácností k internetu (54 %) jsme pod průměrem Evropské unie, který v roce 2009 byl 65 %. Nejhůře jsou na tom domácnosti v Bulharsku (30 %) a v Rumunsku a Řecku (shodně 38 %). Internetovou velmocí můžeme nazvat Nizozemí, kde je k internetu připojeno 90 % všech domácností. S nepatrným odstupem jsou na dalších místech Lucembursko (87 %) a Švédsko (86 %).

Obrázek 8: Vývoj přílivu přímých zahraničních investic do ČR v období 1995–2010.

Zdroj: ČSÚ, MFČR, výpočty zpracoval V. Pošta

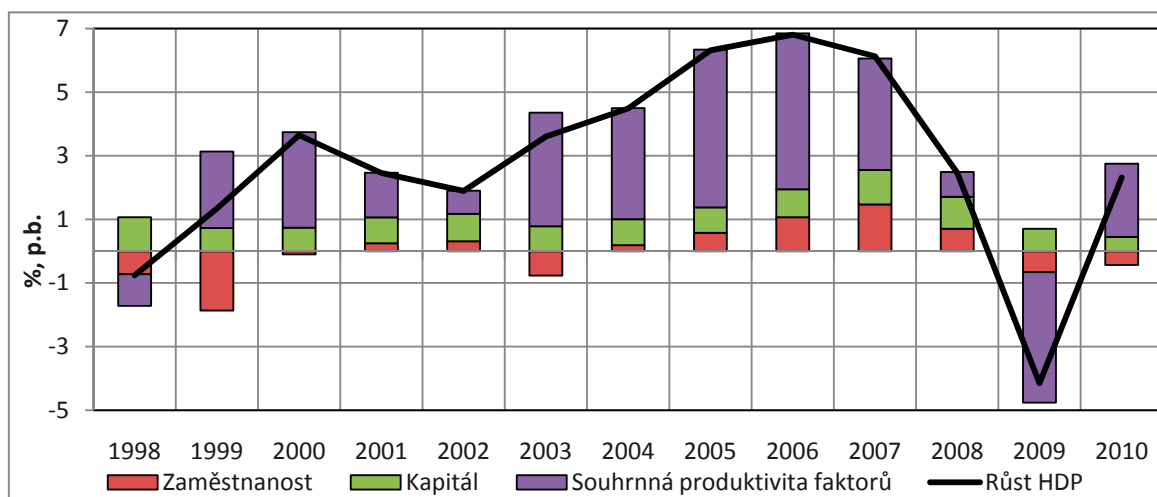

Zdroj: BermanGroup (2010)

Určitou představu o příspěvcích jednotlivých faktorů růstu HDP naznačuje **Obrázek 9**, který přes dodnes ne zcela dořešenou metodologii produkčních funkcí dokládá malou roli růstu založeného na růstu základních faktorů – zaměstnanosti a fyzického kapitálu. Ale separaci vlivů mnoha dalších faktorů ovlivňujících residuální růst efektivity a souhrnné produktivity již tento model nedává. Podrobněji se k těmto otázkám vrátíme v kapitole 1.4.

Obrázek 9: Příspěvek růstu faktorů a jejich efektivity k růstu HDP.

Zdroj: ČSÚ, MFČR, výpočty zpracoval V. Pošta

Zdroj: BermanGroup(2010)

Ani dlouhodobější ani krátkodobější data uvedená v této studii zatím s ohledem na složité mezinárodní prostředí nesignalizují zásadnější zlomové tendence ve vývoji české ekonomiky. Obnovení tradičních komponent růstu je pomalejší díky nezbytnému zpomalení zadlužování

veřejných rozpočtů, ekologické indikátory budí jisté naděje, že jde o ekologicky šetrný růst. Podhoubí pro udržení dlouhodobé konkurenceschopnosti (související s dlouhodobě rostoucí kvalitou života) uvedené v kapitole 1.4 se nám nedaří oproti jiným zemím dostatečně rychle adaptovat. Ambiciózní cíl vybudovat „znalostně-technologické centrum Evropy s rostoucí životní úrovní a vysokou zaměstnaností“ nám zůstává vzdálen, ačkoliv některé sousední země (Německo, země severní Evropy) přes vědomé zpomalení růstu životní úrovně se jako znalostně-technologické centrum s vysokou mezinárodní konkurenceschopností udržely či se jím staly. Německo navíc, a to i přes přesun některých výrobních závodů mimo své území, zvýšilo zaměstnanost a míra nezaměstnanosti je na historicky nejnižší úrovni.

Je nutno si položit otázku v čem je problém u nás a zdali náš strategický cíl nadále platí. Navíc se objevují nové výzvy – jak ukazují analýzy OECD mnoho jiných zemí ve světě zavádí strukturální reformy s cílem vytvořit podmínky pro zvýšení lokální a globální konkurenceschopnosti svých podniků⁹. I proto je nutno urychlit promyšlený reformní pohyb, abychom si dokázali být jen udržet stávající pozici.

Dodejme, každá reforma dlouhodobější povahy kdekoliv na světě naráží na protichůdné politické a ekonomické zájmy.

9 Výmluvný přehled podávají zprávy OECD „Making Reform Happen : Lessons from OECD countries“, Paris 2010, zprávy o kvalitě vzdělání PISA, zprávy IMF aj.

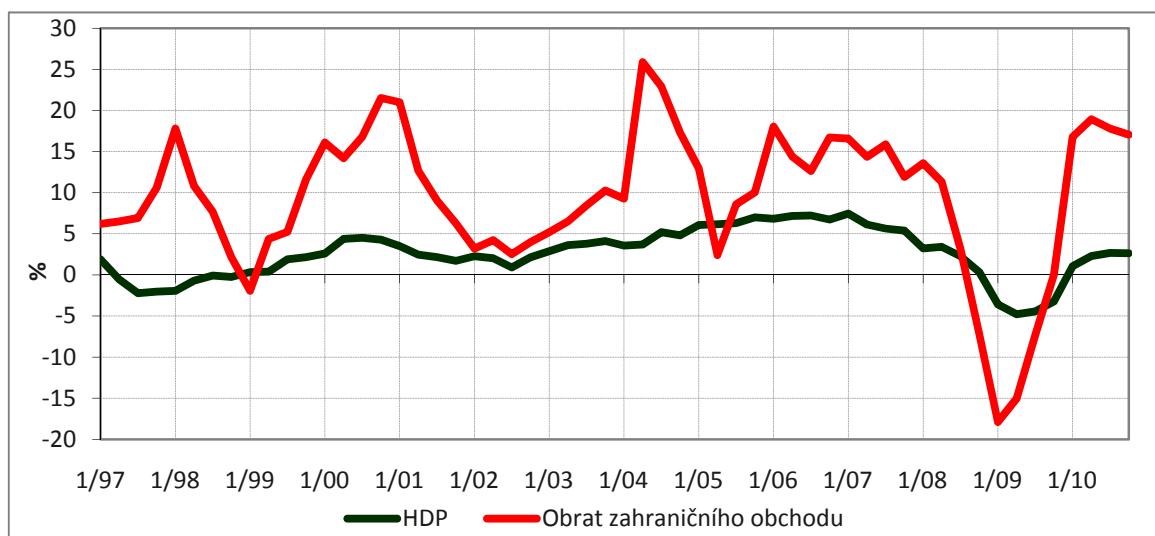
1.2 Úvod: Konkurenceschopnost v malé otevřené ekonomice

V rámci přípravy této studie jsme se přiklonili k definici OECD, podle které je **konkurenceschopnost vymezena schopností produkovat zboží a služby, které obstojí v testu mezinárodní konkurence, a zároveň schopností udržovat nebo zvyšovat reálný HDP**. Potenciál konkurenceschopnosti subjektů působících na území České republiky není dán pouze jejich subjektivními charakteristikami. Tento potenciál je zásadně dotvářen jak neovlivnitelnými podmínkami jejich fungování (přírodními, geografickými, podmínkami fungování v zahraničí, konkurenčními subjekty, globálním hospodářským a finančním cyklem) tak podmínkami ovlivnitelnými činností národní vlády a veřejné správy (ovlivňující případně i podmínky vnitřního trhu EU).

Česká republika je malá¹⁰, otevřená¹¹ ekonomika s vlastní měnou a volně plovoucím kursem, s dlouhodobě rostoucím exportem a importem, ale značnou volatilitou obchodního obrátu i bilance – „čistým exportem“.

Obrázek 10: HDP a obrat zahraničního obchodu zbožím a službami (v cenách roku 2000, sezónně očištěno).

Zdroj: ČSÚ, MFČR, výpočty zpracoval V. Pošta

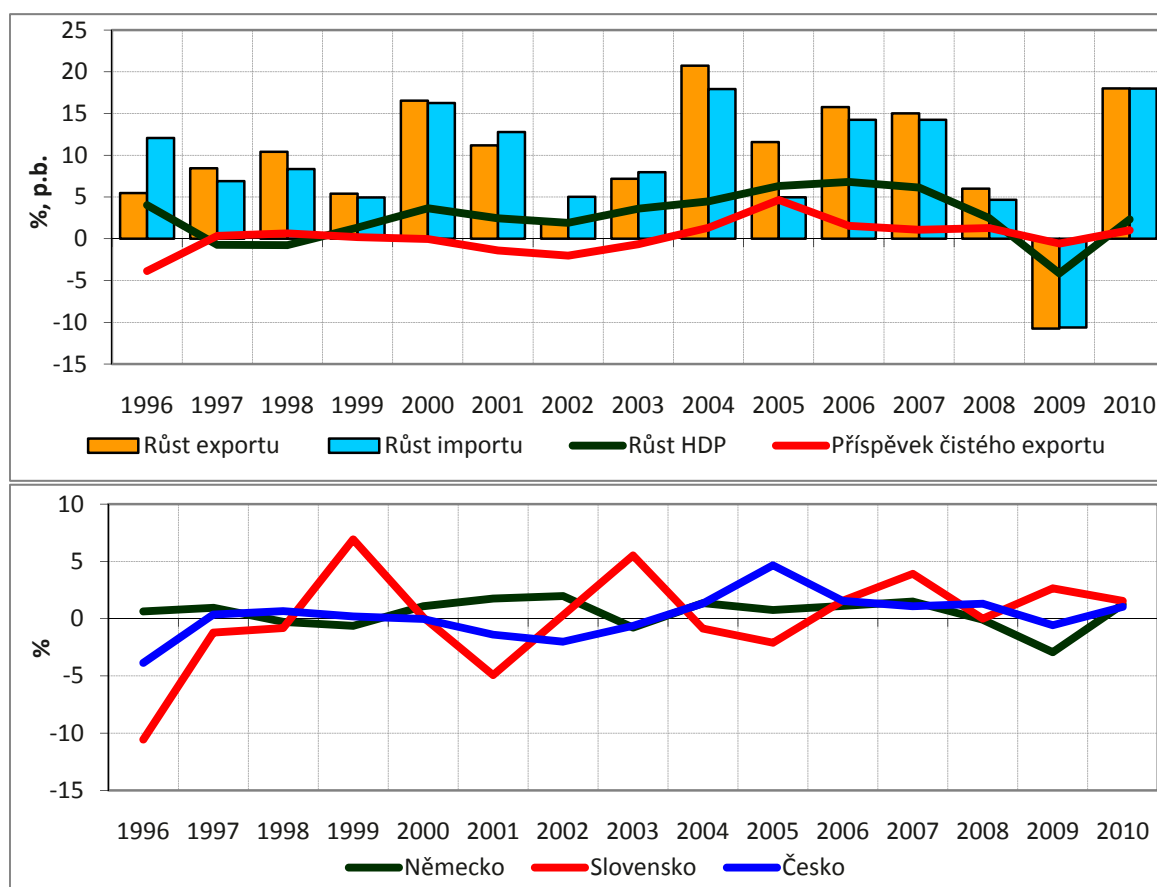
Přesto není volatilní čistý export jediným zdrojem růstu a rozvoje a jeho přímé (hotovostní) dopady do vnitřní ekonomiky jsou omezené.

10 Svou velikostí nemůže ovlivňovat své zahraniční obchodní partnery a je nucena akceptovat pravidla daného ekonomického systému.

11 Otevřená ekonomika je ekonomika zapojená do zahraničně ekonomických vztahů. V důsledku toho je část domácí produkce vyvážena a spotřebovávána v zahraničí a naopak část domácího důchodu je věnována na nákup dováženého zboží ze zahraničí (čtyř-sektorový model – domácnosti, firmy, stát, zbytek světa). (Hembera, 2005)

Obrázek 11a a 11b: Příspěvek čistých exportů k růstu HDP.

Zdroj: ČSÚ, MFČR, výpočty zpracoval V.Pošta

V delším časovém období má svůj velký význam i domácí poptávka. Ale vyšší otevřenost je pro ekonomiku přínosná tvorbou nových pracovních míst, rozšířením daňové základny; transferem technologií, know-how a manažerských dovedností.

V konkurenci okolních zemí, které jsou rovněž výrazně pro-exportně orientovány¹², musí i s ohledem na významný dovoz z mimoevropských států ČR sledovat mezinárodní konkurenceschopnost zde působících subjektů a podmínky pro ni.

Z hlediska celkové otevřenosti ekonomiky, měřeno jako celkový export/HDP, je ČR s 67 % velmi otevřenou ekonomikou, podobně jako Maďarsko (cca. 70 %) a Slovensko (74 %). Současně je ČR otevřená i z hlediska přímých zahraničních investic, díky jimž zahraniční investoři kontrolují až 95 % velkých finančních a 70 % nefinančních společností působících v ČR. Podmínky konkurenceschopnosti jsou i parametry rozhodování o jejich budoucnosti, přičemž toto rozhodování na centrálních úrovních se děje u vědomí nadnárodních trhů.

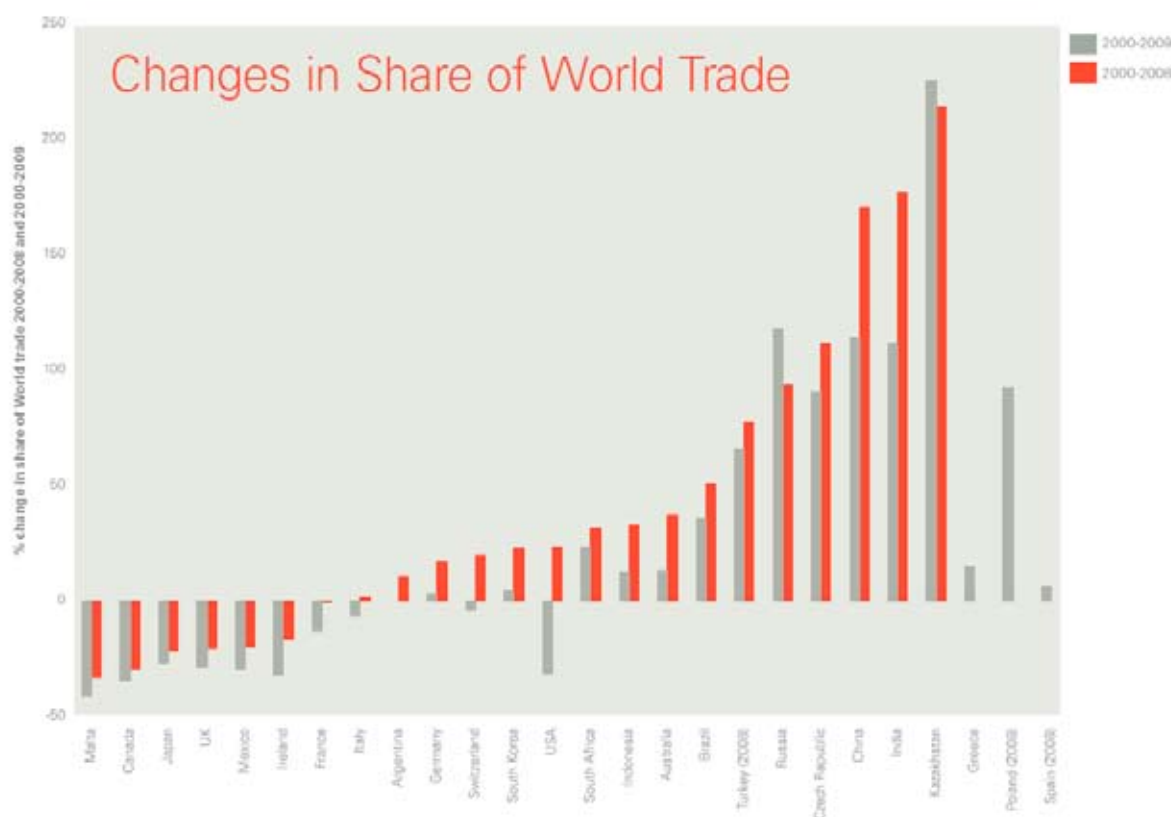
12 Např. slovenská ekonomika je ještě o několik procent otevřenější než česká, podobně jako česká ekonomika je otevřená i ekonomika maďarská a rakouská. Nejvýznamnějším konkurentem i partnerem pro zahraniční obchod je pak pro ČR Německo, které, ač se jedná o velkou ekonomiku (které obvykle bývají více orientované na vlastní vnitřní trh) je z hlediska podílu exportu na HDP takřka stejně otevřená jako ČR, ale více než desetinásobně větší. Naopak Polsko je v porovnání s ČR spíše uzavřenou ekonomikou. Z evropských zemí jsou nejotevřenějšími ekonomikami země Beneluxu a Švýcarsko.

Globální trhy a export ČR: mimořádná orientace na trhy EU a strojírenství

Podíváme-li se na dynamiku mezinárodního obchodu uvedenou v následujícím obrázku zapojovaly se do něj subjekty z ČR nadprůměrně jak v předkrizovém období 2000–2008 (znázorněno šedě), tak při započtení krize (období 2000–2009).

Obrázek 12: Změna podílu na světovém obchodu v letech 2000–2009 – šedá (vs. 2000–2008 červená).

Zdroj: HSBC/Tradesif

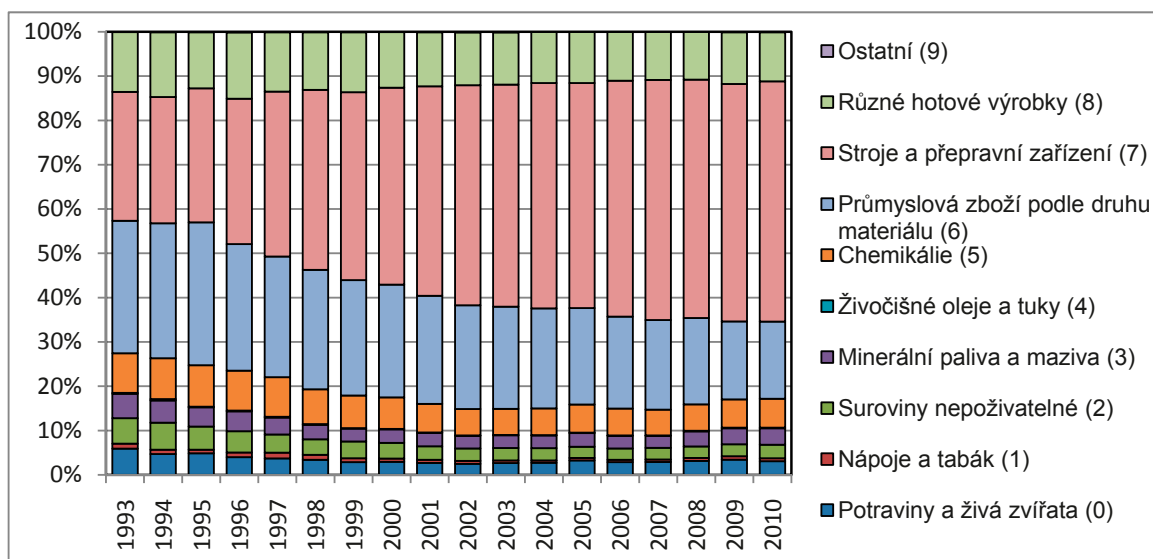

Při pohledu na samotný export České republiky v čase dostáváme členitější pohled. Je vidět, že se export vyjádřený v CZK mezi lety 1996 a 2007 trvale zvyšoval. Pokles objemu vývozu mezi lety 2008 a 2009 o skoro 14 % v souvislosti s globální ekonomickou recesí byl v roce 2010 kompenzován jeho opětovným růstem.

Jak ukazuje **Obrázek 13**, již v dlouhém období před členstvím v EU převážnou část exportovaného zboží ČR představoval **především vývoz strojů a dopravních prostředků** (SITC 7), který v roce 2009 dosáhl 54,2 % českého exportu. Jejich podíl na exportu do EU je stabilně prioritní a dlouhodobě výrazně posiloval, z 36,5 % v roce 1997 až na 51,7 % v roce 2009. Z uvedených číselných údajů vyplývá, že expanze exportu spojená se vstupem do EU byla provázána rovnoměrnějším růstem exportu v širší zbožové struktuře i díky zapojení malých a středních podniků v exportu na teritoriálně blízké trhy.

Obrázek 13: Vývoj exportu podle skupiny zboží SITC od 1993 do 2010; čísla v závorkách označují první číslo kódu SITC.

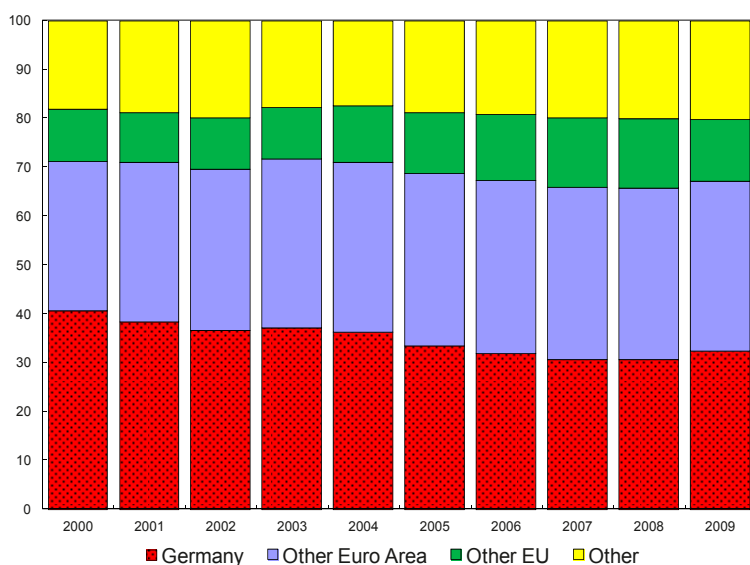
Zdroj: ČSÚ, MFČR, výpočty zpracoval V. Pošta

Jak ukazují studie MMF (viz **Obrázek 14**), poptávka po strojřenském zboží se v posledních letech pomalu přesouvá z vyspělých do rozvíjejících se zemí. Exportéři z ČR vzhledem ke svému spíše malému rozměru tento trend potvrzují, ale jsou zatím schopni na trhu najít volné mezery.

Obrázek 14: Vývoj importu strojřenství v letech 2000 až 2009.

Zdroj: MMF Murgašová (2009)

Podíváme-li se na teritoriální strukturu vývozu, ukazuje se cca 84% podíl českých exportů do zemí EU (2010) jako vysoce nadprůměrný a jsme tak společně se Slovenskem na špici exportérů orientovaných na vnitřní trh EU (průměrný vnitro-unijní export zemí EU-27 činí dvě třetiny exportu). Ve většině zejména starých členských států EU tato orientace dokonce oslabuje.

Tabulka 2: Podíl vývozu do zemí EU na celkovém vývozu (%). Zdroj: Eurostat.

Země	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU 27	68,0	67,9	68,0	68,8	68,5	67,8	68,3	68,2	67,5	66,7
v tom:										
Belgie	76,8	77,9	75,4	77,2	77,0	76,7	76,4	76,1	76,9	75,9
Bulharsko	56,2	60,7	62,1	63,2	62,2	60,0	60,7	60,8	60,0	64,4
Česká republika	85,9	86,5	85,7	87,3	87,1	85,5	85,7	85,3	84,9	84,7
Dánsko	70,6	69,5	69,7	70,2	70,6	70,7	71,1	70,0	69,7	67,5
Estonsko	88,1	81,3	81,7	82,4	80,4	78,1	65,6	70,2	70,1	69,5
Finsko	63,1	60,5	61,1	60,2	58,1	56,8	57,3	56,8	55,9	55,6
Francie	64,8	64,2	65,1	66,7	66,0	63,5	65,5	65,5	63,6	62,1
Irsko	64,8	64,2	66,0	62,4	62,9	63,8	63,3	63,5	62,8	61,4
Itálie	61,5	61,0	60,9	62,4	61,9	61,2	61,2	60,9	58,9	57,4
Kypr	59,9	55,4	57,6	61,3	67,3	73,2	70,2	71,8	69,3	66,9
Litva	74,7	73,3	69,3	62,8	67,2	65,7	63,6	64,8	60,3	64,3
Lotyšsko	80,7	78,6	77,8	79,4	77,4	76,5	72,5	72,5	68,6	67,6
Lucembursko	86,7	88,3	88,3	89,3	90,3	89,8	89,5	88,5	88,8	87,3
Maďarsko	83,6	83,8	84,5	84,2	83,1	80,9	79,2	79,0	78,2	78,9
Malta	34,0	52,5	47,4	48,8	49,4	52,1	51,9	49,3	46,0	42,4
Německo	64,7	63,6	63,4	64,9	64,6	64,3	63,6	64,7	63,3	63,0
Nizozemsko	81,3	81,5	80,4	80,4	79,9	79,8	79,2	78,1	78,9	77,4
Polsko	81,2	81,2	81,2	81,9	80,3	78,6	79,0	78,9	77,8	79,3
Portugalsko	81,6	81,3	81,4	81,1	80,1	80,0	77,4	76,7	73,8	74,9
Rakousko	74,7	74,9	74,9	75,3	73,5	71,8	72,0	72,6	72,2	71,8
Rumunsko	72,2	75,2	73,8	75,3	74,7	70,1	70,3	72,0	70,5	74,3
Řecko	62,0	64,1	60,8	64,9	64,2	61,8	63,9	65,0	64,3	62,7
Slovensko	89,8	90,6	89,5	85,9	86,7	87,2	86,8	86,8	85,4	85,8
Slovinsko	72,1	70,6	68,6	68,2	67,5	68,2	68,4	69,3	68,1	69,3
Spojené království	59,4	59,9	61,4	59,2	58,8	57,4	62,9	58,2	57,0	55,1
Španělsko	73,0	74,4	74,8	75,3	74,3	72,4	71,2	70,8	69,6	68,8
Švédsko	60,3	59,0	58,5	58,7	59,0	59,0	60,2	61,2	60,1	58,5
Ostatní země										
Čínská lidová republika ¹⁾	16,5	16,7	16,3	18,0	18,3	19,1	19,6	20,1	20,5	19,7
Island	68,9	70,0	72,3	73,8	75,3	74,7	71,0	74,6	75,9	77,6
Japonsko	16,8	16,5	15,3	16,0	15,8	14,8	14,6	14,8	14,1	.
Kanada	4,7	4,6	4,5	5,3	5,6	5,7	6,6	7,7	7,9	8,3
Norsko	77,8	78,4	76,9	78,5	79,1	80,8	82,2	80,8	83,4	80,0
Spojené státy	21,6	22,3	21,3	21,4	21,2	20,7	20,7	21,3	21,2	20,9
Švýcarsko	61,6	63,0	62,0	62,7	62,5	62,9	61,6	62,0	60,9	59,8

¹⁾ Bez Hongkongu

Mezi 10 nejvýznamnějšími importéry českých produktů (*Tabulka 3*) je 8 zemí Evropské unie (resp. 9 zemí OECD). **Mezi hlavní odběratele českých produktů a služeb patří sousední státy** – Německo, Slovensko a Polsko. Největší podíl odebraných produktů má Německo, kam se vyváží přibližně třetina celkového českého exportu, která částečně vstupuje do finálních dodávek a je dále reexportována. Současně se skoro polovina dovozu z Německa po případném přepracování z Čech dále reexportuje. **Již tyto údaje indikují velký potenciál polohové renty resp. ekonomické geografie ČR nacházející se v sousedství zemí, které v rámci EU patří k nejdynamičtějším.** Podrobněji v 7. kapitole.

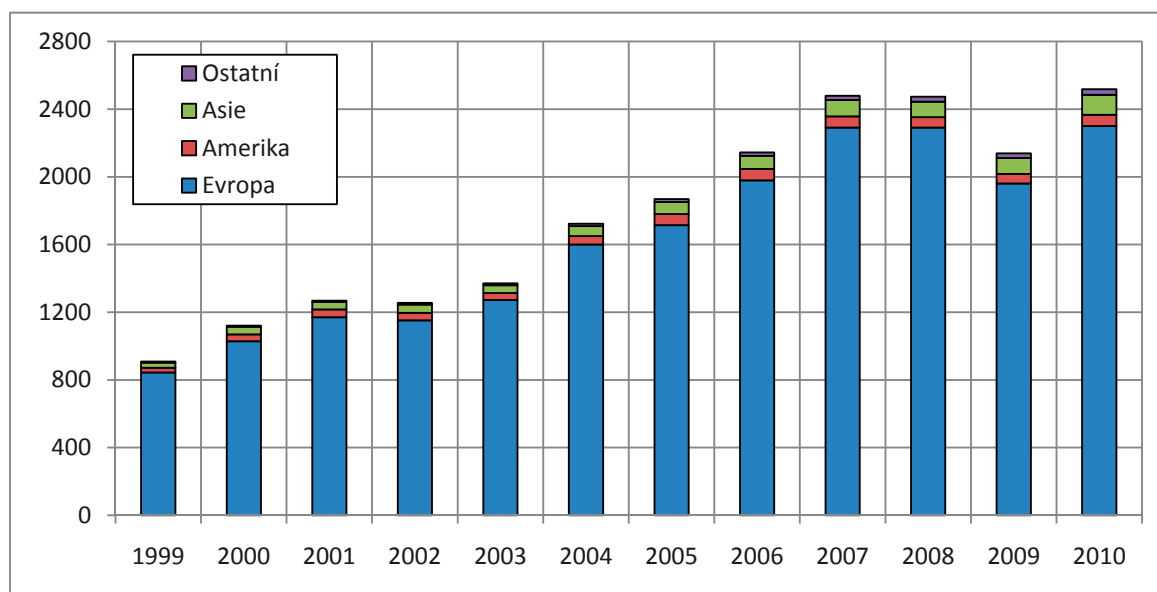
Tabulka 3: Exportní země ČR (2010). Zdroj: ČSÚ, MFČR, výpočty zpracoval V. Pošta

	Země	mld. Kč	podíl na exportu v %
1	Německo	803.0	31.9
2	Slovensko	220.7	8.8
3	Polsko	155.1	6.2
4	Francie	135.5	5.4
5	Británie	122.2	4.9
6	Itálie	112.1	4.5
7	Nizozemsko	96.1	3.8
8	Rusko	67.4	2.7
9	Španělsko	60.3	2.4
10	USA	44.2	1.8

Vývoj exportu dokládá, že dosti jednostranná struktura je výsledkem dlouhodobějšího vývoje a popisuje vývoj exportu do zemí mimo EU dle regionů. Důležitou skupinou zemí jsou země SNS, kam po delším útlumu objem exportů vzrostl mezi lety 2003 a 2008 přibližně pětikrát. Nejvýznamnější cílovou zemí mimo OECD je Ruská federace, do níž přímo směřovalo celkem 2,7 % objemu českého exportu (2010, 2–3 % v roce 2009).

Obrázek 15: Vývoj exportu do zemí dle regionů (vybrané regiony).

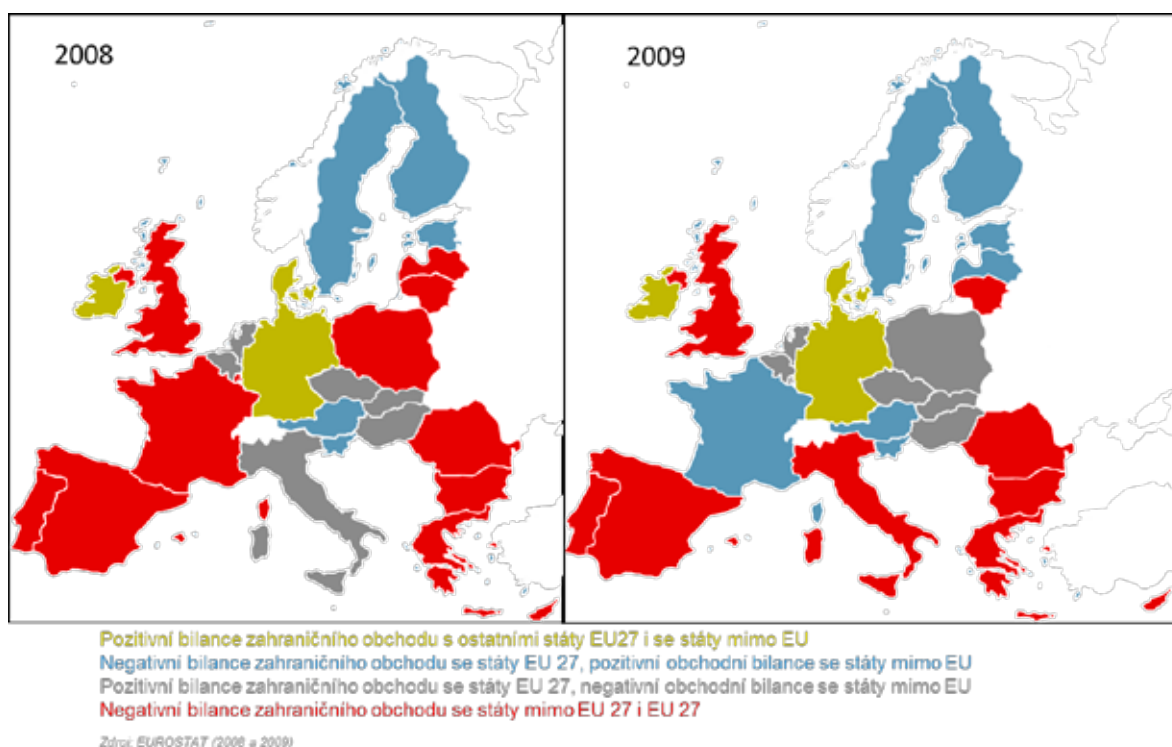
Zdroj: ČSÚ, MFČR, výpočty zpracoval V. Pošta

Na Obrázku níže je dobře viditelná snaha řady evropských států o pozitivní obchodní bilanci zejména se státy mimo EU, snaha o vyrovnanější obchodní bilanci se státy EU27, což dokonce některé vlády chtějí kodifikovat v pravidlech EU a sankcionovat porušování.

Obrázek 16: Bilance zahraničního obchodu států s ostatními státy EU a státy mimo EU.

Zdroj: Eurostat.

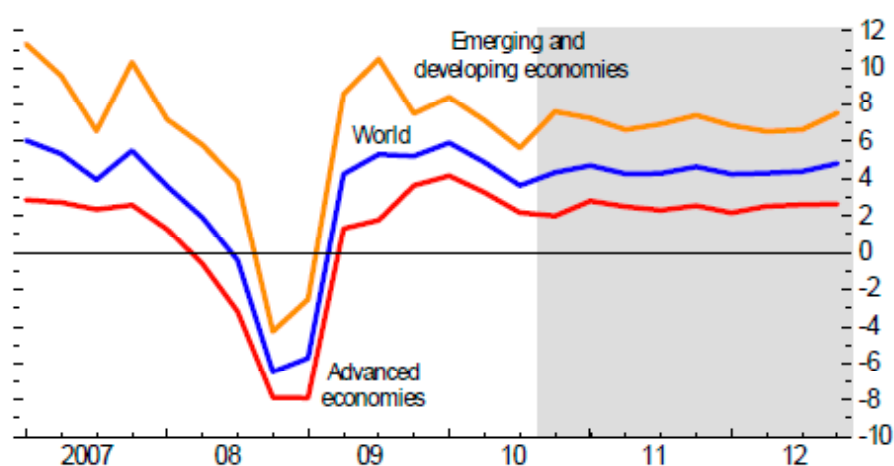
V podmínkách, kdy oživení světového obchodu ve většině vyspělých zemí ztrácí momentum, exportní výkonnost podniků v ČR na tyto trhy bude zřejmě klesat a jedním z kroků, jak tomuto zamezit, je začít ve zvýšené míře využívat nových příležitostí jak ve středu Evropy tak mimo – jako jsou například exporty do zemí mimo Evropskou unii. Zásadní formou státní podpory přímých exportů do těchto obecně více rizikových zemí je např. pojištění exportních úvěrů od EGAP (vedle exportů zprostředkovaných např. německými korporacemi). Důležitou úlohu EGAP sehrál zejména během krizového roku 2009, neboť dočasné navýšení pojistného krytí u vybraných produktů až na 99 % či 100 % umožnilo některým českým exportérům proniknout na nové trhy (např. země bývalého SNS) dočasně opuštěné konkurencí ze Západní Evropy¹³.

Zároveň je důležité poznamenat, že posilování rozvíjejících se ekonomik (viz **Obrázek 17**), není tak rychlé, jak se očekávalo. Růstová dynamika průmyslové produkce se snižuje i v zemích BRIC, ale objem zahraničního obchodu je stále rychlejší než ve zbytku světa. Tento fakt na jednu stranu může znamenat obecně nižší poptávku, na druhou stranu však menší velikost českých exportérů a objem soutěžící produkce zvyšuje naději na nalezení mezer a prosazení se v mezinárodní konkurenci. Výslednice působení obou zmíněných faktorů je pak dána strukturou výroby rozvíjejících se ekonomik (zejména zemí BRIC) v porovnání s nabídkou exportérů z ČR.

13 Podrobněji studie „Hodnocení dopadů regulace (RIA) k návrhu změn legislativy související s navýšením finančních prostředků pro EGAP, a.s.“, EEIP, Praha 2010

Obrázek 17: Růst HDP ve světě, ve vyspělých a rozvíjejících se zemích, čtvrtletní procentuální změny anualizovány.

Zdroj: World Economic Outlook MMF(2011).

Potenciál exportní výkonnosti a konkurenceschopnosti ČR bude tedy ovlivněn vývojem světové ekonomiky. Poslední detailnější odhady MMF zachycuje [Tabulka 4](#). Výhled vývoje světové ekonomiky na nadcházející roky je stále nejistý. Ale i poslední prognóza IMF potvrzuje obnovenou vyšší dynamiku zahraničního obchodu prudce se rozvíjejících ekonomik včetně zemí BRIC. Nejistá je však jejich dlouhodobá dynamika a volatilita.

Tabulka 4: Meziroční nárůst/pokles svět. HDP a světového obchodu.

Zdroj: WEO IMF (2011).

Obchd zbožím a službami	2009	2010	2011 ^f	2012 ^f
Objem světového obchodu (EX + IM)	-10,7	12,0	7,1	6,8
Export Vyspělé ekonomiky	-11,9	11,4	6,2	5,8
Export Rozvojové ekonomiky	-7,5	12,8	9,2	8,8
Reálné HDP dle tržních směnných kurzů	2009	2010	2011 ^f	2012 ^f
Svět	-0,6	5,0	4,4	4,5
Vyspělé ekonomiky	-3,4	3,0	2,5	2,5
Rozvíjející se ekonomiky	2,6	7,1	6,5	6,5
- Střední a východní Evropa	-3,6	4,2	3,6	4,0
- Brazílie	-0,6	7,5	4,5	4,1
- Čína	9,2	10,3	9,6	9,5
- Indie	5,7	9,7	8,4	8,0
- Rusko	-7,9	3,7	4,5	4,4

^f – předpověď. Předpokládají se konstantní reálné efektivní směnné kursy na úrovni 18. listopadu – 26. prosince 2010. Poznámka: Data za objem exportu zboží pro svět nejsou uvedena, pouze souhrnná data pro svět za export i import (změna objemu světového obchodu).

Exportní výkonnost a konkurenceschopnost každé země jsou úzce provázány – konkrétně exportní výkonnost země se odvíjí od její konkurenceschopnosti či je dokonce často konkurenceschopnost vnímána přímo jako hlavní součást exportní výkonnosti země. Tato teze platí nejenom v období „dobrého počasí“, ale je ještě důležitější v obdobích krize (někdy se hovoří o tzv. importované krizi způsobené např. euroamerickou krizí).

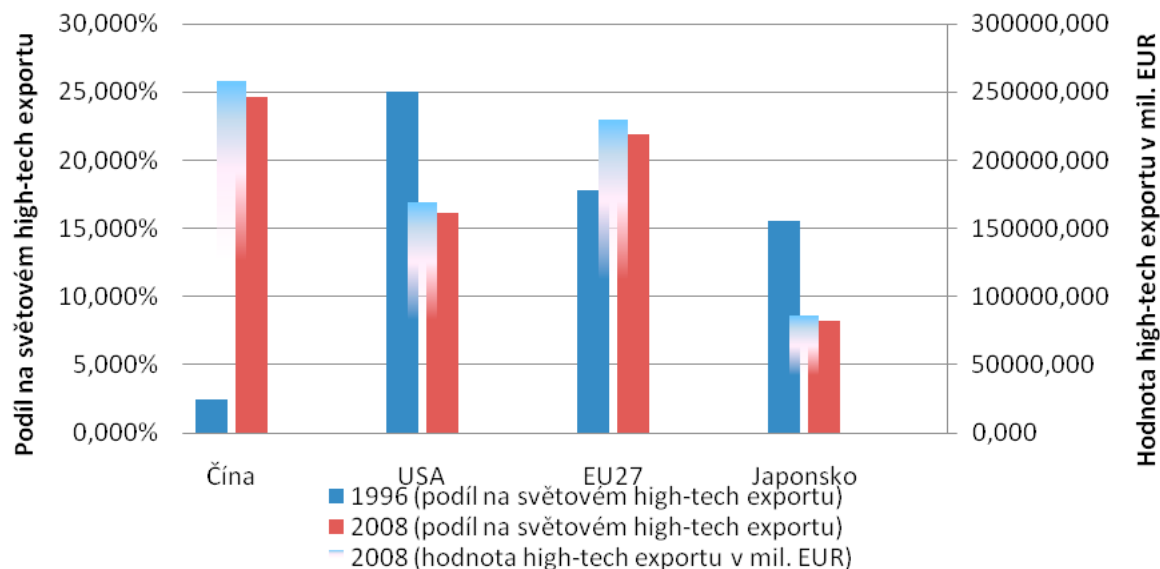
Nejasnost výhledu světové ekonomiky (na 1–3 roky) samozřejmě není dostatečně relevantní pro strategii na mnohem delší období. Jedině snad tak, že nejistoty budou pokračovat a proto není radno riskovat státní zacílení masové podpory na rozvoj několika úzkých rozvojových oblastí/sektorů. Dále tak, že prostředí (ekonomika, vzdělání, instituce, mobilita) musí umožňovat dynamická hladká přizpůsobení v ekonomice jako reflexi měnících se komparativních výhod.

V poslední době se často mezi odborníky objevuje názor, že subjektům v České republice podobně jako většině ostatních vyspělých evropských států (s výjimkou například Německa) hrozí ztráta konkurenceschopnosti u obchodovatelných statků z důvodu silného nástupu konkurentů z asijských zemí (především Číny)¹⁴. Mnohdy u nás stále převládá přesvědčení o podřadnosti čínských exportních produktů. V této souvislosti je v posledních letech stále viditelnější trend, který znázorňuje následující **Obrázek 18**. Srovnání ilustruje výrazné posilování čínských exportů high-tech produktů na úkor USA, EU a Japonska, jakkoliv je to spojeno s různými formami transferu technologií. Na úkor reexportu roste domácí obsah čínského exportu. Exporty neomezované na komodity a diverzifikované exportem high-tech produktů mohou být i nositelem vyšší přidané hodnoty. Součástí státu i podniků z ČR musí adaptovat svou strategii, neboť se budeme i na těchto zahraničních i domácích trzích střídat se stále větší konkurencí. Naivní představa, že v Evropě se budou generovat nápady a inovace, které se budou vyrábět v Asii, naráží na střízlivou realitu faktů.

14 Viz např. Zpráva o globální konkurenceschopnosti 2010–2011 vydaná Světovým ekonomickým fórem

Obrázek 18: Nárůst exportu high-tech produktů v Číně vs. pokles v USA, EU a Japonsku.

Zdroj: EEIP, OECD, IMF, Eurostat.

Pozn.: 1) Exporty pro EU27 nezahrnují vnitřní obchod mezi členskými zeměmi.

2) Od roku 2007 se používá aktualizovaná definice high-tech SITC Rev. 4, která nahradila SITC Rev. 3.

Postoj českých vývozců samotných vůči hledání exportních příležitostí mimo EU mapovala společná studie HSBC Bank plc – pobočka Praha a Aspectio Research, založená na datech o 500 exportérech ze září 2010. Studie potvrzuje očekávání a ukazuje přetrvávající averzi minimálně českých malých a středních podniků vůči exportům mimo Evropskou unii. Dále dokumentuje, že pouze 20 % malých a středních podniků uvažuje o vývozu mimo Evropskou unii, což je dáno i nejistotami a nákladností samostatného exportu mimo vnitrouninijní trh.

Export z ČR mimo OECD ve srovnání s vybranými státy EU

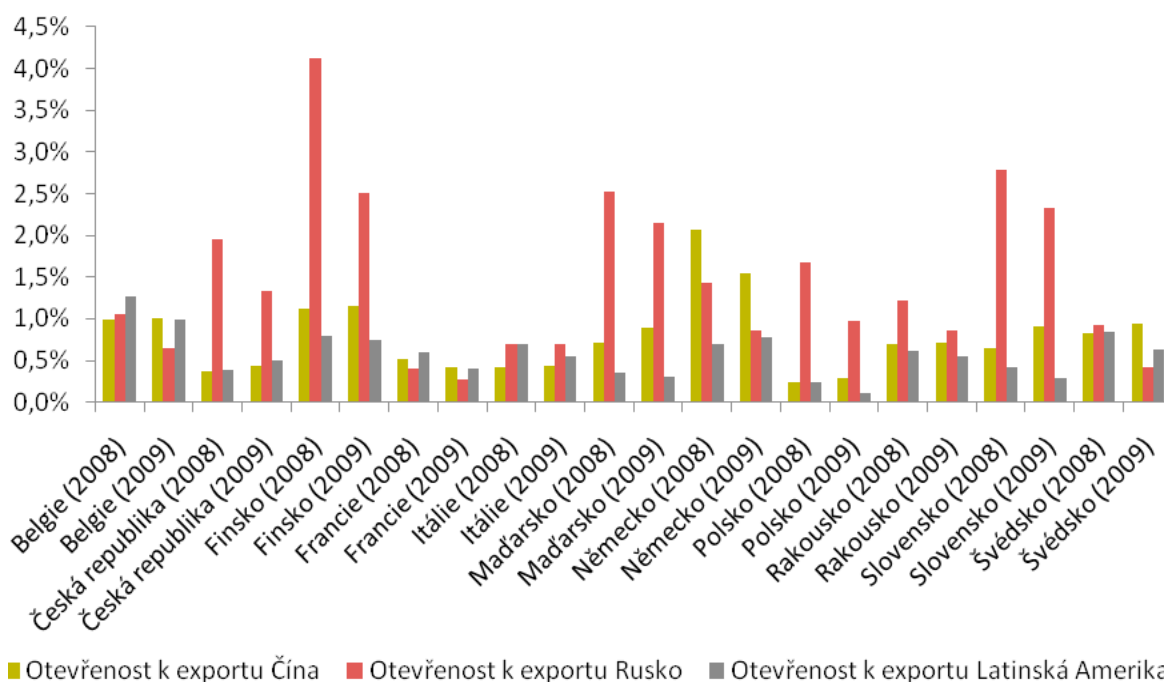
Jak jsme viděli, Česká republika je malá, otevřená ekonomika, pro niž je mezinárodní dělba práce včetně exportu jedním z klíčových zdrojů rozvoje. V konkurenci okolních zemí, které jsou rovněž výrazně pro-exportně orientovány, musí též ČR efektivně uplatňovat proexportní politiku a podporu efektivních exportérů.

Pokud se podíváme souhrnně na otevřenost přímých exportů v členění export mimo EU 27 a mimo nejvýznamnější obchodní partnery v rámci OECD (USA, Norsko, Švýcarsko, Japonsko a Kanadu), je v porovnání s ostatními zeměmi ČR relativně méně otevřená. Zatímco Belgie, Německo, Finsko, ale i Maďarsko dosahují v tomto typu otevřenosti 10 % a více, ČR se drží na rozdíl od minulosti na relativně skromných 7 %.

Z hlediska otevřenosti k exportu na klíčové trhy je zjevné, že exportéři z ČR dosahují relativně dobrých výsledků, co se týče otevřenosti k exportu do Ruska (nicméně ani zde nejsme výrazný nadprůměr, ač máme historicky k exportu do tohoto teritoria ideální předpoklady), v otevřenosti k exportu do Číny a Latinské Ameriky však ČR výrazně zaostává i ve srovnání s některými sousedy stejného ekonomického rozměru.

Obrázek 19: Otevřenost k exportu do vybraných zemí v % HDP.

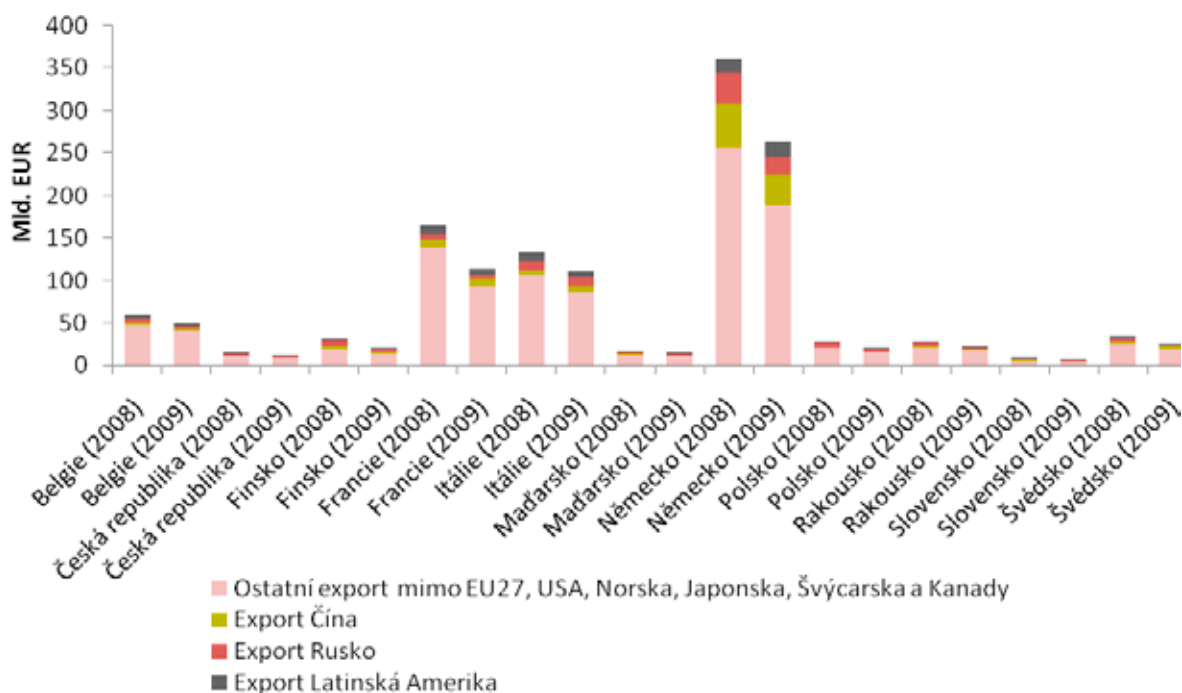
Zdroj: Zpracování EEIP, data Eurostat.

Malý rozsah exportu z ČR do zemí mimo EU 27 (a USA, Norska, Švýcarska, Kanady a Japonska) působí při pohledu na níže uvedené srovnání absolutních výší exportu mimo EU až marginálně, což je ovlivněno i rozměrem ČR, ale umožňuje hledat mezery na trhu.

Obrázek 20: Export do zemí mimo EU 27.

Zdroj: Zpracování EEIP, data Eurostat.

Jak jsme uvedli, exportní výkonnost a konkurenceschopnost každé země jsou úzce provázány. S nejistou prognózou oživení mezinárodního obchodu zejména v Evropě a ekonomické aktivity obecně v ČR i v řadě států EU tedy zlepšení podmínek pro konkurenceschopnost exportérů nabývá na významu. Právě v období 2010–11 vyvinuli exportéři ze zemí G7 s aktivní podporou svých vlád¹⁵ mimořádné úsilí k rozvinutí nových příležitostí – jako jsou například exporty do zemí mimo OECD. Přesně tak postupovali exportéři z řady států EU-27; Francouzi, Britové, Němci, Italové, Poláci zvyšovali své exporty „na třetí trhy“ o desítky procent. [Zahraniční obchod](#) EU v roce 2010 podle dat Eurostatu narostl se všemi hlavními partnery, zejména pak s Brazílií (o 45 %) či s Čínou (o 37 %). Zatímco s USA přebytek zemí EU ve stejném období narostl proti roku 2009 z 46,4 miliard [eur](#) na 73,1 miliardy [eur](#), u Číny se bohužel deficit navýšil ze 131,7 miliardy [eur](#) na 168,9 miliardy [eur](#). To se však netýkalo exportně schopných států s vysokou konkurenceschopností, jako je Německo či Irsko, které skončili s celkovým přebytkem obchodní bilance 152,4 resp. 43,4 miliardy eur. Jak ilustrujeme na následujících obrázcích růst globálního německého exportu vedl dokonce k tomu, že podíl Číny a Hongkongu na exportu převýšil od prosince 2010 podíl USA. Celkově pak za rok 2010 s německým exportem 130,2 mld. euro zůstává čínský trh těsně za exportem do Francie a Nizozemí (s objemy 152,4 a 132 mld. euro).

Obrázek 21: Nárůst exportu zemí do Číny v letech 2000–10.

Zdroj: *Economist* 3. 2. 2011

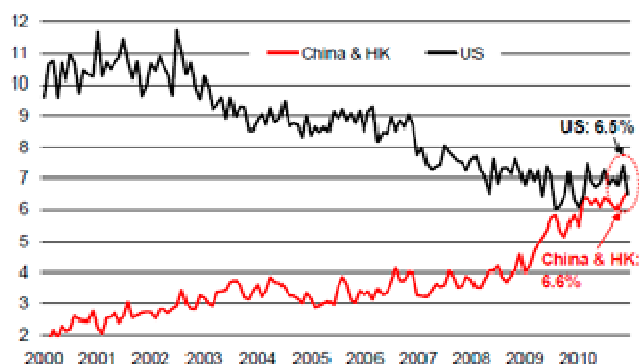
15 Zmíněné země mj. mimořádně aktivovaly svoje stávající diplomaticko-obchodní zahraniční sítě a „ekonomickou diplomacii“ podpořenou dobře organizovanými vládními návštěvami zemí s výraznou ekonomickou rolí státu.

Obrázek 22: Podíl Číny & Hongkongu dosáhl podílu USA v teritoriální struktuře exportu Německa.

Zdroj: Financial Times 10. 3. 2011, data Unicredit Andreas Rees.

TURNING POINT

German export shares, in %

Source: Federal Statistical Office, Feri, UniCredit Research

Pro udržení budoucí konkurenceschopnosti však nestačí (částečná) teritoriální reorientace exportu, ale odstranění bariér hlubokých strukturálních změn v souladu s měnícím se očekáváním zákazníků a příležitostmi na trhu. Např. osobní letecká doprava se posunula mezi cenově elastické komodity a přepravci musí měnit strukturu služeb i pracovních kontraktů, což je obtížné beze změny institucí. Jiným příkladem mohou být dlouhodobé výhledy úspěšných německých automobilek, které naznačují vytváření prostoru pro zásadní strukturální změny obsahu již dnes pravidelně inovované výroby. Připravuje se přechod na produkci vozidel s novým druhem pohonných jednotek a postupně převažujícím podílem nákladů na „software“ vozidel oproti dosud převažujícím nákladům na jejich „hardware“, což ovlivní charakter dopravních i zahraničně obchodních toků, zboží a služeb.

1.3 Úvod: Proč a kde ztrácíme cenovou konkurenceschopnost? Modelování reálného efektivního měnového kursu REER¹⁶

Vymezení konkurenceschopnosti: Konkurenceschopnost je široký pojem. Pro účely této analýzy pojem zjednodušíme tak, aby byl měřitelný: české firmy mohou mezinárodně konkurovat při dané kvalitě cenou – nazvěme to cenovou konkurenceschopností.

Anebo jim tady nabídneme lepší podmínky než jinde, institucionální ekonomiku, kvalitní zákony, veřejné zakázky, regulaci a dobré vzdělání – pojmenujme to necenovou konkurenceschopností.

Tato kapitola analyzuje cenovou konkurenceschopnost.

(1) Filosofie přístupu

Cenová konkurenceschopnost je důležitým ukazatelem pro malou otevřenou ekonomiku s vlastní měnou a volně plovoucím kursem. Případné oslabení měny či udržení růstu nákladů na mzdy v souladu s produktivitou může pomoci domácím firmám rozšířit jejich podíl na světovém trhu, zvyšuje atraktivitu země z hlediska umístění výroby a podporuje tak ekonomický růst.

Cenová konkurenceschopnost české ekonomiky vůči ostatním zemím je měřena reálným efektivním měnovým kursem (REER). Další měření je možné přes Lafay index použit v 7. kapitole (Lafay, 1992), případně lze použít Krugmanův specializační index (Krugman, 1991), anebo Balassovu projevenou komparativní výhodu (Balassa, Bela, 1965).

Nechť „REER“ je index reálného efektivního měnového kursu, a dále „Index CZK“ je index tuzemské měny k měně i -tého obchodního partnera v období t , „Náklady práce“ jsou poměrem indexu jednotkových nákladů práce i -tého obchodního partnera k indexu jednotkových nákladů práce v ČR v období t , „ w_i “ jsou váhy měny i -tého obchodního partnera.

Pak,

$$REER = 100 \prod_{i=1}^n \left(\frac{Index\ CZK_{it}}{Náklady\ práce_{it}} \right)^{w_i} = 100 \prod_{i=1}^n \left(\frac{Index\ CZK_{it}}{(Jednot.\ náklady\ práce_{it} / Jednot.\ náklady\ práce_{CZt})} \right)^{w_i} .$$

16 Tuto subkapitulu zpracoval Aleš Michl. *Děkuji za brainstorming a nápady členům NERV Michalu Mejstříkovi a Miroslavu Zámečnickovi a Martinu Mandelovi z VŠE. Za cenné připomínky děkuji dále Petru Teplému z EEIP, Janu Fraitovi z ČNB, Luboši Komárkovi z ČNB, Danielu Münichovi z CERGE-EI a Petru Havlíkovi z WIIW. Odpovědnost za filosofii, argumentaci a závěry je ale jen na autorovi. Teorii reálného měnového kursu, respektive účinky devalvace na obchodní bilanci země a vůbec teorii konkurenceschopnosti ekonomik, nejvíce rozpracovali A. Marshall (1923), A. P. Lerner (1946), J. Robinsonová (1947), J. J. Polak s T. C. Changem (1950) a F. Machlup (1955). Novodobé praktické případové studie – například na konkurenceschopnost Číny anebo Spojených států – jsou ve statích J. Frankela (2004) či N. Roubiniho (2010). V ČR se teorií reálného kursu a její aplikovatelnosti do praxe zabývali A. Čapek (1998), J. Frait s L. Komárkem (1999), anebo M. Mandel s V. Tomšíkem (2003). Diskusi v Československu kolem roku 1990 odráží například V. Klaus (2006) anebo M. Mejstřík (1989). Argumentaci s aplikací na reálnou ekonomiku po hospodářské recesi 2007–2009 pak shrnují P. Havlík (2010) či M. Zámečník (2010).

Reálný kurs zahrnuje v jednom nominální změnu kurzu národní měny a změnu jednotkových nákladů práce vůči ostatním zemím.

Pro výpočet jednotkových nákladů práce používám dvě metodiky výpočtu produktivity:

- Národohospodářskou produktivitu: V prvním případě sleduji náklady práce za celou ekonomiku. Jsou poměrem mezi náklady na zaměstnance a produktivitou práce. Produktivitu měřím jako HDP na zaměstnance.
- Produktivitu v průmyslu: Ve druhém případě pak sleduji náklady práce pouze ve zpracovatelském průmyslu. Tedy poměr mezi náklady na zaměstnance v průmyslu a produktivitou práce v průmyslu. Přičemž produktivitu měřím jako průmyslové tržby na zaměstnance.

Reálný kurs nad 100 signalizuje tendenci ke snižování konkurenceschopnosti země proti základnímu období. Pokles indexu pod 100 znamená zvyšování konkurenceschopnosti země.

Případová studie – Čína

Filosofii reálného kurzu je možné demonstrovat například na Číně: Od roku 2005 do 2010 posílila čínská měna jüan proti americkému dolaru nominálně o 19 %. Podle databáze The Economist Unit ale reálný kurs za stejné období posílil o 50 %. Ve Spojených státech podle amerického Bureau of Labour Statistics vzrostl za dané období jednotkové náklady práce o 4 %, zatímco v Číně o 25 % (The Economist, 2010). To jen ukazuje, proč je důležité reálný měnový kurs sledovat – signalizuje změnu konkurenceschopnosti. I když nominálně byl v letech 2008 až 2010 udržován fixní kurs, pozice exportéra se měnila. V roce 2010 například výrobu automobilek Toyoty a Hondy v Číně ohrožovaly stávky dělníků za vyšší platy. Tchajwanský výrobce elektroniky Foxconn Technology Group zvýšil v roce 2010 po vlně sebevražd v čínské továrně mzdy místním zaměstnancům o 30 %.

Obrázek 23: Nominální versus reálný měnový kurs v Číně (leden 2005=100).

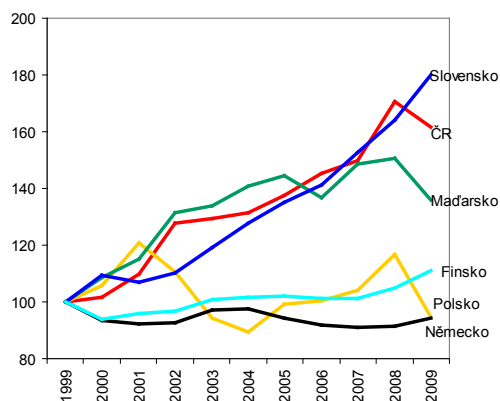
Zdroj dat: The Economist (2010)

(2.) Analýza pro ČR

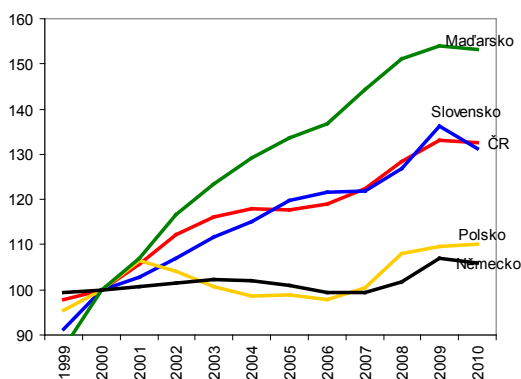
Obrázek 24 ukazuje, že v ČR za celou ekonomiku stoupl reálný kurs od roku 1999 o 61,5 %. Ekonomika jako celek ztrácela konkurenceschopnost.

Obrázek 24: Reálný efektivní měnový kurs (rok 1999=100). Zdroj dat: Eurostat

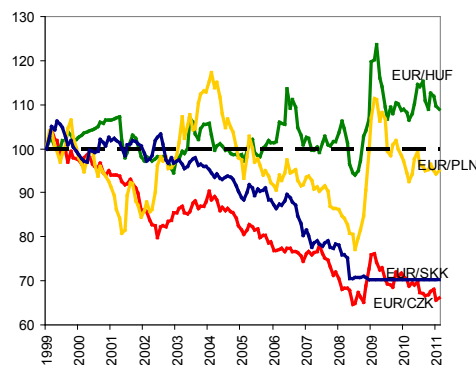

Proč reálný kurs v ČR tak vzrostl? Česká ekonomika jako celek čelila kombinaci růstu nákladů na pracovní sílu a nominálnímu posilování kursu koruny k euru.

Obrázek 25: Náklady na pracovní sílu (rok 2000=100, směr nahoru = růst nákladů). Zdroj dat: Eurostat

Obrázek 26: Kursový vývoj (leden 1999=100, směr dolů = posilování měny). Zdroj dat: Bloomberg

Nominální posílení koruny a růst mezd přinesl růst životní úrovně občanů ČR. Na druhou stranu, zvyšuje to motivaci nákladově orientované firmy přestěhovat výrobu do jiného státu. To zase přináší riziko vyšší nezaměstnanosti a následného snížení životní úrovně.

Ztráta konkurenceschopnosti nemusela být ale zas tak velká jak vyplývá z předchozích obrázků.

Základním problémem přístupu měření konkurenceschopnosti přes reálný kurs je konvergenční trend ekonomiky vyvolaný růstem produktivity práce, technickým a užitným vylepšováním výrobků. Matematika toto nezohlední.

Existuje zde tedy i opačná kauzalita. Reálný kurs se zhodnocuje díky růstu konkurenceschopnosti. Reálný kurs se zhodnocuje, protože například větší export tlačí na nominální zhodnocení měny.

Proto je třeba rozlišit mezi přirozeným, konvergenčním trendem zhodnocování kursu a faktickou ztrátou konkurenceschopnosti.

Stavím analýzu na tezi, že ztrátu konkurenceschopnosti způsobují 2 druhy apreciační bubliny reálného kursu:

(a) Apreciační bubliny nominálního kursu koruny

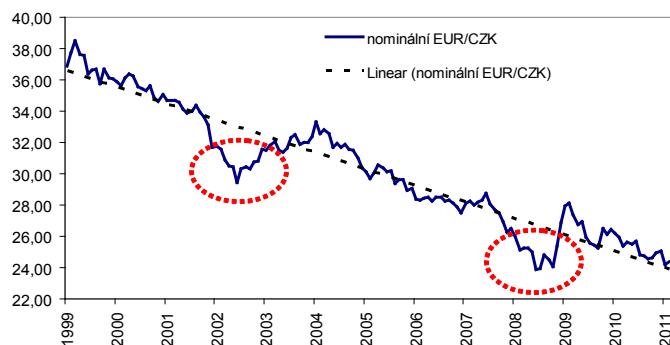
Mandel s Tomšíkem (2003) uvádějí, že nutné je nejdříve určit rovnovážný apreciační trend reálného kursu a následně sledovat odchylky od trendu – bubliny. Rovnovážný reálný měnový kurz je takový kurs, který odpovídá ekonomice ve stavu vnitřní a vnější rovnováhy ekonomiky. Předpovědi rovnovážné reálné apreciace jsou podle Brůhy, Podpiery a Poláka (2010) hodnoty kolem 1,3 %. Podle studie Čiháka a Holuba zase mezi 1,6–2,4 % (model prezentovaný v Čihák, Holub, 2005 – výstupy pak v Analýze stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou od ČNB z roku 2008). Proto, pokud reálný kurs apreciuje do hodnoty zhruba 3 % ročně, neznamená to ztrátu konkurenceschopnosti. Naopak větší výkyvy kursu signalizují ztrátu cenové konkurenceschopnosti.

(b) Růst nákladů práce převyšující produktivitu

David Ricardo (1817, česká verze 1956) formuloval zákon komparativních výhod, podle něhož vzájemná obchodní směna mezi „levnými“ a „dražšími“ zeměmi je možná díky jejich specializaci na zboží, u kterého oproti ostatnímu zboží dosahují nejnižších výrobních nákladů. Každá země může tedy mít v něčem komparativní výhodu. Problém je, že česká ekonomika je postavena na zpracovatelském průmyslu a konkurence je veliká. Navíc, celkový produkt země je ovlivněn přidanou hodnotou různě diferencovaných produktů z různých sektorů. Obecně ale platí, že ČR bude konkurenceschopná, když růst nákladů práce nebude převyšovat produktivitu. Tento poměr zahrnují jednotkové náklady práce, jejichž růst je tedy signálem ztráty cenové konkurenceschopnosti.

Apreciační bubliny nominálního kursu ukazuje následující *obrázek*. Náklady práce pak analyzuje další část této kapitoly.

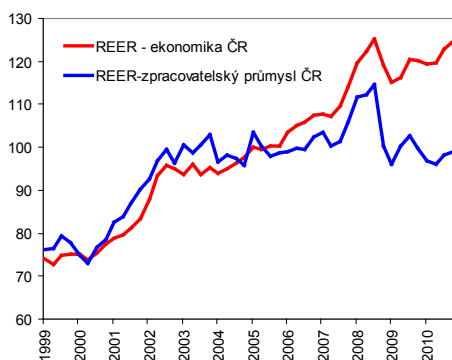
Obrázek 27: Apreciační bubliny nominálního kurzu koruny (zjednodušená analýza pomocí lineárního trendového kursu). Zdroj dat: Bloomberg

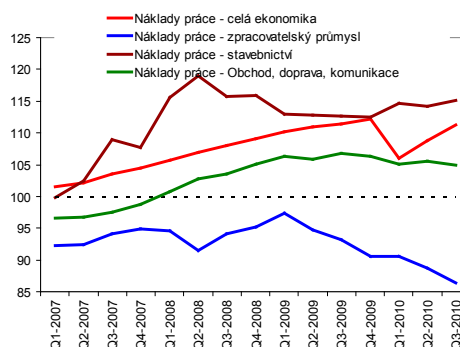
(3.) Sektorová analýza

Až doposud byla analyzována ekonomika jako celek. Následující obrázky rozdělují ekonomiku podle sektorů. **Obrázek 28** ukazuje, že zpracovatelský průmysl v letech 2008 a 2010 neztrácel konkurenceschopnost. Podniky v recesi tvrdě držely náklady, vyžadovaly produktivitu práce. Jelikož ekonomika jako celek konkurenceschopnost ztrácela – reálný kurs české ekonomiky rostl a zároveň reálný kurs v průmyslu stagnoval, ukazuje to na neproduktivní veřejnou sféru a služby.

Obrázek 28: Reálný efektivní měnový kurs v celé ekonomice a jen ve zpracovatelském průmyslu (rok 2005=100). Zdroj dat: ČNB

Obrázek 29: Jednotkové náklady práce v sektorech ČR (rok 2005=100). Zdroj dat: OECD.

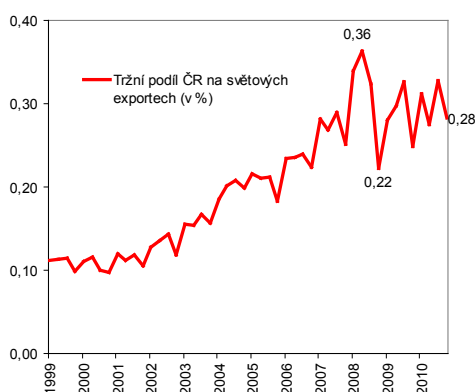
Obrázek 29 pak rozvíjí argumentaci. Ukazuje na jednotkových nákladech práce, na poměru mezi vynaloženými náklady na práci a výsledným produktem, rozdíl mezi konkurenceschopností zpracovatelského průmyslu a ostatních sektorů.

Povšimněme si, že čím více je sektor vystaven mezinárodní konkurenci, tím více zareagoval na světovou recesi (respektive musel zareagovat na recesi). Naopak veřejná sféra nebo například stavebnictví nečelí takové mezinárodní konkurenci. Když se podíváme třeba právě

na stavebnictví, vidíme, že tamní firmy náklady nekrotily jako ve zpracovatelském průmyslu. Recese nerecese. Nedostatečná konkurence, lokální působení a napojení na státní finance vás nenutí k produktivitě. V těchto sektorech musí tvrdě operovat politik a tlačít na produktivitu práce. To jsou sektory, které nám snižují konkurenceschopnost (více viz například Zámečník, 2010).

Obrázek 30 ukazuje ex-ante, že i když konkurenceschopnost ekonomiky jako celku dle reálného kursu klesala, exportní průmyslové podniky naopak díky produktivitě dokázaly zareagovat na recesi. ČR přišla jen o malý podíl na světovém exportu. Ztrátu tržního podílu na světových exportech na úkor Asie se zpracovatelskému průmyslu dařilo s koncem recese postupně, krok za krokem dohánět.

Obrázek 30: Tržní podíl ČR na světovém exportu (v procentech). Zdroj dat: Bloomberg a OECD

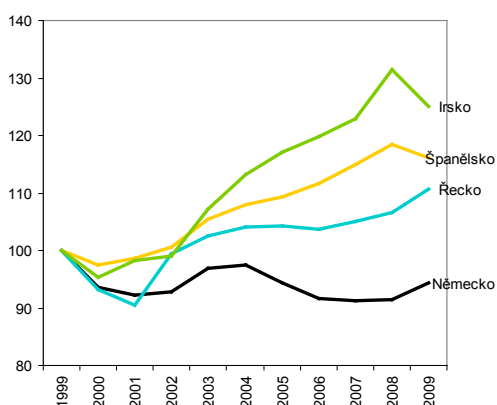

(4.) Mezinárodní komparace

Nabídně mezinárodní komparace obdobné závěry?

Za problémy Řecka v letech 2009 až 2011 mohly na první pohled dluhy. Co ale Irsko, které zrovna tak balancovalo na hranici bankrotu? Irsko bylo do té doby dáváno za příklad řádného hospodáře.

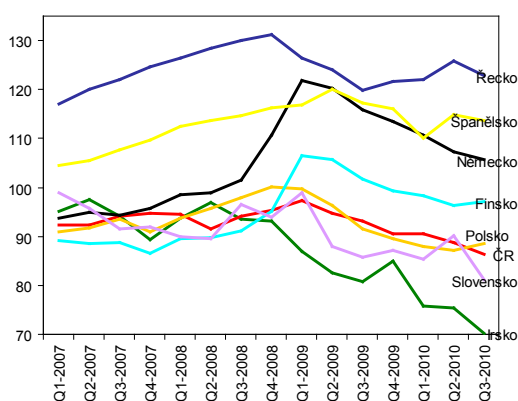
Obrázek 31: Reálný efektivní měnový kurs (rok 1999=100, zdroj dat: Eurostat)

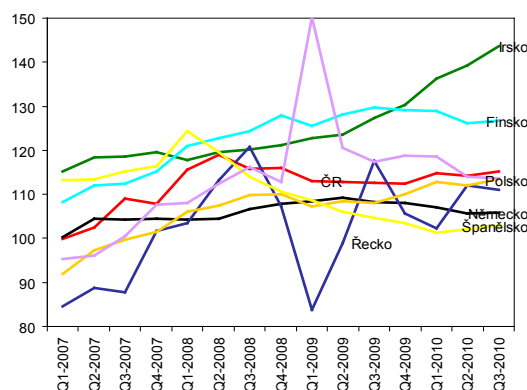
Obrázek 31 ukazuje ztrátu konkurenceschopnosti ekonomik Irska, Řecka a Španělska – hlavní důvod jejich problémů. Mimochodem proto je fiskální disciplína podmínkou nutnou, ale nikoliv postačující k větší konkurenceschopnosti.

Detailnější rozbor jednotkových nákladů práce pro zpracovatelský průmysl (díky mezinárodní konkurenci produktivní sektor) a pro stavebnictví (příklad neproduktivního sektoru) jen pro období recese 2007–2010 ukazuje paradox: Přestože irská ekonomika jako celek ztrácela konkurenceschopnost, irské průmyslové firmy prosazovaly růst produktivity ještě tvrději než třeba německé (i díky dovozu levné pracovní síly). Problém tedy nebyl v irském exportním sektoru vystavenému mezinárodní konkurenci, ale v bublině na realitním trhu, podpořeném úvěry bank vlastněných dominantně Iry.

Obrázek 32: Jednotkové mzdové náklady – Zpracovatelský průmysl (rok 2005=100, zdroj dat: OECD)

Obrázek 33: Jednotkové mzdové náklady – Stavebnictví (rok 2005=100, zdroj dat: OECD)

(5.) Teorie a doporučení pro hospodářskou politiku

Uvedený paradox ve vývoji jednotkových mzdových nákladů s ohledem na sílu mezinárodní konkurence v sektoru je výzva pro hospodářskou politiku. Je vhodné se zaměřit na nevyvážený růst produktivity práce.

Teoreticky je to možné odvodit přes Balassův-Samuelsonův teorém (Samuelson, 1964, Balassa, 1964), anebo přes Baumolův model (Baumol, 1967). Jde o to rozdělit ekonomiku na produktivní a neproduktivní sektor. Ve veřejné sféře a službách, jako jsou úřady, státní správa, ale i soukromé služby jako jsou restaurace, stavebnictví, umění je zpravidla pomalejší produktivita práce. Naopak třeba v průmyslu bývá produktivita větší, protože firmy čelí

přímé mezinárodní konkurenci, existují zde úspory z rozsahu a hodně se využívají stroje a technologie (i když i stát může také využívat technologie, viz například e-government).

Zdokonalení v produktivitě práce bývá v produktivním sektoru následováno zvýšením hodinové mzdy. Jednotkové náklady práce v takovém případě zůstanou konstantní. Ale když se přidává v produktivnějším sektoru na mzdách, chce přidat i ten méně výkonnější sektor. Pak může nastat to, čemu se v ekonomické terminologii říká mzdová nákaza. Třeba když jedny odbory chtějí přidat na úkor ostatních, aniž by nabídly vyšší produktivitu nebo lepší služby.

Tady je teoretické vysvětlení, proč je produktivní sektor schopen udržet jednotkové mzdové náklady, zatímco v neproduktivním sektoru porostou. Mzdový růst pak vyvolává inflační tlaky. Tolik teorie.

Dovolím si ale Balassův-Samuelsonův teorém dovést do důsledků na státní rozpočet. Pokud totiž ve veřejném sektoru narůstá produktivita méně než v ostatních sektorech a pokud se mzdy zaměstnanců veřejného sektoru pohybují v relaci se mzdami v ostatních sektorech ekonomiky, má to zásadní důsledek pro hospodářskou politiku: Rostou veřejné výdaje.

Síla hospodářské politiky s ambicí vyrovnat veřejné rozpočty je tedy v zabránění mzdové nákaze, tlačít na co největší produktivitu práce ve veřejné sféře a službách.

Tabulka 5: Rozklad produktivity práce a jednotkových mzdových nákladů v ČR. Zdroj dat: ČSÚ

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	1.pol 2010
Hrubá přidaná hodnota v běžných cenách (mil. Kč)	627 180	671 075	683 627	691 030	811 567	845 117	927 855	1 017 986	1 029 823	988 459	511 676
Zaměstnanost celkem /přepočet na plnou pracovní dobu/ (osoby)	1 502 635	1 528 843	1 510 171	1 469 118	1 468 695	1 482 953	1 513 037	1 535 227	1 550 434	1 467 644	1 420 708
Zaměstnanci /přepočet na plnou pracovní dobu/ (osoby)	1 364 144	1 386 385	1 359 079	1 300 812	1 311 252	1 331 246	1 358 577	1 387 133	1 399 461	1 316 797	1 272 895
Náhrady zaměstnancům (mil. Kč)	301 025	328 547	344 118	352 379	379 169	402 376	431 602	470 123	502 033	455 753	227 016
Produktivita práce (tis. Kč)	417	439	453	470	553	570	613	663	664	674	720
Jednotkové náklady práce	0,529	0,540	0,559	0,576	0,523	0,530	0,518	0,511	0,540	0,514	0,495

(6.) Závěry a doporučení

Tato analýza ukázala, že ztrátu cenové konkurenceschopnosti způsobují apreciační bubliny reálného kursu. Ty mohou být dvojího druhu:

- (a) Apreciační bubliny nominálního kursu koruny
- (b) Růst nákladů práce převyšující produktivitu

Nejlepší obrana politika proti oběma variantám je zaměřit se na nevyvážený růst produktivity práce. Tvůrce politiky by měl rozlišit produktivní sektory, které jsou vystaveny mezinárodní konkurenci (např. zpracovatelský průmysl) od méně produktivních sektorů (např. veřejné služby nebo stavebnictví).

Sektorům, respektive firmám, vystaveným mezinárodní konkurenci by měl stát nechat klid na práci. V produktivních sektorech ekonomiky tlak na produktivitu práce nevyvolává úředník, ale právě mezinárodní konkurence.

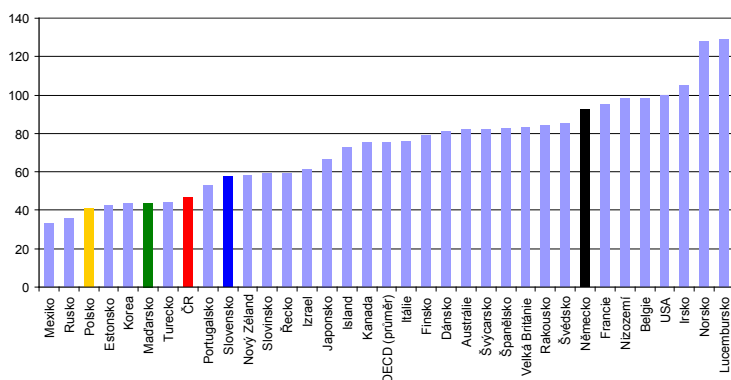
Naopak, síla úsilí státu by mělo být tlačit na co největší produktivitu práce ve veřejné sféře a službách – zabránění mzdové náказы. Tam jsou důvody, proč ztrácíme konkurenceschopnost (a tudy vede také cesta k vyrovnanému státnímu rozpočtu)¹⁷. Proto doporučujeme vládě sledovat a transparentně publikovat jednotkové náklady práce za celou ekonomiku i různé sektory. Jejich růst může vládě do budoucna signalizovat faktor ztráty cenové/nákladové konkurenceschopnosti, zvlášť kdyby to bylo doprovázeno klesajícím tržním podílem ČR na světovém exportu.

Ruku v ruce s tím by se měl stát zaměřit na necenovou konkurenceschopnost – institucionální ekonomiku, na kvalitu zákonů, transparentní veřejné zakázky a chytřejší, nikoliv větší regulaci, na dotváření podmínek pro spontánní optimalizaci pozice firem v hodnotovém řetězci (viz další kapitoly). Jen tak vytvoříme předpoklady jak zvrátit mezinárodně nedostatečný růst produktivity práce v důsledku nízké přidané hodnoty produkovaných výrobků a služeb (obecněji Mejstřík (1989)).

A i proto, že žijeme v globálním světě, máme stále co dohánět:

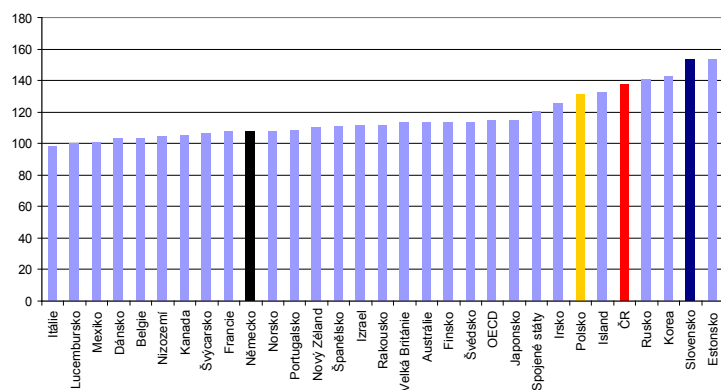
Obrázek 34: HDP na odpracovanou hodinu jako procento z úrovně ve Spojených státech (USA=100%, data za 2009).

Zdroj dat: OECD

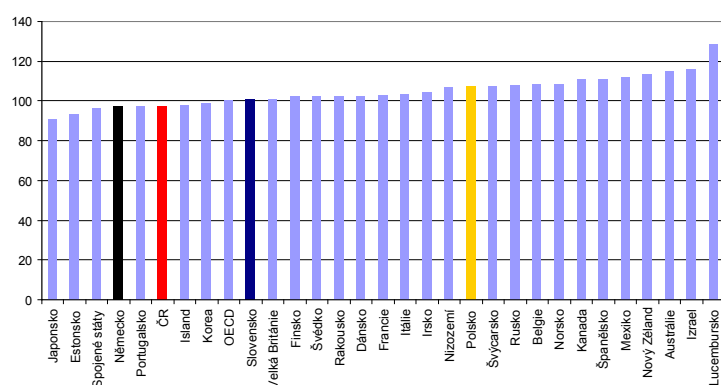

17 Podobné závěry doporučili na své schůzce dne 24. 3. 2011 v tzv. Paktu Euro plus též vrcholní představitelé států eurozóny a EU-27 viz <http://www.consilium.europa.eu/App/NewsRoom/related.aspx?bid=76&grp=18589&lang=EN&cmsId=339>

Obrázek 35: Index produktivity práce v roce 2009 proti 2000 (2000=100, data za 2009). Zdroj dat: OECD

Obrázek 36: Odpracované hodiny v roce 2009 proti 2000 (2000=100, data za 2009). Zdroj dat: OECD

(7.) Různé modely reálného efektivního měnového kursu pro ČR

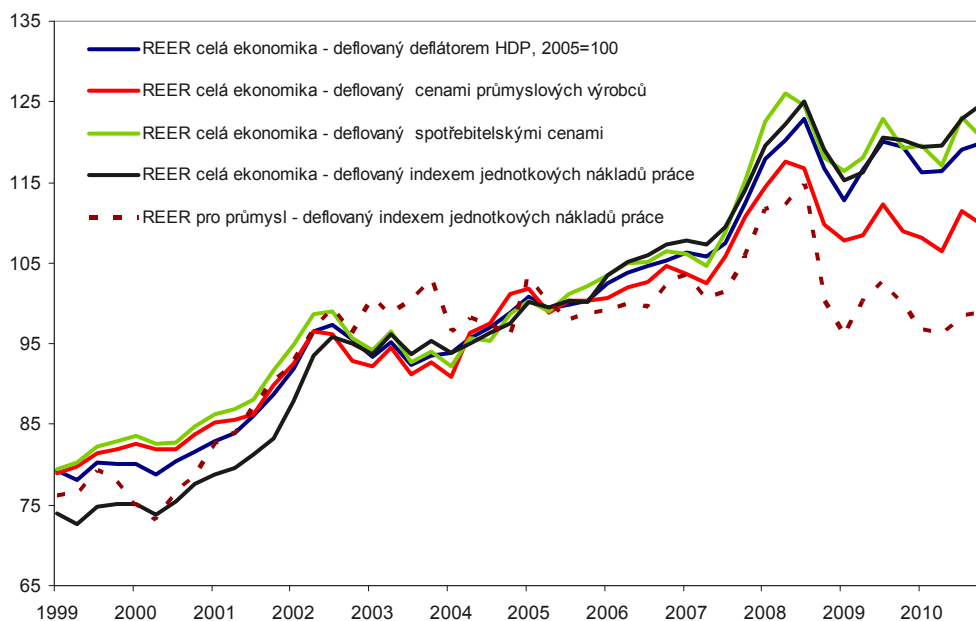
Čapek (1998) upozorňuje na problémy konstrukce reálného kursu. V této kapitole bylo pracováno s reálným kursem deflovaným náklady práce. Čapek tvrdí, že pracovní náklady představují pouze jednu, i když podstatnou složku v celkových nákladech. Optimální by bylo vyčíslit celkové reálné náklady na jednotku výstupu a tyto použít pro výpočet reálného kursu. Věrohodná statistika pro země střední a východní Evropy ale zatím není. Pro vyspělé země ale třeba OECD sleduje multifaktorovou produktivitu. Z ní se dá vypočítat, že třeba v Německu v roce 2009 tvořily náklady práce 75,8 % z celkových nákladů, v Rakousku to bylo 80 % – tedy nejpodstatnější část.

Čapek doporučuje využít k deflování také třeba deflátor HDP postihující cenovou dynamiku finálního užití v ekonomice. **Obrázek 37** proto shrnuje různé modely konstrukce reálného měnového kursu. Ukazuje, že hlavní závěry by i za použití jiné metody výpočtu reálného kursu byly s touto analýzou shodné¹⁸.

18 Literatura využitá v této kapitole:

- Balassa, B. (1965): *Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage*, Manchester School of Economic and Social Studies, 33, 1965.
 Balassa, B. (1964): *The Purchasing Power Parity Doctrine: A Reappraisal*, *Journal of Political Economy* 72 (6): 584–596, 1964.
 Baumol, W. J. (1967): *Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis*, *The American Economic Review*, Vol. 57, No. 3.
 Brůha, J., Podpiera, J., Polák, S. (2010): *The Convergence Dynamics of a Transition Economy: The Case of Czech Republic*, *Economic Modelling*, pp. 116–124
 Čapek, A. (1998): *Reálný efektivní směnný kurz: Problémy konstrukce*. *Politická ekonomie*, 5, 1998.
 Čihák, M., Holub, T. (2005). *Price Convergence in EU Accession Countries: Evidence from the International Comparison*. *Économie Internationale*. 2005, vol. 2, no. 102, pp. 59–82.

Obrázek 37: Různé modely reálného efektivního měnového kursu ČR (2005=100). Zdroj dat: ČNB

- Frait, J., Komárek, L.: Dlouhodobý rovnovážný reálný měnový kurz koruny a jeho detemrninanty, VP 9 ČNB, 1999.
- Frankel, J. (2004): *On the Renminbi: The Choice Between Adjustment Under a Fixed Exchange Rate and Adjustment Under a Flexible Rate. High-Level Seminar on Foreign Exchange System, Dalton, China, pp. 1–26., 2004.*
- Havlik, P. (2010): Unit labour costs, exchange rates and responses to the crisis in CESEE, WIIW Research Report, 2010.
- Klaus, V. (2006): Patnáct let od zahájení ekonomické transformace. *Cep. 47, 2006.*
- Krugman, P. (1991), *Increasing returns and economic geography, Journal of Political Economy, 1991.*
- Lafay, G. (1992), *The Measurement of Revealed Comparative Advantages, in M.G. Dagenais and P.A. Muet eds., International Trade Modeling, Chapman & Hill, London.*
- Lerner, A. P. (1944): *The economics of control: principles of welfare economics. New York: Macmillan, 1946.*
- Machlup, F. (1955): *Relative Prices and Aggregate Spending in the Analysis of Devaluation, American Economic Review, June 1955.*
- Mandel, M., Tomšík, V. (2003): *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice, Management Press, 2003.*
- Marshall, A. (1924): *Money, credit & commerce. London, GB: Macmillan, 1923.*
- Mejstřík, M. (1989): *Innovation as a Quality Change: Effects of Export and Export Subsidy, Paper presented at 4. Annual Congress of EEA in Aueburg, 2–4 September 1989. <http://ies.fsv.cz/sci/conference/show/id/36/lang/cs>*
- Polak, J.J., Chang, T.C. (1950): *Effect of Exchange Depreciation on a Country's Export Price Level, International Monetary Fund Staff Papers, 1950.*
- Robinson, J. (1947): *Beggar-My-Neighbour Remediem for Unemployment, Essays on the Theory of Employment, Oxford: Blackwell, 1947.*
- Roubini, N. (2010): *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance, Penguin Press HC, 2010.*
- Samuelson, P. A. (1964), *Theoretical Notes on Trade Problems, Review of Economics and Statistics 46 (2): 145–154, 1964.*
- The Economist* (2010): *Nominally cheap or really dear?*, Nov 4th 2010.
- Zámečník, M. (2010): *Když mzdy ujíždějí produktivitě, Euro, 13/12/2010.*

1.4 Úvod: Necenová konkurenceschopnost a její faktory

Reálný efektivní směnný kurz je užitečný ukazatel, protože v jednom čísle zahrnuje vývoj jednotkových pracovních nákladů vzhledem k zahraničí, s přihlédnutím k vývoji vlastního směnného kursu. Ani reálný efektivní směnný kurz ale, podobně jako další užitečné ukazatele, není všeobsáhlý, protože plně neodráží další dimenze konkurenceschopnosti.

Pokud ztrácíme nákladovou komparativní výhodu, jakými dalšími typy konkurenceschopnosti to můžeme kompenzovat? Rozklíčování této otázky nabízí například Světové ekonomické fórum, které každý rok uveřejňuje Index globální konkurenceschopnosti¹⁹.

Struktura WEF GCI Indexu se skládá z 12 pilířů konkurenceschopnosti:

Základní požadavky pro rozvoj založené na vývoji faktorů

1. Instituce
2. Infrastruktura
3. Makroekonomické prostředí
4. Zdraví a základní vzdělání

Předpoklady pro rozvoj založený na růstu efektivnosti

5. Vyšší vzdělávání a výcvik
6. Efektivnost trhu se zbožím a službami
7. Efektivnost trhu práce
8. Rozvoj finančního trhu
9. Technologická připravenost
10. Velikost trhu

Klíčové předpoklady pro růst založený na inovacích a intelektuální kultivaci

11. Zkvalitňování charakteristik podnikání
12. Inovace

¹⁹ např. dle World Economic Forum
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf

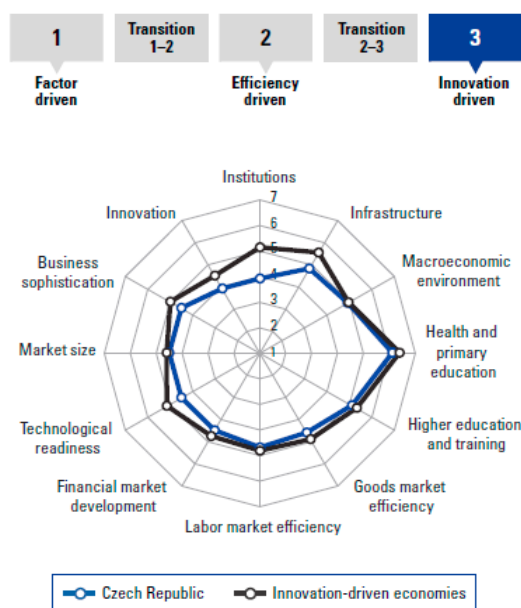
Bez dostatečného naplnění všech 12 pilířů nelze plně rozvinout konkurenceschopnost země. Pokud pro předběžný orientační náhled použijeme originální data WEF dle indexu GCI 2010–11²⁰ zjišťujeme, že se postavení ČR v pořadí zemí postupně propadalo.

Obrázek 38: Global Competitiveness Index pro ČR. Zdroj: World Economic Forum.

Global Competitiveness Index

	Rank (out of 139)	Score (1–7)
GCI 2010–2011	36	4.6
GCI 2009–2010 (out of 133).....	31	4.7
GCI 2008–2009 (out of 134).....	33	4.6
Basic requirements	44	4.9
1st pillar: Institutions.....	72	3.9
2nd pillar: Infrastructure.....	39	4.8
3rd pillar: Macroeconomic environment.....	48	4.9
4th pillar: Health and primary education.....	43	6.1
Efficiency enhancers	28	4.7
5th pillar: Higher education and training.....	24	5.1
6th pillar: Goods market efficiency.....	35	4.6
7th pillar: Labor market efficiency.....	33	4.7
8th pillar: Financial market development.....	48	4.5
9th pillar: Technological readiness.....	32	4.5
10th pillar: Market size.....	42	4.5
Innovation and sophistication factors	30	4.2
11th pillar: Business sophistication.....	34	4.5
12th pillar: Innovation.....	27	3.9

Stage of development

Shrme-li faktory ovlivňující konkurenceschopnost člení index na tři úrovně: základní, efektivní a inovační. Bez základních podmínek ovlivňujících „extenzivní“ růst kapitálu a práce se jen těžko zvyšuje efektivita nebo rozvíjí inovace. Proto tato základní úroveň, včetně pilíře institucí a pilíře makroekonomické stability, podmiňuje účinnost faktorů v efektivní i inovační úrovni. Naším cílem by mělo být posílit náš dnes převažující rozvojový model založený z velké části na levné pracovní síle, o větší reálné zapojení inovací, které je nezdárka pouze deklarováno. Jako jeden z prezentačních nástrojů navrhujeme pyramidu konkurenceschopnosti. Je to pyramida propojená např. s daty od Světového ekonomického fóra, kterou jsme vymysleli a zpracovali s kolegy z Institutu ekonomických studií (IES)²¹. Základní předpoklady konkurenceschopnosti najdeme v základních kamenech pyramidy, kterou jsme si zvolili jako užitečnou grafickou reprezentaci našeho vnímání struktury a charakteru konkurenceschopnosti, většinou opomíjeným reálným efektivním směnným

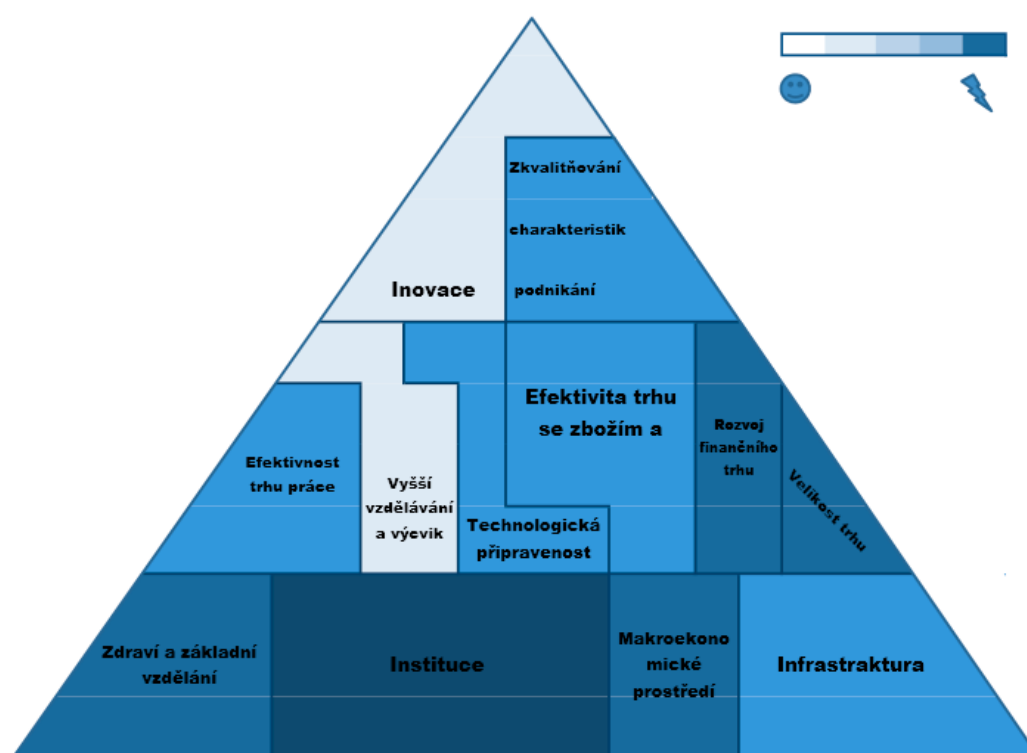
20 Odhlédněme pro účely této analýzy od mnohých dobře mířených kritik tohoto indexu, včetně malého vzorku dotazovaných firem, subjektivity použité metody nebo stereotypu českých věčných stěžovatelů. Zjednodušující předpoklady jsou základní výbavou ekonomů, berme tedy index s rezervou a on nám přiměřeně dobře poslouží pro další analýzu.

21 Zpracování pyramid vedl Petr Janský a na přípravě pyramidy se podílel Michal Mejstřík, Jana Chvalková, Tomáš Jelínek, Richard Janoušek, Kryštof Krotíl, Vítězslav Titl, Bruno Baránek, všichni z Institutu ekonomických studií fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy.

kurzem a dalšími standardními makroekonomickými ukazateli. Inovační faktory, jako například počet vědeckých pracovišť, jsou dlouhodobě podmíněny příznivými stavebními bloky založenými jak na základních faktorech (např. instituce), tak na jejich efektivnosti, a proto je najdeme až ve vrcholu pyramidy. Do určité míry platí toto pravidlo podmíněnosti i v rámci jednotlivých úrovní i pilířů a také většinou platí, že čím podstatnější ukazatel konkurenceschopnosti, tím blíže je zasazen ke svislé ose v rámci pyramidy.

Obrázek 39: Zjednodušená pyramida pro Českou republiku dle *Global competitiveness index* za rok 2011.

Zdroj: Zpracování tým IES FSV UK, data Světové ekonomické fórum.

Korupce, dřevé silnice, vysoké zadlužení státu ani neefektivní instituce nejsou dobrými stavebními kameny pro konkurenceschopnost.

Výsledky pro Českou republiku ve zjednodušené pyramidě jsou uvedeny výše, viz **Obrázek 39**, podrobná pyramida se všemi indikátory je níže, viz **Obrázek 40**, a také bude dostupná v lepším rozlišení na webu NERV. Tmavší zbarvení ukazatele značí horší předpoklad pro konkurenceschopnost ve srovnání se světem. Bílá barva je pro naše účely nejlepší (označuje komparativní výhodu ČR dle indexu). Kombinace struktury a tvaru pyramidy s jejím zbarvením nám napovídá hodně o české konkurenceschopnosti. Na první pohled je vidět, že na tom Česká republika není příliš dobře. Ani v jednom z dvanácti pilířů není mezi nejlepšími dvaceti zeměmi a nemá tak v zjednodušené pyramidě žádné políčko úplně bílé. V institucích a několika dalších oblastech pak Česká republika patří k nejhorším ze 139 zemí světa dle srovnání Světového ekonomického fóra.

Dovolte nám dva příklady ze základní úrovně. Bílá malárie znamená, že v tropech nežijeme a toto onemocnění nesnižuje, na rozdíl od mnoha zemí na africkém kontinentě, naše předpoklady pro konkurenceschopnost. Díky absenci malárie máme pracovní sílu početnější a zdravější, s delší očekávanou délkou života, ochotnou se vzdělávat a například pracovat na základním výzkumu.

Tmavě modrá transparentnost legislativy není dobrým znamením pro firmy, které vyžadují stabilní zákony a zdanění pro své investice do dlouhodobých výzkumných a inovačních projektů, anebo se bojí retroaktivní daně, jako se teď stalo v případě solární energie. Také to naznačuje, že v legislativě i veřejné správě je co zlepšovat.

Zajímavá jsou jak jednotlivá relativní umístění, která lze z obrázku rychle vyčíst, tak koncentrace dobrých a špatných ukazatelů v určitých pilířích pyramidy. Relativně málo tmavých oblaků se vznášejí v horních patrech pyramidy (jakkoliv některé orientační ukazatele inovací budou v dalším textu korigovány), nejzamračeněji je bezkonkurenčně v institucích. Korupční a podobné ukazatele jsou velmi zamračené a podtrhují tak otázku, jak je možné být konkurenceschopný s chatrnými základy pyramidy konkurenceschopnosti? Jak může kvalitně fungovat například systém veřejných zakázek v rozvoji hospodářství, inovací, vývoje a výzkumu, pokud je velké riziko jeho zneužití?

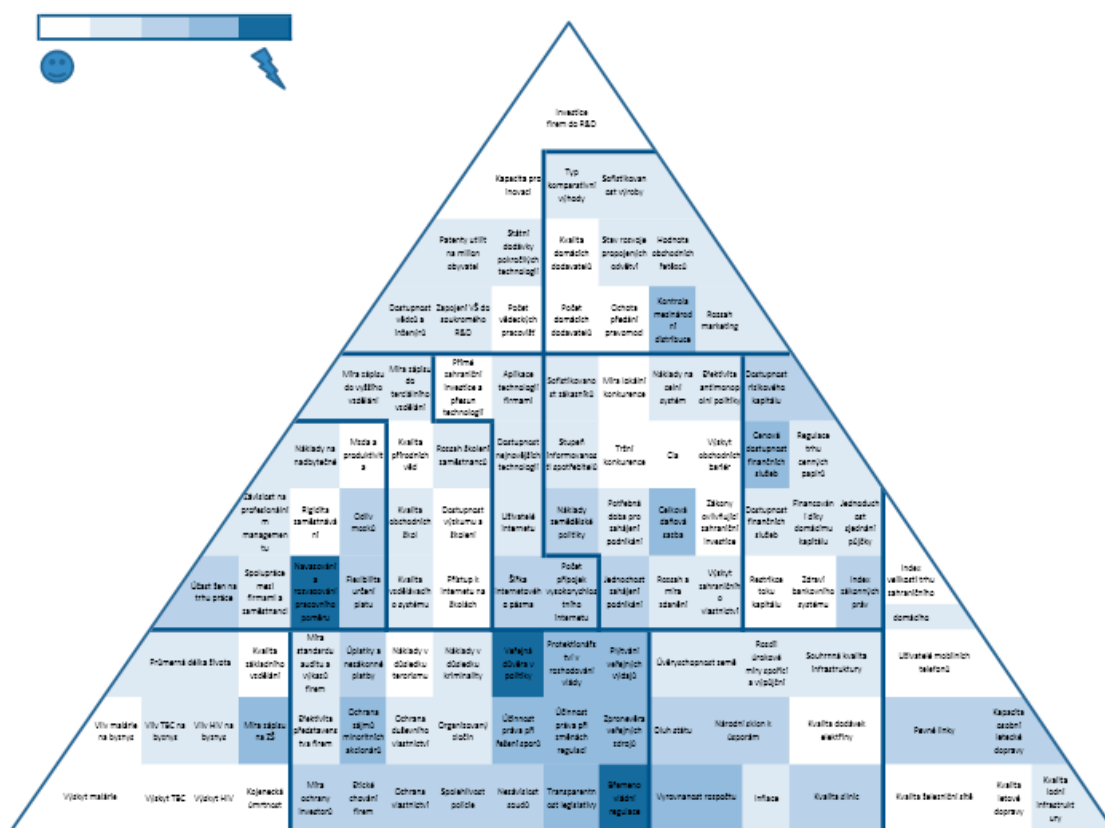
Tyto otázky plně zodpoví až budoucí vývoj. Každopádně NERV na následujících stránkách přináší řadu doporučení jak pyramidu „zesvětlit“ i v základech, jak u nás vyladit flexibilní tvořivý socio-ekonomický systém, který nebrání inovacím, ale vytváří pro ně institucemi, vzděláním aj. dobré podhoubí.

Příklad Řecka, Portugalska a jejich „temných“ sad ukazatelů GCI²² dokládá hloubku řeckých a portugalských problémů, které jdou daleko za deficitní financování a pokles cenové/nákladové konkurenceschopnosti.

22 Podrobněji M. Mejstřík, P. Janský (2010) Competitiveness of the Czech and Slovak economy: What difference does the euro-zone membership make? na konferenci EC DG EcoFin „The Czech and Slovak economies: 17 years after“ Brusel 2010, viz http://ec.europa.eu/economy_finance/events/2010/20101119-czech-slovak-economies/main_en.htm

Obrázek 40: Pyramida pro Českou republiku dle Global competitiveness index za rok 2011.

Zdroj: Zpracování tým IES FSV UK, data Světové ekonomické fórum.

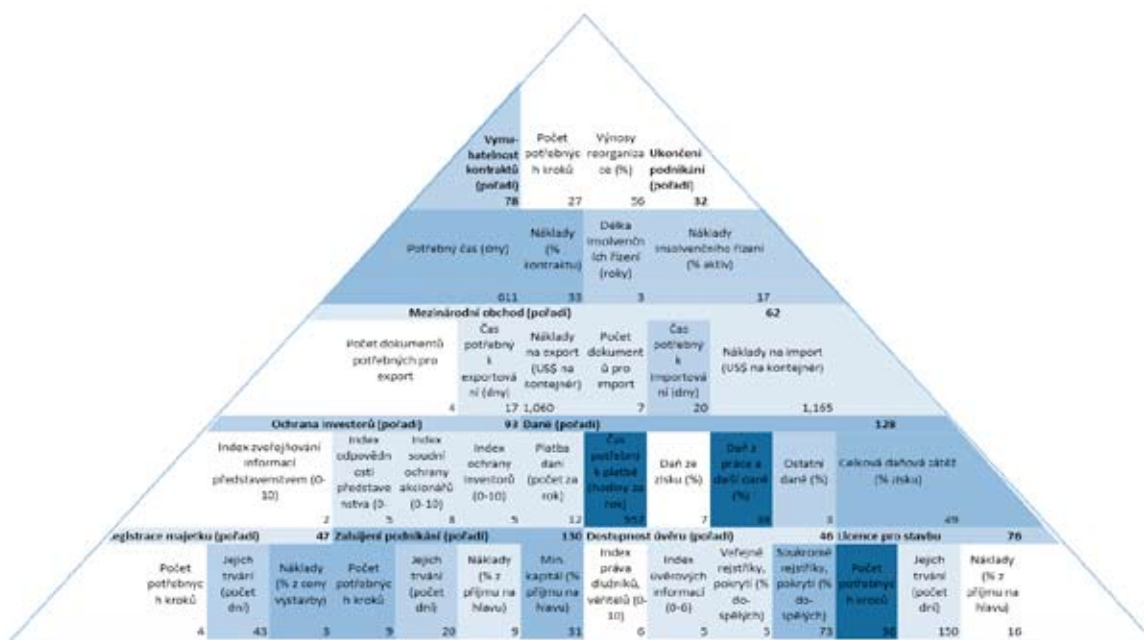

Jednou z důležitých průřezových, klíčových podmínek pro konkurenceschopnost je kvalitní podnikatelské prostředí zahrnující kvalitu institucí. Na základě empirických dat a vlastních analýz toto detailněji zkoumá například i Světová Banka svým Indexem snadnosti podnikání.²³ Pro přehlednou orientaci jsme vytvořili, opět ve spolupráci s IES FSV UK, pyramidu založenou na tomto Indexu snadnosti podnikání, kterou ukazuje **Obrázek 41**. V základně pyramidy jsou bezpodmínečně nutné podmínky jako například zahájení podnikání nebo dostupnost úvěru, výše pak podmínky zlepšující podnikání jako mezinárodní obchod nebo vymahatelnost kontraktů. Na základě dat Světové banky pro Index snadnosti podnikání pro rok 2011 jsme obarvili pořadí (z celkem 183 zemí) v devíti komponentách indexu a také relativní pořadí oproti jiným zemím ve všech ukazatelích indexu tak, že bílá znamená relativně dobré výsledky a tmavě modrá relativně špatné výsledky.

23 <http://www.doingbusiness.org/>

Obrázek 41: Pyramida pro Českou republiku dle Indexu snadnosti podnikání za rok 2011.

Zdroj: Zpracování tým IES FSV UK, data IFC Světové banky.

Na dalších stránkách se s ohledem na časové a kapacitní limity omezujeme na průřezové a klíčové náměty ke zlepšení podmínek konkurenceschopnosti, které by v další etapě měly být komplexněji rozpracovány.

Následující text kapitol vedle zmíněných strukturálních vstupů a dat Světového ekonomického fóra (WEF) a Světové banky (WB) předběžnou analýzu rozvíjí a koriguje na základě mnoha nezávislých zdrojů se záměrem zformovat rámec a vybrané náměty strategie konkurenceschopnosti, jejíž vypracování exekutivou a experty by mělo následovat.

**Závěrečná zpráva podskupin
Národní ekonomické rady vlády pro
konkurenceschopnost a podporu podnikání**

Kapitola 2: Instituce

Garant a koordinátor: Lubomír Lízal,

Jana Chvalková

Koordinátor: Michal Mejstřík

2	Pilíř II – Instituce.....	57
2.1	Mezinárodní srovnání.....	57
2.1.1	Pozice ČR.....	57
2.1.2	Poučení z přístupů různých zemí.....	59
2.2	Analýza současného stavu v České republice.....	60
2.2.1	Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti.....	61
2.2.2	Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v oblasti institucí.....	65
2.3	Podrobněji k vybraným opatřením a doporučená řešení.....	66
2.3.1	Boj s nadměrnou a neefektivní regulací – RIA a CIA, Rozpočtová rada vlády a transparentní lobbying.....	66
2.3.2	Reforma – veřejné instituce produktivní a vstřícné k podnikání.....	76
2.3.3	Vymáhání práva.....	91
2.3.4	Konkurenceschopná Česká republika na mezinárodní úrovni.....	93
2.3.5	Dílčí opatření k diskuzi.....	96
2.4	Systematika navrhovaných opatření.....	99
2.4.1	Analytická a koordinační opatření.....	99
2.4.2	Systematická opatření.....	100
2.4.3	Komunikační opatření a otevřené vládnutí.....	100
2.4.4	Úsporná opatření.....	100
2.4.5	Podrobnější rozpracování cílů.....	102
2.4.6	Přehled všech hodnocených variant a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů.....	102
2.5	Přesah do opatření ostatních skupin NERV.....	118

Kontakt na zpracovatele kapitoly:

Jana Chvalková: jana.chvalkovska@gmail.com (korespondenční autor)

David Antoř: david@antos.cz

Anna Bajzík: annabajzik_2005@hotmail.com

Ivona Hrušová: ivona.hrusova@seznam.cz

Petr Janský: jansky.peta@gmail.com

Lubomír Lízal: lubomir.lizal@cerge-ei.cz

Michal Mejstřík: michal.mejstrik@eeip.cz

2.1 Mezinárodní srovnání

Pilíř instituce je v pojetí Mezinárodního indexu konkurenceschopnosti (GCI) velmi široký – zahrnuje v zásadě exekutivu, legislativu, justici i soukromoprávní vztahy práva občanského a obchodního. Instituce tvoří základní stavební kámen, který ovlivňuje hodnocení České republiky i v dalších mezinárodních indexech – jako je například Doing Business Světové banky nebo World Competitiveness Yearbook (WCY) indexu konkurenceschopnosti.

Instituce jsou klíčovým stavebním kamenem budování konkurenceschopné a na inovacích založené ekonomiky. Důvodem je fakt, že inovační ekonomika je systém, který je neustále v pohybu a musí se vyvíjet tak rychle jako high-tech odvětví samotné. To klade intenzivní nároky na flexibilitu veřejných institucí, které musí být například schopny reflektovat životní cyklus inovativních firem, jejich vyšší rizikovost i specifický charakter jejich aktiv, která jsou obvykle vázána na práva duševního vlastnictví. V ekonomice založené na inovacích lze například očekávat, že společnosti budou rychleji vznikat i zanikat¹, budou vyžadovat flexibilnější systém pracovního práva apod.

Přitom instituce a jejich efektivita jsou standardně ve všech mezinárodních srovnáních hodnoceny jako jedna z nejslabších stránek České republiky – což je samozřejmě zásadním problémem vzhledem k tomu, že jsou to instituce, které formují právní a regulatorní základy fungování hospodářské soutěže, podnikání, obchodu i inovací. Právě neefektivní instituce, nadměrná regulatorní zátěž a korupce jsou v současné době jevy, díky nimž Česká republika v mezinárodních srovnáních ztrácí na vyspělé státy EU i světa.

2.1.1 Pozice ČR²

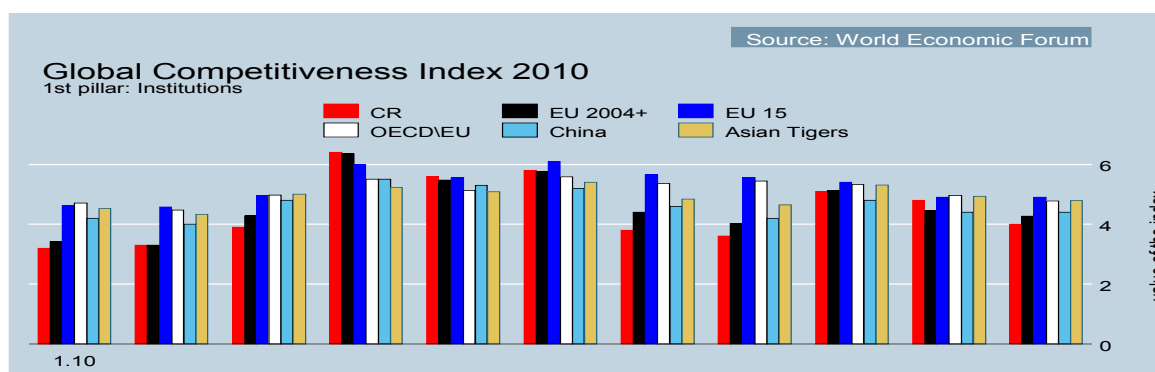
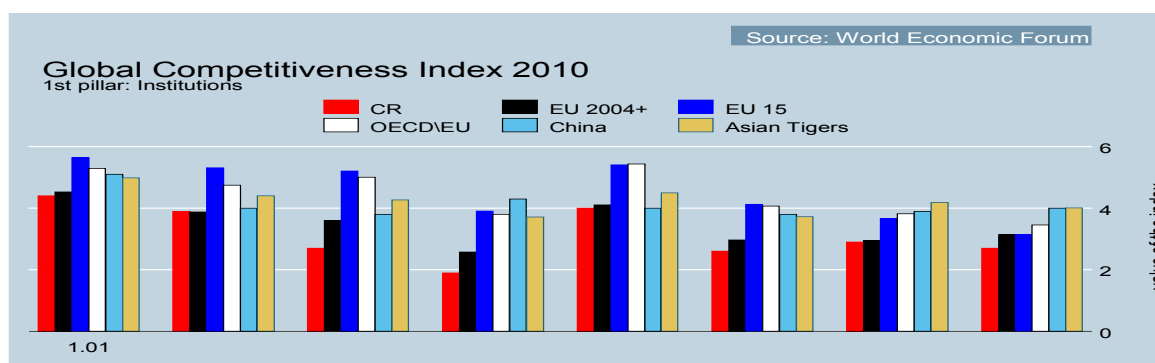
Jak vyplývá z níže uvedených grafů GCI, zaostává Česká republika v oblasti institucí nejen za průměrem EU a OECD, ale i Číny či Asijských tygrů; komparativní výhodu má jen v oblasti nákladů terorismu, násilí a organizovaného zločinu (1.13, 1.14, 1.15), vzhledem k tomu, že se jedná o relativně bezpečnou zemi v politicky i ekonomicky relativně stabilní

1 V ekonomice založené na inovacích je často důležité být první společností, která s inovací přijde na trh. Tlak na rychlost může vést k relativně vyššímu podílu společností, které skončí v úpadku. Je třeba, aby na tuto situaci bylo připraveno nejen insolvenční právo, insolvenční správci i soudci, ale i právo obchodní (např. v otázce §38 Obchodního zákoníku – doba, po kterou člen statutárního orgánu zkrachovalé firmy nesmí působit ve statutárních orgánech jiné obchodní společnosti apod.).

2 V této kapitole jsou pro získání kompletního srovnání představeny základní soft data indexy (WCY a GCI), které měří subjektivní pohled dotazovaných manažerů na problematiku konkurenceschopnosti (v tomto případě institucí) a v případě reformy odráží spíše to, jak byly reformy komunikovány veřejnosti a jakou v ně má veřejnost důvěru, než kvalitu reformy samotných. Na druhou stranu DB je hard data index založený na analýze fungování institucí podpory podnikání, který staví na objektivních analytických metodách. Srovnáním těchto hard i soft data indexů se ukazuje, že v oblasti institucí zaostává ČR v subjektivním i objektivním pojetí. Opatření navrhovaná v této kapitole jsou proto zaměřena nejen na reformy samotné, ale i na jejich komunikaci veřejnosti.

oblasti. Nejvýrazněji za všemi srovnávanými skupinami Českou naopak zaostává, co se týče důvěry v politiky a úředníky a ve spravedlivost jejich rozhodování a při nakládání s veřejnými prostředky (1.03, 1.04, 1.07, 1.08) a rovněž co do míry regulatorní zátěže (1.09). V rámci soukromých institucí se jeví jako největší komparativní nevýhoda Česka etické chování firem (1.17).

Obrázek 1: Index globální konkurenceschopnosti 2010 – instituce

Z hlediska Doing Business indexu je v oblasti institucí největším problémem Česka v mezinárodním srovnání především realizace práva u veřejných institucí a u soudů, která trvá velice dlouho, je nákladná a v řadě případů se při ní účastníci aktivně či pasivně setkávají s korupcí (viz níže uvedená tabulka Doing Business 2011).

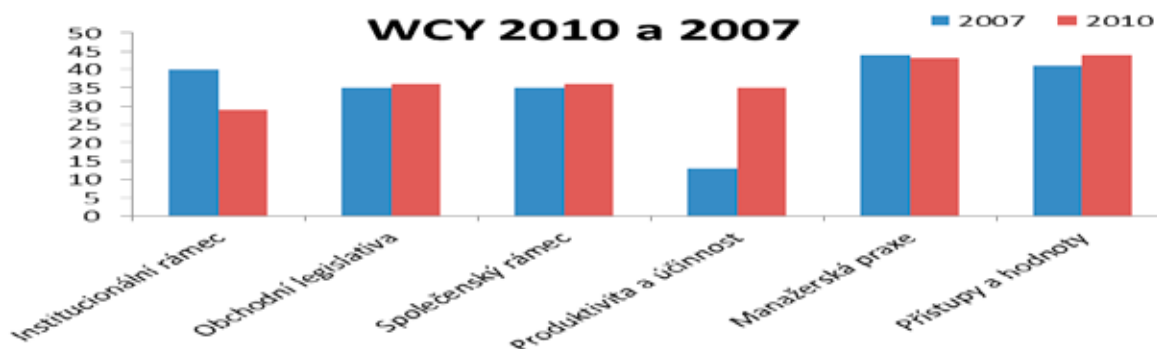
Tabulka 1: Vybrané ukazatele Doing Business 2011 pro ČR

Doing Business 2011	Zahájení podnikání	Stavební povolení	Registrace vlastnictví	Placení daní	Export	Import	Vynucování smluv	Ukončení podnikání
Počet úkonů	9	36	4	12	4	7	27	-
Délka procesu	20 dní	150 dní	43 dní	23 dní	17 dní	20 dní	611 dní	1168 dní
Náklady	9,30%	16,40%	3%		\$1060/kont.	\$1165/kont.	33%	17%
Pozice ČR	130	76	47	128	62	62	78	32

*kont.=kontejner

Rovněž index WCY pro rok 2010 (ČR 29. místo) ukazuje, že instituce, právo a regulace³, jakož i etika a morální hodnoty v soukromoprávních vztazích jsou faktory, které snižují globální konkurenceschopnost České republiky.

Obrázek 2: Vybrané ukazatele WCY pro instituce České republiky (srovnání 2007 a 2010)

2.1.2 Poučení z přístupů různých zemí

Základní charakteristikou, která spojuje země s nejlepším mezinárodním hodnocením institucí (GCI, DB, WCY), je jasná vize ohledně směřování daného státu na mezinárodní úrovni. Inspirací by pro Českou republiku mohly pochopitelně být skandinávské státy a Německo, jejichž konkurenční výhoda v oblasti institucí plyne z respektu k právu i morálním pravidlům, který je v těchto zemích hluboce zakořeněn v celé společnosti. K dosažení všeobecného respektu k právu a k institucím v podobné míře, v jaké je tomu v těchto zemích, však vede v Česku, podobně jako v dalších post-komunistických zemích, dlouhá cesta. V případě institucí se tedy inspirace skandinávskými státy jeví zajímavá zejména v dlouhodobém horizontu.

Velká Británie, Nový Zéland, Kanada či Austrálie mohou České republice sloužit jako vzor především v oblasti regulatorních reforem a efektivním vládnutí. V posledních desetiletích tyto státy učinily řadu opatření směřujících k zavedení principů „chytré regulace“ (SMARTregulation) do procesů v rámci veřejné správy i v oblasti justice. Mezi tyto principy (které např. Velká Británie intenzivně prosazuje i na úrovni EU) patří mimo jiné řádné vyhodnocování dopadů právních předpis i nelegislativních právních aktů ještě před jejich přijetím, důraz na otevřené vládnutí a vytváření prostoru pro výměnu informací mezi regulátory a dotčenými subjekty a další regulatorní reformy orientované na výsledek.

Rovněž je ještě třeba poznamenat, že většina států, které jsou hodnoceny velmi pozitivně v oblasti konkurenceschopnosti jejich institucionálního uspořádání, má velmi produktivní a efektivní veřejnou správu. Na druhou stranu, jak naznačuje níže uvedený graf, v ČR naopak převažují čistí příjemci nad čistými plátcí, což je samozřejmě velmi negativní struktura v době ekonomické krize.

3 Viz graf WCY 2010 a 2007 – čím nižší skóre, tím lepší-

Obrázek 3: Skladba obyvatelstva ČR podle vztahu k veřejným rozpočtům (2009)

Zdroj: ČSÚ

Velmi dobrou inspirací by pak pro Českou Republiku mohly být státy, které prováděly v poslední době s úspěchem reformy institucí s cílem zabezpečit svou konkurenceschopnost na mezinárodní úrovni. Takovou zemí je v oblasti efektivní veřejné správy například Estonsko, v oblasti institucionálních reforem a budování právního státu je relativně pokrokovou zemí Slovinsko. Výsledky indexu Doing Business 2011 pak naznačují, že některé inspirativní reformy mohly být realizovány například i v Gruzii nebo v Číně. Na příkladu Gruzie lze například ukázat nejen významný pokrok ve stabilizaci institucí v této zemi (DB 2011), ale i pozitivní přijetí těchto změn ze strany gruzínských firem (GCI 2010 – indikátor 1.09).

2.2 Analýza současného stavu v České republice

Česká republika je malá⁴, otevřená⁵ ekonomika, pro níž je export hlavním motorem růstu a rozvoje. V konkurenci okolních zemí, které jsou rovněž výrazně pro-exportně orientovány⁶, musí i ČR využívat na maximum své komparativní výhody a vytvořit vhodnou institucionální infrastrukturu k podpoře exportu. V průběhu let 2009–2010 se v České republice projeví naplno účinky světové ekonomické krize, které v řadě českých podniků vedly k restrukturalizacím, což vedlo nejen k nárůstu nezaměstnanosti, ale i k nárůstu počtu OSVČ⁷. Tento vývoj lze obecně považovat za zdravou reakci malé otevřené ekonomiky na kontrakci zahraničních trhů, která nicméně klade zvýšené požadavky na flexibilitu a kvalitu institucí i na jejich vstřícnost k podnikání a exportu, jež jsou motorem české ekonomiky.

4 Svou velikostí nemůže ovlivňovat své zahraniční obchodní partnery a je nucena akceptovat pravidla daného ekonomického systému.

5 Otevřená ekonomika je ekonomika zapojená do zahraničně ekonomických vztahů. V důsledku toho je část domácí produkce vyvážena a spotřebovávána v zahraničí a naopak část domácího důchodu je věnována na nákup dováženého zboží ze zahraničí (čtyř-sektorový model – domácnosti, firmy, stát, zbytek světa).

6 Např. slovenská ekonomika je ještě o několik procent otevřenější než česká, podobně jako česká ekonomika je otevřená i ekonomika maďarská a rakouská. Nejvýznamnějším konkurentem i partnerem pro zahraniční obchod je pak pro ČR Německo, které, ač se jedná o velkou ekonomiku (které obvykle bývají více orientované na vlastní vnitřní trh) je z hlediska podílu exportu na HDP takřka stejně otevřená jako ČR, ale více než desetinásobně větší. Naopak Polsko je v porovnání s ČR spíše uzavřenou ekonomikou. Z evropských zemí jsou nejotevřenějšími ekonomikami země Beneluxu a Švýcarsko.

7 Dle evidence Českého statistického úřadu přibýlo mezi lety 2009 a 2010 přes 20 000 nových OSVČ.

2.2.1 Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti

GCI člení oblast institucí na několik základních podskupin:

- a) Vlastnická práva
- b) Etika a korupce
- c) Nedovolené ovlivňování
- d) Neefektivní vládnutí
- e) Bezpečnost – policie a důvěra veřejnosti
- f) Korporátní etika
- g) Korporátní odpovědnost
- h) Nakládání s veřejnými prostředky

Do první podskupiny patří právní i faktické ukotvení vlastnictví v České republice a rovněž specifická úprava práv duševního vlastnictví. V České republice je vlastnické právo obecně i právo duševního vlastnictví jako specifická oblast vlastnického práva zakotvena obdobně jako v případě všech vyspělých států OECD a EU⁸ – tj. základní ochrana obou těchto institutů je zakotvena v ústavním právu (2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění) a dále rozvinuta především v právu občanském (vlastnické právo především v zákoně č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník, v platném znění, práva duševního vlastnictví pak v několika zákonech, z nichž nejvýznamnější jsou 121/2000 Sb., autorský zákon, a 527/1990 Sb., patentový zákon, oba v platném znění) a v právu obchodním (zejména zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění).

Zásadním problémem ČR jsou v oblasti vlastnických práv především následující okruhy:

- 1) Zastaralá, popřípadě velmi často měněná právní úprava základních vztahů, které se vlastnického práva týkají (zejména jde o kodexy občanského a obchodního práva)
- 2) Důvěra veřejnosti v právní instituty zakotvující základní principy vlastnického práva (souvisí s vynutitelností práva a s fungováním justice i korporátní etikou)
- 3) Neefektivní a nákladné fungování patentového práva a práva duševního vlastnictví obecně (nepružný proces zápisu i ochrany práva duševního vlastnictví, vysoké náklady na patent atp. jsou však v zásadě obecným problémem celé EU)
- 4) Netransparentní systém kolektivní správy autorských práv
- 5) Problémem je v ČR i otázka vyvlastnění, nicméně spíše z toho důvodu, že právní úprava tohoto institutu v českém právu (zákon č. 184/2006 Sb., zákon o vyvlastnění v platném znění) v podstatě znemožňuje prediktabilně vyvlastnění provádět, což brzdí rozvoj např. liniových staveb a nahrává spekulantům s pozemky

8 Studie BSA/IDC Global PC Software Piracy Study zaměřená specificky na objem softwarového pirátství ve světě přitom Česko řadí k zemím se spíše nižším a postupně klesajícím objemem pirátství. S odhadnutými 37% nelegálně pořízeného komerčního softwaru drží 22. příčku a s výjimkou Rakouska (22%, 6. příčka) a Německa (28%, 13. příčka) je ve všech zemích střední a východní Evropy míra softwarového pirátství i výrazně vyšší. Uvedená studie pokrývá pouze jeden výsek ochrany duševního vlastnictví, země umístěné v popředí GCI se však – až na několik výjimek jako Singapur, Hong Kong či Francie – drží na špičce i v analýze BSA/IDC.

- 6) Vynutitelnost kontraktů a plnění právních povinností u soudů i v rámci správního řízení, důvěra v právo a právní jistota

Do druhé podskupiny spadají otázky korupce, které jsou po jednotlivých skupinách dotčených subjektů rozvedeny v níže uvedeném schématu:

- 7) Komplexní boj proti korupci na všech úrovních společnosti⁹ a dále otázky důvěryhodnosti politiků, úředníků a dalších veřejných činitelů – v této oblasti jsou základními problémy následující:
- 8) Nedostatek transparency výdajů a příjmů politických stran a hnutí
- 9) Široce pojatá poslanecká imunita
- 10) Neprůhledné výdaje na činnost poslanců a senátorů (náhrady)
- 11) Obsazování pozic v důležitých kontrolních orgánech (NKÚ, ÚOHS...) na základě politického rozhodnutí, nikoliv efektivně formou headhuntingu kvalitních kandidátů

Tabulka 2: Porovnání vybraných institucionálních problémů dle typu instituce

Legislativa	Exekutiva	Justice	Další veřejné a polostátní instituce	Soukromý sektor
<ul style="list-style-type: none"> • Porcování medvěda • Přilepky • Klientelismus • Nedůvěryhodnost (v očích veřejnosti) • Pronikání organizovaného zločinu • Lobbying a zájmové skupiny • Nedostatek transparency a informací o činnosti legislativy 	<ul style="list-style-type: none"> • Klientelismus • Nadměrná byrokracie a nekvalitní právní předpisy • Nedostatek kontroly, a vynucování plnění předpisů • Nedůvěryhodnost veřejné správy • Nedostatek policií dořešených korupčních případů • Nedostatek dlouhodobé strategie • Resortismus • Neexistuje benchmark činnosti ve veřejné správě • Nedostatek transparency 	<ul style="list-style-type: none"> • Klientelismus • Soudcovská mafie • Nedostatek kontroly (kdo stráží strážce) • Nedostatek transparency a srovnání činnosti soudů a soudců • Nedostatek potrestaných případů korupce 	<ul style="list-style-type: none"> • Penězovody mezi veřejnou a soukromou sférou • Nedostatek odbornosti a politizace manažerských funkcí • Neefektivita či korupce • Narušení hospodářské soutěže • Podplácení zdravotníků pacienty • Ilegální nákup vzdělání 	<ul style="list-style-type: none"> • Mafie • Organizovaný zločinu • Etablované obcházení zákonů • Etablované úplatkářství a korupce • Nedůvěra v právní zřízení • Corporate governance a business ethics • Čestné jednání chápáno jako deviance • Rádoby dobročinné organizace a účely

Třetí podskupina se zabývá otázkami prolínání moci exekutivní, legislativní a justice a dále klientelismem a nepotismem ve veřejných institucích. Problémem ČR jsou v této oblasti především následující:

- 12) Problematická nezávislost soudů – nutnost vybalancovat nezávislost soudů (tj. jejich oddělení od moci zákonodárné a výkonné) a jejich nedotknutelnost (případy, kdy soudce jedná neeticky či dokonce nezákonně, avšak jeho postih prostřednictvím kárných mechanismů v soudnictví není adekvátní či není proveden¹⁰; související otázky personálního obsazení soudů a materiálního zabezpečení jejich chodu

9 Viz rovněž výstupy skupiny pro Boj s korupcí Národní ekonomické rady vlády dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/doporuzeni-subkomise-nerv-pro-boj-s-korupci-76715/>

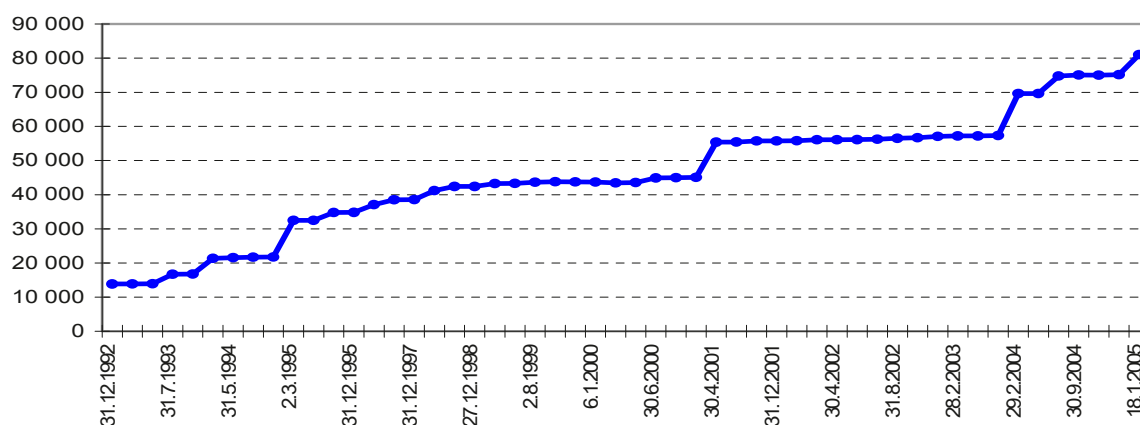
10 Např. případy označované médii jako „kauzy justiční mafie“, nebo v minulosti dlouho neřešený gang konkursního soudce Berky.

- 13) Špatně definované procesy ve veřejné správě, které často neumožňují identifikovat konkrétní osobu odpovědnou za chybné/korupční rozhodnutí
- 14) Chabá motivace úředníků daná neefektivním systémem zaměstnávání ve veřejné správě (chybí komplexní úprava služebního zákona i možnosti projektového zaměstnávání manažerů ve veřejné správě) a rizika morálního hazardu

Čtvrtá podskupina se zabývá institucemi, které nejvíce přispívají ke špatné pozici ČR na mezinárodní úrovni a k oslabování české konkurenceschopnosti. Základními problémovými oblastmi jsou následující:

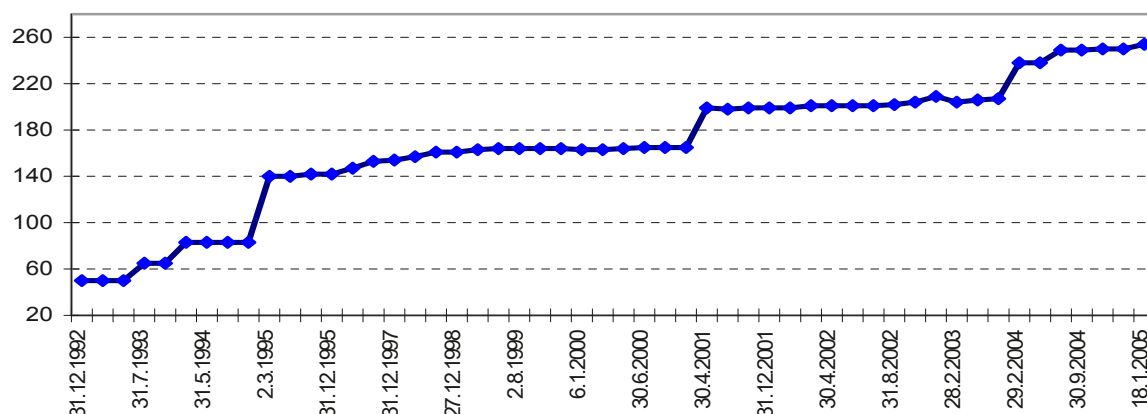
- 15) Netransparentnost nakládání s veřejnými prostředky (ať už při veřejných nákupech veřejné zakázky, koncese nebo výhledově PPP projekty nebo při prodejkách veřejného majetku – částečně se překrývá i s otázkami etiky a korupce)
- 16) Nehospodárnost v nakládání s veřejnými prostředky
- 17) Přemíra regulace, a to na komunitární i národní úrovni
- 18) Nadměrná regulatorní zátěž způsobená nedostatečným vyhodnocením dopadů na příjemce regulace a na trhy (překryv s oblastí korupce ve vztahu k poslaneckým a senátorským přílepkům), složité právní normy (viz grafy CERGE-EI níže)
- 19) Resortismus i nesoulad legislativních i nelegislativních opatření (problém koordinace)
- 20) Nedostatečná kontrola a vynucování dodržování právních povinností
- 21) Existence pouze velmi neefektivních nebo nákladných nástrojů obrany před nadměrnou, nepřiměřenou nebo poškozující regulací
- 22) Nedostatečná a neefektivní komunikace mezi veřejnými institucemi a veřejností

Obrázek 4: Počet slov v zákoně o dani z příjmů (1993–2005)

Zdroj: CERGE-EI

Obrázek 5: Počet vět se slovním spojením „s výjimkou“ v zákoně o dani z příjmů (1993–2005)

Zdroj: CERGE-EI

Co se týče bezpečnosti a ekonomických dopadů terorismu a organizovaného zločinu, je Česká republika poměrně ve výhodě oproti ostatním státům světa, neboť leží v klidné oblasti a její občané nevnímají bezpečnost dle hodnocení GCI jako zásadní problém. Jedinými problémovými okruhy, které mají na konkurenceschopnost ČR negativní vliv, by pak mohly být následující:

- 23) Reforma policie a státního zastupitelství – zejména v oblasti odměňování, zvyšování důvěryhodnosti a efektivity práce
 - 24) Posílení spolupráce s veřejností (watchdog mechanismy, whistleblowing apod.)
- Šestá a sedmá podskupina se týká správy obchodních společností (corporate governance) a korporátní etiky. Většina opatření z této skupiny byla přeřazena do opatření navrhaných v kapitole 12 (inovace), nicméně do části věnované institucím minimálně spadá následující:
- 25) Rozvoj společenské odpovědnosti firem (corporate social responsibility) a samoregulace jako alternativ k řešení některých otázek v oblasti podnikání a obchodu legislativní cestou.

Osmá podskupina vyčleňuje specifické problémy institucionálního zabezpečení nakládání s veřejnými prostředky, což je problém úzce navázaný na otázky korupce ve veřejné správě, které řeší podskupina číslo dvě, nicméně zabývá se primárně problémy, které nesouvisí s korupcí, jako spíše s jinými typy neefektivity v hospodaření s veřejnými prostředky. Problémy v této podskupině se dají rozdělit do následujících tematických okruhů:

Optimalizace institucionálního zabezpečení nakládání s veřejnými prostředky a veřejným majetkem, včetně institucionální úpravy

- 26) Strukturálních fondů (SF)
- 27) Optimalizace systému veřejných nástrojů podpory investic, průmyslu, služeb, obchodu a dalších odvětví a propagace ČR v zahraničí.

2.2.2 Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v oblasti institucí

Cíle v oblasti konkurenceschopnosti z institucionálního pohledu jsou v této kapitole rozčleněny do následujících tematických celků:

1. Odstranění nadměrné a špatné regulace a modernizace práva
2. Reforma veřejných institucí
3. Zrychlení vymáhání práva
4. Posílení pozice ČR na mezinárodní úrovni
5. Ostatní opatření k diskuzi¹¹

Ad 1) Mezi klíčové cíle v oblasti odstraňování nadměrné regulace patří:

- Snížení objemu a zkvalitnění přijímané regulace (RIA, CIA, konzultace aj.) a související změny legislativního procesu (včetně zřízení Rozpočtové rady ČR jako kontrolního orgánu RIA/CIA a obrany před vznikem špatné či neadekvátní regulace)
- Posílení důvěry veřejnosti v zákony a právní gramotnosti obyvatelstva (konzultace v rámci RIA/CIA aj.)
- Modernizace práva
- Efektivní obhajování zájmů ČR v EU ve vztahu k nově přijímané či měněné EU regulaci (předběžná RIA na připravovanou EU regulaci)
- Posílení aplikace nelegislativních postupů

Ad 2) Mezi klíčové cíle v oblasti reformy veřejných institucí patří:

- Dosažení nákladové efektivity a produktivity veřejných institucí
- Zlepšení a zpřehlednění procesů ve veřejné správě (odstranění dublujících se agend aj.)
- Posílení důvěry veřejnosti ve veřejné instituce (vize komunikace, otevřené vládnutí aj.)
- Zlepšení kontroly činnosti veřejných institucí
- Optimalizace nakládání s veřejným majetkem i s prostředky z SF

Ad 3) Mezi klíčové cíle v oblasti zrychlení vymáhání práva patří:

- Zrychlení soudních procesů
- Prevence soudních sporů (rozhodčí řízení, právní gramotnost aj.)
- Zkvalitnění personálního obsazení soudů a materiálního zabezpečení jejich chodu
- Posílení kvality a předvídatelnosti soudního rozhodování

Ad 4) Mezi klíčové cíle v oblasti posilování pozice ČR na mezinárodní úrovni patří:

- Restrukturalizace zahraničního zastoupení ČR
- Jasná vize a jasná témata ČR v rámci EU
- Cílené využívání komparativní výhody ČR k rozvoji konkurenceschopnosti na globální úrovni

¹¹ Týkají se zejména konkrétních opatření v oblasti modernizace některých právních předpisů a dále některých opatření v boji proti korupci (příčemž nicméně obsáhlejší sada opatření v boji s korupcí bude obsažena ve zprávě podskupiny NERV pro boj s korupcí).

2.3 Podrobněji k vybraným opatřením a doporučená řešení

2.3.1 Boj s nadměrnou a neefektivní regulací – RIA a CIA, Rozpočtová rada vlády a transparentní lobbying

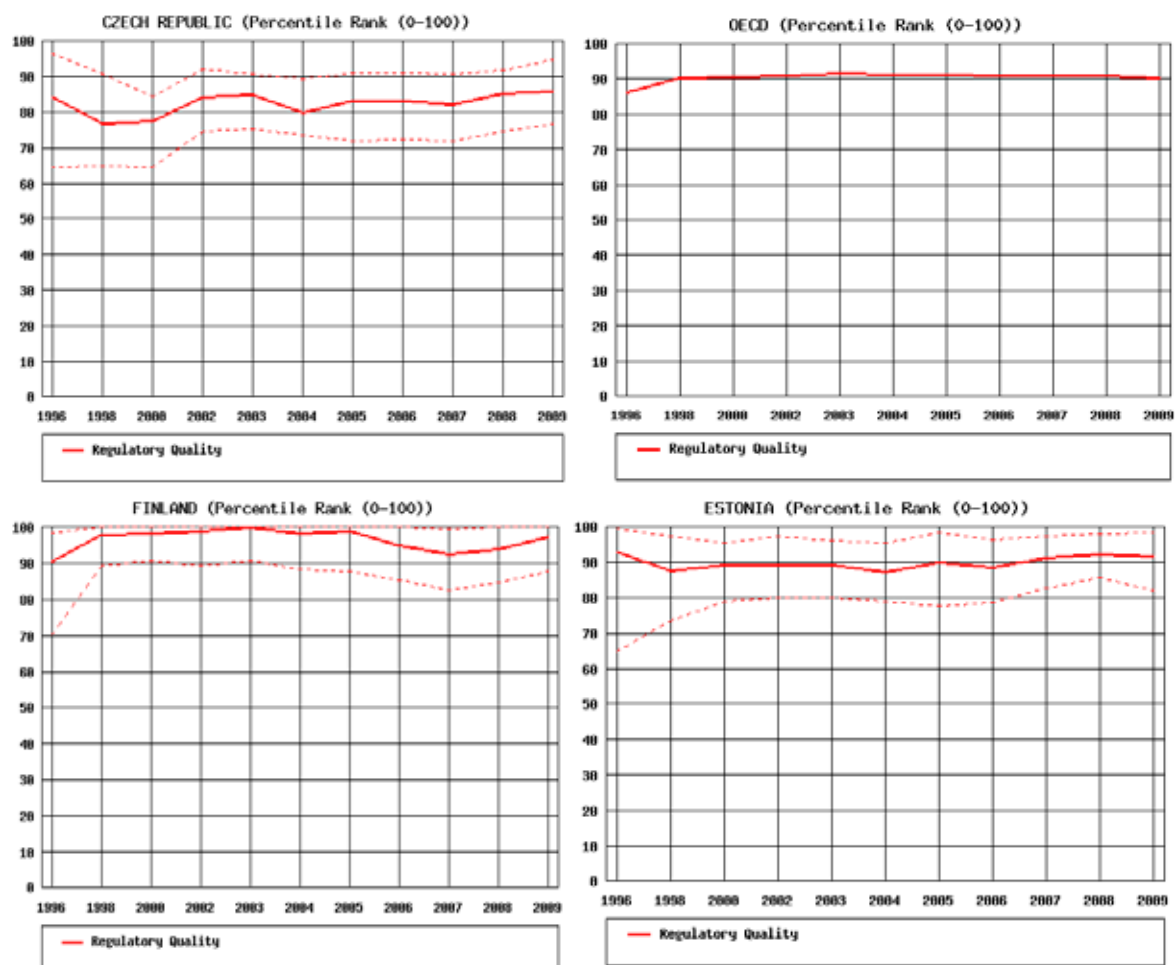
RIA (hodnocení dopadů regulace) a CIA (hodnocení dopadů na korupci) v legislativním procesu

Zlepšení procesu RIA a jeho širší využití v legislativní praxi

Hodnocení dopadů regulace (Regulatory Impact Assessment – RIA) je jedním z důležitých nástrojů pro zvyšování kvality regulace. Hodnocení dopadů regulace zahrnuje soustavu analytických metod směřujících k systematickému hodnocení negativních a pozitivních dopadů navrhovaných či existujících právních předpisů v oblasti hospodářské, sociální a environmentální. Hodnoceny mohou být rovněž dopady na různé ekonomické a sociální skupiny.

Jak naznačuje níže uvedené srovnání kvality regulace v České republice v porovnání se státy, které důsledně dbají o dobrou regulaci (Finsko, Estonsko), ale i s průměrem OECD, relativně nižší. Zavedení RIA je právě jedním z prostředků, jak kvalitu regulace v ČR zvýšit a dosáhnout tak úrovně průměru členských států OECD.

Obrázek 6: Srovnání kvality regulace dle World Governance Indicators v ČR, OECD, Finsku a Estonsku

Zdroj: Světová banka; http://info.worldbank.org/governance/wgi/sc_chart.asp#

Podklady získané v rámci procesu hodnocení dopadů regulace slouží jako podklad pro politické rozhodování o přijetí či nepřijetí navrhované právní úpravy nebo přehodnocení/úpravu či zrušení stávající.

Pro jednotný postup při hodnocení dopadů slouží Směrnice pro hodnocení dopadů regulace. Směrnice je tvořena sledem logicky na sebe navazujících kroků založených na racionální analýze a získávání relevantních podkladů.

V rámci jednotlivých kroků jsou uplatňována jednak různá procesní pravidla (např. konzultace, alternativní formy řešení) a jednak různé analytické kroky. Metoda hodnocení dopadů podporuje transparentnost a zapojování široké veřejnosti (zejména zainteresovaných stran) do celého procesu přípravy regulace.

Povinnost zpracovávat RIA jako povinnou součást legislativního procesu vznikla od 1. 11. 2007 a týká se s několika výjimkami všech návrhů předpisů připravovaných na úrovni ústředních orgánů státní správy. Závěrečná zpráva z RIA je součástí důvodové zprávy.

Výuka teorie a praxe RIA v současnosti probíhá v rámci prezenčních kurzů nabízených Institutem pro místní správu.

Informace MV o RIA identifikovala v roce 2008 následující problémy, které doposud snižují účinnost RIA při eliminaci nadměrné byrokracie a při detekci legislativních zmetků:

„Přístup k RIA však není na resortech jednotný. Rozdíly jsou dány přístupem jednotlivých úředníků. V rámci úřadů neexistují potřebné metodické materiály, které by přístup k RIA sjednocovaly. Budoucí kvalita RIA je tak ohrožována rizikem formálního přístupu. Tyto signály jsou zřejmé, ani v rámci Ministerstva vnitra, které by naopak mělo býtí vlajkovou lodí RIA a hodnocení dopadů realizovat v nejvyšší kvalitě, nebylo dosud uspokojivé úrovně dosaženo.

Dosavadní zkušenosti ukazují, že resorty pokračují při předkládání svých návrhů v doposud zažitě praxi, kdy zpravidla obecnou část důvodové zprávy vypracují poté, co vypracovaly text návrhu zákona, v lepším případě současně s ním.“¹²

Bez kvalitního regulatorního rámce, který bude vstřícný k podnikatelům a k dalším subjektům ve společnosti, bude jakákoliv politika zvyšování konkurenceschopnosti jen málo efektivní. V operativní rovině je pak zřejmé, že ačkoliv zavedení institutu RIA do českého legislativního procesu bylo prvním krokem ke zlepšení regulace a nepřímým prostředkem k dosažení oněch obecnějších cílů, jakými jsou zvyšování konkurenceschopnosti a zlepšování podnikatelského prostředí, od implementace k efektivnímu využívání RIA vede ještě dlouhá cesta. Jako klíčové se v současnosti jeví právě seznámení předkladatelů právních předpisů (ale i jejich příjemců – občanů a firem) s efektivním využitím RIA a s významem provádění RIA věcně (nikoliv formalisticky – což je v řadě případů současná praxe). K dosažení tohoto jsou pochopitelně nutná tři základní opatření – analýza současného stavu a identifikace

12 V současné době zahájilo MV přípravu aktualizace metodiky pro hodnocení dopadů regulace, jejímž hlavním záměrem je snížit administrativní zátěž spojenou s procesem RIA, kterou schválila vláda usnesením ze dne 16. února 2011 č. 121

problematických míst (v jasné návaznosti na analýzy odboru Lepší regulace MV¹³), dále opatření ke zlepšení procesu RIA a k jeho zabudování do legislativního procesu na úrovni veřejné správy i Poslanecké sněmovny a Senátu ČR (formou změny jednacího řádu Parlamentu ČR – obou komor) a jejich důsledná implementace těchto opatření do praxe. Vzhledem k požadavkům ze strany Evropské komise, ale i k obecným zájmům České republiky je naprosto nezbytné, aby tato opatření (realizovaná v rámci tohoto projektu) byla přijata co nejdříve.

Efektivní implementace RIA může napomoci postupně odstraňovat některé nešvary českého legislativního procesu – zejména přílepky a nesystematické zásahy poslanců a senátorů do zákonů prostřednictvím poslaneckých iniciativ (povinná RIA na tyto iniciativy nutí poslance a senátory k tomu, aby se sdružili do větších skupin a vypracovali hodnocení na své návrhy, dále pak motivuje k časnějšímu zapojení se do legislativního procesu a lepší komunikace s analytiky ministerstev apod.), přispěje k zavedení systému transparentního lobbyingu – zainteresované subjekty budou moci předkládat své vlastní návrhy, tyto nicméně budou muset být podloženy analýzou, a pomůže redukovat objem přijímané regulace (zpracování RIA je poměrně časově a někdy i finančně nákladná záležitost, dobře prováděná RIA proto má potenciál přispět ke snížení objemu předkládaných nových a měněných právních předpisů). Databanka RIA by pak měla fungovat jako jeden ze stavebních kamenů prezentace dat a informací o činnosti veřejné správy, ale i o důvodech přijímání konkrétní regulace. Vzhledem k tomu, že RIA nutí dotčené subjekty i zákonodárce „otevřít karty“, co se týče důvodů pro konkrétní ustanovení zákona nebo pro zákon jako celek, dá se očekávat její dobrý vliv na redukci korupce.

Zavedení CIA do legislativního procesu i do hodnocení fungování veřejné správy

Provádění hodnocení dopadů na korupci (CIA, Corruption Impact Assessment) pro všechny nové a vybrané stávající zákony je jedním z nástrojů, který by měl pomoci rozkrýt a eliminovat nekvalitní a korupci umožňující legislativní prostředí. CIA by se měla stát nejen nedílnou součástí Hodnocení dopadů regulace (RIA), ale i celého legislativního procesu.

CIA analyzuje faktory způsobující korupci a snaží se včas, před schválením regulace, identifikovat determinanty korupčního rizika. Několikaleté zkušenosti z Jižní Koreje ukazují, že je možné pomocí systematického hodnocení korupce dosáhnout významných pozitivních změn v relativně krátkém čase. Ideálně by měl být celý proces CIA společně s RIA zastřešen nezávislou expertní institucí, kterou by mohla být například zamýšlená Rozpočtová rada ČR. Hlavním cílem CIA je boj proti korupci a jejímu etablování v právním řádu České republiky. Prostřednictvím zavedení CIA bude možné identifikovat, zhodnotit a porovnat korupční rizika a navrhnout opatření k jejich snížení či eliminaci v nových i stávajících právních předpisech.

13 a na projekty MV jako je například připravovaný zákon o Sbírcě zákonů a mezinárodních smluv a elektronického legislativního procesu, jehož věcný záměr schválila vláda usnesením ze dne 4. srpna 2010, a z něj vycházející projekty eLegislativa a eSbírka.

Povinná aplikace RIA a CIA na poslanecké a senátorské návrhy

RIA a CIA mají rovněž potenciál řešit jeden z často diskutovaných problémů české legislativy, kterým jsou nekoordinované poslanecké a senátorské iniciativy, které často z dobře připraveného a vyhodnoceného zákona udělají paskvil, s nímž se pak civilní i soudní praxe obtížně vyrovnává. Povinné dopracování RIA a CIA k pozměňovacím návrhům (tj. nikoliv nové zpracování RIA a CIA, ale vyhodnocení dopadů pouze navrhovaných změn) by, spolu s povinností předkládat pozměňovací návrh pouze v rámci skupiny poslanců nebo senátorů a s prodloužením lhůt mezi jednotlivými čteními zákona, měla vést k zprůhlednění legislativního procesu a mělo by mít pozitivní dopady na kvalitu české legislativy.

Předkladatelé vládního návrhu zákona (ministr, ministři) u pozměňovacích návrhů ze strany poslanců by měli k dispozici oponentní posouzení a vyhodnocení dopadů pozměňovacích návrhů (resort má k dispozici data a metodiku, kterou využili při zpracování), která by byla podkladem pro hlasování o pozměňovacím návrhu¹⁴. Základními principy navrhované změny by měly být následující:

- prodloužit lhůty mezi především 2. a 3. čtením pro možnost expertního posouzení pozměňovacích návrhů ze strany exekutivy včetně dodatečného posouzení dopadů. Pokud posouzení dopadů dodá předkladatel (poslanci/senátoři) současně s návrhem, jednalo by se o prostudování zdůvodnění a jeho oponenturu.
- k vlastním poslaneckým a senátorským iniciativám návrhů zákonů by se podle příslušné věcné gesce (podle resortu) na úrovni vlády vypracovávalo mimo stanovisko LRV a případně Národní rozpočtové rady vlády, rovněž oponentní posouzení dopadů (RIA/CIA) navrhovaného opatření včetně posouzení, zda předkládaný návrh není v rozporu či nepředchází připravovanou politikou vlády či projednávaná opatření na úrovni EU.
- celkově je nutno posílit konzultační praxi ve formě povinnosti (prodloužit lhůty, zajistit rovný přístup) na úrovni exekutivy u nově připravovaných vládních návrhů, které by umožnily identifikovat vysoce pravděpodobné pozměňovací návrhy z PČR ještě v přípravné fázi, či zpracovat a prezentovat zevrubné zdůvodnění pro jejich zamítnutí.

Institucionální zabezpečení RIA a CIA

Institucionální zabezpečení RIA a CIA prostřednictvím Rozpočtové rady ČR (RR) jakožto nezávislého orgánu zaměřeného na posuzování smysluplnosti vyhodnocení dopadů regulace (navrhované exekutivou i poslaneckými návrhy) z hlediska dopadů na veřejné rozpočty (kdy je zjevné, že pokud návrh vyvolá zvýšení korupce v určité agendě, bude to mít velmi negativní dopady na veřejné rozpočty), ale i na podnikání, konkurenceschopnost, společnost a životní prostředí – RR by takto měla potenciál být institucí, která pomůže překonat některé komunikační problémy v exekutivě a legislativě. V případě, kdy by se ukázalo, že je RIA/CIA

¹⁴ Tento postup konzultace a spolupráce ze strany gesčních resortů by měl být téměř „povinný“ pro koaliční poslance.

k návrhu regulace (zde je celkem jedno, zda se jedná o návrh zpracovaný v rámci exekutivy nebo o iniciativu), měla by RR právo tento návrh vrátit k dopracování. Díky tomu by fungovala jako pojistka proti nevhodné regulaci.

Alternativně může kvalitu zpracování RIA a CIA zajišťovat skupina odborníků, která by působila při Úřadu vlády nebo v rámci současného gestora SMART Regulation, kterým je Ministerstvo vnitra (MV).¹⁵

Předběžné hodnocení RIA (případně i CIA) připravované evropské regulaci

Předběžné hodnocení RIA (popř. i CIA) k připravované evropské regulaci je projektem zpracovaným na Ministerstvu průmyslu a obchodu (MPO)¹⁶, jehož cílem je připravovat předběžné hodnocení dopadů využívat již při formulování národních pozic k připravované evropské legislativě, v pozdějších fázích procesu rozpracovávat případně do „rámcové pozice“ k již publikovaným návrhům Komise. Pokud se podaří propojit přípravu na projednávání nových evropských návrhů s vyhodnocováním potencionálních dopadů na ČR, pak bude možné vytvářet předpoklady pro včasné stanovení transpoziční strategie před schválením výsledného návrhu a otevře se prostor pro aktivní ovlivňování návrhu ve fázi jeho přípravy ze strany Evropské komise.

V rámci tohoto opatření se navrhuje u nově připravovaných návrhů publikovaných ve výhledu legislativního programu EK na příští kalendářní provádět předběžnou analýzu návrhů Komise na základě informací publikovaných v cestovních mapách, zda u předpokládaných dopadů avizovaných návrhů lze předběžně identifikovat signifikantní dopady nebo možné specifické zájmy ČR; spolu s posouzením, jaká je existující právní úprava k dané problematice v ČR. Z předložených informací vytipovat a nadále systematicky sledovat klíčové návrhy z pohledu MPO (navrhuje se v první fázi vybrat a soustředit se na cca 2–5 ohlášených návrhů EK v budoucí odhadované gesci MPO pro otestování zvoleného přístupu).

U nově připravovaných návrhů (na pilotním příkladu jednoho či více vybraných návrhů) publikovaných ve výhledu legislativního programu EK na příslušný kalendářní rok se dále doporučuje posoudit, zda ohlášený návrh není v rozporu či obsahově nekoliduje s připravovanými strategiemi a koncepcemi na národní úrovni, respektive zda není zpracováván národní návrh strategie či právního předpisu se shodnou, nebo překrývající se problematikou.

V rámci této činnosti by se mělo pravidelně vyhodnocovat, zda Komisi připravovaná analýza (hodnocení dopadů/impact assessment – IA/Komise) obsahuje potencionálně výčet všech aspektů, které by mohly být relevantní pro ČR. Komise by již v této rané fázi měla také poskytnout odůvodnění pro „akci“ na úrovni EU (test subsidiarity – pozn.: první zdůvodnění Komise předkládá nejpozději v rámci cestovní mapy – subsidiarity check).

15 Příklad MV: „*Otázka gesci za RIA by měla být posouzena také z hlediska dlouhodobé udržitelnosti agendy. V tomto případě obecně platí, že agendy vykonávané ministerstvy na základě zákonného zmocnění jsou stabilnější vůči společenským a politickým změnám než agendy, které takovou oporu nemají.*“

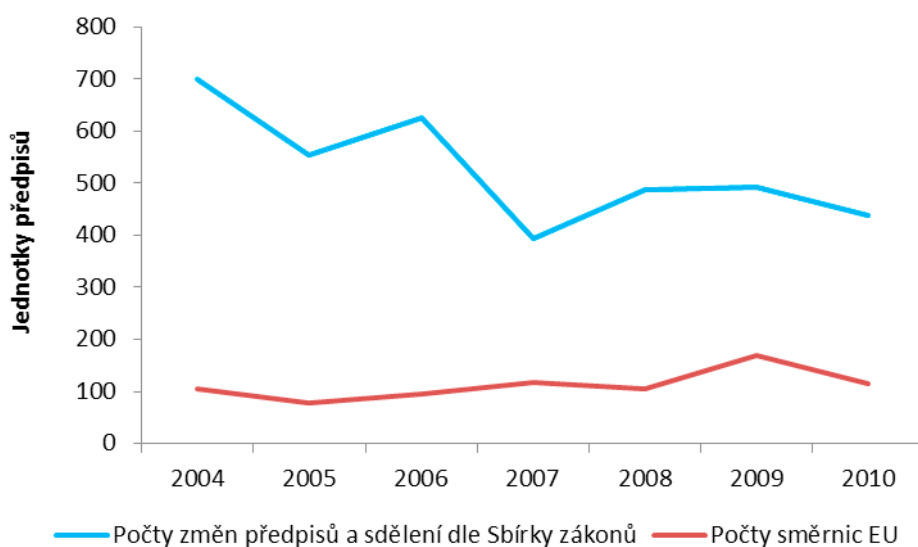
16 Citace z materiálu MPO: Pecka, A. (2010): Návrh koncepce efektivního procesu hodnocení dopadů návrhů projednávaných v orgánech EU v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu

Zvážit lze i zpracování alternativního vyhodnocení ve formě předpokládaných dopadů (ve formě „předběžné“ rámcové pozice / rámcové pozice „nanečisto“) a jejich sdělení Komisi, pokud by takovou spolupráci vyžádala (možnost pro efektivní „lobbování“ ve fázi zpracovávání návrhu).

Pokud bude identifikován nedostatek relevantních dat a odborných expertiz v podkladech Komise z pohledu ČR, zvážit jejich zpracování a jednostranné zaslání Komisi (příslušnému generálnímu ředitelství).

Provádění předběžného hodnocení dopadů RIA (popř. CIA) k návrhům evropské regulace pomůže ČR jednak k tomu, aby byla schopna včas vyjádřit svůj případný nesouhlas nebo výhrady k připravovaným dokumentům, a byla zároveň lépe připravená na následnou transpozici již schválených předpisů, což je, vzhledem k stále narůstajícímu počtu evropských regulatorních aktů (viz **Obrázek 7** níže).

Obrázek 7: Vývoj počtu směrnic EU, které vešly v platnost v letech 2004–2010, a vývoj počtu dokumentů ve Sbírce zákonů od roku 2004 do 2010

Zdroj: data MV a EK, zpracování: Jana Chvalková

Rozpočtová rada vlády jako nástroj boje s nadměrnou regulací, zadlužováním a podpory rozvoje konkurenceschopnosti

V rámci těchto opatření se navrhuje, aby nad hodnoceními dopadů regulace (zejména z hlediska očekávaných dopadů na podnikatelský sektor a na veřejné rozpočty apod.), ale i nad většími veřejnými nákupy měla dohled nezávislá odborná instituce – kterou v tomto případě označujeme RR. Tato rada (která by mohla fungovat jako dvojče Legislativní rady vlády složené z expertů na rozpočty a regulaci) by měla dbát nad tím, aby kvůli přijímané regulaci, nebo z nákupních aktivit veřejných institucí nedocházelo k nadměrnému zadlužování státu nebo k ohrožování jeho konkurenceschopnosti na mezinárodní úrovni.

RR by měla fungovat jako záchranná brzda proti právním předpisům, které mohou mít zásadní negativní dopady na ekonomiku, veřejné rozpočty, zaměstnanost, hospodářskou soutěž, popř. environmentální či společenské dopady, a u nichž předkladatel intenzitu těchto dopadů nevyhodnotil nebo vyhodnotil nesprávně či nedostatečně. Posoudí-li RR, že právní předpis je nesprávně vyhodnocen (RIA či CIA) a že by mohl mít výše popsané negativní dopady, bude moci legislativní proces přerušit a předpis s RIA a CIA vrátit předkladateli k přepracování.

Systematická analýza potřeb modernizace právních předpisů, odstraňování nadměrné regulatorní zátěže

České právo zaznamenalo v posledních dvaceti letech svého vývoje velmi bouřlivý rozvoj danou transformací z centrálně plánované ekonomiky a komunistického režimu do současného demokratického zřízení s tržní ekonomikou. V průběhu transformačního procesu samozřejmě docházelo k častým novelizacím a změnám některých základních právních předpisů, což mělo obecně nepříliš pozitivní dopady na kvalitu českého právního řádu a na právní jistotu občanů. Na druhou stranu existuje rovněž skupina právních předpisů (v čele s Občanským zákoníkem), která naopak v průběhu transformace změnami neprošla a v současné době již působí anachronicky a v některých případech nereflktuje svou strukturou a ustanoveními změny (technologické, ekonomické, společenské...), k nimž v posledních desetiletích došlo. Nicméně ačkoliv se v médiích i v odborných debatách objevuje nezřídka kritika na celou řadu zákonů a jiných právních předpisů, málokdy bývá tato kritika doplněna ucelenou a především empiricky podloženou analýzou toho, do jaké míry kritizovaný předpis doopravdy v praxi způsobuje problémy¹⁷. Na základě této analýzy by pak byla sestavena cestovní mapa potřebných změn právních předpisů, která by měla delší časový horizont než např. plán legislativních prací vlády, který – vzhledem k tomu, že je omezen jen na jeden rok – v zásadě nemůže fungovat jako systematická cestovní mapa modernizace práva¹⁸.

Přínosem navrhovaného přístupu je, že tento systém by měl přispět ke zlepšení některých nedostatků stávajícího legislativního procesu, jimiž jsou:

- a) nedostatečný čas na přípravu návrhů právních předpisů (daný faktem, že jakmile je předpis na plánu legislativních prací vlády, je daná instituce pod intenzivním tlakem, aby předpis předložila, jakkoli by byl nehotový, nedostatečně prokonzultovaný nebo neefektivní)
- b) problém předpisů upravujících oblast právních vztahů, nad nimiž má sdílenou kompetenci více institucí (příprava změn těchto předpisů z povahy věci vyžaduje podstatně delší čas, aby se instituce vzájemně na změnách dohodly; souvisí s problematikou resortismu)

¹⁷ Pokud taková analýza existuje, nebyla zpřístupněna veřejnosti.

¹⁸ Tato systematická cestovní mapa by se vhodně kombinovala s výhledy implementačních prací vlády, které ve vztahu k předpisům komunitárního práva připravuje Legislativní rada vlády. Z kombinace těchto dvou dokumentů by mohl být připravován jako operativní nástroj plán legislativních prací vlády na určitý rok.

- c) čistě formální zpracovávání hodnocení dopadů regulace (RIA) pro nově přijímané či měněné právní předpisy (vzhledem k tomu, že je na zpracování návrhů změn právních předpisů obvykle relativně málo času, řada institucí obchází povinnost zpracovávat RIA tím, že odevzdává čistě formální dokument, který v zásadě žádné hodnotné informace o tom, jaké bude mít navrhovaný předpis dopady, neobsahuje; přitom právě RIA byla do českého legislativního procesu zavedena se záměrem zkvalitnit český právní řád a příklady ze zahraničí naznačují, že správná implementace RIA tyto efekty skutečně má)
- d) nedostatečné konzultace změn a nových právních předpisů s dotčenými skupinami (konzultace s regulovanými subjekty jsou významným nástrojem k alespoň částečnému překonání několika zásadních problémů vztahu regulátora a regulovaných subjektů – především asymetrické informace, morálního hazardu a profesní slepoty regulátora a nepochybně mají potenciál přispět ke zkvalitnění právních předpisů; realizace konzultací nemusí být nákladná¹⁹, nicméně vyžaduje čas, který momentálně pro tuto aktivitu legislativní proces příliš neposkytuje)
- e) zmírnění koordinačního problému mezi exekutivou (tedy institucemi, které připravují návrhy právních předpisů) a legislativou (tzn. poslanci a senátoři budou minimálně vědět, jaké předpisy připravují jednotlivé složky exekutivy ve střednědobém časovém horizontu, což poskytne prostor k systematictější spolupráci na jejich přípravě²⁰)
- f) zmírnění problému politického cyklu (vzhledem k tomu, že by se mělo jednat o střednědobé plánování změn předpisů, jeho kontinuita by mohla být v zásadě zachována déle než čtyři roky – tj. napříč volebními obdobími)

Z hlediska nákladů je pak zřejmé, že systematická analýza a příprava střednědobého (veřejného) cestovního plánu změn právních předpisů bude klást nároky na státní rozpočet, neboť jde o novou aktivitu.

Existuje několik různých, vzájemně kombinovatelných typů metrik, jejichž prostřednictvím by bylo možné průběžně identifikovat právní předpisy, které vyžadují zlepšení, popřípadě o jaké zlepšení by se mělo jednat. Výsledky řádně prováděných RIA by mohly poskytnout užitečná data, dalším vhodným údajem by pak byl historický počet novelizací daného předpisu nebo ustanovení. Výstupy veřejných debat a řízených dotazování²¹ mohou pomoci získat praktickou zpětnou vazbu osob, na něž konkrétní předpisy bezprostředně dopadají²².

19 Viz např. elektronické konzultace Evropské komise http://ec.europa.eu/yourvoice/consultations/index_cs.htm

20 Toto opatření je předstupeň několika dalších opatření navrhovaných v této analýze, jejichž cílem je omezit stávající praxi prosazování narychlo připravených návrhů zákonů a novelizací prostřednictvím poslaneckých iniciativ, přílepků a dalších typů obcházení standardního legislativního procesu, které vedou k politizaci a úpadku kvality českého právního řádu.

21 Např. nejlepší a nejhorší zákon (<http://aktualne.centrum.cz/finance/grafika/2010/05/07/toto-jsou-nejlepsi-a-nejhors-i-zakony-roku-2009-pod/?cid=667659>), anketa Absurdita roku (<http://www.firmaroku.cz/index.aspx?i=160>) nebo návrh Martina Kocourka, ministra průmyslu a obchodu, na rušení 30 nejbyrokratičtějších ustanovení (Padlý paragraf).

22 Jako ukázka diferenciovaných dopadů a způsobu jejich hodnocení viz např. Small Business Act http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/index_en.htm

Na problematice ustanovení by mohly poukázat i podrobnější statistiky ze soudů a správních řízení (tj. počty soudních/správních sporů ve vztahu k právům nebo povinnostem plynoucím z určitého ustanovení), statistiky občanských právních poraden a dále samozřejmě výkladová stanoviska Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.

Transparentní lobbying a konzultace v rámci RIA a CIA

Cílem navrhovaných doporučení je umožnit veřejnosti, aby se ve strukturované podobě účastnila konzultací připravovaných změn zákonů a jiných právních předpisů. Hlavními důvody, proč veřejnost do přípravy právních předpisů²³ jsou následující:

- možnost nasbírat užitečné podněty z praxe (konkrétně vyjádření subjektů z řad dotčených skupin k možným ekonomickým, společenským a environmentálním dopadům navrhované právní úpravy a k jejímu možnému vlivu na korupci),
- větší srozuměnost veřejnosti se smyslem předkládaného právního předpisu,
- součást systematické komunikace s veřejností,
- součást vzdělávání veřejnosti.

Na druhou stranu je třeba říci, že konzultace s veřejností kladou významné nároky na veřejné instituce, které konzultace provádí. Proto je důležité, aby jejich realizace probíhala maximálně efektivní, strukturovanou formou. Příkladem strukturovaných konzultací je například mechanismus, kterým komunikaci s veřejností při přípravě evropských hodnocení dopadů realizuje Evropská komise²⁴. Tyto konzultace probíhají online a zahrnují mimo strukturovaných dotazníků²⁵ rovněž prvky transparentního lobbyingu.

Transparentní lobbying je nástroj, jehož prostřednictvím se mohou zájmové skupiny a subjekty zapojit do přípravy zákonů a jiných právních předpisů. Systém předpokládá povinnou registraci subjektů, které se chtějí ke konkrétnímu předpisu (nebo skupině předpisů) vyjádřit. V rámci registrace musí každý subjekt deklarovat, jakou zájmovou skupinu zastupuje – tedy v podstatě odkrýt intenzitu svého především hospodářského zájmu v dané oblasti. Každému konzultačnímu příspěvku je pak na základě deklarovaného zájmu na dané problematice přiřazována určitá váha, s jakou je zohledňován při následném dopracování předpisu²⁶.

V případě zavedení může transparentní lobbying mít následující přínosy:

- dotčené subjekty (asociace, jednotlivé podniky, sdružení apod.) budou mít jasně danou příležitost se vyjádřit – jakékoliv následné mediální či politické tlaky (např. v podobě přílepků) bude možné odmítnout s tím, že daný subjekt již měl možnost se vyjádřit a své stanovisko obhájit;

23 Zde se zaměřujeme na právní předpisy, nicméně komunikace s veřejností formou strukturovaných konzultací může probíhat i k nelegislativním dokumentům (např. strategiím a koncepcím). (komentář MV: „V současné době existuje Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů a Manuál pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů zpracované MV.“)

24 <http://ec.europa.eu/yourvoice/>

25 Všechny připomínky dodané Komisi v rámci procesu jsou zveřejňovány na příslušném konzultačním webu EK.

26 Tento systém tak odráží fakt, že v rámci konzultací reprezentují např. asociace, svazy a komory názory většího počtu subjektů – svých členů – jednotlivci reprezentují pouze svůj partikulární zájem.

- náprava reputace transparentního lobbyingu – lobbyng je součástí demokracie a nemusí být nutně spojován s korupcí; zavedení systému transparentního lobbyingu umožní slušným subjektům hájit v legislativním procesu oficiálně své zájmy;
- vytvoření registru lobbyistů²⁷, což je jeden ze zásadních kroků k pozvolnému boji s korupcí a ke kultivaci české politické scény, na níž se lobbyng i v současnosti běžně odehrává²⁸.

Oba výše uvedené nástroje mají potenciál významně přispět ke zlepšení komunikace mezi veřejnými institucemi a občany, podniky a dalšími subjekty, a zároveň přispívat ke kultivaci české veřejné scény a zvyšování důvěry veřejnosti v instituce (což by potažmo mělo mít pozitivní dopad na zlepšení obrazu České republiky v subjektivních srovnávacích indexech).²⁹

27 který již funguje nejen v EU (<https://webgate.ec.europa.eu/transparency/regrin/welcome.do?locale=en>), ale i v řadě dalších států – např. v Austrálii, USA, Kanadě apod.

28 Nicméně nikoliv oficiálně, ale obvykle spíše pod hlavičkou právních či poradenských služeb.

29 K tématu transparentního lobbyingu viz dále např. Skripta Vlačihová, A., Kadera, M., kapitola Transparentnost a Etika

2.3.2 Reforma – veřejné instituce produktivní a vstřícné k podnikání

Analýzy nutné jako podklad pro systematický monitoring produktivity a nákladů ve veřejném sektoru (veřejná správa, legislativa a justice)

Obsahem těchto navrhovaných analýz je v zásadě analýza zaměstnanosti, nákladů a agend³⁰ ve veřejné správě, legislativě a justici tak, aby bylo možné nastavit soustavu KPI (key performance indicators) k systematickému hodnocení produktivity ve státem placeném sektoru.

Jak naznačují údaje o produktivitě a nákladech práce v ČR³¹, držely se jednotkové náklady práce ve zpracovatelském průmyslu relativně vyrovnané a konkurenceschopné (tzn. produktivita rostla přiměřeně nárůstu nákladů). Na druhou stranu celkové jednotkové náklady práce v ekonomice v ČR ve sledovaném období rostly, což ukazuje na celkový pomalý růst (nebo dokonce pokles) produktivity zejména ve veřejném sektoru. Vzhledem k tomu, že produktivitou veřejného sektoru se, podle dostupných informací, v ČR systematicky nikdo nikdy nezabýval, je třeba provést hodnocení, jehož prostřednictvím se identifikují hlavní ukazatele produktivity (zmiňované KPI) v jednotlivých agendách, které se budou nadále sledovat a na jejichž základě se budou realizovat opatření ke zvýšení produktivity.

Koncepční přístup k měření produktivity veřejného sektoru je znám z literatury i z praxe některých států. Milakovich, Gordon (2009)³² popisují přístup k měření produktivity vládních programů, nejčastější problémy s produktivitou, a jak je řešit. Měření produktivity veřejné správy se pravidelně provádí například ve Velké Británii³³, kde Statistický úřad pravidelně zveřejňuje zprávu o produktivitě v celé veřejné správě i v jejích vybraných složkách. Od roku 1993 se produktivita veřejného sektoru sleduje i ve Finsku³⁴. Produktivita veřejného sektoru se pravidelně sleduje a vyhodnocuje i v dalších skandinávských zemích. Využitelným konceptem pro měření produktivity veřejného sektoru by mohl být i index efektivní vlády Světové banky a mezinárodní srovnání prováděná OECD.

Analýza produktivity veřejného sektoru následně umožní zlepšení nakládání s vládními výdaji, ale také hodnocení efektivnosti např. úsporných opatření či restrukturalizace veřejné správy apod.

Analýza agend veřejné správy – odstranění dublujících se agend a výběr agend, které musí provádět stát a agend, které by naopak mohl a měl provádět soukromý sektor, a sběr a vyhodnocení informací o možnostech využití samoregulace a spoluregulace namísto regulatorních řešení

30 Resp. v nejširším slova smyslu, výstupů veřejné správy (zde míníme v zásadě veškeré zaměstnance placené z veřejných rozpočtů).

31 viz kapitola I – úvod grafy Aleše Michla

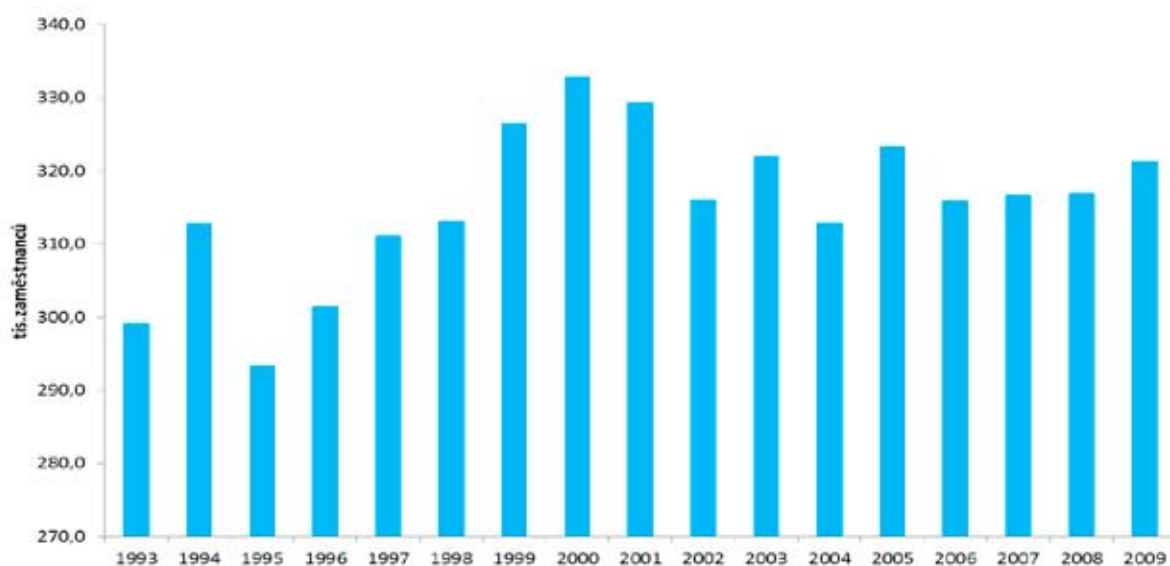
32 Milakovich, M.E., Gordon, J. G. (2009): Public Administration in America; Chapter 10, Cengage Learning

33 <http://www.ons.gov.uk/about-statistics/ukcemga/publications-home/publications/index.html>

34 Ekonomická rada Finska, Národní program produktivity (1993–1995 testovací fáze, 1996 a násl. realizační fáze)

Jak naznačuje ekonomická teorie byrokracie³⁵, mají agendy a činnosti ve veřejné správě tendence se navzájem multiplikovat a nabývat v čase na objemu, a to jak z pohledu počtu zaměstnanců, tak co do počtu jednotlivých agend a činností. Jak naznačuje např. studie Benáček, Kabele (2000)³⁶, není v tomto ohledu ani Česká republika výjimkou, což v zásadě potvrzují i údaje Českého statistického úřadu (**Obrázek 8**), které bohužel nezahrnují státní zaměstnance ve zdravotnictví a školství.

Obrázek 8: Počty zaměstnanců ve veřejné správě (státní správa i samosprávy), obraně a správě sociálního zabezpečení (nezahrnuje vzdělávání a zdravotnictví)

Zdroj: ČSÚ

Systematická analýza agend veřejné správy³⁷, odstranění dublujících se agend, ale především **identifikace těch agend, které by namísto státu mohly realizovat soukromé subjekty** (asociace, sdružení atp.) a jejich následné ocenění a vyhodnocení možností jejich případného převedení na tyto subjekty, mají potenciál významně přispět k postupnému snížení nákladů veřejné správy (k elektronizaci a analýze agend dále viz kapitola Technologická připravenost – opatření 9). Vhodným komplementem pro výše uvedené analýzy je pak analýza stávajících systémů samoregulace, spoluregulace a CSR (corporate social responsibility)³⁸ – iniciativ realizovaných v rámci programů společenské odpovědnosti firem. Je možné, že se ukáže, že v řadě případů

35 Niskanen, W. A. (1989): Non-market decision making: The Peculiar Economics of Bureaucracy; The American Economic Review, Vol. 58, Issue 2, pp. 293–305

36 Benáček, V., Kabele, J. (2000): Problémy české veřejné správy a byrokracie – současný stav a nástin řešení, Analytická podkladová studie pro Radu vlády ČR pro sociální a ekonomickou strategii. RASES, Analytické studie, Praha, leden 2000, s. 433–447

37 <http://www.esfcr.cz/projekty/procesni-modelovani-agend-verejne-spravy> – prostředky na realizaci těchto analýz má k dispozici Ministerstvo vnitra České republiky, tento projekt nicméně explicitně neobsahuje požadavek nastavení KPI (což by souběžně napomohlo pravidelnému měření produktivity) a rovněž z něj bez dalšího nevyplyne ani identifikace agend, které by mohl namísto státu provádět soukromý sektor.

38 včetně činnosti neziskových organizací

stát zbytečně supluje iniciativy soukromých společností, které by tyto společnosti za jiných okolností realizovaly samy a na své náklady (neboť je to v jejich zájmu). Řešení problémů, které spočívá v podpoře samoregulace, je obvykle levnější než řešení formou regulace a může tak být dalším prostředkem ke snižování nákladů veřejné správy.

Restrukturalizace veřejných institucí – klientský přístup a vstřícnost k podnikání

Důležitým dalším krokem (po dokončení analýzy agend) v restrukturalizaci veřejných institucí je uspořádání jejich činností do standardního systému back office (činnosti „v zákulisí“ – jde zejména o mzdové účtárny, zajištění IT služeb, provoz budov a s provozem související nákupy, v případě např. ministerstev by sem spadaly i legislativní a analytické odbory apod.) a front office (tedy činnosti, kdy se veřejná instituce přímo setkává s klienty – tj. veřejností, podniky apod. – tzn. přepážkové činnosti, vydávání osvědčení, povolení, dokladů, komunikace s veřejností, správa webových stránek instituce³⁹ aj.) a se zařazením specifických činností mid-office, které jsou vázány na politické rozhodování a konkrétním vedení příslušné instituce (mezi činnosti mid-office by vyjma rozhodování o tom, čím se bude daná instituce zabývat, spadaly ještě některé složky personálního oddělení⁴⁰, část nakládání s rozpočtem instituce a reprezentace instituce navenek).

Front-office a jednotný přístup k veřejným institucím

Z hlediska podnikatelů i obecné veřejnosti je důležité zjednodušení přístupu ke službám veřejné správy a k veřejným institucím obecně. Čím více času stráví člověk obcházením úřadů, tím méně času se může věnovat produktivní práci, která generuje výnosy do veřejných rozpočtů a v důsledku mimo jiné tyto úřady financuje. Základním principem veřejných institucí by ve vztahu k jednotlivcům – podnikatelům i nepodnikatelům měly být následující⁴¹:

- jednoduchost (možnost vyřízení maximálního objemu agend na jednom místě, zjednodušení formulářů, propojení registrů veřejné správy tak, aby veřejné instituce od občanů nevyžadovaly opisy a výpisy z těchto registrů apod.),
- klientský přístup (tj. webové stránky, úřady pro veřejnost a jejich úřední hodiny a veškeré další služby front office by měly být vnímány jako služby klientům, které se musí potřebám klientů přizpůsobovat⁴²,
- aktivní sběr zpětné vazby a soustavné zlepšování poskytování služeb (na základě monitoringu produktivity).

Činnosti front-office by měly mít v případě veřejných institucí jasně nastavený soubor KPI podobně jako v soukromých společnostech i podobný systém managementu (včetně HR).

Back-office a sdílené služby

Činnosti provozované v rámci back-office jsou v zásadě administrativními činnostmi, jejichž

39 Významná složka G2B komunikace

40 Myšlenka je, že zatímco jádro back a front office by nemělo podléhat změnám způsobeným politickým cyklem (udržení kvalitních legislativců, analytiků apod. ve veřejné správě v zájmu kontinuity, udržení proškolených pracovníků front office), do činností mid-office by vedení příslušné instituce vybíralo vlastní lidi.

41 Podobné principy při reformě veřejné správy jsou uplatňovány např. ve Velké Británii nebo ve Francii.

42 Rozsahem úředních hodin, strukturou, formou a obsahem poskytovaných informací, proškoleným zaměstnanci apod.

prostřednictvím je zajišťován chod instituce. V rámci veřejných institucí lze za back-office služby považovat např. činnosti mzdové účtárny, zajištění některých služeb IT, údržby a technické správy budov, ale i činnost analytických útvarů, popř. (např. u ministerstev) útvarů legislativních či právních. Základním jednotčím znakem těchto činností je, že se jejich pracovníci nedostávají do kontaktu s klienty a že z tohoto důvodu vyžadují jiný systém řízení (governance).

Jasně doporučení pro back-office činnosti je v případě veřejné správy jejich sdílení mezi více institucemi. Například v případě IT či mzdové účtárny se jeví jako pravděpodobné, že by se jejich využíváním více institucemi uspořily náklady bez narušení fungování dané instituce, s nižšími celkovými náklady pro veřejné rozpočty⁴³. Na druhou stranu, oblasti jako legislativa či analytické útvary by se v rámci jednotných sdílených služeb neměly týkat legislativy neb analytických útvarů (s výjimkou běžné spolupráce a školení v nových trendech v dané oblasti), které jsou specifické pro danou oblast regulace (legislativní odbory, analytické odbory – by měly zůstat zvlášť pro každou instituci a jejich spolupráce by se maximálně měla zintenzívnit v oblasti metodologické podpory, propojování databází a společných školení.

Mid-office – rozhodovací centrum veřejných institucí a projektový management

Mid-office je součástí veřejné správy, která by měla zohledňovat názor voličů projevený v demokratických volbách – tj., zohledňovat politické rozhodování o činnosti daného resortu. Mid-office by měla být oblastí projektového managementu – vzhledem k tomu, že se jedná o v zásadě o práci na projektech vyplývajících z volebních programů v rámci volebních cyklů na 4 roky. Mid-office by měla mít vlastní objem rozpočtů (rozhodování ohledně vlastních prostředků) a vlastní systém obsazování pozic v rámci mid-office, aby na něj mohl být nasazen systém MFR⁴⁴ – tj. sada indikátorů, které budou ve vztahu k veřejnosti podnikům apod. ukazovat měřitelné naplňování stanovených politických cílů v daném resortu⁴⁵. Mid-office by měla být oblastí, v níž by se měla soustředit rozhodovací pravomoc dané instituce, ale také osobní odpovědnost jednotlivých osob rozhodováním pověřených, což odlišuje mimo jiné mid-office od servisních činností back-office nebo komunikačních úloh a služby veřejnosti, kterou by se měla zabývat front-office.

Transparentní centrální nákup a prodej veřejného majetku (včetně SSHR, SZIF apod.), včetně rozklikávacích rozpočtů veřejných institucí⁴⁶

Centrální nákup a prodej veřejného majetku transparentně a na jednom přehledném centrálním portálu, který bude mimo jiné schopen statistických funkcí a strukturovaného vyhledávání minulých i nových zakázek, je esenciálním opatřením pro dosažení úspor, omezení korupce a zlepšení efektivity veřejných institucí (která je v ČR relativně nižší než je průměr zemí OECD – viz [obrázek níže](#)).

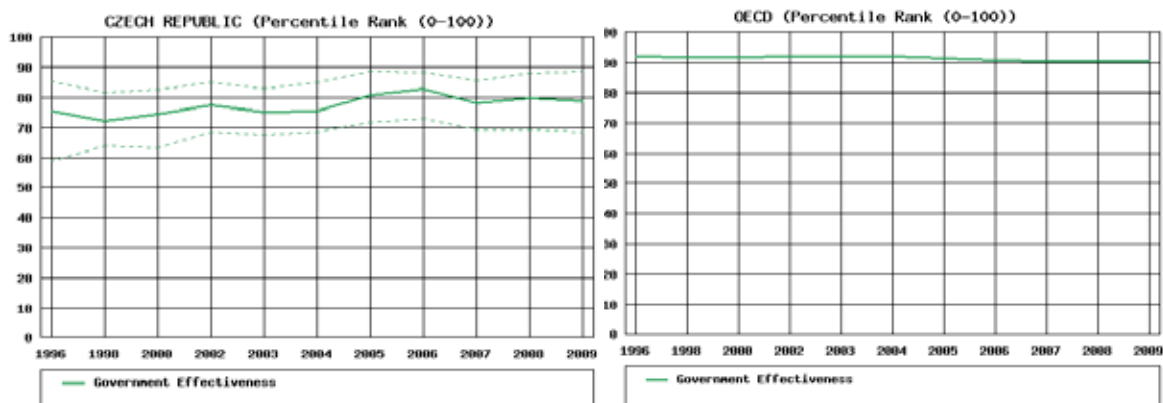
43 Více k některým případům úspěšné implementace back-office sdílených služeb ve veřejné správě viz kapitola IX.

44 Market for Results (viz níže)

45 Součástí systematického budování důvěry veřejnosti v instituce, které by se ve středně až dlouhodobém horizontu mělo projevit ve zlepšení subjektivních indikátorů typu GCI apod.

46 Viz článek Aleše Michla <http://www.rozklikavacirozpocet.cz/>

Obrázek 9: Efektivita vlády dle World Governance Index (srovnání ČR a průměru OECD)

Zdroj: Světová banka

Centrální nákup a centrální tržiště zboží a služeb

Centrální nákup, resp. centrální zadávání veřejných zakázek, se jeví jako nutný v těch případech, kdy je předmět plnění složitý na posouzení (resp. vyžaduje odbornou expertízu a návaznost na jiné zakázky⁴⁷, jde o velké plnění, jde o zakázku, kde se dá legitimně předpokládat, že se o zakázku bude ucházet jen jeden subjekt apod.) nebo tam, kde se dají díky centrálnímu nákupu očekávat významné úspory z rozsahu. Centrální nákup by měl rovněž pomoci při sdílení nákladů na odbornou expertízu a hodnocení nabídek – tj. ke snížení transakčních nákladů celého zadávacího řízení.

Díky centralizaci nákupů by mělo dojít i k lepší koordinaci projektů poptávaných jednotlivými resorty a veřejnými institucemi. Tento typ centrálního nákupu předpokládá, že určité typy zboží a služeb bude stát poptávat pro všechny složky veřejné správy⁴⁸ (např. zakázky Ministerstva vnitra na zajištění komunikační infrastruktury veřejné správy).

Centrální tržiště zboží a služeb v podobě, v jaké jej využívají např. v Rakousku⁴⁹, je prospěšné především pro malé a střední podniky, které díky němu budou moci snáze najít poptávky jednotlivých zadavatelů a účastnit se více řízení, než jsou schopni nyní. Vyšší soutěž o veřejné zakázky povede k samozřejmě k tlaku na ceny a k efektivnějšímu zadávání veřejných zakázek.

Oba výše uvedené způsoby nákupu by od roku 2013/2014 měl řešit systém NIPEZ⁵⁰, jehož realizaci a spuštění připravuje Ministerstvo pro místní rozvoj. Do té doby lze zakázky centralizovat alespoň prostřednictvím otevřených platforem – viz např. prostřednictvím pro bono iniciativ jako je zIndex⁵¹ nebo iniciativa open data⁵² zaměřená na veřejné zakázky obcí.

47 Příklad je např. oblast IT zakázek, kdy je k posouzení nabídek nutné angažovat odborníky, ale i zajistit kompatibilitu díla s jinými elektronickými systémy ve veřejné správě.

48 V případě samospráv by pak mohl např. pro obce realizovat tento typ nákupů kraj.

49 <http://www.bbg.gv.at/>

50 <http://www.mmr.cz/Verejne-zakazky-a-PPP/NIPEZ-El--trziste-verejne-spravy>

51 www.zIndex.cz

52 www.opendata.cz

Do doby než bude zaveden systém NIPEZ lze uvažovat i o dalších, rychlejších systémech kontroly nákupů – viz návrhy podskupiny NERV pro boj s korupcí⁵³ (např. možnost využití datových schránek, panelů expertů losovaných do hodnotících komisí aj.).

V případě centrálního nákupu je více než kde jinde důležité, aby se před jeho zavedením důkladně zanalyzovaly jednotlivé varianty jeho implementace a zkušenosti (zejm. příklady dobré praxe) ze zahraničí⁵⁴.

Centrální prodej

Podobně jako centrální nákup je i centrální prodej nutnou podmínkou transparency, srozumitelnosti a maximalizace výnosů z prodeje veřejného majetku. Na centrální prodejní platformě by měly být soustředěny všechny prodeje majetku veřejných institucí, aby bylo možné vést a využívat statistiky o prodejkách veřejného majetku i o jeho kupcích, prodejních cenách atp. Opět, i v tomto případě je možné říct, že by toto opatření mělo přispět k omezení korupce, větší efektivitě nakládání s veřejnými prostředky a k tlaku na zlepšení cen, za které se prodeje veřejného majetku realizují.

Rozklikávací rozpočty

Centrální nákupy a prodeje by měly být nutně doplněny o detailní evidenci veřejných rozpočtů, která by měla umožňovat dohledat (a stáhnout v požadovaném formátu) detailní informace o příjmech a výdajích veřejných institucí a nákladech na tyto agendy. Podrobnosti k návrhu fungování rozklikávacích rozpočtů viz www.rozklikavacirozpocet.cz.

Jak ukázaly výzkumy např. veřejných zakázek malého rozsahu, nedostatek informací o nákupech veřejných institucí vede nejen k nedůvěře veřejnosti, ale v některých případech i ke korupci a plýtvání veřejnými prostředky. Efekty zvýšené transparency se dle zahraničních zkušeností (Japonsko, Rakousko apod.) pozitivně projevují v nákladové efektivnosti veřejných výdajů, což umožňuje lepší využití veřejných prostředků. Pravidelná systematická analýza a srovnání příjmů a výdajů (např. i ve vztahu k veřejným zakázkám) veřejných institucí má potenciál se příznivě projevit v důvěře veřejnosti ve veřejné instituce a zprostředkovaně pak i v mezinárodním srovnání prostřednictvím subjektivních indexů.

Reforma zaměstnávání ve veřejné správě a veřejných institucích (v návaznosti na analýzu zaměstnanosti ve veřejném sektoru)⁵⁵

Jak naznačuje ekonomická teorie (např. Niskanen 2008⁵⁶), má byrokracie a počet byrokratů za normálních podmínek tendenci narůstat a navyšovat své rozpočty, což je možné pozorovat nejen na úrovni jednotlivých národních států EU, ale i v rámci narůstání evropské byrokracie jako takové, a to navzdory plánům Evropské komise na snižování regulatorní

53 <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/boj-s-korupci---vystup-pracovni-skupiny-nerv-76710/>

54 K porovnání rejstříků veřejných zakázek viz např. Chvalková, J., Marková, K., Mejstřík, M. (2010): Public eProcurement case study: Czech Public eProcurement Information System, In: 8th Eastern European eGov Days: Changing Concepts&eGovernment as a Service – Conference Proceeding

55 <http://laborsta.ilo.org>

56 Niskanen, A.W. (2008): Reflections of a Political Economist: Selected Articles on Government Policies and Political Processes, Cato Institute, USA

zátěže a zefektivňování svého aparátu v rámci projektů Lepší regulace⁵⁷. Neklesající počet úředníků ve veřejné správě je považován za problém i v České republice, neboť reálná nižší produktivita veřejného sektoru (v porovnání se soukromým sektorem) snižuje českou konkurenceschopnost na mezinárodních trzích. Přezaměstnanost ve veřejném sektoru vede k neproduktivnímu vynakládání veřejných prostředků na platy úředníků namísto jejich využití k financování činností s vyšší přidanou hodnotou jako je např. rozvoj inovací, patentování, podpora exportu apod.

V návaznosti na předchozí odstavec se nabízí otázka, jak si stojí Česká republika co do počtu úředníků oproti jiným zemím, které jsou např. podle WCI považovány za konkurenceschopnější, popř. naopak méně konkurenceschopné. Níže uvedená tabulka ukazuje, že samotný počet zaměstnanců ve veřejném sektoru (vyjma úředníků zahrnují statistiky ILO i učitele, zdravotníky atp.⁵⁸) je v případě České republiky ve srovnání s jinými menšími státy v Evropě relativně průměrný. Na jednoho zaměstnance veřejného sektoru připadá v průměru 15 obyvatel, což je obdobné situaci na Slovensku, v Chorvatsku či v Estonsku, ale takřka dvojnásobek počtu obyvatel, který připadá na jednoho zaměstnance veřejné správy ve Švédsku či Finsku. Přitom Švédsko a Finsko se pravidelně pohybují na předních příčkách subjektivních i objektivních indexů konkurenceschopnosti (viz sloupec WCI 2008 a DB 2008), je tudíž zřejmé, že větší podíl veřejného sektoru nemusí být nutně sám o sobě problémem.

Podobně výše uvedená tabulka naznačuje, že ani velkorysé veřejné výdaje nemusí být problémem, ovšem pouze v případě, že jsou vynakládány efektivně – což lze ukázat například na porovnání Finska či Švédska s Řeckem. Zatímco Finsko a Švédsko se i přes vysoké veřejné výdaje dlouhodobě drží na špici světových žebříčků konkurenceschopnosti, Řecko, jehož veřejné výdaje byly v roce 2008 v zásadě obdobně vysoké, naopak svým hlubokým propadem v roce 2009 naznačilo, jak se s veřejnými prostředky nakládat nemá.

Tabulka 3: Relativní ukazatele počtu veřejných zaměstnanců (státní správa i samosprávy) a veřejných výdajů pro vybrané menší státy

Rok 2008	Počet obyvatel na veřejného zaměstnance	Počet soukromých zaměstnanců na veřejného zaměstnance	Veřejné výdaje (tis. USD) na obyvatele	WCI 2008	DB 2008
Švédsko	7	2	17	4	14
Finsko	8	3	18	6	13
Estonsko	10	4	6	32	17
ČR	15	6	7	33	56

57 Better /Smart Regulation Initiative; http://ec.europa.eu/enterprise/policies/better-regulation/administrative-burdens/action-programme/index_en.htm#h2-6

58 Statistiky nezahrnují zaměstnance státem kontrolovaných podniků.

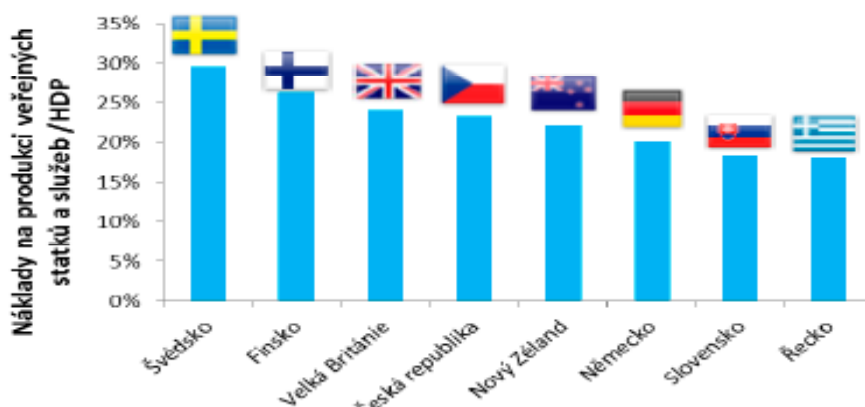
Slovensko	19	6	6	46	32
Chorvatsko	16	4	5	61	97
Řecko	27	9	15	67	100

Zdroj: ILO, WB, WEF a vlastní výpočty

Výše uvedená tabulka a závěry z ní vyplývající poskytuje cenné vodítko k tomu, jakým směrem by se měl ubírat postup při reformě zaměstnávání ve veřejné správě. Jak již bylo řečeno, plošné snížení počtu zaměstnanců veřejné sféry není nutně opatřením, které prospěje české konkurenceschopnosti, zejména v případě, kdy v důsledku propouštění odejdou zaměstnanci, kteří jsou schopní, produktivní, zkušení nebo disponují nějakou klíčovou dovedností nebo know-how.

Jak ukazují níže uvedené tabulky a grafy, je ve vztahu k veřejným institucím v ČR problémem především struktura veřejných výdajů, nikoliv jejich výše (jež je v případě ČR relativně nižší než např. v případě skandinávských států – viz *Tabulka 3*), ale jejich struktura. I z hlediska nákladů na produkci veřejných statků a služeb vůči HDP se ČR řadí spíše k průměru států OECD (viz *Obrázek 10 níže*).

Obrázek 10: Náklady na produkci veřejných statků a služeb (% HDP, 2007)

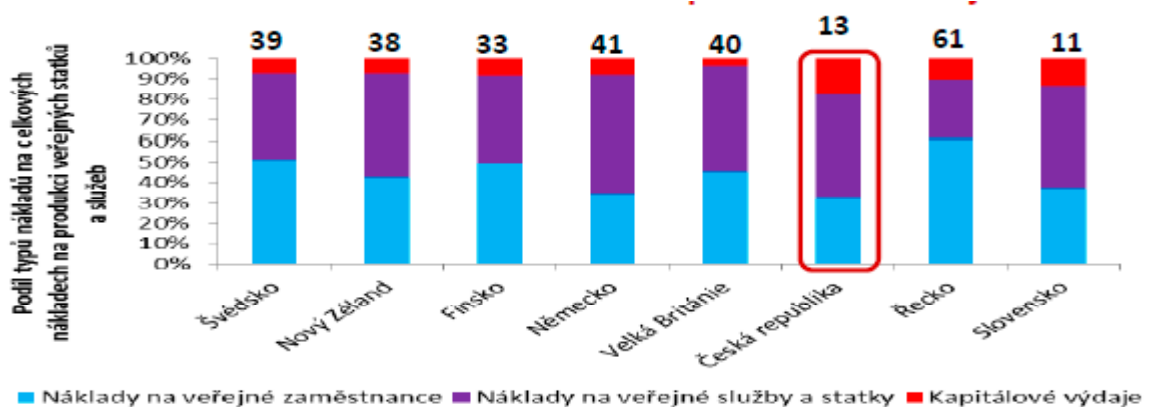

Zdroj: Data OECD

Kde jsou naopak značné rozdíly mezi ČR a státy OECD, které se pravidelně umísťují na předních příčkách indexů v oblasti kvality institucí, je spíše struktura veřejných výdajů, kde má ČR jedny z nejvyšších kapitálových výdajů mezi státy OECD a naopak relativně nízké náklady na zaměstnance ve veřejné správě (samosprávě i státní správě, zahrnutí jsou veřejní zaměstnanci – tj. i učitelé, zdravotníci atp.). Jak naznačuje *Obrázek 11*, jsou náklady veřejných rozpočtů na jednoho veřejného zaměstnance v ČR několikanásobně nižší než v institucionálně vyspělých státech EU nebo na Novém Zélandu⁵⁹.

59 Na druhou stranu, jak ukazuje případ Řecka, nadměrné náklady na veřejné zaměstnance nejsou rovněž optimální cestou.

Obrázek 11: Podíl typů nákladů na produkci veřejných statků a služeb na celkových nákladech na jejich produkci; průměrné náklady veřejných rozpočtů na jednoho veřejného zaměstnance (státní správa, samospráva, učitelé, lékaři aj.) za rok (tis. EUR) – černá čísla (2007)

Zdroj: Data – OECD, ILO, Eurostat, kalkulace autorka

Z hlediska struktury výdajů na veřejné statky a služby vykazuje ČR relativně vysokou koncentraci výdajů na centrální úrovni ve srovnání s ostatními státy, s nimiž je prováděno srovnání. Zatímco ČR vynakládá přes 60 % svých výdajů na veřejné služby a statky prostřednictvím státní správy (a dalších 12 % přes ČSSZ⁶⁰, ve Finsku je struktura 30 % centrálně, 40 % samosprávy a 30 % správou sociálního zabezpečení, ve Švédsku 44 % centrálně, 45 % na úrovni samospráv a 11 % správou sociálního zabezpečení, v Německu je 37 % výdajů vynakládáno samosprávami a spolkovými zeměmi, 44 % správou sociálního zabezpečení a pouze 19 % centrálně. Naopak Nový Zéland rozděluje takřka 90 % výdajů na veřejné služby a statky centrálně⁶¹ a pouze 10 % na úrovni samospráv (obdobně na tom jsou i další anglofonní země – Velká Británie, Irsko a Spojené státy⁶²).

Tabulka 4: Struktura výdajů státní správy na veřejné statky a služby (2006)

	Obecné veřejné služby	Obrana	Veřejný pořádek	Ekonomická správa	Ochrana životního prostředí	Bydlení a související služby	Zdravotnictví	Volný čas, náboženské služby aj.	Vzdělání	Sociální služby
ČR	14,8%	4,0%	6,4%	14,3%	1,1%	2,7%	5,2%	1,4%	12,0%	37,9%
Finsko	20,7%	6,1%	4,2%	13,9%	0,8%	0,6%	10,5%	1,6%	13,4%	28,3%
Německo	30,5%	7,6%	1,0%	8,9%	0,1%	1,6%	0,0%	0,2%	1,2%	48,7%
Řecko	22,8%	7,5%	3,7%	37,6%	0,4%	0,6%	1,3%	0,7%	7,7%	17,8%
Nový Zéland	12,0%	2,8%	5,4%	8,3%	1,1%	1,1%	18,5%	1,6%	20,8%	28,4%
Slovensko	24,7%	5,3%	6,4%	14,6%	2,6%	1,5%	8,6%	4,4%	13,1%	18,7%
Švédsko	26,5%	5,7%	3,8%	11,8%	0,7%	0,5%	4,5%	1,1%	7,4%	38,0%

60 OECD rozlišuje výdaje centrální, místní a výdaje na sociální zabezpečení (v případě federací pak navíc ještě výdaje jednotlivých zemí).

61 Nicméně v tomto procentu zahrnuje i správu sociálního zabezpečení.

62 Kde je však správa sociálního zabezpečení zajišťována především soukromě.

Zdroj: OECD

Tabulka 5: Struktura výdajů samospráv na veřejné statky a služby (2006)

	Obecné veřejné služby	Obrana	Veřejný pořádek	Ekonomická správa	Ochrana životního prostředí	Bydlení a související služby	Zdravotnictví	Volný čas, náboženské služby aj.	Vzdělání	Sociální služby
ČR	13,3%	0,1%	1,7%	22,5%	7,7%	5,2%	1,8%	8,0%	29,9%	9,9%
Finsko	13,8%	0,0%	2,2%	6,1%	0,7%	0,7%	28,7%	4,3%	19,9%	23,7%
Německo	14,6%	0,0%	4,5%	11,4%	5,7%	6,4%	1,9%	6,0%	16,2%	33,3%
Řecko	45,9%	0,0%	0,0%	15,2%	17,2%	7,4%	0,0%	3,7%	3,0%	7,5%
Nový Zéland	24,5%	0,5%	0,0%	28,6%	22,0%	7,5%	0,0%	13,3%	0,0%	3,6%
Slovensko	15,8%	9,1%	10,8%	16,3%	4,5%	7,0%	2,3%	4,6%	22,4%	7,2%
Švédsko	11,3%	0,0%	0,9%	5,6%	0,9%	2,5%	26,9%	3,4%	21,6%	26,8%

Zdroj: OECD

Co se týče reformy veřejné správy z pohledu výkonnosti, může se ČR (samozřejmě po důkladné analýze) inspirovat například některými reformami, které probíhaly od sedmdesátých let minulého století ve Velké Británii⁶³. Jádrem těchto reforem bylo rozčlenění agend veřejné správy a vyčlenění těch institucí a agentur, u nichž je možná aplikace principů MFR⁶⁴, neboli na výsledky zaměřeného managementu. Implementace MFR by měla přiblížit systém řízení ve veřejné správě managementu soukromých společností, a to především v následujících bodech:

- stanovování měřitelných cílů (KPI⁶⁵), včetně pravidelné kontroly jejich dosahování,
- jasně vymezené pravomoci vedoucích pracovníků ve vztahu k dané agendě⁶⁶,
- odměňování vedoucích pracovníků (manažerů), popřípadě dalších zaměstnanců, na základě výkonu⁶⁷,
- personální kompetence vedoucích pracovníků nad jejich týmem (tzn. možnost obsazovat tým dle konkrétních potřeb, projektové vedení a zaměstnávání na dobu určitou atp.),
- kompetence ve vztahu k nakládání s prostředky přidělenými na daný projekt či agendu⁶⁸.

Nicméně fungování podle MFR pochopitelně není vhodným řešením pro všechny instituce veřejné správy – existují typy agend, kde je důležitá personální kontinuita a obtížné nastavení

63 ale i v Austrálii, na Novém Zélandu a v celé řadě států USA

64 Management for Results, Moynihan, D.P. (2006): Managing for Results in State Government: Evaluating a Decade of Reform, Public Administration Revue, leden/únor 2006

65 Key Performance Indicators

66 Je zřejmé, že před zavedením MFR musí být jasně identifikovány jednotlivé agendy v oblasti veřejné správy a jejich jednotlivé kroky – jinak by nebylo možné nastavit KPI ani rozpočty.

67 Tzn. omezení centrálně nastaveného systému

68 Což však není v rozporu např. s výše doporučenou implementací centrálního nákupu či užívání centrálního tržiště.

KPI (např. legislativa). U těchto agend by se naopak měl uplatnit služební zákon⁶⁹, který v řadě vyspělých států pomáhá ve veřejné správě udržet dlouhodobě odborníky⁷⁰.

Na rozdíl od MFR vyžaduje implementace služebního zákona splnění následujících podmínek:

- klasifikaci agend a jednotlivých pozic v rámci veřejné správy,
- základní pravidla pro nábor, povyšování a propouštění,
- disciplinární předpisy,
- pravidla pro předcházení konfliktu zájmů.

Stejně jako v případě MFR musí i implementaci služebního zákona předcházet analýza agend a pečlivé zhodnocení dopadů zavedení služebního zákona do praxe (včetně odhadu dopadů na veřejné rozpočty aj.).

Hlavními přínosy zavedení kombinace projektového řízení (MFR) a služebního zákona do českého systému veřejných institucí by měla být profesionalizace jejich zaměstnanců, úspora nákladů, omezení korupce a nepotismu a menší zranitelnost vůči volebnímu cyklu. Systém MFR by pak měl vést k efektivnímu využívání zdrojů, které mají veřejné instituce k dispozici, k dosahování měřitelných výsledků a nepřímo tak k úsporám veřejných nákladů, zvýšené produktivitě veřejného sektoru, ale i ke vstřícnějšímu, klientskému přístupu veřejných institucí k subjektům, které v ČR jejich služby využívají, a v důsledku ke zlepšení podnikatelského a regulatorního prostředí.

Vize a koncepce zveřejňování informací veřejnými institucemi

Jednou z důležitých funkcí veřejných institucí je shromažďování informací a jejich zprostředkování veřejnosti. Zatímco shromažďování informací je relativně silnou stránkou českých veřejných institucí, jejich zveřejňování působí v praxi poměrně značné problémy, které lze rozdělit v zásadě na dva typy:

- informace nejsou zveřejňovány ve formě příznivé pro uživatele z řad soukromých subjektů;
- některé informace a data se nezveřejňují vůbec⁷¹.

V prvním z výše zmíněných případů se jedná zejména o situace, kdy veřejná instituce informace a data zveřejňuje, ale buď z nevědomosti, nebo úmyslně, tak činí způsobem, který je pro jejich adresáty nevhodný. Medjahed et al. (2003)⁷² ukazuje, že základem každého informačního webového portálu, které dne tvoří páteř sdělování informací veřejnými institucemi, je analýza potřeb uživatelů a přizpůsobení webu těmto potřebám. Řada veřejných webů v ČR však není

69 Formou by mohla být novelizace stávajícího služebního zákona, která by rozšířila jeho působnost a modernizovala jej.

70 Cardona, F. (2002): BUILDING A CIVIL SERVICE SYSTEM, OECD/EC, Support for Improvement in Governance and Management

71 Zde se nejedná o informace spadající do režimu utajení, ale o informace a data, jež veřejné instituce mají k dispozici, ale ať už z pohodlnosti nebo nepochopení jejich možných využití soukromými subjekty, popřípadě z jiných důvodů je nezveřejňují

72 Medjahed, Rezgui, Bouguettaya, Ouzzani (2003): Infrastructure for E-Government Web Services; Middleware for Web Services; IEEE Computer Society, January – February 2003

koncipována na základě tohoto pravidla a pro uživatele je tedy mnohdy těžké najít na webu ty informace a data, které potřebují, a to ve formě, která je pro ně užitečná⁷³. Klíčem k efektivnímu sdělování informací veřejnosti je v tomto případě vize a koncepce, která musí být orientovaná na potřeby klienta=uživatele webu a jeho potřeby. Tento bod pochopitelně úzce souvisí s analýzou agend veřejné správy a s identifikací agend, které by veřejné instituce dělat nemusely.

Ve druhém z uvedených případů jde především o to, že veřejné instituce mají k dispozici velmi mnoho dat a informací, které by pro veřejnost mohly být zajímavé a užitečné, nicméně veřejné instituce je nikdy nezveřejnily. To se týká například řady statistik, výzkumů a analýz, které si veřejné instituce nechaly (obvykle za relativně vysoký objem finančních prostředků v rámci veřejné zakázky) zpracovat, ale které se ovšem nikdy nedostaly dále než k příslušnému úředníkovi, který si je objednal.

Oba výše uvedené problémy blokují další užití těchto informací a pro veřejné rozpočty je relativně nákladný, neboť ve svém důsledku vede např. k objednávání téže analýzy ze strany více veřejných institucí, a rovněž k nákladům příležitosti, kdy zveřejňování dat vede k jejich dalšímu, obvykle produktivnímu, využití ze strany vědy a výzkumu, podnikatelského sektoru aj. Veřejné instituce se také připravují o možnost využít veřejnost v roli „hlídacího psa“ (neboli kontrolního orgánu) nad činností jednotlivých institucí. Koncepční systém zveřejňování tedy může vést ke značným úsporám ve veřejných rozpočtech a přispět k zefektivnění komunikace mezi veřejnými institucemi a soukromými subjekty.⁷⁴

Systematické zveřejňování dat a informací využitelných pro soukromý sektor a sběr zpětné vazby k činnosti veřejné správy

Jak již bylo řečeno výše v tomto dokumentu, disponuje veřejná správa a veřejné instituce obecně velkým objemem dat a informací, které by v případě zveřejnění mohl efektivně využívat soukromý sektor. Jedná se například o informace shromažďované jednotlivými veřejnými institucemi ze spolupráce a jednání se zahraničními partnerskými institucemi, informace z mezinárodních organizací, ale i data a informace týkající se agend veřejné správy. Zveřejňování by se mělo uskutečňovat s jasnou vizí a ve strukturované podobě tak, aby bylo vstřícné k příjemcům informací.

Platformy, na nichž budou informace a data zveřejněny, by zároveň mohly sloužit k systematickému sběru zpětné vazby od veřejnosti i podniků např. prostřednictvím online dotazníků, diskuzí ke zveřejněným informacím atp.⁷⁵

73 Např. data jsou mnohdy zveřejňována pouze ve formě html textu, obrázku či pdf, nikoliv v excelu, s nímž mohou uživatelé dále pracovat; stránky jsou koncipovány tak, že na nich je obtížné najít praktické informace (např. exemplárním příkladem nefunkčního webu veřejné instituce jsou stránky Státní správy hmotných rezerv <http://www.sshr.cz>, popřípadě se přes stránky jedné instituce musí „proklikávat“ složité na stránky další, například podřízené, instituce atp.

74 Inspirací v efektivní komunikaci mohou být stránky soukromých společností, které na internetu obchodují nebo poskytují služby. Tyto společnosti obvykle investovaly nemalé prostředky do výzkumu toho, jaké uživatelské prostředí a nastavení a prvky stránek jsou pro jejich zákazníky nejvhodnější. Veřejné instituce mohou v drtivé většině případů tyto koncepty využít, bez nutnosti investice do průzkumů či složitého vývoje. Jediným předpokladem tohoto využití je však výše uvedená koncepce a vize – zejména jasný názor na to, pro koho jsou dané informace zveřejňovány, respektive k čemu mají sloužit.

75 Některé podrobnosti k možným technickým řešením kapitola Technologická připravenost.

Elektronizace⁷⁶ a vize veřejné správy jako informační platformy, včetně efektivního propojení různých systémů veřejné správy

Veřejná správa a další veřejné instituce disponují velkým objemem dat a informací, které by, v případě jejich zveřejnění ve správném formátu mohly být využity soukromým sektorem. Úspora plynoucí z propojení databází, ale i ze zveřejnění data a informací k využitím soukromým subjektům vznikají nemalé úspory na straně těchto subjektů, jakož i v důsledku na straně veřejných institucí. Tyto úspory bez problémů kompenzují v krátkodobém časovém horizontu všechny nákladů spojených se samotným zveřejněním informací nebo dat, popřípadě s propojením databází⁷⁷.

Velmi jednoduchým příkladem, který demonstruje úspory, které mohou ze systematicky, byť jednoduše, provedené elektronizace vzniknout soukromému sektoru, na příkladu⁷⁸ Insolvenčního rejstříku⁷⁹. Jedná se o přínosy (resp. ušetřené náklady), které z otevřenosti Insolvenčního rejstříku plynou podnikatelskému sektoru.

Přínosy (resp. ušetřené náklady) pro podnikatelský sektor:

- Snížení rizika protistrany:
- Úspora času – jednoduchá možnost ověření, zda klíčoví obchodní partneři nejsou v insolvenční; v případě velkého počtu obchodních partnerů je možné využít watch-dog software k monitoringu insolvenčního rejstříku (úspora zejména pro velké společnosti s vysokým počtem klientů – banky, energetické společnosti a v neposlední řadě i pro ČSSZ, zdravotní pojišťovny aj.)
- Snížení transakčních nákladů v obchodních transakcích (lze rychle a levně ověřit, že protistrana není ani v posledních dvou letech nebyla v insolvenční)
- Nové možnosti analýz trhů – propojením dat z insolvenčního rejstříku s dalšími veřejnými i neveřejnými rejstříky (např. bankovní registr dlužníků)
- Snížení nákladů na účast v insolvenčním řízení (sledování průběhu insolvenčního řízení online)
- Snížení nákladů na získávání informací o dlužníkovi i ostatních věřitelích

Kvantifikací vybraných z výše uvedených přínosů můžeme dojít k následujícímu odhadu přínosů plynoucích podnikatelskému sektoru ze spuštění Insolvenčního rejstříku:

- Snížení nákladů na účast v insolvenčním řízení (sledování průběhu insolvenčního řízení online) – příklad:
 - Poplatky za využití placených insolvenčních rejstříků v zahraničí se pohybují kolem cca. 5–15 EUR za set informací o společnosti
 - Dle údajů společnosti CCB⁸⁰ je v ČR cca. 340,000 společností

⁷⁶ K elektronizaci viz též *kapitola 9*

⁷⁷ Za předpokladu, že se podaří informatické práce v rámci veřejných zakázek vysoutěžít za přiměřené ceny.

⁷⁸ Chvalkovská, J., Mejstřík, M. (2009): Impacts of the electronic Insolvency Register on the Czech business environment, in 7th Annual Eastern European e|Gov Days: eGovernment&eBusiness Ecosystem&eJustice Conference Proceedings, Praha 2009

⁷⁹ Dostupný na www.justice.cz

⁸⁰ Finanční noviny, 7. 4. 2010: CCB: Počet obchodních firem v ČR loni vzrostl o 17,500 na 343,718

- Kdyby jednou do roka každá ze společností kontrolovala dva své obchodní partnery, a za jejich dokumentaci by zaplatila průměrných 10 EUR za 1 stažení, úspora plynoucí z existence insolvenčního rejstříku by dosáhla během prvního roku 170 milionů Kč
- V praxi je však pravděpodobné, že půjde o podstatně větší objemy dat – a tedy i úspor
- Snížení nákladů na získávání informací o dlužníkovi i ostatních věřitelích – příklad:
 - Věřitelé – úspora na nákladech na získávání informací (poštovné, náklady na telefony a kopírování ze spisu); úspora času a mezd zaměstnanců, kteří se získávání informací o probíhajícím konkursu věnovali
 - Dlužník – významná úspora transakčních nákladů na získávání informací o přihláškách a o průběhu řízení
 - V červnu 2010 probíhá 25,530 řízení, každé z nich může sledovat v průměru cca. 10 věřitelů; v rámci řízení každý z těchto věřitelů minimálně třikrát nahlédne do spisu (náklady na jedno nahlédnutí cca. 350 Kč) – úspora během jednoho roku by tak byla 268 milionů Kč

Hodnocení reálných mikroekonomických dopadů, produktivity a transakčních nákladů projektů financovaných ze strukturálních fondů (SF)

Financování projektů z prostředků strukturálních fondů (SF) je pro Českou republiku významným zdrojem přínosů pro rozvoj celé řady oblastí – počínaje podnikáním, přes ochranu životního prostředí až po elektronizaci veřejné správy a veřejné rejstříky. Ačkoliv k jednotlivým operačním programům dochází k průběžnému vyhodnocování jejich cílů formou průběžných zpráv, evaluací apod., kompletní výsledky těchto zpráv jsou málokdy veřejně dostupné a ve většině případů rovněž pouze obtížně srovnatelné. Důležité rovněž je, aby zprávy vycházely z tvrdých ekonomických dat, aby bylo možné posoudit, zda reálně na mikroekonomické úrovni naplňují financované projekty své cíle.

Hodnocení by měly být podrobeny i transakční náklady spojené s administrací jednotlivých programů a výzev financovaných z SF a celkově produktivita veškerých finančních prostředků vynakládaných z SF v ČR. V případě, že na některé programy nebo výzvy byl již tento typ analýz proveden, doporučuje se zveřejnění a porovnání jejich výsledků.

Úprava a optimalizace fungování systému financování projektů z evropských fondů

Strukturální fondy a projekty z nich financované jsou významným faktorem ovlivňujícím pozitivně českou ekonomiku, zejména zaměstnanost a regionální rozvoj. Ve stávajícím programovacím období 2007–2013 jsou evropské strukturální fondy rozděleny do celkem:

- 8 tematických operačních programů,
- 7 regionálních operačních programů,
- 9 programů evropské územní spolupráce.

Tento systém je nepoměrně složitější, než systém programovacího období 2004–2006, kdy byly fondy rozděleny následovně:

- 4 tematické operační programy,
- 3 regionální operační programy (1 Společný regionální operační program a 2 Jednotné programové dokumenty pro Prahu) – ROP
- 12 programů evropské regionální spolupráce.

Pomineme-li evropské programy regionální spolupráce, jejichž počet se odvíjí od počtu oblastí, v nichž tato spolupráce probíhá (např. Sasko–Česko, Polsko–Česko, Bavorsko–Česko atp.), zvýšil se v současném programovacím období počet operačních programů o více než 100 % – ze 7 na 15 – což má za následek mimo jiné:

- zvýšené transakční a administrativní náklady,
- neefektivita způsobená například dublující se podporou jedné oblasti projektů a nízkou či žádnou podporu jiné⁸¹,
- nepřehlednost pro žadatele,
- obtížnost koordinace a navázání na další strategické dokumenty vlády či samospráv,
- problémy s čerpáním prostředků v rámci jednotlivých operačních programů,
- složitost komplexního vyhodnocení míry naplňování cílů podpory z evropských fondů.

Výše uvedené problémy spojené s rozdělením evropských fondů do operačních programů se jeví jako potenciální nevýhoda pro implementaci opatření ke zvyšování konkurenceschopnosti České republiky, protože koordinace tak vysokého počtu operačních programů se jeví jako obtížná. Z tohoto důvodu se jeví jako vhodné v rámci přípravy opatření na podporu konkurenceschopnosti připravit mimo jiné i nástroje k optimalizaci systému financování projektů z evropských fondů. Informačním podkladem pro tuto optimalizaci mohou být především údaje o fungování programů v letech 2007–2010 – tj. před a v průběhu krize, která reálné přínosy evropských fondů pro ekonomiku ČR otestovala.

81 Např. možnost vzniku „slepých míst“ v oblastech na hranici mezi dvěma ROP, či obtížnost podpory projektů na hranici mezi regiony.

2.3.3 Vymáhání práva

Reforma soudnictví a prevence soudních sporů

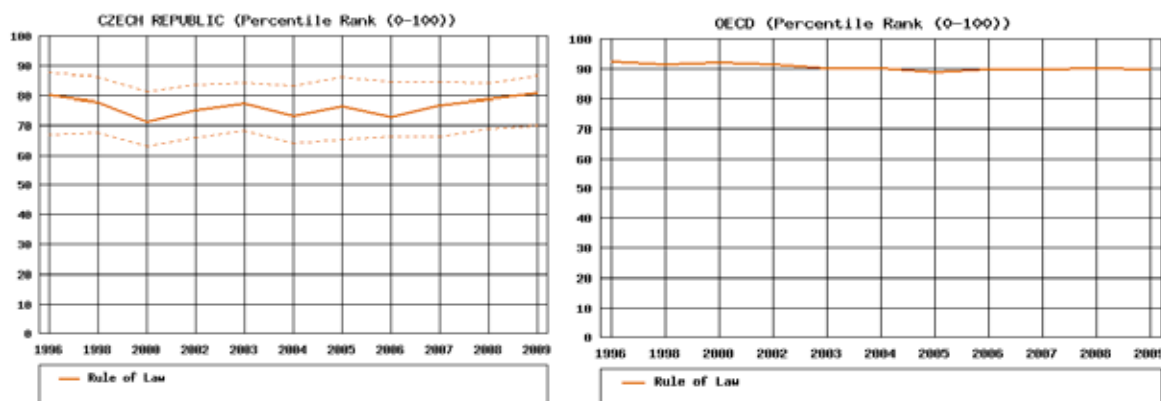
Reforma justice

Výsledky většiny indexů a analýz České republiky naznačují, že soudnictví a soudy v České republice považují občané i analytici za problém a brzdu české konkurenceschopnosti. Opatření navrhovaná v rámci této analýzy odpovídají krokům, které připravuje v rámci reformy justice Ministerstvo spravedlnosti, z nichž část je již popsána na webu <http://www.reformajustice.cz/cz/novela-zakona-o-soudech-a-soudcich.html#dalsi-zmeny-navrhu-v-prubehu-legislativniho-procesu>.

Reformy by měly v základním rozsahu obsahovat následující kroky:

- Systematická úprava postavení soudců (kárná odpovědnost, obsazování funkcí, celoživotní vzdělávání soudců atp.)
- Úprava materiálního a personálního zabezpečení fungování soudů
- Zjednodušení soudního systému – např. odstranění vrchních soudů, Nejvyšší soud zaměřit více na sjednocování legislativy apod.
- Elektronizace justice – eLegislativa, eSpis apod.⁸²

Obrázek 12: Vláda práva dle World Governance Index (srovnání ČR a průměru OECD)

Zdroj: Světová banka

Rozhodčí řízení⁸³

Rozhodčí řízení je zároveň v majetkových sporech rychlejší a stranami mnohdy preferovanou alternativou k soudním sporům. Vzhledem k tomu se dá předpokládat, že do budoucna bude počet rozhodčích řízení narůstat – což bude klást zvýšené požadavky na rozhodce především

⁸² Elektronizaci ve veřejné správě má na starosti Ministerstvo vnitra

⁸³ Dle připomínky CEBRE (Czech Business Representation) je v EU momentálně trend řešení sporů prostřednictvím ADR online (alternative dispute resolution www.online-adr.com)

u stálých rozhodčích soudů⁸⁴. Širší aplikace rozhodčího řízení stranami může významně přispět ke snížení počtu soudních sporů – ovšem pouze v případě, že budou mít podnikatelé důvěru v odbornost a etiku rozhodců. K budování důvěry v rozhodce a rozhodčí řízení by mohly přispět veřejné instituce ve spolupráci se samosprávnými organizacemi podnikatelů především osvětou o výhodách, nevýhodách a pravidlech rozhodčího řízení, sdílením informací o kvalitních rozhodcích s praxí a rovněž poradenskou podporou při postupu proti rozhodci, který se prohřešil proti etickým normám této funkce.

Zveřejnění dat

Mezi další návrhy patří i zveřejnění rejstříku exekucí (<https://live.ceecr.cz/main.php>) a zástav (vedeno Notářskou komorou) tak, aby bylo možno s těmito údaji pracovat – na soudech i v rámci ratingů společností a podniků.

Testování finanční a právní gramotnosti veřejnosti

Výsledky průzkumu finanční gramotnosti⁸⁵ provedeného agenturou STEM/MARK, naznačují, že úroveň povědomí veřejnosti o základních pojmech z oblasti práva a financí je velmi nízká. Tato situace je jednou z příčin, proč se v České republice daří lichvářům, podvodníkům a obecně osobám, které tento nedostatek znalostí Čechů zneužívají pro své osobní obohacení. Nedostatečné pochopení Čechů týkající se jejich vlastních práv a povinností se pak odráží také v počtu soudních sporů, ale například i v míře, s jakou Češi nevyužívají svého volebního práva.

Pravidelné testování finanční a právní gramotnosti veřejnosti⁸⁶ by mělo fungovat jako mechanismus pravidelné kontroly, zda přijatá opatření ke zvýšení finanční a právní gramotnosti⁸⁷ fungují či nikoliv. Průzkum agentury STEM/MARK realizovaný v roce 2010 může být využit jako benchmark současného stavu.

84 Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů

85 <http://finweb.ihned.cz/c1-48581840-znepokojivy-pruzkum-dve-tretiny-cechu-nectou-smlouvy>

86 Ať už prostřednictvím průzkumů obdobných tomu od STEM/MARK nebo prostřednictvím zábavných pořadů např. na České televizi, nebo jejich kombinací.

87 Např. komunikační opatření navrhovaná v rámci této kapitoly.

2.3.4 Konkurenceschopná Česká republika na mezinárodní úrovni

Analýza české ekonomické a obchodní diplomacie a nástrojů podpory exportu, investic a propagace ČR v zahraničí

Česká republika se v současné době nachází na počátku reformy svého ekonomického a obchodního zahraničního zastoupení, neboť se ukazuje, že stávající systém ambasad (resp. obchodně-ekonomických úseků), zastoupení Czech Trade, CzechInvest, CzechTourism a českých center je náročný na koordinaci i ekonomické náklady. Nicméně tato reforma by neměla proběhnout bez předcházející důkladné analýzy skutečných dopadů těchto nástrojů (i dalších způsobů podpory exportu, ale i zahraničních investic do ČR) na českou ekonomiku, veřejné rozpočty, zaměstnanost i podnikatelskou sféru.

Tato analýza by se v maximální míře měla zaměřit na kvantifikaci významu jednotlivých typů podpory obchodu a investic, na jejich vzájemné interakce i na porovnání s fungováním obdobných nástrojů v zahraničí.

Spolupráce na evropské úrovni a jasná pozice v ČR (najít své místo v Evropě), restrukturalizace českého zahraničního zastoupení (infrastruktura pro zahraniční obchod)

Česká republika je v rámci EU 27 velmi malým členským státem, jehož vliv na chod EU je tím pádem do jisté míry omezený. Z tohoto důvodu by měla ČR mít svá vlastní témata, která budou ku prospěchu české konkurenceschopnosti a k jejichž prosazování bude ČR schopna dojednat spolupráci s dalšími členskými státy.

K posílení pozice ČR v EU by mělo přispět i předběžné hodnocení dopadů evropské regulace před jejím přijetím Komisí, aby bylo možné předcházet (nebo se alespoň připravit) případům, kdy je přijata regulace s nepřiměřenými dopady na ČR.

Proces budování pozice ČR v EU 27 by se dal rovněž využít jako základ infrastruktury pro český zahraniční obchod – a pro možnou spolupráci ČR a jiných států EU 27 na exportu do teritorií mimo EU.

Zejména při budování institucionální infrastruktury pro export do rozvojových zemí lze uvažovat především o spolupráci se Slovenskem, neboť jde mnohdy o země, kde je stále Československo dobrou a uznávanou značkou (např. vzhledem k tomu, že tam před rokem 1989 ČSSR dodávalo výrobky a služby v rámci rozvojové pomoci mimoevropským socialistickým státům apod.), zatímco Česká a Slovenská republika už tuto výhodu postrádají.

Opatření k cílenému využívání komparativní výhody, k podpoře exportu, rozvoji inovací, posílení institucionální infrastruktury pro rozvoj obchodu a podnikání a k dalšímu systematickému posilování konkurenceschopnosti ČR⁸⁸

⁸⁸ Dále viz kapitola Zlepšování charakteristik podnikání.

Jedním z významných problémů institucí v České republice je jejich nízký stupeň koordinace napříč resorty a jednotlivými stupni veřejné správy. Při budování institucionální infrastruktury pro podporu a rozvoj podnikání a obchodu v ČR je však koordinace a překonání resortismu nutnou podmínkou pro úspěch. Níže uvedené příklady ilustrují, jaké koordinační otázky mohou vzniknout při budování efektivního systému institucí k podpoře podnikání a posilování konkurenceschopnosti.

Příklad 1 – ČR jako logistický hub

Strategická poloha České republiky v centru Evropy poskytuje naší zemi komparativní výhodu, díky níž by se ČR mohla stát logistickým hubem Evropy a přilákat natrvalo centrály velkých zahraničních podniků. Nutnou podmínkou pro plné využití polohové renty ČR je však, vedle kvalitní fyzické infrastruktury, infrastruktura institucionální. K té patří například:

- efektivní síť celnic přizpůsobených potřebám podniků⁸⁹,
- efektivní systém cizinecké policie a úpravy zaměstnávání cizinců⁹⁰,
- součinnost obcí při vydávání povolení, budování infrastruktury atp.⁹¹,
- flexibilní veřejné služby⁹² apod.

Pokud chce ČR využívat naplno svých možností, je potřeba, aby nastavení institucí tyto možnosti neblokovalo, ale naopak rozvíjelo.

Příklad 2 – podpora exportu do mimoevropských zemí

Podpora exportu do mimoevropských zemí je jinou oblastí, u níž je koordinace různých veřejných institucí důležitá proto, aby byla tato podpora efektivní a cílená. V současné době existuje celá řada veřejných institucí, jejichž činnost ve větší či menší míře souvisí s podporou exportu. V tomto krátkém příkladu se zaměříme pouze na ty, které podporují export (přímo či nepřímo) svou činností v zahraničí (krátkodobou i dlouhodobou). Jedná se zejména o následující:

89 Ať už polohou – tzn. že se celnice nachází v blízkosti podniku – nebo například provozní dobou přizpůsobenou potřebám vícesměnných provozů atp.

Zvláště významným faktorem je flexibilita celních služeb zejména u podniků, které jsou zcela založeny na zužitkování polohové renty (tj. u čistých montoven). Pro tyto podniky je důležitý jakýkoliv systém administrace cel a daní spojených s dovozem a vývozem. V této souvislosti lze uvažovat o tom, jak zjednodušit úpravu aktivního zušlechťovacího styku, zda do českého práva nezavést možnost „fiskálního zástupce“, kvůli zjednodušení vrácení DPH firmám bez registrace v ČR (Nizozemí, kde institut fiskálního zástupce existuje – viz např. http://macocustoms.com/default.asp?page=Limited_and_General_Fiscal_Representation, z této výhody poměrně značně těží).

90 Zde můžeme hodnotit dva aspekty spojené s cizineckou policií a právní úpravou pobytu cizinců. Jedná se za prvé o transfery špičkových odborníků (manažerů, expertů, vědců) do ČR zejména v rámci koncernů a za druhé o zajišťování levné pracovní síly z třetích zemí (neboť není pravděpodobné, že by se všechny pracovní pozice daly obsadit českými pracovníky při přijatelných nákladech).

91 Včetně již zmíněných otázek spojených s fungováním stavebního zákona, popř. zákona o vyvlastnění.

92 Při realokaci manažerů nebo jiných vrcholových zaměstnanců zahraničních firem (ale v určité míře nastává tento problém i u jakýchkoliv jiných zahraničních pracovníků) hraje často roli dostupnost školek, škol, úřadů a zdravotnických zařízení, které jsou adaptovány na poskytování služeb cizincům. Zatímco v Praze tyto služby jsou dostupné, v regionech, kde je rozvoj obchodu a podnikání velmi podporován, jsou tyto služby poměrně problematické.

- CzechTrade
- Ambasády a konzuláty
- Zahraniční mise představitelů veřejných institucí (např. zahraniční výbor PSP ČR, prezidenta či ministrů aj.)
- Česká centra

Synergické efekty s podporou exportu prostřednictvím zahraničních zastoupení a cest⁹³ pak mohou mít ještě CzechInvest a CzechTourism.

Koordinace mezi těmito institucemi (počítaje v to i prezidenta, PSP a Senát v případě, že realizují zahraniční cesty) má potenciál zásadním způsobem přispět k rozvoji českého exportu, jak ostatně naznačují úspěchy zemí, které tímto způsobem postupují (viz např. Německo⁹⁴ a miliardové kontrakty v Číně, Francie a kontrakty v Indii⁹⁵, Velká Británie a kontrakty v Číně⁹⁶, dlouhodobá efektivní koordinovaná proexportní politika Skandinávských zemí apod.). Naopak neschopnost postupovat ve vztahu k cílům českých exportů jednotně může mít již ve střednědobém horizontu velmi negativní dopady na českou ekonomiku, která je malá, otevřená a plně závislá na exportu, a srazit ČR do pozice subdodavatele, který se na zahraničních trzích prosadí pouze zprostředkovaně přes společnosti ze zemí Západní Evropy.

93 Zejména v podobě úspor v případě, že by došlo k materiálnímu a/nebo personálnímu propojení těchto institucí.

94 http://www.rozhlas.cz/zpravy/svetovaekonomika/_zprava/760163

95 <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/219044-sarkozy-z-indie-privezl-kontrakty-za-20-miliard-dolaru.html>

96 <http://www.finance.cz/zpravy/finance/294184-britske-a-cinske-firmy-podepsaly-kontrakty-za-2-6-miliardy-liber/>

2.3.5 Dílčí opatření k diskuzi

Podklady pro revizi vyvlastňovacího procesu v ČR

Tato opatření se zaměřují na vytvoření dostatečných analytických podkladů pro možné úpravy vyvlastňovacího procesu v ČR⁹⁷, který v některých případech činí problémy při přípravě liniových staveb. Vzhledem k tomu, že některé případy⁹⁸ z nedávné doby ukázaly, jak nesnadná je v Česku výstavba některých klíčových infrastrukturních staveb (které jsou ale v některých případech velice důležité pro udržení a zvýšení konkurenceschopnosti ČR – viz např. D11, pražský okruh aj.). Obrovský objem prostředků, které se točí ve spekulacích s územními plány a pozemky, které se mají nacházet pod infrastrukturními stavbami, vytváří živnou půdu pro morální hazard a korupci, na něž v důsledku doplácí všichni občané, protože několikanásobně předražení stavby platí ze svých daní.

Dvě navrhovaná opatření se týkají systematického shromažďování podkladů a dat pro vyvlastňovací proces – konkrétně jde o systematické vytváření cenových map pozemků (v širším rozsahu než doposud⁹⁹) a staveb – např. i ve spolupráci s realitními kancelářemi¹⁰⁰ – a o forenzní audit¹⁰¹ v minulosti provedených výkupů pozemků a staveb a jejich využití jako podkladů pro případné zlepšení procesů výkupu pozemků a staveb kvůli infrastrukturním stavbám.

Změna zákona o vyvlastnění, popřípadě i stavebního zákona a souvisejících předpisů

Minulé i budoucí případy plánování a výstavby liniových staveb ukazují, že v České republice existuje zjevný problém s nastavením vyvlastňovacího procesu, který výstavbu liniových staveb (např. dálnic, plynovodů, ropovodů a vedení vysokého napětí) značně ztěžuje. Modernizaci by si zároveň v této souvislosti zasloužil i stavební zákon, který obsahuje řadu procesně složitých ustanovení, která v praxi působí jeho uživatelům problémy.

Inspirace pro reformu vyvlastňovacího procesu by se dala hledat např. v Německu, kde je při nedohodě vyvlastnění platné a soudní spor se vede pouze o výši náhrady.

Přijetí kodexů veřejné správy a modernizace dalších právních předpisů

Jak naznačují stránky Ministerstva spravedlnosti <http://www.reformajustice.cz/> pracuje tento resort momentálně intenzivně na přípravě nových právních předpisů soukromého práva – zejména kodexů občanského zákoníku a občanského soudního řádu. Podobnou systematickou modernizací by měly projít i další právní předpisy jiných resortů (identifikované na základě analýzy stávajících právních předpisů – viz analytická opatření výše).

97 Například pro účely posilování vedení vysokého a velmi vysokého napětí, nebo dalších energetických liniových staveb, popřípadě pro výstavbu dálniční sítě apod.

98 Výkup pozemků pro Letiště Praha od společnosti Penta, pozemky kolem D 11 (J&T a Unimex) a spor s farmářkou Havránkovou tamtéž, výkup pozemků pro pražský okruh atp.

99 <http://www.cenovemapy.cz/>

100 Nabízí se např. možnost povinného reportingu prodejních cen nemovitostí do systému, který bude tato data agregovat a zapojovat do veřejně přístupných cenových map.

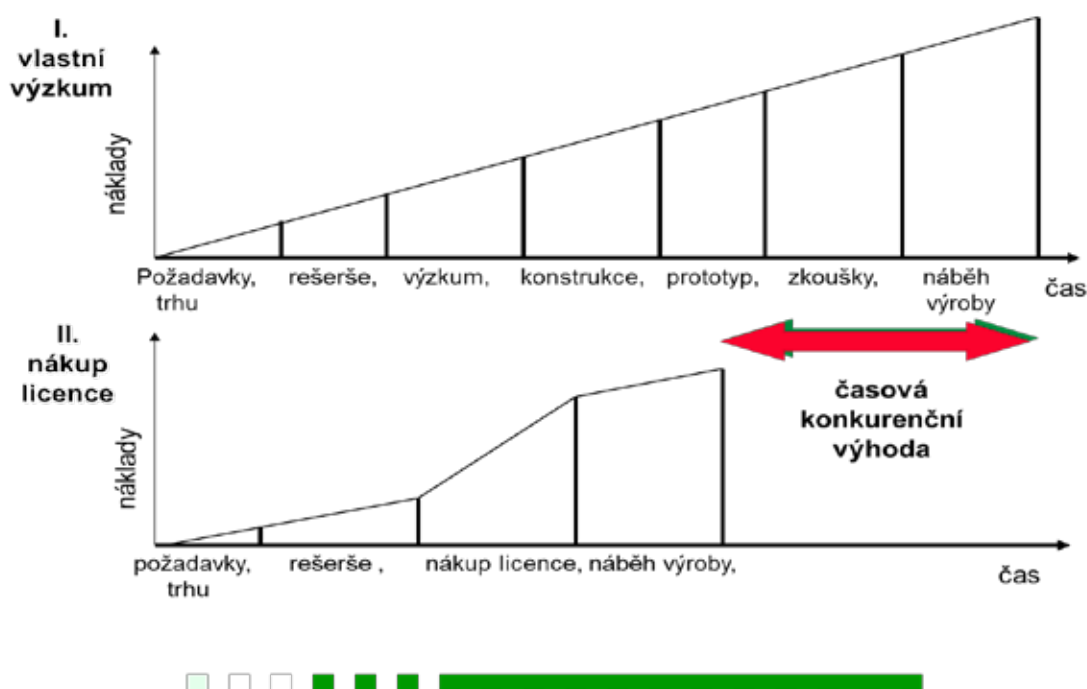
101 Forenzní audit kvůli řadě otázek, které vyvstaly v souvislosti s některými kauzami výkupu pozemků.

Informace a možnosti konzultací k občanskému zákoníku je možné najít na stránkách <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>.

Rozvoj patentování a ochrany práv duševního vlastnictví

Specifickou kapitolou modernizace českého práva je oblast ochrany práv duševního vlastnictví, včetně reformy fungování kolektivních správců autorských práv. Rozvoj patentování a ochrany autorských práv úzce souvisí s rozvojem inovací a je tedy důležitou složkou posilování konkurenceschopnosti. Patentování a následný obchod s licencemi přispívá k rychlejšímu transferu technologií a k získávání konkurenční časové výhody.

Obrázek 13: Porovnání doby trvání vlastního výzkumu oproti nákupu licence

Zdroj: Čada, K. (2010): *Licenční smlouvy*, 14. 1. 2010

Cíle opatření v oblasti práv duševního vlastnictví by měly spočívat především ve zjednodušení procesu přihlašování patentů (a to na národní i evropské úrovni) a rozšíření povědomí o tom, proč je patentování a ochrana autorských práv důležitá a jak ji využít.

Vytvoření interní metodiky monitorování kvality práce manažerů ve státem/samosprávami kontrolovaných podnicích a institucích

V poslední době probíhala poměrně živá diskuze týkající se způsobu obsazování funkcí ve státem/samosprávami vlastněných nebo kontrolovaných podnicích a institucích (např. příspěvkových organizacích) a monitoringu výkonnosti a kvality činnosti těchto státem jmenovaných osob. Ukazuje se, že mají-li tyto podniky fungovat efektivně a být konkurenceschopné, je nezbytné, aby v jejich řídicích a kontrolních orgánech pracovali především schopní manažeři a odborníci, jejichž výkony a produktivita budou pravidelně podrobovány kontrole ze strany státu/samosprávy podobně, jako je tomu v soukromém sektoru.

Za účelem dosažení výše popsaného cíle je třeba, aby stát/samospráva disponoval transparentní a jasnou metodikou k provádění tohoto hodnocení a dostatečným objemem analytických podkladů o současné situaci ve státem/samosprávami kontrolovaných podnicích a institucích, aby mohla být situace v těchto organizacích a institucích vyhodnocována¹⁰².

Zefektivnění a depolitizace činnosti státu v roli akcionáře nebo vlastníka podniků

Státem kontrolované podniky hrají v české ekonomice významnou roli, a jejich efektivní správa a fungování tak může být značnou oporou při zabezpečování konkurenceschopnosti České republiky. Na druhou stranu, jak ukázalo mapování systému obsazování a odměňování dozorčích rad¹⁰³, stát (či samospráva) se v roli akcionáře v řadě případů řídí spíše politickými preferencemi než ekonomickými zájmy podniku (kde ekonomický zájem by velel vytvořit menší, efektivní a vysoce odbornou dozorčí radu, zatímco v důsledku uspokojování politických zájmů jsou dozorčí rady v ČR spíše početnější a méně odborné).

V roce 2005 vydalo OECD soubor principů¹⁰⁴, jimiž by se měla řídit správa podniků, ve kterých má stát podíl. Z institucionálního hlediska patří mezi nejvýznamnější doporučení OECD následující:

- fungování státem kontrolovaných podniků musí být transparentní, stejně jako postup obsazování jejich statutárních a dozorčích orgánů a jejich odměňování,
- pokud státem kontrolovaný podnik realizuje aktivity nikoliv za účelem dosažení zisku, ale ve veřejném zájmu (tj. aktivity pro ekonomiku prospěšné, ale pro podnik samotný nelukrativní), mělo by být jasné a transparentní, proč a jak tyto činnosti provádí a kdo o jejich provádění rozhodl (souborný postup pro státem kontrolované podniky by měl vydat stát, resp. samospráva);
- výkonnost státem kontrolovaných podniků má být pravidelně měřena a porovnávána s obdobnými podniky v soukromé sféře.

Některé z výše uvedených principů jsou již státem nebo samosprávou kontrolovaných podniků již implementovány, některé by teprve být implementovány měly, nicméně v obou případech by měla být praktická aplikace výše uvedených principů důsledně zkontrolována, a popř. doplněna či posílena. Část těchto pravidel a doporučení by mohla být využita i při správě příspěvkových organizací veřejných institucí.

102 Může navázat na práci týmu Vratislava Kulhánka a společnosti Hay Group, je-li tato studie k dispozici (<http://www.e15.cz/domaci/ekonomika/janota-zmeni-platy-manazeru-statnich-firem-uz-v-cervnu>).

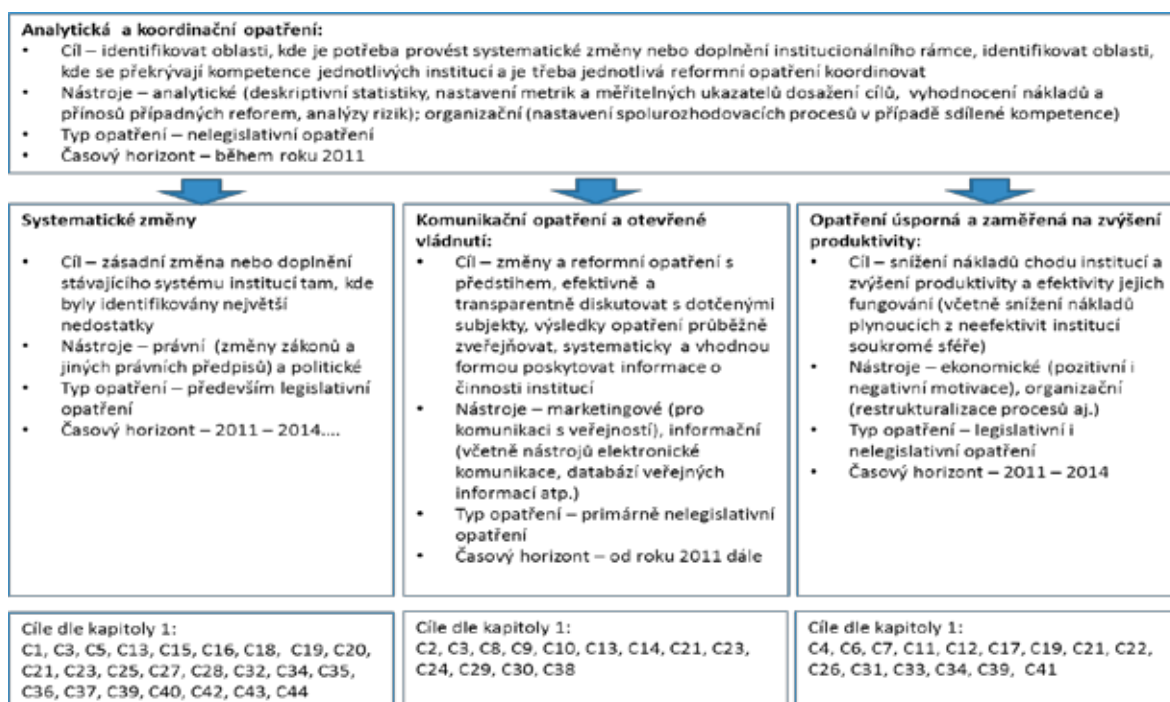
103 <http://www.haygroup.com/cz/Press/Details.aspx?ID=27691>

104 OECD (2005): OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises; Paris; <http://www.oecd.org/dataoecd/46/51/34803211.pdf>

2.4 Systematika navrhovaných opatření

Výše uvedené cíle a opatření lze rozdělit do několika základních skupin (viz schéma níže). Jednotlivé okruhy opatření a podrobnosti o jejich přínosech a nákladech jsou uvedeny v následujících subkapitolách.

Obrázek 14: Struktura navrhovaných opatření

2.4.1 Analytická a koordinační opatření

Analytická a koordinační opatření jsou základním stavebním kamenem reformy institucí v České republice. Obsahově jde zprv o analýzy a studie, navazující na tuto zprávu Národní ekonomické rady vlády, zaměřené především na podrobnější rozbor oblastí, kde v současnosti české instituce selhávají a jaké jsou důvody tohoto stavu. Druhým obsahovým pilířem navrhovaných opatření je pak identifikace oblastí, kde dochází ke sdílení nebo konfliktu kompetencí mezi různými veřejnými institucemi (časté především mezi jednotlivými orgány veřejné správy) a příprava koordinačních mechanismů tak, aby se nestalo, že dvě či více institucí budou souběžně realizovat několik reformních opatření, jejichž efekty působí různými směry.

Navrhovaná analytická a koordinační opatření jsou základem pro další fáze posilování konkurenceschopnosti prostřednictvím reformy institucí, neboť bez znalosti současného stavu není možné efektivně nastavit proces reforem ani posoudit jejich výsledky. Časový horizont těchto opatření je rok 2011 – neboť se dá předpokládat, že v řadě případů bude nutné pouze aktualizovat nebo zpřesnit analýzy a hodnocení, která si jednotlivé veřejné instituce v minulosti zpracovaly.

2.4.2 Systematická opatření

Systematická opatření jsou taková opatření, jejichž prostřednictvím se zásadním způsobem mění nebo doplňuje fungování stávajících institucí a jejich systémů. Vzhledem k tomu se převážně jedná o opatření legislativního a spíše dlouhodobého charakteru a vesměs jsou průřezová napříč institucemi a resorty a agendami. Výsledkem implementace systematických opatření doporučených v rámci této zprávy by měla být poměrně komplexní reforma institucí a výrazné zlepšení konkurenceschopnosti České republiky, které by se mělo ve středně až dlouhodobém horizontu projevit v posílení hospodářského růstu, exportní výkonnosti a vysoké efektivitě české ekonomiky.

2.4.3 Komunikační opatření a otevřené vládnutí

Zejména výsledky Indexu konkurenceschopnosti Světového obchodního fóra naznačují, že existuje určitý problém v komunikaci mezi veřejnými institucemi a veřejností, která považuje za problematické často i oblasti, kde již probíhají reformy a na základě objektivních kritérií je viditelný pokrok. Proto by jedním z cílů strategie konkurenceschopnosti mělo být i systematické zlepšování povědomí veřejnosti o reformách a o dosahování jimi sledovaných cílů.

Mezi hlavní navrhovaná opatření v oblasti systematické komunikace s veřejností (včetně sběru zpětné vazby) a také v oblasti otevřeného vládnutí¹⁰⁵ patří následující:

- systematické zveřejňování dat a informací využitelných pro soukromý sektor,
- sběr zpětné vazby k činnosti veřejné správy
- transparentní lobbying a strukturované konzultace v rámci RIA a CIA

2.4.4 Úsporná opatření

Významnou oblastí opatření v rámci zvyšování efektivity a kvality institucí v České republice jsou opatření zaměřená na úspory nákladů ve veřejné sféře. Tato opatření by se měla zaměřit na tři typy nákladů:

- náklady plynoucí z neefektivity či nedostatku koordinace ve veřejné sféře;
- náklady plynoucí ze zbytečné, nadměrné či špatné regulace
- náklady plynoucí z korupce;

¹⁰⁵ Open Government – tj. pasivní komunikace s veřejností prostřednictvím zveřejňování podrobných informací a dat o fungování veřejných institucí (nejlépe ve formátu umožňujícím další zpracování). Příklady Open Government platform jsou například následující: <http://opengovernment.org/>, <http://www.white-house.gov/open>, <http://www.open-government.mn/>, <http://opengovernmentdata.org/camp2010/> apod.

Opatření navrhovaná v rámci této kapitoly se zabývají následujícími otázkami:

- sdílenými službami ve veřejné správě – back-office, mid-office a front office (jednotný přístup ke službám veřejné správy, sdílené služby ve veřejné správě, jasný systém rozhodovacích pravomocí),
- podporou samoregulace, CSR a dalších aktivit soukromého sektoru¹⁰⁶, které jsou způsobilé kvalitně zcela nebo zčásti nahradit regulaci,
- odstraněním nesystémového vynakládání veřejných prostředků,
- rozpočtovou radou vlády,

Výsledkem výše uvedených opatření by měla být především optimalizace veřejných výdajů a jejich nasměrování tam, kde mohou být využity nejproduktivnějším způsobem, a rovněž omezení korupce a plýtvání ve veřejném sektoru.

¹⁰⁶ včetně činnosti neziskových organizací

2.4.5 Podrobnější rozpracování cílů¹⁰⁷

ID	Cíl	Časový horizont	Metrika splnění cíle
C1	Modernizace soukromého práva a systematická analýza (jízdni řád) změn předpisů, které způsobují v praxi problémy (ale zároveň vyžadují důkladnou přípravu)	2013	Vstup kodexů v účinnost, odraz této skutečnosti v hodnocení ČR v mezinárodních indexech – zejména těch objektivních (WB, WCY apod.)
C2	Odstranění nedůvěry veřejnosti v zákony a právní předpisy	2011 a násl.	Konzultace plánovaných změn v soukromém právu (nové kodexy) a jejich očekávaných dopadů s veřejností (zejména důležitá metrika je intenzita reakcí veřejnosti); zlepšení zejména subjektivních indexů (GCI apod.)
C3	Modernizace práva a duševního vlastnictví (pro přechod na inovativní ekonomiku)	2012	Subjektivní indexy
C4	Zlevnění patentového řízení	2012	Zvýšení počtu patentů, nákladová efektivita
C5	Zjednodušení patentování na EU i národní úrovni	2011–2014	Zvýšení počtu přihlášených patentů, změny na úrovni EU, zpětná vazba vynálezců
C6	Zefektivnění fungování správy autorských práv	2012	Zvýšení produktivity kolektivní správy, snížení nákladů, subjektivní indexy
C7	Zrovnoprávnění stran při výkupu pozemků na liniové stavby	2012	Zrychlení výkupu pozemků, cenové mapy, zkrácení doby přípravy liniových a dalších staveb, jasný systém náhrad a snížení transakčních nákladů procesu
C8	Posílení právní jistoty soukromých subjektů	2012–a násl.	Subjektivní indexy, zapojení se veřejnosti do konzultací a poskytování zpětné vazby
C9	Zlepšení právní i ekonomické gramotnosti obyvatelstva	2011–a násl.	Pravidelné testy obyvatelstva, v dlouhodobém horizontu i snížení počtu soudních sporů
C10	<i>Posilování občanské společnosti a odpovědnosti</i>	2011–a násl.	<i>Whistleblowing, další posilování účasti veřejnosti při odhalování korupce a plýtvání (míra využití protikorupční linky a dalších nástrojů zapojování veřejnosti do boje proti korupci)</i>
C11	Eliminace nesystémových výdajů z veřejných rozpočtů	2011	Zlepšení subjektivních indexů, zpřehlednění veřejných financí
C12	Zefektivnění legislativního procesu	2012	Vymizení přílepků, účast veřejnosti na konzultacích, transparence, subjektivní indexy (kvalita zákonů a právní jistota)
C13	Potírání klientelismu a lobbyingu	2011	Registr lobbyistů, transparentní lobbying, konzultace a účast veřejnosti, nárůst vědy a výzkumu na veřejných datech (využívání portálů a informací otevřeného vládnutí)
C14	Posílení důvěry veřejnosti v legislativu	2011–a násl.	Subjektivní indexy, účast veřejnosti při konzultacích,
C15	Zlepšení personálního obsazení legislativy	2014	Subjektivní indexy, volební účast, iniciativy občanů
C16	Efektivní zastupování českých zájmů při tvorbě evropské legislativy	2011–a násl.	Aktivity zástupců ČR v EU, komunikace s veřejností, předběžné hodnocení dopadů

¹⁰⁷ Kurzívou označená opatření týkající se boje proti korupci nebyla hodnocena, neboť je má na starosti podskupina NERV pro boj s korupcí.

C17	Nákladová efektivita a produktivita legislativy	2011	Snížení nákladů legislativního procesu, transparence výdajů, zlepšení subjektivních indexů
C18	Zefektivnění legislativního procesu – přípravy v rámci exekutivy	2012	Delší doba přípravy předpisů, vyšší kvalita, menší počet přijímaných regulací (méně novelizací), neregulatoční řešení
C19	Snížení objemu přijímané regulace	2010–2014	počty změn legislativy – zejména ve vztahu k opakovaným novelám téhož předpisu, kvalita a počet veřejných konzultací, zlepšení RIA/CIA k legislativním návrhům, počty a kvalita návrhů na úpravu určité oblasti nelegislativní formou
C20	Efektivní obhajování zájmů ČR v EU ve vztahu k nově přijímané či měněné EU regulaci	2011–2012	Zavedení procesů předběžného vyhodnocování evropské regulace; pokles regulačních aktů z EU, zvýšená míra zapojení ČR do EU projektů aplikovaného výzkumu regulace, předběžná RIA/CIA k nově přijímané regulaci, měření účinnosti naší reprezentace v jednotlivých orgánech EU
C21	Vytvoření a využití nástrojů obecné obrany občanů proti nadměrné regulaci	2013	Subjektivní indexy, konzultace, rušení neefektivních předpisů, snížení administrativní zátěže, účast v konzultacích RIA/CIA
C22	Zlepšení efektivity procesů ve veřejné správě* a odstranění resortismu	2012	CPI, DB, GCI, méně kompetenčních sporů
C23	Potírání klientelismu a lobbyingu na úrovni veřejné správy	2011	Registr lobbyistů, konzultace a účast veřejnosti, transparence rozhodovacích procesů ve veřejné správě, benchmarking rozhodování veřejné správy v čase a agendách
C24	Posílení důvěry veřejnosti ve veřejnou správu	2011–a násl.	Subjektivní indexy, klientský přístup, whistleblowing, watch-dog...
C25	Reforma zaměstnávání ve veřejné správě	2014	Zvýšení produktivity veřejné správy, efektivnější zaměstnávání ve veřejné správě, flexibilní zaměstnanost
C26	<i>Restrukturalizace fungování policie (odměňování, specializované útvary, policejní inspekce)</i>	2014+	<i>Zvýšení produktivity práce policie, policejní statistiky, zlepšení CPI, GII</i>
C27	<i>Posílení autonomie státního zastupitelství vůči výkonné moci</i>	2012	<i>Schválení institucionálního oslabení exekutivy, subjektivní i objektivní indexy</i>
C28	<i>Zabezpečení boje proti korupci proti zásahům zvenčí</i>	2012	<i>Zvýšení objasněnosti korupčních případů, subjektivní indexy, míra nezávislosti úřadu (ekonomická a personální)</i>
C29	Zlepšení komunikace exekutivy (včetně ÚSC), legislativy i justice s veřejností (zejména systematická komunikace a sběr zpětné vazby ke své činnosti, aj.)	2011 a násl.	Zpětná vazba veřejnosti, míra využití informačních zdrojů veřejnosti zprostředkovaných
C30	zvýšení transparentního jednání moci výkonné (včetně ÚSC), moci soudní a moci zákonodárné	2012	Subjektivní indexy, míra využití informací
C31	Snížení výdajů veřejné správy a zvýšení produktivity veřejné správy	2011–2014	Snížení kombinovaných nákladů na služby a zaměstnanost (nákladová efektivita), míra využití služeb veřejné správy klienty, odstranění služeb, které neekonomicky dublují činnost soukromých subjektů (downloads, zpětná vazba, pay per view...), subjektivní indexy
C32	Efektivní a koordinované zastupování českých zájmů na všech úrovních mezinárodních vztahů	2012	Koordinace podnikatelských a poslaneckých/senátních/diplomatických misí, budování ekonomické diplomacie

C33	Posílení samoregulace a nelegislativních postupů namísto regulace	2011–2014	Vznik samoregulačních uskupení; počty zákonů a právních předpisů, které nakonec nevznikly (ač byly na plánu legislativních prací vlády); změna legislativního procesu; zlepšení indexů – zejména subjektivních
C34	Zrychlení soudních procesů	2012–a násl.	Snížení průměrné délky řízení, snížení počtu řízení na vyšších stupních, nákladová efektivita soudních řízení
C35	Posílení předvídatelnosti a kvality soudního rozhodování	2012–a násl.	Zjednodušení a zkrácení zákonů, vyšší konzistence aplikace práva napříč soudy, méně odvolání a dovolání
C36	Optimalizace postavení soudů v rámci dělby moci	2012	Transparence vztahu justice a exekutivy, jasné ukázky funkčnosti soudcovské samosprávy, subjektivní indexy
C37	Zkvalitnění personálního obsazení soudů	2013	Snížení počtu odvolání, zkrácení doby trvání soudních sporů, subjektivní indexy (prestiž soudnictví)
C38	Zkvalitnění kontrolních mechanismů vůči veřejným institucím	2011–a násl.	Subjektivní indexy, posílení produktivity kontrolní činnosti a vytvoření vhodných nástrojů
C39	Zlepšení public governance státem vlastněných nebo kontrolovaných podniků a organizací	2012	Míra implementace bestpractice (např. OECD) ve státem kontrolovaných podnicích a organizacích; snížení nákladů nebo zvýšení přínosů z činnosti těchto organizací na veřejné rozpočty
C40	Dokončení depolitizace funkcí ve státem vlastněných nebo kontrolovaných podnicích a organizacích	2011	Zvýšení odborné kvality manažerů v těchto organizacích, zlepšení výsledků, respekt veřejnosti
C41	Podpora rozvoje korporátních dobrovolných kodexů společností, CSR aj.	2011	Odstranění činností, kdy stát zbytečně nahrazuje CSR a jiné dobrovolné aktivity společností
C42	Optimalizovat nakládání s veřejným majetkem a veřejnými prostředky (VZ, prodej majetku atp.)	2011 a násl.	Růst HDP, snížení schodku veřejných rozpočtů, snížení počtu případů korupce)
C43	Zefektivnit institucionální rámec nakládání s prostředky z ESF (stávající období i 2014–2020)	2012 a násl.	Vyšší produktivita prostředků z ESF, posílení hospodářského růstu (makroekonomické ukazatele)
C44	Optimalizovat institucionální uspořádání nástrojů podpory investic, průmyslu, služeb, obchodu a dalších odvětví a propagace ČR v zahraničí	2011 a násl.	Vyšší produktivita pobídek a státních podpor, růst HDP a exportu, zvýšení zaměstnanosti, zlepšení pozice ČR v mezinárodních srovnáních

2.4.6 Přehled všech hodnocených variant a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů¹⁰⁸

ID	Opatření	DV	G	Náklady-veřejné rozpočty	Náklady-mimo rozpočty	Přínosy
O1a	Přijmout kodexy a další zásadní právní předpisy vyžadující modernizaci bez veřejné diskuze (jen odborná)	2	Resorty	Transakční náklady legislativního procesu	Náklady adaptace veřejnosti na novou právní úpravu	Moderní kodexy – zvýšení právní jistoty; zlepšení ochrany vlastnického práva
O1b	Přijmout kodexy a další zásadní právní předpisy vyžadující modernizaci s veřejnou diskuzí	1	Resorty	Transakční náklady legislativního procesu i veřejné diskuze	Menší náklady adaptace veřejnosti na novou úpravu	Moderní kodexy prodiskutované s veřejností, zvýšení právní jistoty, zvýšení důvěry v právo
O1c	Analýza potřeb dalších systematických zlepšení právních předpisů, zmapování zahraniční dobré praxe a příprava cestovní mapy modernizace	3	Resorty	Administrativní náklady, nákup služeb		Systematická modernizace právních předpisů – zlepšení právní jistoty
O2a	Efektivní a systematická komunikace s veřejností formou kampaní	2	MSp	Náklady na spuštění a aktualizaci	Účast na konzultacích (nicméně uskutečňují ve vlastním zájmu)	Moderní kodexy – zvýšení právní jistoty; zlepšení ochrany vlastnického práva
O2b	RIA důsledně a kvalitně zpracovávaná pro nové i měněné regulace včetně kvalitních a dostatečně dlouhých konzultací	1	Resorty (zejm. MV)	Transakční náklady zpracování RIA i veřejných konzultací	Účast na konzultacích (nicméně uskutečňují ve vlastním zájmu)	Informovanost veřejnosti, posílení důvěry v právo
O2c	Zavedení CIA (včetně metod měření rizika korupce) na novou a měněnou regulaci a dostatečné konzultace	1	Resorty (zejm. MV)	Transakční náklady zpracování CIA i veřejných konzultací	Účast na konzultacích (nicméně uskutečňují ve vlastním zájmu)	Informovanost veřejnosti, posílení důvěry v právo, potírání korupce
O2d	Elektronická sbírka zákonů a soudních rozhodnutí	2	MV/MSp	Náklady na realizaci a provoz (lze redukovat – např. zadáním formou licence aj.)		Úspora nákladů plynoucích z využívání sbírky
O2e	Otevření legislativního procesu veřejnosti	1	Resorty	Transakční náklady	Účast na konzultacích (nicméně uskutečňují ve vlastním zájmu)	Informovanost veřejnosti, posílení důvěry v právo

¹⁰⁸ Kurzívou označená opatření týkající se boje proti korupci nebyla hodnocena, neboť je má na starosti podskupina NERV pro boj s korupcí

O3a	Podpora evropského licencování	2	Resorty	Mírné transakční náklady podpory		Legální možnosti opatření mediálního obsahu, rozvoj sdílení informací
O3b	Aktivní podpora otevřeného vládnutí (open Government) – zveřejňování informací v otevřených a jednotných formátech	2	Resorty	Náklady na edukaci státní správy a školství		Snížení pirátství, zlepšení technologické konkurence schopnosti, nižší transakční náklady při sdílení znalostí
O4a	Finanční podpora vynálezců k přihlašování patentů	1	MPO	Náklady na systém podpory a podporu samotnou		Snížení nákladů na patenty
O4b	Dotované služby – poradenství MSP při patentování	1	MPO, ÚPV	Transakční náklady, administrativní náklady	Nutno zařídit tak, aby nevytlačovalo soukromý sektor	Úspora nákladů na poradce
O4c	Ceny nebo odměny za úspěšné patentování	2	MPO, resorty	Náklady na ceny	Transakční náklady – účast	Možnost získat prostředky na patent zpětně (soutěže už existují)
O5a	Tlak na zefektivnění a zlevňování EU patentů	2	MPO, ÚPV	Administrativní náklady	Podpora aktivit institucí na EU úrovni	Zlepšení pozice celé EU v oblasti patentů
O6a	Zrušení tzv. výpalného	1	MK	Administrativní náklady	170 miliónů příjmů OSA (2009) a ztráty dalších ochranných svazů	Zvýšení respektu k autorským právům, odstranění zátěže speciální daně uvalené na moderní technologie, neefektivního přerozdělování
O7a	Vytvoření cenových map cen pozemků	1	KÚ	Náklady na zpracování	Náklady firem na reporting	Vytvoření veřejných informací o cenách pozemků, omezení spekulací na státní účet
O7b	Změna zákona o vyvlastnění – německý model	1	MD, MMR	Administrativní a transakční náklady		Zlepšení právní úpravy vyvlastnění
O7c	Forenzní audit doposud realizovaných výkupů pozemků	1	NKÚ	Náklady na zpracování		Zajištění postihu a zveřejnění informací o spekulacích s pozemky
O8a	Efektivní a systematická komunikace s veřejností formou-kampaní	2	Resorty	Náklady na spuštění a aktualizaci	Účast na konzultacích (nicméně uskutečňují ve vlastním zájmu)	Právní jistota a důvěra občanů v právo
O9a	Posílení občanské výuky na školách i vzdělávání veřejnosti (příručky, e-learning, vzdělávací kurzy na úřadech)	1	MŠMT, MF, ČNB, resorty	Náklady na vytvoření pomůcek a realizaci projektů	Náklady na implementaci	Finanční a právní gramotnost, menší počet právních sporů a dalších negativních jevů

O9b	Testování finanční a právní gramotnosti obyvatelstva formou pravidelných soutěží a kampaní	1	MF, ČT, ČRO	Náklady na tyto kampaně		Finanční a právní gramotnost, menší počet právních sporů a dalších negativních jevů
O9c	Finanční podpora (granty apod.) občanských poradnám a neziskovkám, které se zabývají rozvojem finanční a právní gramotnosti	1	Veřejné instituce	Náklady na podporu		Pomoc veřejnosti při řešení problémů plynoucích z nízké finanční a právní gramotnosti
O10a	Úprava whistleblowingu a ochrany whistleblowerů	2	MV, MPSV	Administrativní náklady		Účast veřejnosti na potírání korupce, zlepšení veřejného mínění
O10b	Podpora občanských protikorupčních iniciativ	1	MV, resorty	Náklady na tuto podporu		Posilování občanské společnosti a budování hodnot, boj s korupcí
O11a	Definitivní odstranění možnosti poslanců nakládat s nerozdělenými prostředky VPS (jejich jasné určení do dalšího roku)	1	MF			Úspora prostředků
O12a	Povinné doplnění RIA a CIA důsledně a kvalitně k poslaneckým a senátním iniciativám	1	PČR, vláda	Transakční náklady zpracování RIA/CIA i veřejných konzultací	Účast na konzultacích (nicméně uskutečňují ve vlastním zájmu)	Informovanost veřejnosti, posílení důvěry v právo, omezení přílepků a zkvalitnění právního řádu, méně změn právních předpisů
O12b	Změna jednacích řádů komor parlamentu ČR, aby bylo možné přílepký a poslanecké iniciativy vyhodnocovat	1	PČR, vláda	Administrativní náklady		Zlepšení legislativního procesu, zkvalitnění právních předpisů
O12c	Včasnější zapojení poslanců a senátorů (výborů) do konzultací a přípravy právního předpisu	1	PČR, vláda, resorty	Prodloužení konzultací a více připomínek		Zlepšení legislativního procesu, zkvalitnění právních předpisů
O13a	Registr lobbyistů	1	MV	Náklady na zřízení a vedení	Náklady na registraci	Jednoznačná a legální možnost hájit své zájmy
O13b	Registrované konzultace se zájmovými skupinami (zejm. v rámci RIA/CIA)	1	Resorty	Náklady na přípravu a vedení	Náklady na účast v konzultacích	Otevřené a efektivní možnosti vyjádření se v rámci RIA/CIA

O13c	Transparence a zveřejňování informací o činnosti veřejných činitelů	1	Resorty, PČR...	Náklady na zveřejnění		Informace o činnosti veřejných činitelů, vyšší důvěryhodnost, omezení možností skrytého lobbyingu
O14a	Transparence činnosti jednotlivých senátorů a poslanců (výborů, komisí) – rovněž CIA/RIA, komunikace s veřejností	2	PČR	Náklady na realizaci a zveřejnění		Zvýšení důvěryhodnosti pro veřejnost, porozumění činnosti poslance/senátora
O14b	Zveřejňování seznamu poradců	1	PČR	Náklady na zveřejnění		Informace o činnosti veřejných činitelů, vyšší důvěryhodnost, omezení možností skrytého lobbyingu
O14d	Omezení poslanecké imunity	1	PČR	Administrativní náklady		Posílení důvěryhodnosti poslanců a senátorů
O14e	Posílení koordinace zahraničních cest a dalších informací o vlastní činnosti	1	PČR, resorty, asociace	Náklady na zveřejnění		Informace o činnosti veřejných činitelů, vyšší důvěryhodnost, omezení možností skrytého lobbyingu
O15a	<i>Transparence financování politických stran a hnutí (povinný audit)</i>	1	MV	<i>Náklady na kontrolu a vynucování</i>	<i>Náklady na zveřejnění a audit</i>	<i>Informace o činnosti politických stran, důvěryhodnost</i>
O16a	Koordinace aktivit českých poslanců v EP s činností české exekutivy a legislativy k prosazování zájmů ČR v legislativě	2	Resorty, PČR...	Administrativní náklady resortů, PČR, EP		Posílení pozice ČR v EU, lepší příprava na regulatorní zásahy ze strany EU
O16c	Spolupráce se státy Visegrádu, popř. dalšími stejně nahláženými členy EU při zastupování CEE v EU regulatorních orgánech	3	MPO	Administrativní náklady		Posílení pozice regionu i ČR v rámci EU, posílení mezinárodní spolupráce, efektivní ovlivnění EU regulace
O17a	Analýza nákladů a výdajů PČR a nastavení efektivních benchmarků pro měření produktivity a kvality zákonodárské činnosti	2	PČR	Náklady na analýzu		Nutná podmínka pro identifikaci možností úspor a zvýšení produktivity zákonodárského procesu (případných dalších změn jednacího řádu apod.)

O18a	Zřízení Rozpočtové rady vlády, jako dvojčete nebo součásti Legislativní rady vlády k dohledu a kontrole nad RIA/CIA a kvalitou zákonů	2	MV,ÚV	Administrativní náklady		Dohled nad kontrolou kvality zákonů a zhodnocení jejich dopadů
O18b	Zpřísnění dohledu a kontroly nad kvalitou právních předpisů a jejich RIA/CIA – expertní posudky	1	MV,ÚV	Náklady na posudky		Vyšší kvalita právních předpisů, prodloužení doby přípravy, méně novelizací
O18c	Modernizace legislativního plánu prací vlády tak, aby zohledňoval i neregulatoční řešení a RIA/CIA	1	MV,ÚV	Náklady na adaptaci a školení		Vyšší kvalita právních předpisů, prodloužení doby přípravy, méně novelizací
O19a	Efektivní konzultace a zahrnutí transparentního lobbyingu v rámci RIA/CIA	2	MV,ÚV	Náklady na konzultace (nejlépe elektronické)	Účast na konzultacích (nicméně uskutečňují ve vlastním zájmu)	Vyšší kvalita právních předpisů, prodloužení doby přípravy, méně novelizací
O19b	Pravidelné průběžné vyhodnocování regulatorní zátěže a odstraňování nejméně vhodných předpisů	2	MV, ÚV	Administrativní náklady		Snížení administrativní zátěže, snížení počtu legislativních návrhů
O19c	Zmapování existujících samoregulačních organizací a jejich posílení	1	MV/ ÚV	Náklady na analýzu	Náklady samoregulace (dobrovolné)	Přehled o oblastech, kde efektivně funguje samoregulace, posílení komunikace s veřejností
O20a	Zpracování předběžné RIA k dopadům úprav navrhovaných EK na ČR	2	MPO, ÚV, (MV)	Administrativní náklady resortů		Posílení pozice ČR v EU, lepší příprava na regulatorní zásahy ze strany EU
O20b	Vytvořit platformu k diskuzi připravované EK z hlediska dopadů pro ČR (stakeholders)	1	MPO, (MV)	Náklady na tvorbu, marketing a udržování platformy (zřízení a administrativní)		Lepší porozumění EU regulaci a možnost se k ní vyjádřit pro zainteresované subjekty
O20c	Spolupráce s vědeckými institucemi a výzkumem veřejné politiky, ekonomie aj.	1	MPO, (MV)	Náklady na tvorbu, marketing a udržování platformy (zřízení a administrativní)		Vytvoření modelů a metod hodnocení dopadů, zkvalitnění právních předpisů a politik, přínosy pro vědecké instituce
O21a	Aktivní průběžný sběr zpětné vazby na regulaci a právní předpisy od dotčených subjektů	1	Resorty, MV	Administrativní náklady	Náklady na poskytování zpětné vazby	Odstranění neefektivní regulace a na základě podnětů veřejnosti, posílení komunikace

O22a	Veřejná správa jako efektivní informační platforma	3	MV/ vláda	Náklady na přípravu a implementaci, náklady na sběr dat a platformu		Zvýšení otevřenosti, transparence vládnutí, omezení korupce
O22b	Porovnání regionální, odvětvové jednotlivých agend, úřadů a správních řízení z hlediska jejich délky a nákladů, identifikace problémových míst a jejich náprava*	3	Vláda, MV	Administrativní a implementační náklady		Efektivní zakotvení obrany občanů před nadměrnou administrativní zátěží a schodky
O22c	Provázání veřejných i neveřejných registrů, optimalizace přístupu veřejné správy k informacím a datům*	2	Vláda, MV	Administrativní a implementační náklady		Snížení nákladů veřejné správy i podnikatelů, obrát na „interních Czechpointech“
O22d	Zlepšení koordinace ve veřejné správě – smysluplné vymezení kompetencí, spolupráce v rámci konzultací	2	MV	Administrativní a implementační náklady		Odstranění kompetenčních sporů, plynulá komunikace ve veřejné správě
O23a= O19a	Efektivní konzultace a zahrnutí transparentního lobbyingu v rámci RIA/CIA	2	MV,ÚV	Náklady na konzultace (nejlépe elektronické)	Účast na konzultacích (nicméně uskutečňují ve vlastním zájmu)	Vyšší kvalita právních předpisů, prodloužení doby přípravy, méně novelizací
O23b	Benchmarking veřejné správy v čase a agendách	2	MV, vláda	Administrativní a implementační náklady		Odstranění kompetenčních sporů, potlačování korupce, tlak na dobrou praxi
O23c	Transparence rozhodovacích procesů a určení, kdo je oprávněn rozhodovat	2	Veřejná správa, vláda	Administrativní a implementační náklady		Odstranění kompetenčních sporů, potlačování korupce, tlak na dobrou praxi
O24a	Zavádění principů orientace na klienta do veřejné správy	2	Veřejná správa, MV	Implementační náklady a náklady na školení		Vstřícný a efektivnější přístup k veřejnosti, zvýšení důvěryhodnosti veřejné správy
O24b	Zavedení jednotného přístupu ke službám veřejné správy pro veřejnost	4	Veřejná správa	Náklady na realizaci a udržování		Přístup k většině služeb veřejné správy z jednoho místa, úspora času
O24c	Zakotvení whistleblowingu a ochrany oznamovatele	2	Vláda	Administrativní a implementační náklady		Zapojení veřejnosti do boje s korupcí,

O24d	Posilování watch dog funkce veřejnosti (včetně finanční podpory)	2	Vláda, resorty	Administrativní a implementační náklady, náklady podpory		Potírání korupce, rozvoj watchdog aktivit, občanské společnosti a neziskového sektoru
O24e	Transparence a maximálně efektivní zveřejňování informací o činnosti veřejné správy	2	Veřejná správa	Administrativní a implementační náklady		Potírání korupce, občanské společnosti a neziskového sektoru, snížení nákladů na získávání informací o veřejné správě (centralizace informací)
O25a	Analýza zaměstnanosti ve veřejné správě a restrukturalizace	3	MV, Veřejná správa	Administrativní a implementační náklady	Propouštění	Vstřícný a efektivnější přístup k veřejnosti, zvýšení důvěryhodnosti veřejné správy
O25b	Postavení některých úředníků	2	Vláda, MV	Administrativní a implementační náklady, výsluhy	Výsluhy pro zaměstnance	Udržení klíčových zaměstnanců, oslabení vlivu politického cyklu na veřejnou správu
O25c	Optimalizace úvazků a platů ve veřejné správě – možnosti flexibilních úvazků atp.	1	Veřejná správa	Administrativní a implementační náklady	Propouštění	Efektivnější systém zaměstnávání, zvýšení produktivity práce
O25d	Vytvoření manažerských pozic ve veřejné správě a projektového řízení	2	MV, Vláda, resorty	Administrativní a implementační náklady, náklady na mzdy	Vznik dočasných pracovních příležitostí ve veřejné správě	Možnost získat do veřejné správy na konkrétní projekty kvalitní manažery (doba určitá)
O26a	<i>Analýza stávajícího fungování police a materiálního zabezpečení jejího fungování</i>	3	MV	<i>Administrativní náklady</i>		<i>Vyhodnocení klíčových problémů fungování police</i>
O26b	<i>Vyčlenění jednotek, které budou řešit trestnou činnost v rámci veřejné správy (např. viz Generální inspekce)</i>	2	MV	<i>Administrativní a implementační náklady</i>		<i>Kontrola nad činností police</i>
O26c	<i>Restrukturalizace a posílení materiálního zabezpečení police (omezení administrativy, nové vybavení aj.)</i>	2	MV	<i>Administrativní a implementační náklady, náklady na nové vybavení</i>		<i>Efektivnější využití policistů jako kvalifikované pracovní síly</i>

O27a	Analýza stávajícího fungování státního zastupitelství a materiálního zabezpečení jeho fungování	3	MSp	Administrativní náklady		Vyhodnocení klíčových problémů fungování státního zastupitelství
O27b	Institucionální zakotvení větší nezávislosti státního zastupitelství na exekutivě	2	MSp	Administrativní a implementační náklady		Větší nezávislost a apolitičnost státního zastupitelství
O27c	Restrukturalizace a posílení materiálního zabezpečení státního zastupitelství (omezení administrativy, nové vybavení aj.)	2	Vláda	Administrativní a implementační náklady, náklady na nové vybavení	Propouštění	Posílení pozice státních zástupců a zjednodušení jejich práce
O28a	Orgány boje proti korupci jako povinná připomínková místa CIA	2		Administrativní náklady		Identifikace klíčových ohnisek korupce a jejich posuzování
O29a	Vize a koncepce zveřejňování informací institucemi (nejen národní, ale i mezinárodní) tak, aby je mohla využívat veřejnost i podnikatelé	1	Resorty, veřejná správa	Náklady na přípravu		Nezávislost boje proti korupci a kontroly
O29b	Nová a funkčnější úprava zákona o poskytování informací	1	Vláda	Náklady na přípravu, vyhodnocení a implementaci		Lepší zpřístupnění informací veřejnosti, lepší komunikace
O29c	Vytvoření efektivních komunikačních rozhraní (B2G, G2B, G2G, G2C, C2G, B2B...)	2	Resorty (zejm. MV)	Náklady na provedení		Využívání efektivních komunikačních metod prověřených B2B praxí
O13c=O30a	Transparence a zveřejňování informací o činnosti veřejných činitelů	1	Resorty, PČR...	Náklady na zveřejnění		Informace o činnosti veřejných činitelů, vyšší důvěryhodnost, omezení možností skrytého lobbyingu
O30b	Transparence činnosti jednotlivých úředníků náplň práce, rozhodovací pravomoci a další zveřejněné informace	2	Veřejná správa	Náklady na realizaci a zveřejnění		Zvýšení důvěryhodnosti pro veřejnost, porozumění činnosti a kompetencím úředníka
O14c=O30c	Zveřejňování seznamu poradců, jejich mezd atp.	1	Veřejná správa	Náklady na zveřejnění		Informace o činnosti veřejných činitelů, vyšší důvěryhodnost, omezení možností skrytého lobbyingu

O31a	Analýza nákupů, výdajů a zaměstnanosti ve státní správě ke zjištění potřeb veřejné správy, porovnání mezi institucemi vzájemně	1	Veřejná správa	Náklady na zpracování		Zjištění výchozího stavu nákladů a produktivity veřejné správy jako předpoklad pro její další optimalizaci
O31b	Zavedení jednotného nákupu vybraných položek pro potřeby veřejné správy	2	Veřejná správa	Náklady na přípravu, vyhodnocení a implementaci		Lepší zpřístupnění informací veřejnosti, lepší komunikace
O24b= O31c	Zavedení jednotného přístupu ke službám veřejné správy pro veřejnost	4	Veřejná správa	Náklady na realizaci a udržování		Přístup k většině služeb veřejné správy z jednoho místa, úspora času
O31d	Identifikace služeb, které by stát (veřejná správa) měl realizovat ve veřejném zájmu sám	2	Veřejná správa	Náklady na vyhodnocení		Určení, které služby stát musí ve veřejném zájmu poskytovat a kde naopak dubluje činnost soukromých společností
O31e	Sdílené služby ve veřejné správě (účetní, právní ...)	2	Veřejná správa	Administrativní a implementační náklady	Propouštění	Úspora nákladů, zvýšení produktivity
O31g	Odstranění dublujících se agend, identifikace regulací, které neúměrně zatěžují buď veřejnou správu nebo veřejnost	2	MV, vláda	Administrativní a implementační náklady	Propouštění	Úspora nákladů, snížení administrativní zátěže zvýšení produktivity
O22d=O31h	Zlepšení koordinace ve veřejné správě – jasné vymezení kompetencí, spolupráce v rámci konzultací	2	Veřejná správa	Administrativní a implementační náklady		Odstranění kompetenčních sporů, plynulá komunikace ve veřejné správě
O32a	Zlepšení koordinace zahraničních cest představitelů státu a samospráv tak, aby to bylo co nejpřínosnější pro české zahraniční zájmy	2	Veřejná správa, PČR,...	Administrativní a implementační náklady		Podpora a efektivní zastupování českých zájmů na mezinárodní úrovni
O32b	Restrukturalizace českého zahraničního zastoupení na efektivní infrastrukturu pro mezinárodní obchod i další zastupování českých zájmů	2	Veřejná správa, PČR,...	Administrativní a implementační náklady		Podpora a efektivní zastupování českých zájmů na mezinárodní úrovni

O33a	Zmapování existujících samoregulačních organizací a jejich posílení (součást hledání neregulatočních řešení v rámci RIA/CIA)	1	MV/ ÚV	Náklady na analýzu		Přehled o oblastech, kde efektivně funguje samoregulace, posílení komunikace s veřejností
O33b	Veřejná správa jako efektivní informační platforma	3	ÚV	Náklady na přípravu a implementaci, náklady na sběr dat a platformu		Zvýšení otevřenosti, transparency vládnutí, omezení korupce
O34a	Zefektivnění role Nejvyššího soudu pro sjednocování judikatury	3	Soudy, MSp	Náklady na restrukturalizaci činnosti NS		Jednotnější a předvídatelnější výklad práva soudy
O34b	Restrukturalizace soudní soustavy (odstranění vrchních soudů)	4	Soudy, MSp	Náklady na přípravu a implementaci	Propuštění některých zaměstnanců	Odstranění jednoho stupně soudnictví – zkrácení soudních řízení
O34c	Zajištění dostatečného technického a personálního vybavení soudů	1	Soudy, MSp	Náklady na případné dovybavení a doplnění stavů na soudech		Posílení pozice soudců (bez zbytečného rozptylování se administrativou aj.)
O34d	Elektronizace justice, elektronický spis	1	MV, MSp	Náklady na implementaci		Zkrácení řízení, identifikace zdržení
O34e	Posílení rozhodčího řízení – ochrana spotřebitelů	2	MSp	Náklady na přípravu, kontrola a dohled nad rozhodčími soudy		Zkrácení řízení, odlehčení soudům
O35b	Zkvalitnění důvodových zpráv – a posun směrem k teleologickému výkladu	4	Resorty, soudy	Náklady na školení a přípravu		Výklad zákonů podle smyslu, posílení právní jistoty
O36a	Vytvoření soudcovské samosprávy a pravidel komunikace a spolupráce mezi ní a MSp, včetně pravidel pro postihování neetického chování soudců	3	Soudy, MSp	Náklady na komunikaci		Odstranění zbytečných konfliktů a nedorozumění, důvěryhodnost pro veřejnost
O36b	Zvýšení společenské prestiže soudců (PR, komunikace s veřejností, samoregulace soudců)	4	Soudy, MSp	Náklady na kampaně		Posílení prestiže působí pozitivně na samostatnost soudů
O36c	Zajištění dostatečného technického a personálního vybavení soudů	1	Soudy, MSp	Náklady na případné dovybavení a doplnění stavů na soudech		Posílení pozice soudců (bez zbytečného rozptylování se administrativou aj.)

O36d	Vytvoření interní metodiky monitorování kvality práce soudců a jejich motivace (a implementace)	2	Soudy, MSp	Náklady na implementaci a vyhodnocování		Porovnatelnost činnosti soudů, monitoring kvality, informace
O36e	Zvýšení společenské prestiže soudců (PR, komunikace s veřejností, samoregulace soudců)	4	Soudy, MSp	Náklady na kampaně		Posílení prestiže působí pozitivně na samostatnost soudů
O36f	Jasná pozice soudcovských samospráv k případům korupce a porušení etiky ze strany soudců	1	Soudy			Posílení důvěryhodnosti soudů, soudců i jejich samosprávy
O37c	Kratší doba odchodu do důchodu, snížení věku pro nové soudce	1	MSp, prezident			Rychlejší generační obměna na soudech
O39a	Vytvoření interní metodiky monitorování kvality práce manažerů ve státem kontrolovaných či vlastněných podnicích	2	Vláda	Náklady na implementaci a vyhodnocování		Porovnatelnost činnosti státních a polostátních firem a institucí, benchmark, public watchdog
O40a	Obsazování míst v představenstvu, dozorčích a správních radách a jiných funkcích ve státem vlastněných nebo kontrolovaných podnicích a organizacích dle odbornosti	2	Vláda	Náklady na implementaci a vyhodnocování		Odborníci ve vedení společností
O41a	Analyzovat trendy v oblasti CSR v ČR a možnosti jejich využití namísto striktní regulace (a implementace řešení)	2	MPO	Náklady na implementaci a vyhodnocování		Využívání samoregulačních mechanismů namísto regulace
O42a	Centrální nákup a prodej majetku a systematické zveřejňování strukturované dokumentace k těmto transakcím (u zakázek nad určitý limit)	3	MMR, ÚV, resorty	Náklady na implementaci a vyhodnocování		Úspora administrativních nákladů spojených s nákupem a prodejem majetku, větší transparence

O42b	Akreditace odborníků k hodnocení velkých veřejných zakázek (a jejich losování)	1	MMR, ÚV	Náklady na vytvoření		Jednoznačný seznam odborníků na hodnocení veřejných zakázek – snížení nákladů a korupce ve veřejných zakázkách
O42c	Větší transparence aktivit SZIF, SSHR a ÚZSVM	1	vláda	Náklady na zveřejnění		Větší transparence, úspora nákladů z neefektivity
O42d	Reforma hospodaření veřejných institucí na základě výsledků hodnocení agend ve veřejné správě (zvyšování produktivity a restrukturalizace nákladů)	3	resorty, vláda a další instituce	Náklady na implementaci	Pravděpodobně spojeno s propouštěním	Úspora nákladů na veřejný sektor, zjednodušení jednání s úřady
O43a	Snížení počtu operačních programů (ESF) a řídicích orgánů, koordinace výzev a distribuce prostředků, systematická kontrola (sběr dat) vynakládání prostředků	2	Resorty a kraje	Náklady na implementaci	Náklady přizpůsobení se novému systému (který by však měl být jednodušší)	Úspora nákladů, efektivnější čerpání a kontrola a transparence
O43b	Vytvoření orgánů pro řešení projektů, které obsahově spadají do dvou a více OP	1	Resorty a kraje	Náklady na implementaci		Přehlednější systém bez „bílých míst“ tam, kde dochází k překryvům stávajících institucí ESF
O43c	Hodnocení produktivity a transakčních nákladů jednotlivých výzev a projektů v jejich rámci financovaných a reformy systému na základě těchto analýz	1	Resorty a kraje	Náklady na hodnocení a implementaci		Úspory nákladů, efektivnější systém hodnocení projektů a lepší nastavení výzev
O43d	Zjednodušení administrativy ESF (zejm. z hlediska dokladovaných materiálů, výpisů, fungování aplikací atp.)	2	MMR	Náklady na předělání stávajícího systému		Úspora nákladů na administrativu, větší využití veřejných registrů

O43e	Dílní automatizace procesu hodnocení přihlášených projektů, vytvoření metodických příruček pro hodnotitele, které budou odpovídat manuálům pro žadatele	2	Resorty a kraje	Náklady na vytvoření databáze		Úspora času při hodnocení projektů, zefektivnění výběru projektů a produktivity
O44a	Analýza efektivity české ekonomické a obchodní diplomacie, propagace ČR (investice, turismus, kultura, obchod) a nástrojů podpory exportu (produktivita, náklady, benchmark) – historická data	1	MPO, MZV, MMR, kraje, komory, svazy	Náklady na analýzu	Náklady participace na analýze (nicméně ve vlastním zájmu)	Vytvoření kvalitních podkladů pro implementaci efektivní strategie ekonomické a obchodní diplomacie a zastupování zájmů ČR
O44b	Restrukturalizace systému zahraničního zastoupení, ale i dalších nástrojů podpory (zejména se vztahem na překrývání kompetencí resortů a institucí)	3	MPO, MZV, MMR, kraje, komory, svazy	Náklady na restrukturalizaci zastoupení	Náklady na adaptaci	Posílení konkurenceschopnosti, efektivní podpora českých podniků při expanzi, zaměstnanost, příjmy veřejných rozpočtů
O44c	Rekvalifikace pro export a nastavení tréninku a školení tak, aby bylo přínosné pro exportně orientované společnosti	2	MPO, MŠMT, MPSV	V zásadě pouze náklady na přesměrování rekvalifikací na dovednosti pro export		Přínosy pro vysoce spokojené, konkurenční prostředí, úspora nákladů na nezaměstnané
O44d	Strategie systematického využívání komparativních výhod ČR a její implementace napříč veřejnou správou i dalšími relevantními institucemi (PSP apod.)	1	vláda	Náklady na zpracování, koordinaci a implementaci		Posílení konkurenceschopnosti, efektivní podpora českých podniků při expanzi, zaměstnanost, příjmy veřejných rozpočtů
O44e	Odhadování nových trendů a systematické hledání nových směrů pro českou ekonomiku (ve spolupráci s podniky) a odpovídající přizpůsobování institucí	1 a násl.	vláda	Náklady na vývoj a implementaci	Náklady na spolupráci (jde o vlastní zájem)	Posilování konkurenceschopnosti, růst české ekonomiky
O44f	Optimalizace národní institucionální infrastruktury pro obchod a podnikání	1 a násl.	Resorty	Náklady na provedení optimalizace		Posilování konkurenceschopnosti, růst české ekonomiky, nárůst obchodu a podnikání

2.5 Přesah do opatření ostatních skupin NERV

Problémy spojené s institucemi a s efektivitou jejich fungování jsou vůči opatřením navrhovaným ostatními podskupinami NERV průřezové, nicméně nejvýznamnější průnik je patrný zejména s opatřeními navrhovanými podskupinou NERV pro boj s korupcí, protože je to právě korupce, která podryvá základy fungování institucí a přispívá tak ke snižování globální konkurenceschopnosti ČR. Tato kapitola proto bere na vědomí závěry podskupiny NERV pro boj s korupcí, zejména ve vztahu k veřejným zakázkám. Obecně má kapitola instituce rovněž významný překryv s kapitolami věnovanými školství a vzdělávání, zejména s důslednou výchovou k občanství na nižších stupních škol.

Návrhy na komunikační platformy mezi veřejnou správou a veřejností a některé další návrhy systémů doplňují technologický pohled kapitoly 9 sekce konkurenceschopnost. V oblasti práv duševního vlastnictví má tato kapitola významné přesahy do *kapitoly 12*, neboť efektivní systém patentů a ochrany duševního vlastnictví je jednou z nezbytných podmínek stimulace inovací.

**Závěrečná zpráva podskupin
Národní ekonomické rady vlády pro
konkurenceschopnost a podporu podnikání**

Kapitola 3: Vzdělanost

Garant kapitoly:

Daniel Münich (NERV a CERGE-EI), daniel.munich@cerge-ei.cz

(korespondenční autor)

Obsah kapitoly 3

3	Úvod – Motivace.....	123
3.1	Mezinárodní srovnání a český stav.....	125
3.2	Situace a doporučovaná opatření.....	135
3.3	Předškolní vzdělávání.....	136
3.4	Základní a středoškolské vzdělávání (regionální školství)	138
3.5	Terciární vzdělávání.....	153

Garant kapitoly:

Daniel Münich (NERV a CERGE-EI), daniel.munich@cerge-ei.cz (korespondenční autor)

Spolueditoři:

Jan Indráček (Oxford University) a Jan Straka (CERGE-EI)

Koordinátor pracovní skupiny:

Josef Stejkoza (VŠE)

Členové pracovní skupiny:

Josef Stejkoza (VŠE)

Jan Färber (VŠE)

Jáchym Hercher (IES UK)

Jan Indráček (Oxford University)

Dagmar Katreniaková (CERGE-EI)

Jan Straka (CERGE-EI)

Marek Škorpil (VŠE)

Jiří Voříšek (VŠE)

Použité zkratky

BC	Bakalářský program
ČŠI	Česká školní inspekce
CŽV	Celoživotní vzdělávání
KVV	Kvalita výsledků vzdělávání
ESF	Evropský sociální fond
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OP	Operační program
VaV	Výzkum a vývoj
PAYG	Pay As You Go – průběžně financovaný důchodový systém
MA	Magisterský program
nMA	Navazující magisterské studium
OVP	Odborné vzdělávání a příprava
VZ	Výroční zpráva
RVP	Rámcové vzdělávací programy
SŠ	Střední škola
VŠ	Vysoká škola
VVŠ	Veřejná vysoká škola
SVŠ	Soukromá vysoká škola
VaV	Výzkum a vývoj
ZŠ	Základní škola

Další společenský a ekonomický rozvoj je ve vyspělých zemích v rostoucí míře podmíněn vzdělaností a tedy kvalitou vzdělávacího systému. Roste tudíž význam vzdělání jako faktoru ekonomického a společenského úspěchu jednotlivce i kvality života celé společnosti. Na globalizovaném trhu práce roste produktivní význam kreativního lidského intelektu a klesá produktivní role manuální práce, rutiny a izolovaných znalostí. V ekonomicky nejrozvinutějších zemích roste význam sektoru služeb s vysokou přidanou hodnotou.

Řada zemí proto zvyšuje investice do vzdělání, a nebo realizuje promyšlené reformy vzdělávacích systémů. Cílem je lépe připravit mladé generace pro život a práci ve světě globální konkurence a poměrně rychlých ekonomických a společenských změn. Zde je třeba podtrhnout situaci České republiky jako malé otevřené ekonomiky s vlastní měnou bez významnějších zásob nerostných surovin, která musí počítat s permanentními změnami komparativních ekonomických výhod¹ a s opakovanými dopady ekonomických fluktuací a šoků ze zahraničí.

Tato kapitola předkládá syntetizující popis situace českého vzdělávání, školství a vzdělanosti s akcentem na ekonomické aspekty a provázanost s dalšími ekonomickými a společenskými trendy. Zaměřujeme se především na ekonomické aspekty konkurenceschopnosti a vzdělanosti. To však vůbec neznamená, že formování vzdělávací politiky lze redukovat na zjednodušenou kalkulaci finančně spočitatelných výnosů a nákladů. Jsme přesvědčeni, že konkurenceschopnost, růst HDP či objem zahraničního obchodu jsou sice důležité, ale zdaleka ne jediné faktory, které přispívají ke kvalitě života.

Kvalitní vzdělání bude jedním z rozhodujících faktorů kvality života společnosti v 21. století a platí to i pro společnost českou. V době, kdy mizí staré ekonomické jistoty a stále zřetelněji se projevují problémy s dlouhodobou udržitelností veřejných rozpočtů, by se vzdělanost měla stát prioritou veřejných diskusí a zájmu. Vzdělávat však mladou generaci podle stavu a potřeb současného světa, jako stačilo v minulosti, už nestačí.² Vzdělávací systém musí připravovat mladé generace na život ve světě budoucím, o kterém dnes víme, že bude v řadě ohledů vypadat jinak než dnes, ale nevíme přesně jak. V jakých podmínkách se bude svět nacházet za dvacet let, kdy školy opustí většina těch, co do nich nyní vstupuje, je obtížné

- 1 Pojem komparativní výhoda popisuje velice důležitý ekonomický princip, jehož podstata většinové populaci zůstává nesrozumitelná a vede k nepochopení řady ekonomických procesů. Komparativní výhoda vysvětluje výhodnost mezinárodního obchodu i v situaci, kdy jedna země je schopná vyrábět všechny druhy zboží s nižšími náklady než země druhá. Princip komparativních výhod se neváže pouze k mezinárodnímu obchodu, popisuje obecně situace, kdy je jeden ze subjektů ekonomického vztahu v některé činnosti produktivnější než všichni ostatní. Více na http://cs.wikipedia.org/wiki/Komparativn%C3%AD_v%C3%BDhoda.
- 2 Připravovat studenty tak, aby nahrazovali starší zaměstnance odcházející do důchodu, je cestou k ekonomické stagnaci. Tento proces konzervuje existující technologické struktury a odvětví. Je to právě nabídka „čerstvých“ absolventů, jejichž vzdělání méně reflektuje stávající ekonomické struktury a více reflektuje měnící se technologické trendy a rozvojové trendy uvnitř starých odvětví a nových odvětví. Tlak ze strany existujících zaměstnavatelů – snaha udržet stávající ekonomickou činnost bez restrukturalizace a nových investic – často vyvolává verbální a někdy politicky zprostředkovanou poptávku po vzdělávání uspokojující prostou reprodukci stávajících pracovních sil.

předvídat a o tom, jak se budou podmínky vyvíjet během jejich pracovní kariéry za dalších 40–50 let, se dnes můžeme jen vizionářsky dohadovat.

Ve srovnání s nejúspěšnějšími zahraničními vzdělávacími systémy český systém školství a jeho institucí dosud nenašel mechanismus průběžného adaptování se na dynamické společensko-ekonomické změny okolního světa. Svět přitom na změny našeho školství čekat nebude a ani se mu nebude přizpůsobovat. I proto musí být pozměněný přístup ke vzdělávání neoddelitelnou součástí strategie rozvoje skrze posilování všeobecné konkurenceschopnosti země. Reformy je třeba pečlivě promyslet, dobře vysvětlit a je třeba se vyhnout jejich polovičatosti a nedotaženosti.³

Doporučujeme řadu opatření, která mohou vést k vyšší vzdělanosti. Je však jasné, že pro navrhované komplexní změny musí existovat přiměřený konsensus ohledně jejich potřebnosti, jejich vize a dostatečná politická a společenská vůle změny realizovat. Dosavadní nedokonalé reformní pokusy byly způsobeny i nedostatečným politickým a veřejným zájmem o problematiku školství, nedostatečným chápáním významu vzdělání a stále poměrně rozšířenou spokojeností se stávajícím stavem, kterou udržuje nedostatek věrohodných informací.

Přes kritický tón zůstávají autoři optimističtí. Reforma vzdělávání v České republice nepředstavuje neřešitelný problém. Největším problémem je především nedostatečný zájem široké veřejnosti, silný odpor zájmových skupin ke změnám a omezená schopnost politické reprezentace reformy dobře vysvětlit a administrativního aparátu státu reformy implementovat. Řada jiných zemí se však potýká s daleko závažnějšími problémy jako je nedostatečná infrastruktura, rozsáhlá chudoba, geografická poloha, či etnické a národnostní spory apod.

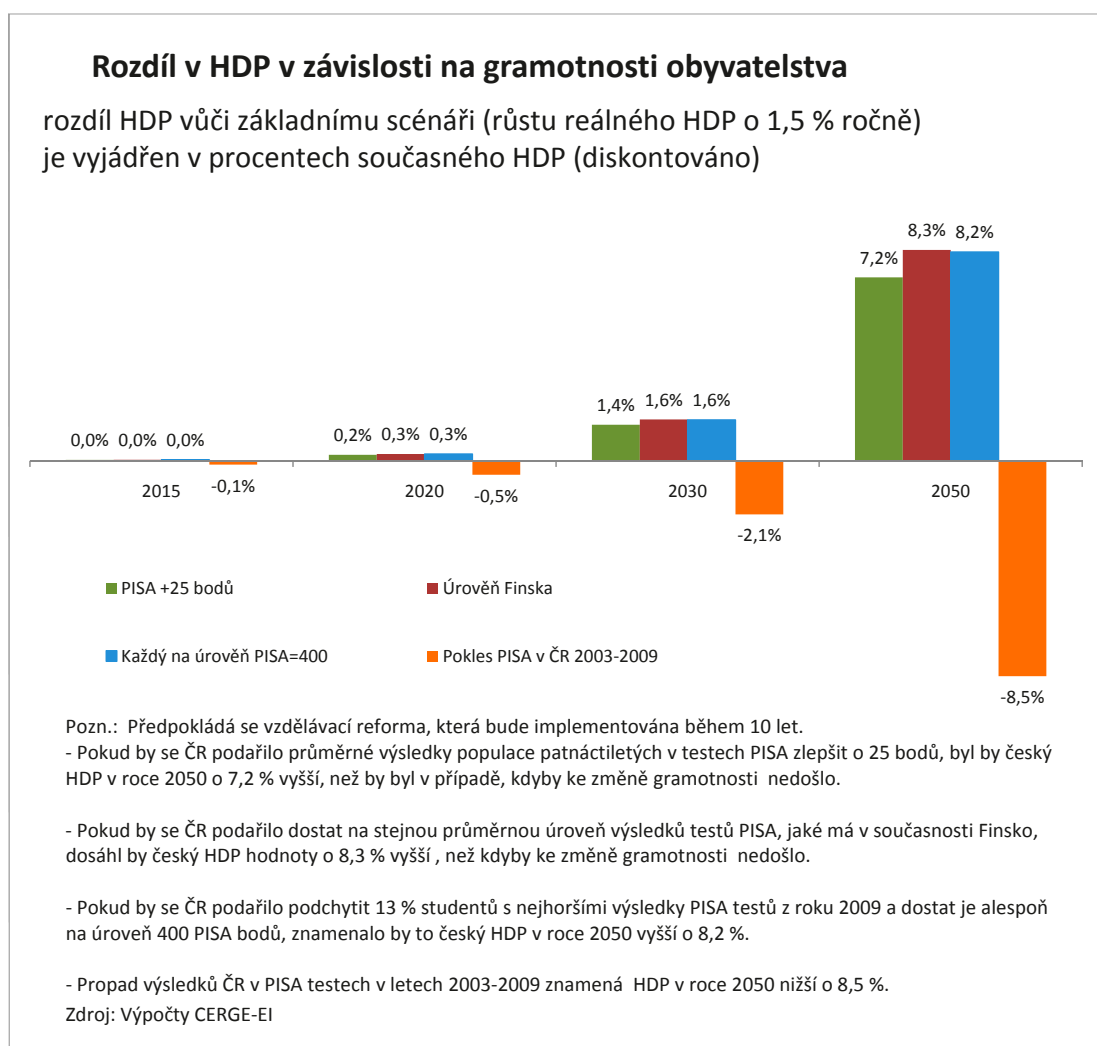
Česká republika má dobré předpoklady, aby se díky kvalitě vzdělání pozdvihla na světovou úroveň: má historickou tradici vzdělanosti a relativní dostatek prostředků či potřebných expertů. V zahraničí se jako inspirace nabízí řada zemí, které svůj vzdělávací systém úspěšně reformovaly.

3 Exemplární je v tomto rozvoji IT sektoru v posledních 20 letech. Dnes v něm pracuje nezanedbatelný podíl pracovní síly, která v problematice IT nemohla být vzdělána, protože tento sektor tehdy existoval v zárodečné podobě. Tehdy si nikdo nedokázal představit reálný směr a rozsah technologického vývoje a dopadu na společnost. Limitovaná expanze tohoto sektoru v ČR byla kromě jiného podmíněna flexibilitami kompetencemi pracovní síly. Čas věnovaný studiu izolovaných faktů a zcela konkrétních profesních dovedností velkého podílu pracovní síly tak byl promarněn. Je jisté, že k podobnému rozmachu v dalších desetiletích opět dojde v řadě dnes zárodečně existujících oborů. Jistota, že k tomu dojde, je nepřímou úměrná nejistotě toho, o která odvětví a profese půjde. Nepůjde navíc pouze o globální rozvoj, ale o vývoj aktuálních komparativních výhod země, které se budou také měnit.

3.1 Mezinárodní srovnání a český stav

Výsledky vzdělání v ČR⁴

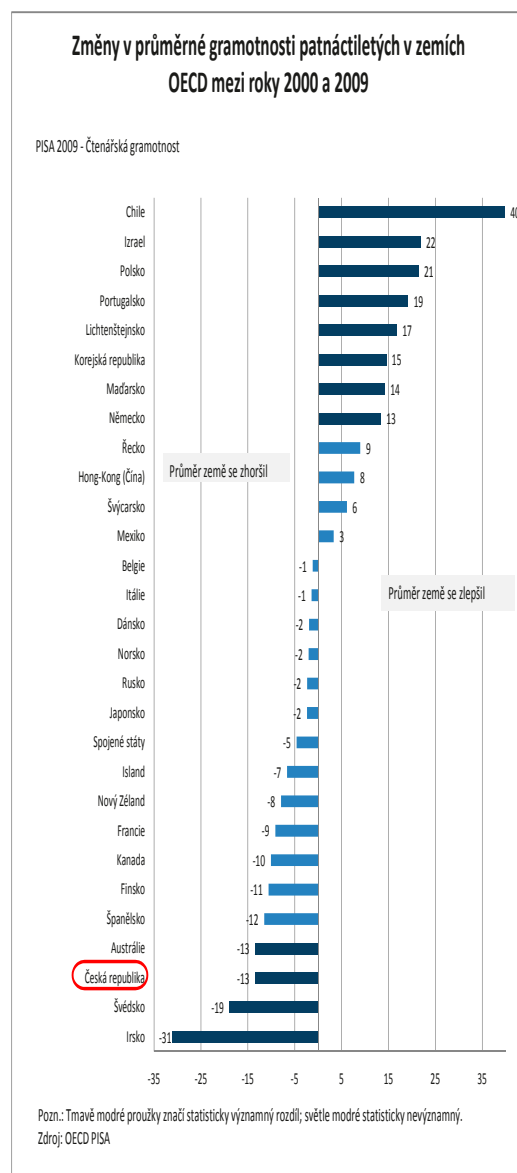
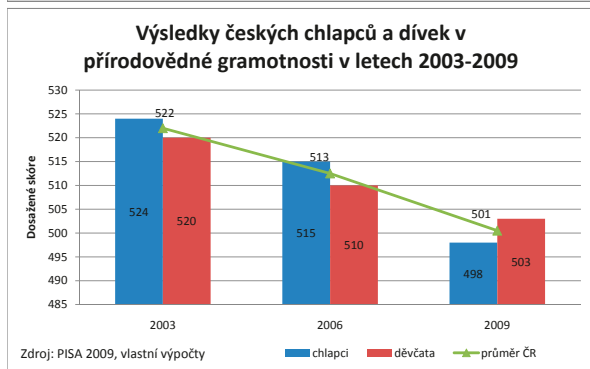
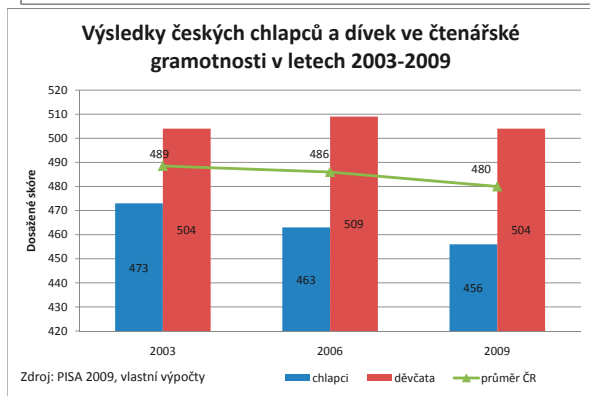
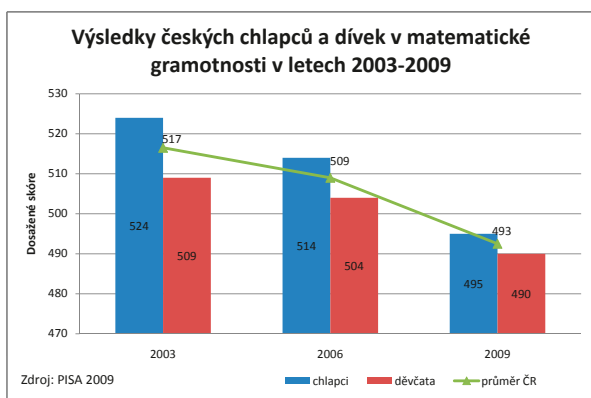
1) Studie Hanushek a Woessmann (2011)⁵ prezentuje simulační odhady dopadu gramotnosti patnáctiletých na dlouhodobý růst HDP. Simulace ukazují, že hypotetické zvýšení gramotnosti patnáctiletých Čechů na úroveň Finska by vedlo k dlouhodobě vyššímu růstu HDP než odpovídá autonomnímu vývoji. Vyjádřeno v současné hodnotě peněz, tento příspěvek by za následujících 80 let představoval příspěvek odpovídající čtyřem současným ročním HDP v ČR.

2) Jen díky mezinárodním šetřením víme, že v posledních deseti letech docházelo ke snižování gramotnosti dětí ve věku 10–15 let a zároveň postrádáme věrohodné informace o stavu a trendech v ostatních úrovních vzdělávání.

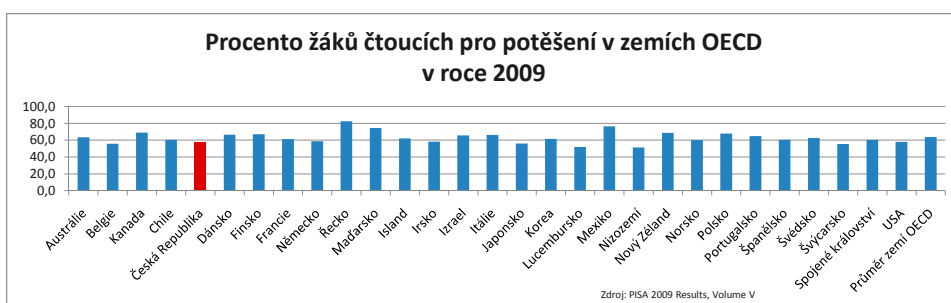
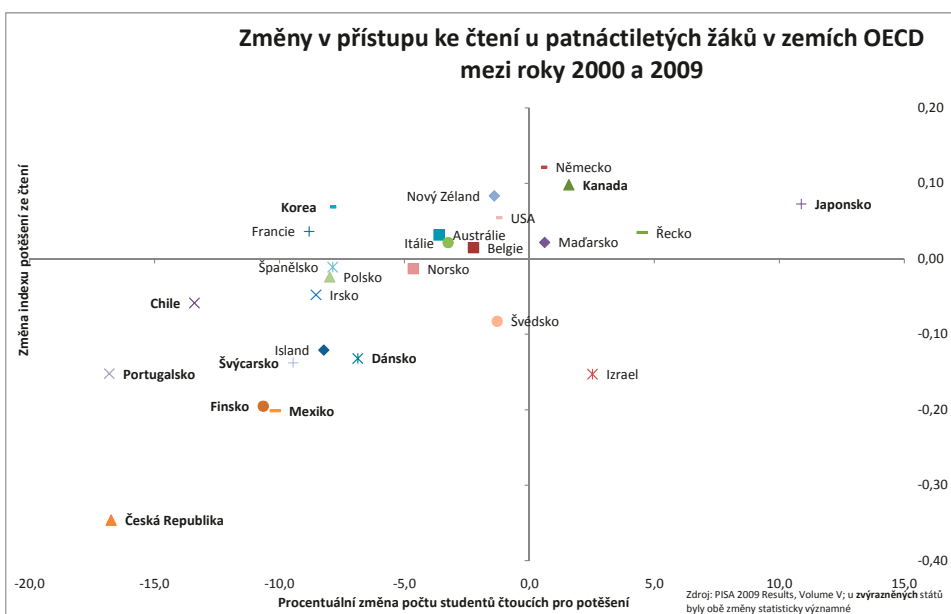
4 Nezbytná stručnost níže uvedených srovnání se nevyhne paušalizaci. Za celkovým agregátním hodnocením jako celku se samozřejmě nachází rozmanité rozdíly, které však není možno ve svázaném formátu této kapitoly dostatečně podrobně reflektovat.

5 Hanushek a Woessmann (2011): „How much do educational outcomes matter in OECD countries?“, připraveno k vydání v Economic Policy.

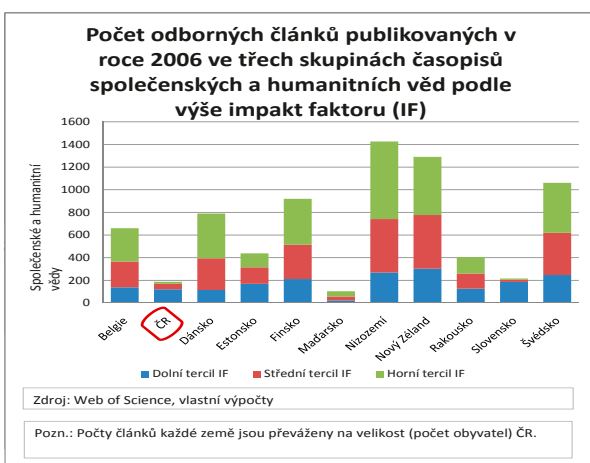

3) U patnáctiletých žáků v ČR sledujeme velice negativní a dále se zhoršující vztah ke škole a přinejmenším ke školnímu učení.⁶

6 Podle národní zprávy o šetření PISA 2009 a dalších šetření se čeští žáci na základních školách a všech typech středních škol nudí a mají velký odpor k předmětům (matematika a přírodní vědy především) a negativní vztah ke škole a vzdělávání se obecně. Jde mimo jiné o důsledek toho, že vzdělávací přístupy nedostatečně reflektovaly prudké společenské a technologické změny okolního světa. Je však třeba vnímat, že tyto trendy jsou patrné i mimo ČR.

- 4) Výsledky žáků a kvalita výuky v tříletých učebních programech odborného vzdělávání bez maturity jsou často velice nízké.⁷
- 5) Vysoké školy se umísťují na nízkých nebo dokonce žádných pozicích v hlavních mezinárodních žebříčcích univerzit.⁸
- 6) ČR vykazuje dlouhodobě extrémně slabé výsledky společenského základního výzkumu (sociologie, psychologie, ekonomie, atd.), který se v řadě ohledů ve světě intenzivně zabývá i problematikou vzdělávání a školství a vytváří odbornou a expertní oporu vzdělávací politiky a kvalitních politik státu obecně.

7 OECD VET Review: Učení pro praxi – Přezkumy odborného vzdělávání a přípravy prováděné OECD - Česká Republika

8 SCImago, Shangai, TimesHE, atd.

- 7) Vzdělávací systém ČR se nedokáže dostatečně přizpůsobovat měnícím se ekonomickým a společenským podmínkám okolního světa.
- 8) V ČR se již naplňuje hrozba, že učitelé nebudou schopni využívat rostoucích možností IT nástrojů a udržovat krok s IT gramotností velkého podílu žáků.
- 9) ČR v podstatě nemá zaveden monitoring kvality výsledků vzdělávací, výzkumné a vývojové činnosti na žádné úrovni vzdělávací soustavy. Přetrvává velice nízká míra praktického využívání dat k analytickým a výzkumným účelům na podporu *evidence based policies*. Není dostatečně koordinováno sdílení údajů řady státem řízených institucí. Zcela nedostatečné jsou možnosti využití dat pro systematickou výzkumnou činnost. S tím kontrastuje rostoucí význam kvalitního společenskovedního výzkumu a hodnocení pro řízení vzdělávacích systémů v rozvinutých zemích.
- 10) ČR provozuje velmi obsáhlou databázi o odborném SŠ vzdělávání a o jeho výsledcích v oblasti uplatnění absolventů na trhu práce.⁹ ČŠI taktéž sbírá rozsáhlé informace o vzdělávacích procesech na základních školách, ale zcela absentují klíčové informace o výsledcích vzdělávání – o schopnostech a dovednostech žáků a studentů při průchodu vzdělávací soustavou.
- 11) Ačkoli je dnes nedokážeme vyzdvihnout a využít, v ČR lze najít mnoho využitelných případů dobré školní a učitelské vzdělávací praxe.
- 12) ČR má možnost navázat na silné, dnes ale již v řadě ohledů zastaralé, základy a tradici kvalitního vzdělávání v matematice a technických oborech.

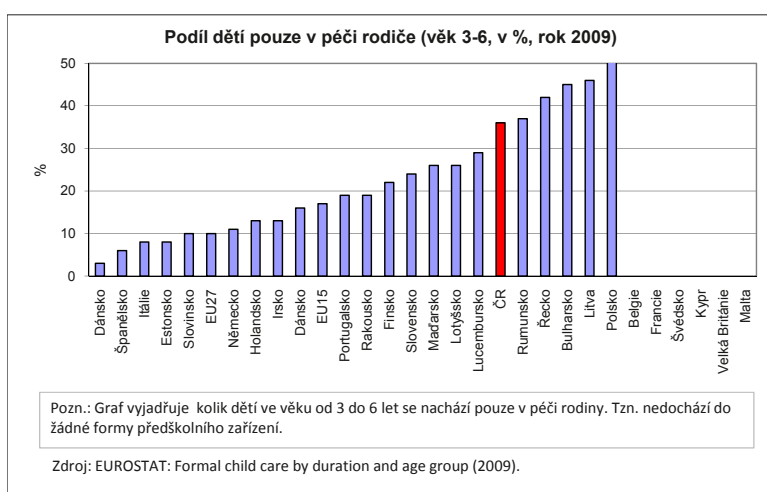
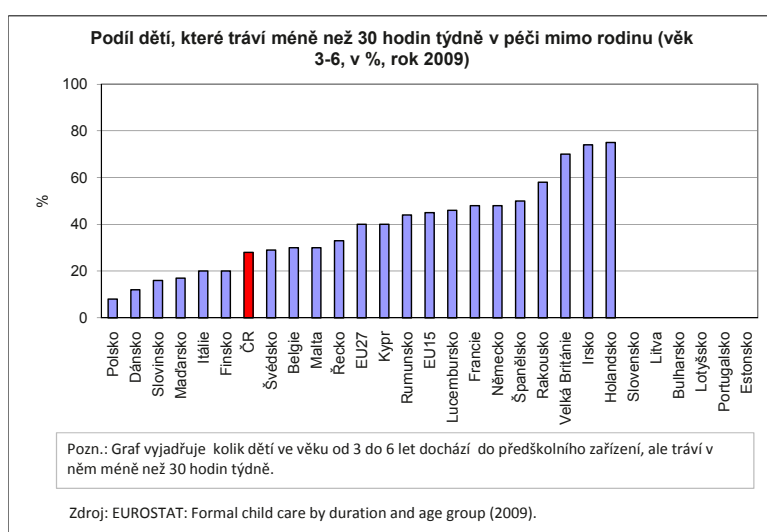
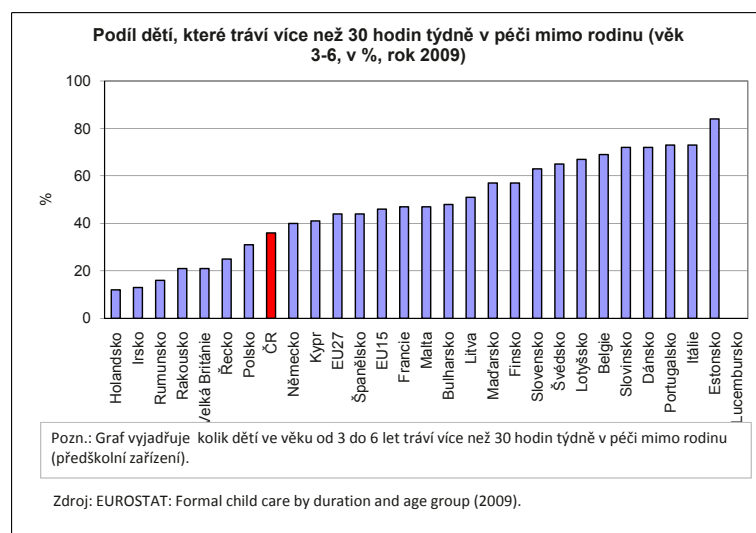
Dostupnost vzdělání

- 13) Zahraniční empirické studie dokládají, že kvalita předškolní výchovy a primárního vzdělávání je nejdůležitějším determinanem vzdělatelnosti v pozdějším věku a je určující pro sociální integraci jednotlivců. Napomáhá ke snižování sociálních rozdílů a představuje efektivní opatření k výraznému snižování nákladů budoucích sociálních politik.¹⁰ ČR se však dlouhodobě potýká s regionálně nedostatečnou dostupností kvalitní předškolní výchovy.¹¹ Přitom lze navazovat na silné institucionální základy a tradice předškolní výchovy.

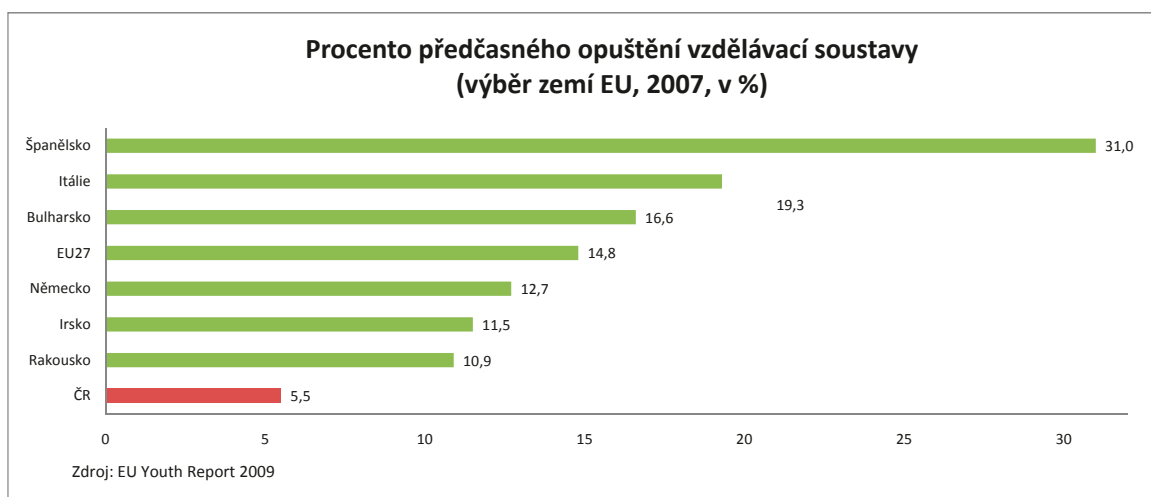
9 Jedna z nejlepších, jakou tým OECD viděl (www.infoabsolvent.cz).

10 <http://education-blog.kindercare.com/tag/james-heckman/>

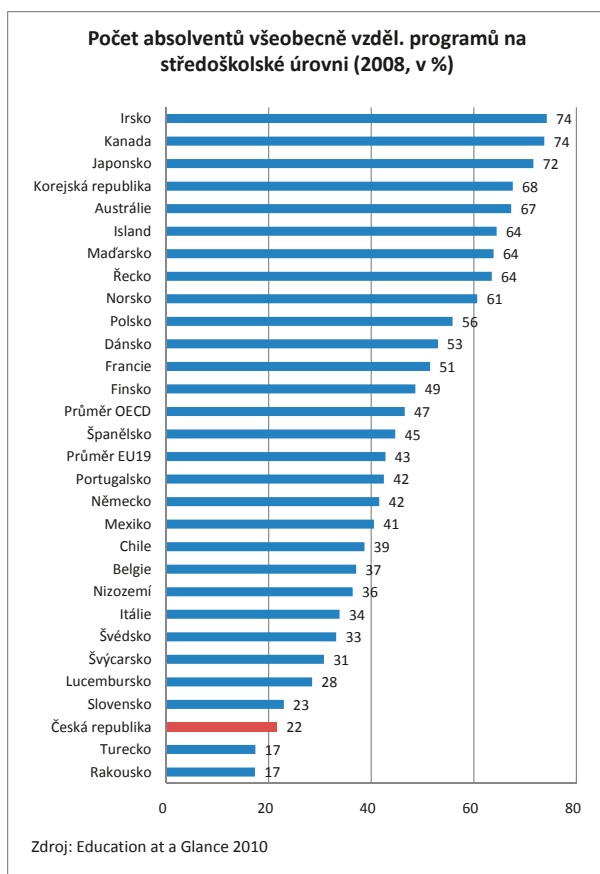
11 Jedná se o nesmírně důležitou oblast, protože studie ukazují, že kvůli nedostupné kvalitní péči o děti se objevuje vysoký rozdíl mezi mírou zaměstnanosti žen v obdobích, kdy mají a nemají děti.

14) Výrazně se prodlužuje počet let, které mladý člověk stráví v českém vzdělávacím systému. ČR zároveň vykazuje rekordně nízkou míru předčasných odchodů ze vzdělávacího systému (nedokončení základní nebo střední školy). Zůstává otázkou, v jakém rozsahu jde spíše o formální držení žáků ve škole bez přidané hodnoty vzdělání.

15) Vysoce diverzifikovaný systém středního vzdělání navazuje na málo a často formálně diverzifikovaný systém terciárního vzdělávání. To kontrastuje se zeměmi s nejdynamičtějšími vzdělávacími systémy a nejvyšší úrovní konkurenceschopnosti. S ohledem na otevření se terciárního sektoru vzdělávání více než polovině populačního ročníku má ČR nízký podíl žáků ve všeobecněji orientovaných středoškolských vzdělávacích programech, nedostatečně široce pojaté kurikulum na řadě odborných škol. Přetrvává nedostatečné zaměření na všeobecně použitelné kompetence, především kompetence k dalšímu vzdělávání.

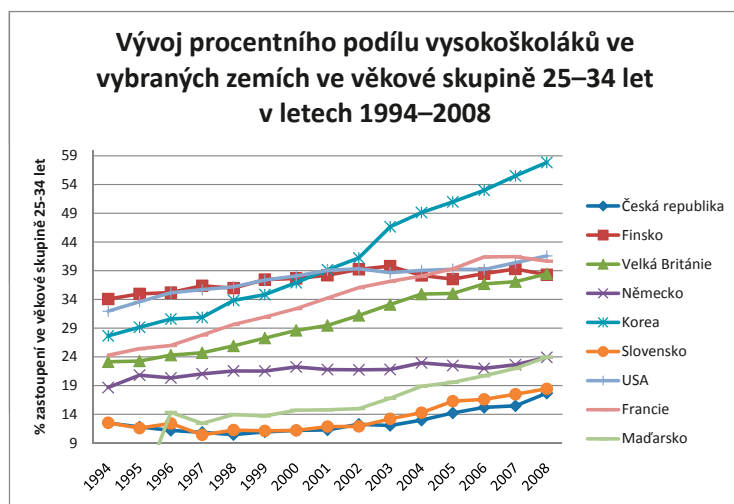

16) Předčasná přílišná selekce dětí je v řadě ohledů nespravedlivá a negativní dopady zřejmě převažují nad pozitivními: jde o selekci způsobenou omezenou dostupností předškolních zařízení, o selekci při vstupu na základní školy, selekci do víceletých gymnázií.

17) Ve většině škol je nadále problém identifikovat nadané žáky a připravit pro ně individuální podporu podle jejich potřeb a dispozic. Jen 0,1 % žáků je evidovaných jako nadaní a cílenou podporu nadaným žákům zjistila ČŠI jen ve čtvrtině ze sledovaných hodin.¹²

18) ČŠI dokladuje, že nadměrný podíl žáků z romského etnika, kteří byli doporučeni školskými poradenskými zařízeními do základní školy praktické, nemá diagnózu mentálního či jiného zdravotního postižení a ve smyslu školského zákona tedy jde o praxi nepřímé diskriminace.¹³

19) ČR má v mezinárodním srovnání vysoký podíl středoškolsky a nízký podíl vysokoškolsky vzdělané populace. V poslední dekádě jsme prošli rychlým, velkým, ale nekontrolovaným otevřením terciárního sektoru vzdělávání.¹⁴ Na vysoké školy se dnes zapisuje téměř 40 % čerstvých absolventů středních škol (věková skupina cca 19 let) což představuje více než 60 % čerstvých maturantů.¹⁵ Na druhé straně ne všichni zapsaní školu dokončí, takže lze odhadovat, že za současných poměrů bude mít v roce 2020 cca 55 % současné kohorty 20–24 letých (v roce 2020 jim bude 30–34 let) titul z terciárního vzdělání. V mezinárodním srovnání však nejde o nic výjimečného. Výjimečnými se v ČR jeví především: (i) velmi vysoký podíl absolventů s MA titulem a malý podíl profesně orientovaných BC mířících na trh práce, (ii) poměrně dlouhá průměrná doba studia, (iii) vysoká míra nedokončování studia a (iv) velice heterogenní kvalita absolventů, která je navíc minimálně monitorována.¹⁶

Zdroj: OECD: Factbook Statistics – <http://stats.oecd.org>; Education at a Glance 2010: OECD Indicators – ISBN: 9789264075665 (PDF)

Pozn.: Uvedený graf znázorňuje procentní podíl populace patřící do věkové skupiny 25–34 let, jež má ukončené terciární vzdělání, dle parametrů OECD. Pro bližší informace odkazujeme na publikaci Education at a Glance: OECD Indicators 2010 – Annex 3: Sources methods and technical notes.

- 12 Výroční zpráva ČŠI 2009/2010 http://www.csicr.cz/file/85401/VZ%20CSI%202009_2010.pdf (dále jen „VZ ČŠI“), str. 28
- 13 Podíl 35 % romských žáků ve skupině dětí s diagnózou mentálního postižení je možné kvalifikovat jako diskriminaci. V některých krajích bylo procento takových dětí ještě vyšší, např. v Ústeckém (53,1 %), Karlovarském (48,5 %) a Libereckém kraji (41,8 %). VZ ČŠI (str. 23) na ZŠ identifikuje 45,6 % s vývojovými poruchami učení.
- 14 Vysoké školy byly financovány podle počtu studentů, ekonomické motivace je tedy přiměly k přijímání vysokého počtu studentů bez ohledu na jejich studijní předpoklady.
- 15 Pozor neplést s údajem o podílu zapsaných na VŠ v příslušné věkové skupině, což je vyšší údaj (cca 58 %), protože část maturantů se na VŠ zapisuje až v dalších letech života.
- 16 OECD Education at a Glance 2010, str. 68
(http://www.oecd.org/document/52/0,3746,en_2649_39263238_45897844_1_1_1_1,00.html)

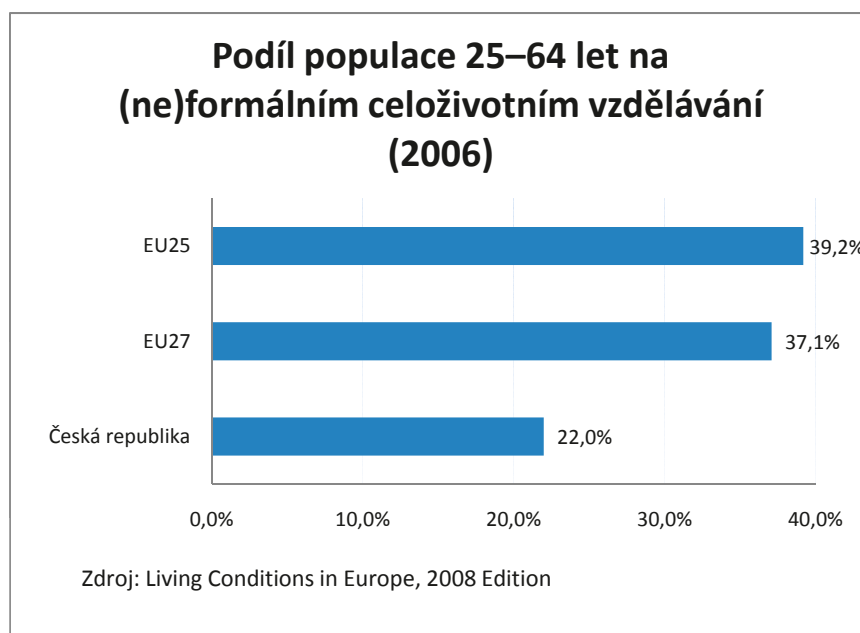
20) Podíl absolventů matematických, technických a přírodovědných oborů vysokých škol v posledních deseti letech vzrostl, ačkoliv je široce sdílené přesvědčení o opaku. Nezaměstnanost absolventů těchto oborů je srovnatelná s ostatními obory, kromě oborů uměleckých, kde je významně vyšší.

21) V ČR registrujeme dlouhodobě rostoucí poptávku po terciárním vzdělání mezi středoškolsky vzdělanou generací středního věku, ovšem s vyššími požadavky na flexibilní formy vzdělávání.¹⁷

22) Roste tlak na zvyšování formálních vzdělávacích nároků v řadě profesí, které dosud vyžadovaly pouze středoškolské vzdělání. Tento tlak prosazují profesní cechy, zájmové skupiny i státní správa. Je to nepochybně jeden z důvodů, proč studentům i rodičům často záleží více na vysvědčení či diplomu než na opravdovém vzdělání.

23) Řada příkladů ze světa ukazuje, že terciární vzdělávání a systém VaV se mohou stát motorem ekonomického a společenského růstu a významným ekonomickým sektorem země vyvážejícím sofistikované služby s vysokou přidanou hodnotou.

24) ČR má velice nízký, byť rostoucí, podíl dospělé populace zapojené do CŽV.

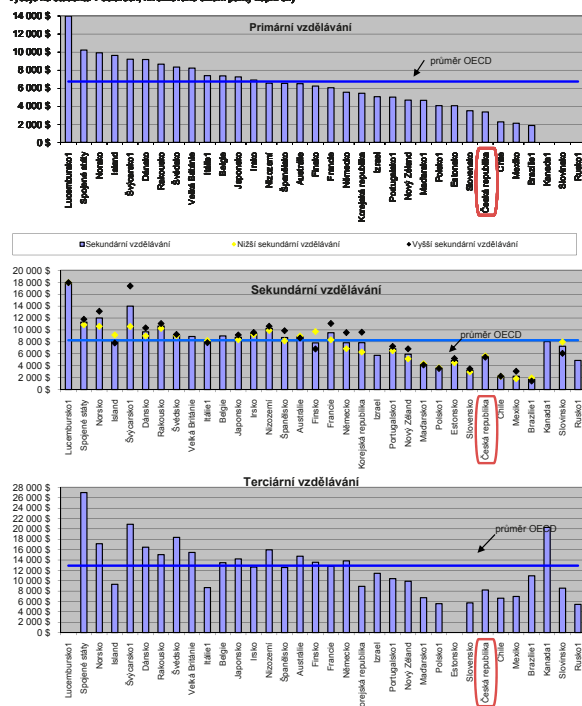
Financování

25) České školství je z pohledu zahraničního srovnání podfinancované. ČR vykazuje poměrně nízké výdaje na žáka/studenta v poměru k HDP na hlavu v paritě kupní síly. Do jisté míry je to však dáno i nižší mírou ekonomické úrovně země.

¹⁷ Na jednu stranu tento bod ukazuje pozitivum, že mladí Češi chtějí získat vzdělání a není jim úplně lhostejné, jaké vzdělání dostanou. Na druhou stranu se zvyšuje riziko, že rigidní české instituce způsobí odchody nadaných studentů na kvalitnější vysoké školy do zahraničí.

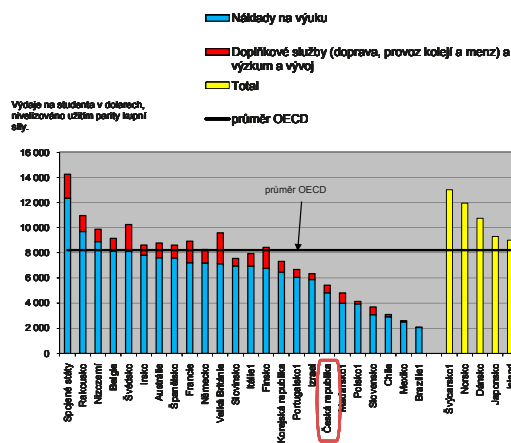
Roční výdaje na studenta na jednotlivých úrovních vzdělávacích institucích (2007)
(v dolarech zohledněno užitím parity kupní síly)

Výdaje na studenta v dolarech, nivelizováno užitím parity kupní síly

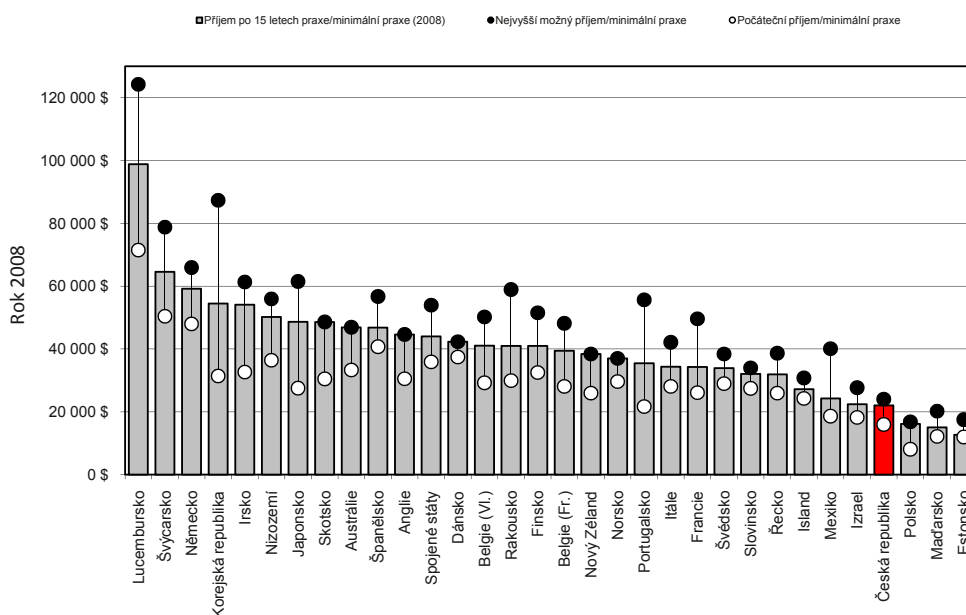
1. Pouze veřejné školy (v Kanadě pouze v terciárním vzdělávání; v Itálii bez terciárního vzdělávání).
Zdroj: Education at a Glance 2010, přílohy (www.oecd.org/edu/eag2010).

Průměrné roční výdaje na studenta v zemích OECD (rok 2007)

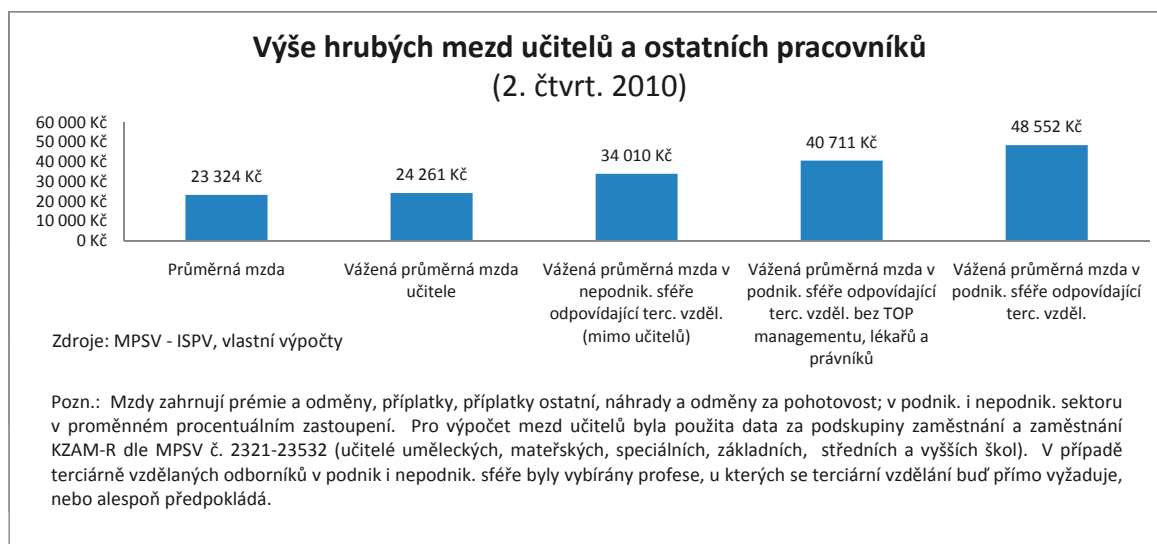
26) Máme poměrně nízké mzdy učitelů regionálního školství v poměru k průměrné mzdě vysokoškolsky vzdělaných. Nezanedbatelně to snižuje atraktivitu učitelského povolání u mladých adeptů o tuto profesi.

Příjmy učitelů na druhém stupni základní školy ve veřejných vzdělávacích institucích v roce 2008
(minimální praxe, po 15 letech praxe, maximální praxe)

Pozn.: Příjmy jsou uvedeny v dolarech, nivelizováno užitím parity kupní síly.

Zdroj: Education at a Glance 2010, přílohy (www.oecd.org/edu/eag2010)

Reformy

27) I z pohledu vzdělávacího systému má ČR výhodnou teritoriální pozici ve středu Evropy. Je výhodná pro zájemce o studium i akademiky. Rostoucí mezinárodní mobilita osob zvyšuje příležitost přilákat „mozky“ ze světa, včetně úspěšných Čechů. Ale spolu s tím se zvyšuje hrozba, že ČR jako další země regionu bude o talenty přicházet,¹⁸ a to dokonce ještě než vstoupí na vysoké školy.¹⁹

28) Úspěšné dlouhodobé reformní snahy v jakémkoli vzdělávacím systému by měly postupovat podle schématu: vize → nastavení standardů → centralizování základů osnov → nastavení systému monitoringu, kontroly a získávání dat → zvýšení kvality stávajících a především nových učitelů a ředitelů → uvolnění osnov a rozhodování směrem k učitelům a školám samotným.²⁰ V českém prostředí vynechalo zavedení RVP nutné prostřední kroky.

29) Negativní zkušenosti z nedokonale provedených reforem²¹ zvýšily v ČR skepsi aktérů i společnosti vůči možnosti uspět v dalších změnách či reformách.

18 Viz. řeč presidenta EBRD Thomase Mirowa na Oxfordu: „...In a nutshell this sums up the triumph and tragedy of higher education in much of contemporary Eastern Europe. It illustrates the intellectual potential of the region, but it also shows the size of the challenge to create conditions where talent can flourish in Eastern Europe and not abroad.“ <http://irsoc.org/?p=668>

19 Mezinárodní firmy často chápou ČR a hlavně Prahu jako centrum pro řízení svých aktivit v oblasti střední a východní Evropy, případně jako vstupní bránu do nové „dvanáctky“ EU. Skrze tyto firmy k nám mohou proudit investice v oblasti vzdělání a výzkumu. Hrozbou je naopak strategicky naplánovaný rozvoj zemí jako Slovensko, které nás mohou o tento statut připravit.

20 McKinsey “How the world’s most improved school systems keep getting better”, str. 36.

21 Např. restrukturalizace terciárního vzdělání – Boloňský proces a kurikulární reforma v regionálním školství.

Obecně

Příliš velká část populace, řada rodičů a pedagogů si nedostatečně uvědomují dynamiku a hloubku společenských změn okolního světa, které vyvolávají potřebu klást na vzdělávání nové a v mnoha ohledech vyšší nároky. Ačkoliv zájem mladé generace, včetně zatím bezdětné, o otázky školství je nepoměrně vyšší než v minulosti, nezanedbatelná část populace a voličů stále nedoceňuje význam kvalitního vzdělávání a vzdělávacího systému. To brzdí politickou prioritizaci vzdělávání.

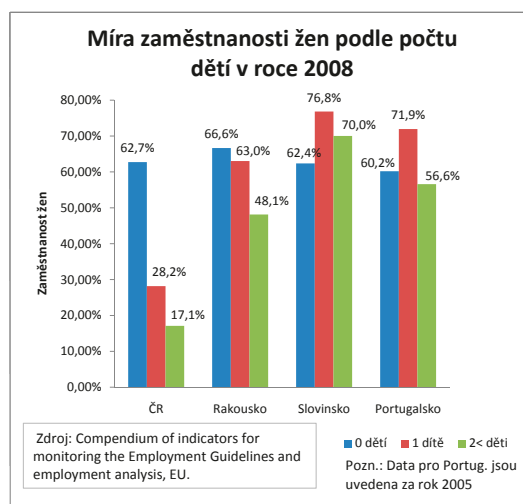
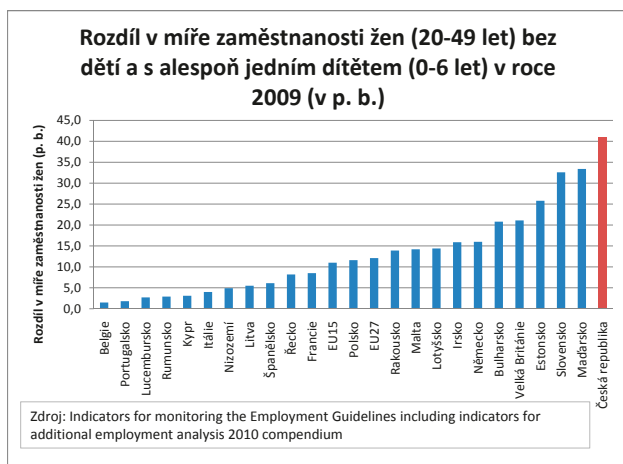
Většina rodičů přirozeně chce, aby jejich děti dosáhly co nejvyššího vzdělání (získaly příslušné osvědčení), ale často nemají od školy očekávání v tom smyslu, že se ve škole jejich děti něco užitečného naučí a získají motivace pro další vzdělávání. Řada rodičů navíc preferuje pro své děti takový druh vzdělávání, které bylo důležité, perspektivní a běžné v době jejich mládí. Zde obsažená identifikace problémů a návrhy opatření jsou prvním a snadnějším krokem. Mnohem obtížnějším, zdlouhavějším a rizikovějším krokem je samotná realizace opatření. Bohaté zkušenosti ukazují, že řada opatření a reforem zdaleka nedosáhla původních cílů nebo vedla k řadě nezamýšlených negativních dopadů. Příčin je řada: (i) návrhy opatření často nebyly opřeny o věrohodnou evidenci; (ii) opatření, kde to šlo, nebyla pilotně předem ověřená; (iii) zákonný rámec opatření byl často neodborně zdeformován v procesu návrhu a schvalování příslušné legislativy; (iv) opatření byla implementována administrativně-legislativním tandemem bez průběžného odborného dohledu a oponentury; (v) pro opatření zpravidla nebyl připraven rámec ex-post hodnocení a dnes nejsou k dispozici údaje potřebné k vyhodnocení; (vi) realizace opatření byla často manažersky nezvládnutá (nebyly stanoveny zodpovědnosti, harmonogram, rozpočet).

Námi vytyčené cíle a opatření se vyznačují poměrně vysokou mírou obecnosti a musí být pro implementaci rozepsány podrobně. Pro úspěšnost zde uvedených opatření a naplnění cílů bude tedy zcela klíčový proces jejich implementace. Ten musí vhodně kombinovat zdroje, implementaci a odborný dohled. V případě školství a vzdělávání je třeba mít na paměti, že většina opatření funguje pouze jako celistvý celek (simultánní podmíněnost) a výsledky se zpravidla dostavují ve středně až dlouhodobém horizontu pěti a více let, což přesahuje periodu politického cyklu.

Předškolní vzdělávání – situace

1) Přetrvávají teritoriální disparity v dostupnosti finančně přijatelné a kvalitní institucionální předškolní výchovy pro děti ve věku 2–5 let. Příčinou je nevhodně nastavená zodpovědnost a institucionální zájmy. Často proto dochází ke koordinačním a systémovým selháním v plánování místního rozvoje s ohledem na demografický vývoj a stěhování obyvatelstva. Existuje nedostatečná motivace obecních a regionálních politických a správních reprezentací při zohledňování dlouhodobých společenských a ekonomických zájmů jednotlivců a země.

2) Omezená dostupnost předškolních zařízení spolu s nevhodnými formami podpory rodičovství způsobuje prohlubující se absenci žen s dětmi na trhu práce. To vede k nevyužití jednoho z mála prorůstových ekonomických zdrojů ČR. Simulace²² ukazují, že zvýšení dnes nízké zaměstnanosti žen ve věku 20–40 let na trhu práce o 10 p.b. může vést ke snížení deficitu PAYG penzijního systému o více než 10 mld. Kč/rok, což představuje více než třetinu každoročního deficitu během následujících 20–30 let. Veřejné rozpočty také přichází o velký objem daní a sociálních odvodů nepracujících žen.²³ Dlouhá absence na trhu práce během rodičovství vede k degradaci lidského kapitálu a redukuje se tím i celoživotní kariérní příležitosti žen.²⁴ Vědomí těchto skutečností způsobuje také odkládání mateřství, snižuje ochotu mít více dětí nebo mít děti vůbec. To má negativní demografické implikace a přispívá k implicitnímu zadlužení důchodového systému.

3) Současné diskuse o reformě a reformní úsilí jsou soustředěny na alternativní formy hlídání dětí.²⁵ Nedostatečná pozornost je věnována zdokonalování standardní, desítkami let

22 Simulace modelem MPSV – Bezděkova komise II a NERV II – zpracovaná pro pracovní skupinu NERV pro penzijní reformu.

23 http://www.heckmanequation.org/system/files/121410_HeckmanIllinoisDeficitPieceFINAL.pdf

24 Jedná se o závažný faktor způsobující vysoké rozdíly mezi příjmy žen a mužů.

25 Alternativní formy (firemní školky a sousedská výpomoc) by měly existovat jako doplňkové ve speci-

ověřené a společností důvěřované institucionální formě předškolní výchovy ve formě školek a jeslí a kvalitě předškolní výchovy samotné.²⁶

4) V předškolních zařízeních je nízká účast dětí ze sociálně a kulturně oslabeného prostředí. Absentuje systematický monitoring docházky těchto dětí.²⁷ Předškolní výchova těchto dětí je přitom jedním z mála relativně levných a fungujících způsobů podpory další vzdělatelnosti a snižování rizika neúspěšného vzdělávání těchto dětí na základní škole.

Předškolní vzdělávání – opatření

5) Změnit dosavadní úhel pohledu a začít vnímat skutečnost, že veřejné investice do kvalitní předškolní výchovy jsou nákladově velice efektivní strategií (i v dobách fiskálního napětí) podpory dlouhodobého ekonomického růstu, snižování dlouhodobých deficitních tlaků a předpokladem úspěchu jednotlivců v jejich dalším životě. Investice do kvalitní výchovy dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí také výrazně snižují budoucí sociální náklady.

6) Vytvořit jednotný přístup k ověřování zralosti dítěte na školní docházku s cílem identifikace oblastí vyžadujících pozitivní intervenci a pomoc a zároveň dbát na to, aby se ověřování nestalo nástrojem selekce.²⁸

7) Hledat, ověřovat a implementovat systémová řešení problémů uvedených v předchozí sekci. Ze strany státu v politice daňové a zaměstnanosti podporovat možnosti skloubení aktivního a kvalitního rodičovství s pracovní kariérou a dětem poskytnou kvalitní výchovu a péči v podnětném sociálním prostředí.

8) Podpořit účast v předškolním vzdělávání dětí s kulturním a sociálním znevýhodněním včetně dětí cizinců s využitím i ekonomických stimulů.

fických situacích, které nelze efektivně ošetřit celoplošným systémem školek a jeslí. Firemní školky si mohou dovolit provozovat jen větší a ziskové firmy, umístění dítěte v nich omezuje pracovní mobilitu rodičů, převážně žen.

26 Dnešní situace se zásadně liší od minulosti. Přirozená výchova a socializace dětí v širší rodině řady sourozenců a dětí příbuzných, kde práce splývala s chodem domácnosti, je již výjimkou. Dominuje situace jednoho dítěte s matkou uzavřených v městském bytě (otec pracuje na plný úvazek) izolovaných od podnětného společenství vrstevníků a okolního světa. Přitom role osvojených sociálních kompetencí a gramotnosti pro život v moderní společnosti výrazně zásadně roste.

27 VZ ČŠI upozorňuje, že přetrvává velice nízká účast dětí se sociálním znevýhodněním, které žijí v sociálně vyloučených lokalitách. Podle údajů ÚIV téměř 52 % těchto dětí neprochází předškolním vzděláváním vůbec. To má velice negativní dopad na další vzdělatelnost a socializaci těchto dětí na základní škole.

28 VZ ČŠI 2009/2010 uvádí, že absence hodnocení předškolní výchovy vede i k tomu, že na národní úrovni neexistuje jednotný přístup k ověřování zralosti dětí na školní docházku.

Diagnostika a monitoring – situace

9) Monitoringu vzdělanostních nerovností a selektivitě není věnována dostatečná pozornost. Jedná se přitom zřejmě o nepalčivější problém českého základního a středního školství. Neexistence sběru relevantních dat výrazně oslabuje i možnosti navrhnout adekvátní opatření, vhodně je zaměřovat a vyhodnocovat jejich reálné přínosy.

10) Je nutné zopakovat, že přetrvávají zásadní nedostatky v procesech efektivního systémového řízení školství. Ideální systém dobře fungujících státních úřadů, centrálních, regionálních a místních, i jednotlivých škol by měl vypadat následovně: vize → monitoring procesů a dosahovaných výsledků sběrem dat → analýzy a identifikace problémů, diagnostika → návrhy, ověřování a implementace úprav a změn vzdělávací politiky → monitoring procesů, ... atd. (t.j. politika založená na evidenci, angl. *evidence based policies*).

11) RVP jsou na jedné straně až příliš podrobné, na straně druhé velice neurčité v popisu očekávané úrovně a kvality výsledků vzdělávání. Velice obsáhlý školský zákon o kvalitě výsledků vzdělávání v podstatě ani nehovoří. Učitelé tedy nevědí, k jakým znalostem a dovednostem by měli žáky dovést. Proto nejsou k dispozici ani adekvátní nástroje k ověřování dosahování (neexistujících) standardů. Učitelé, ředitelé, ČŠI, zřizovatelé a ministerstvo proto ani nemohou dosahování kvality výsledků vzdělávání monitorovat, ani sledovat regionální a další rozdíly a vývoj v čase.²⁹ V důsledku toho nelze navrhnout, ověřovat a cílit vhodná opatření, a také proto přetrvává nedostatečné ustanovení zodpovědnosti za (ne)dosahování kvality výsledků vzdělávání.

12) Role ČŠI je v některých oblastech nedostatečně definovaná. V některých ohledech má zákonem předepsán příliš formalistický přístup, příliš se zaměřuje na kontrolu administrativně-úředních procesů na úkor ověřování kvality dosahovaného vzdělávání. Řada škol a učitelů potom stále vnímá inspekci spíše jako komplikující jejich práci, než aby jim pomáhala.³⁰

13) Plošné testování dostatek potřebných informací pro monitoring a diagnostiku nemůže poskytnout. Samo o sobě nemůže přispět ke zvýšení kvality výsledků vzdělávací činnosti a nepomůže ani oslabit nechuť žáků ke škole a učení. Státní maturity samotné zmonitorují jen částečný segment (nezahrnují nematuritní studium) celé věkové kohorty a zmonitorují výsledky vzdělávací činnosti za předlouhých cca 13 let studia na různých školách, kde se mísí řada efektů. Ty lze identifikovat pouze pomocí longitudinálních výběrových šetření, která se ve světě stále častěji používají, což lze v ČR považovat za nevyužitou příležitost nabídnutou operačními programy spolufinancovaných z EU.

29 Průběh diskuse nad aktuální snahou MŠMT standardy připravit <http://diskuze.rvp.cz/viewforum.php?f=517>.

30 Dnes je úkolem ČŠI dohled nad naplňováním zákona v oblasti podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání. Tento rozsah se ukazuje jako příliš omezený a nedostatečný pro ověřování kvality výsledků vzdělávání.

Diagnostika a monitoring – opatření

14) Výrazným způsobem posílit monitorování kvality výsledků vzdělávací činnosti. Nečekat až se informací o negativních trendech vzdělanosti dobereme z mezinárodních šetření jako je PISA či TIMSS. Zavést systematický monitoring dosahovaných výsledků vzdělávacího systémů (gramotnosti a kompetencí) formou relativně malých výběrových šetření obdobných šetření PISA na všech úrovních průchodu vzdělávací soustavou (včetně longitudinálních panelů – systematického sledování vzorku studentů v období jejich celého průchodu vzdělávacím systémem). Jde o mnohem levnější, rychlejší, méně konfliktní metodu než představuje plošné testování. Získané informace podrobovat rigoróznímu výzkumu usilujícímu o identifikaci příčinných souvislostí a jdoucím za rámec obyčejných tabulací.³¹ Ucelený systém národního monitoringu kvality by měl poskytovat potřebné informace na úrovni státu, regionů, škol, učitelů i žáka – s určenými cíli hodnocení. Pro vznik nástrojů monitoringu využívat dostatek prostředků operačních programů.

15) Více zaměřit zodpovědnost a pozornost ČŠI na vyhodnocování přesně definovaných výsledků vzdělávání a v případě dočasného nedostatku kapacit ČŠI to udělat na úkor kontroly formálnějších stránek chodu škol. ČŠI si je této potřeby vědoma a proto již vývoj evaluačních nástrojů pro tento typ monitoringu zahájila.

16) Integrací činností ministerstvem přímo řízených institucí zabývajících se mimo jiné sběrem a zpracováním dat ze školství posílit efektivitu (redukce duplicitních činností, nekoordinace a omezená možnost a vůle ke spolupráci), ale při zachování často špičkového informačně datového pokrytí školství zajistit propojitelnost dat a jejich využívání pro analýzy, akademický výzkum a řízení systému na všech úrovních.

17) Zkonstruovat evaluační úlohy na základě vzdělávacích standardů pro jednotlivé obory (předměty), pro vzdělávací oblasti v RVP ZŠ a pro specifické gramotnosti.

18) Vybavit učitele diagnostickými nástroji, které jim umožní sledovat vzdělávací pokroky jednotlivých žáků a přizpůsobovat výuku jejich individuálním potřebám. Vytvořit ročníkové standardy nebo vývojové mapy pro ujasnění toho, co musí být minimálním výsledkem vzdělání. Dobré standardy ovšem není možno vytvořit rychle a musí být výsledkem intenzivní odborné i společenské diskuse a pilotních ověřování. Na základních školách se musí jednat skutečně o základ/minimum a je třeba, aby do něj byly zahrnuty kromě předmětových vědomostí a dovedností rovněž odpovídající klíčové kompetence. Standardy by měly být zavedeny především jako volitelná pomůcka pro ředitele a učitele.³²

19) Pokračovat s rozvahou a odborností poučenou zahraničními zkušenostmi v přípravě plošného testování, ale nepřeskočit důležité vývojové etapy. Předcházet musí možnost či

31 Zároveň je nutné osvětlovat význam výběrových šetření a jejich zjištění řídicí sféře školství na všech úrovních. Šetření umožňují klást složitější úlohy formou úloh s otevřenými odpověďmi, jejichž vyhodnocování je složitější a řada pedagogů to neumí. Je možné zkoumat i řadu souvislostí, ovlivňujících faktorů, zjišťovat dosahovanou úroveň i v oblastech, které nejsou předmětem školní výuky, apod.

32 Pro střední školy je možné využít standardů Národní soustavy kvalifikací, viz.

<http://www.narodni-kvalifikace.cz>

dokonce povinnost průběžné pedagogické diagnostiky učiteli a řediteli. Plošné testování totiž může mít i nezamýšlené negativní dopady, které mohou zdiskreditovat celou agendu evidence based policie.³³ Primárním cílem plošného testování nesmí být ani žebříčky škol ani finanční či jiné sankce vůči školám, ředitelům či učitelům. Naopak, pokud šetření poskytne věrohodnou informaci o školou přidané hodnotě, testování může pomoci nasměrovat vhodnou formu pozitivní intervence k odstranění příčin slabých výsledků.³⁴

20) V regionálním školství nelze financování používat jako cukr a bič. Protože cílem financování škol není zisk škol, ale vzdělávání dětí, navázání financování na výsledky v regionálním školství by jen podporovalo nežádoucí divergenci kvality vzdělávání.

21) Dokončit zavedení státních maturit tak, aby byl minimalizován prostor pro nežádoucí negativní vedlejší efekty, které je třeba pečlivě sledovat a systém případně průběžně upravovat. Příkladně pro gymnázia, technická lycea a odborné školy technického a přírodovědného zaměření stanovit jako povinnou státní maturitu z matematiky. V sektoru OVP zavést jednotné prvky hodnocení v profilové části maturitní zkoušky. Zároveň dokončit zavedení nových závěrečných zkoušek v nematuritních oborech SŠ.

22) Pravidelně získávat a vyhodnocovat informace o studijních předpokladech uchazečů o studium na VŠ z různých SŠ včetně jejich projevených preferencí při volbě VŠ a oboru.³⁵ Toto se významně týká uchazečů o pedagogické obory studia.

23) S využitím diagnostických a monitorovacích nástrojů důkladně analyzovat příčiny špatných výsledků, jak celkových tak lokálních, a z toho vycházet při návrhu vhodně zaměřených opatření. Systematicky využívat pilotní a experimentální techniky ověřování (umožňuje i současný školský zákon) navržených opatření, politik a programů (pokud nemají dopad pouze při celoplošné implementaci) doplněné adekvátními rámci hodnocení dopadů. To samozřejmě bude vyžadovat kvalitně vzdělané odborníky pro státní správu v oborech společenských věd a v institucionálních oborech, jak je akcentováno v jiných opatřeních.

24) Podpořit vznik instituce, případně pracoviště v rámci stávajících institucí, s mezinárodním akademickým vědeckým týmem, která se bude zabývat aplikovaným výzkumem problematiky školství, vzdělávání, vzdělanosti a kde bude excelence zajištěna nastavením vysokých mezinárodních publikačních standardů v základním výzkumu (v oblastech pedagogiky, ekonomie vzdělávání a trhu práce, sociologie, psychologie a ekonometrie).

33 Je třeba mít na paměti klasická nebezpečí plošného testování včetně státních maturit¹³: (i) vznik motivací k redukci výuky na testované dispozice a opomíjení dalších cílů, (ii) stimulace memorizačních přístupů ke vzdělávání pokud testy testují encyklopedické znalosti, (iii) motivace základních škol nepřijímat slabší žáky, motivace manipulovat výsledky testování, nesprávná interpretace výsledků širší společností, (iv) iniciace snah nevhodně navazovat financování na výsledky testování, mylné vydávání absolutních výsledků žáků za přidanou hodnotu vzdělávání, (v) špatně změřená přidaná hodnota. Plošné testování představuje odborně velice složitou problematiku a musí být proto připraveno s využitím zahraničních odborných i implementačních zkušeností.

34 Např. sdílení dobré praxe ředitelů a učitelů; pedagogických asistentů/koučů učitelů; dodatečná předškolní příprava slabších dětí, atd.

35 Dají se využít buď státní maturity nebo výběrová řízení ze sekce monitoring a z registru přihlášených na VŠ "Uchazeč" a případně matriky studentů VŠ.

25) Ze strany zodpovědných ministerstev (především MPSV, MŠMT) začít aktivně formovat a následně využívat podporu aplikovaného výzkumu Technologické agentury ČR v rámci připravovaných programů Beta a Omega a jejich adekvátní finanční posílení. Využít programu velkých infrastruktur MŠMT k účasti v dalších mezinárodních projektech systematického sběru dat pro účely společenskovešedního výzkumu ve vazbě na vzdělanost.

Obsah a formy výuky – situace

26) V mezinárodních šetřeních kvalita výsledků vzdělávání žáků klesá.³⁶ Přetrvává nízká schopnost žáků aplikovat a rozvíjet získané znalosti v praxi. Zůstává otevřenou otázkou, nakolik a jak se na tom podílí pokles kvality vzdělávací činnosti a jak externí společenské změny.³⁷

27) Klasická výuka historicky orientovaná především na kumulaci znalostí je stále více konfrontována s exponenciálně rostoucím objemem poznatků, které nelze pokrýt mentální kapacitou studentů. Vzdělávání a testování se přesto stále příliš soustředí na memorování izolovaných znalostí.³⁸ Testování encyklopedických znalostí memorizační přístupy ve vzdělávání konzervuje. Ze škol se dávno ztratilo, pokud tam kdy bylo, povědomí, že znalosti faktů mají být spíše než výsledkem memorování produktem procesu poznávání souvislostí a formováním dovedností a kompetencí.³⁹ Přitom v životě roste význam intelektuální kreativity a klesá role rutiny a izolovaných, dnes mnohem snadněji dostupných encyklopedických faktů.

28) Ze soukromých ekonomických důvodů zaměstnavatelé od vzdělávacího systému zcela přirozeně chtějí plně připravené zaměstnance právě pro svoji firmu. To však většinou není nejefektivnější z pohledu vzdělávaného jednotlivce a společnosti. Přílišné soustředění se výuky na dovednosti s časově omezenou poptávkou totiž vede k ekonomickým a sociálním ztrátám, které ponесou jednotlivci a stát, nikoliv jednotliví zaměstnavatelé. Vzdělání člověka tedy musí umožňovat jeho flexibilní přizpůsobování se měnícím se podmínkám dlouhá desetiletí. Zaměstnavatelé mají právo od vzdělávacího systému očekávat, že absolventi budou učenliví, ochotní se učit a budou mít dostatek široce použitelných dovedností a kompetencí, aby jejich pracovní zaučení nebylo dlouhé a nákladné a dalo se průběžně měnit a doplňovat tak, jak

36 Poslední pokles se ale odehrál především u chlapců, takže se nabízí otázka, nakolik jde o složitější proces než je pouhý pokles kvality vzdělávání. Společnost se po roce 1989 liberalizovala, narození prvního dítěte se začalo odkládat do pozdějšího věku, došlo k obecnému poklesu vlivu autorit, žáci mají k dispozici množství alternativních zajímavých aktivit, kterým škola obtížně konkuruje. Cesta do starých kolejí již nevede. Je třeba řádně reflektovat současnou společenskou realitu a přemýšlet o tom, jak s ní a v ní co nejlépe pracovat.

37 Ani poslední výsledky PISA nevedly k analytické snaze identifikovat skutečné příčiny velmi rozdílných trendů ve výsledcích chlapců a dívek.

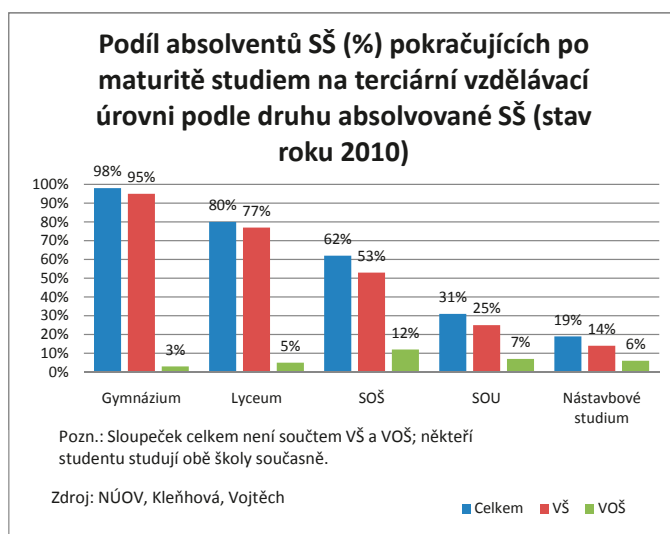
38 Dříve měla znalost izolovaných faktů relativně větší význam vzhledem k tehdy poměrně vysokým nákladům (časové a finanční – nebyl internet a IT nástroje) pro jejich získání, což žáci a studenti podvědomě respektovali.

39 Z toho mimo jiné vyplývá intelektuální neoriginalita vysokoškolských prací v oblasti společenských a humanitních věd v ČR.

dochází ke změnám komparativních ekonomických výhod odvětví a profesí. Zaměstnavatelé musí nést svůj díl zodpovědnosti za tu část přípravy, která je firemně specifická nebo se váže k časově omezené poptávce po dovednostech v úžeji definovaných profesích.

29) Obecnost a šíře vzdělání se samozřejmě nesmí přehánět a například u učňovské přípravy musí být akcent na budoucí zaměstnání výrazně vyšší než u maturitních oborů.

30) Středoškolské vzdělávání se stále často příliš úzce soustřeďuje na požadavky současné nebo dokonce minulé ekonomické situace nebo místně omezené poptávky na trhu práce, ačkoli většina studentů maturitních oborů dnes již nesměřuje na trh práce, ale do terciárního vzdělání. Tito studenti od středních škol potřebují především dispozice k dalšímu studiu.⁴⁰

31) Segment SŠ vzdělání, který má skutečně připravovat pro trh práce (učňovské školství) je příliš často úzce profesně zaměřen a odborná příprava je příliš odtržená od praxe často nekoresponduje s poptávkou. Jsou případy, kdy střední škola sice učí něco velice specifického, v praxi na trhu práce však již dávno nepoptávaného. Nedostatečně je ve vzdělávání reflektována skutečnost, že i učni budou konfrontováni měnícími se ekonomickými podmínkami během dalších desítek let jejich pracovní kariér.⁴¹

40 Jestliže v roce 1989 nízký podíl populace (14,4 %) připravovaný ke studiu na gymnáziích odpovídal nízkému podílu populace pokračující ve VŠ studiu (cca 13 %), podíl populace procházející všeobecnými vzdělávacími programy SŠ (Gymnázia a Lycea) se během posledních 20 let zvýšil pouze cca 2×, zatímco podíl populačního ročníku postupujícího dnes na VŠ vzrostl cca 4x a přesahuje dnes 50 %. K velkému nárůstu navíc došlo ve společenských a humanitních oborech, kde se všeobecné vzdělání ukazuje jako vhodnější předpoklad ke studiu. Nejde však jen o gymnázia a technická lycea, ale také o střední odborné školy. Ty často neposkytují adekvátně široký odborný základ se silnými kompetencemi k dalšímu vzdělávání na VŠ a jejich absolventi mají při studiu VŠ zpravidla větší problémy. Pouze pro výrazně menší podíl populace maturitních škol, který dnes po SŠ vstupuje přímo na trh práce, zůstává relevantní úzké odborné vzdělání. Proto má být soustředěno spíše až v posledním ročníku s navazující praxí u konkrétního zaměstnavatele.

41 VZ ČŠI 2009/2010 shledává, že školám chybí národní strategie pro rozvoj klíčových schopností v kontextu celoživotního učení (pro podporu čtenářské a matematické gramotnosti), prakticky nejsou využívány výsledky mezinárodních šetření a inspirace z úspěšných vzdělávacích systémů.²⁰ Sami učňové hodnotí své vzdělání v mnoha ohledech jako nedostatečné a uvádějí, že by raději volili vzdělání maturitní. VZ ČŠI, str. 62.

- 32) Kurikulární obsah není optimálně nastaven. Ačkoliv v posledních dvaceti letech zásadním způsobem narostl význam ekonomické, finanční a IT gramotnosti, nutné jak pro přípravu na trh práce, tak pro každodenní život, je této problematice ve školách věnován nedostatečný časový prostor, chybí vhodní učitelé a pozornost a úroveň těchto gramotností u mladé generace zůstává nízká.⁴²
- 33) Jazykové dovednosti absolventů škol zůstávají nízké navzdory vysoké časové dotaci výuky jazyků.⁴³
- 34) Školství se potýká s nevyhovující kvalifikací učitelů v případě formování „měkkých“ dovedností, jako jsou kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální, personální, občanské, pracovní (týmová či naopak samostatná práce bez vedení).
- 35) Kurikulární reforma v těchto ohledech nepřinesla očekávané výsledky. Na mnohých školách proběhla pouze formálně, bez faktické změny cílů a obsahu vzdělávání. Na některých školách byla interpretována primárně jako pobídka ke zvýšení zábavnosti školy, což mnohdy vedlo k zařazování herních aktivit bez ujasněných vzdělávacích cílů. Na většině základních a středních škol nevedla reforma k systematickému posilování myšlenkových dovedností, kreativity, ani ke kultivaci mluveného a písemného projevu. VZ ČŠI 2009/2010 konstatuje, že RVP jsou sice formálně implementovány, ale často nevedou ke zkvalitnění výuky, protože se ve školách přesně neví, co měla jejich implementace obnášet.⁴⁴
- 36) V systému i postojích hlavních aktérů i většinové společnosti se příliš přijímá jako samozřejmost potřeba oddělovat zrno od plev, „dobrých“ od „špatných“, ať už jde o školy nebo děti. To je škodlivý přístup.
- 37) Na školách se nedostává kariérních poradců. Funkce výchovných poradců je dnes podceňována a kombinovaná s dalšími funkcemi a tím de facto poradcům znemožňuje řádné soustředění na problematiku kariérního poradenství studentům. Zodpovědnost za kariérové poradenství je roztržena mezi MŠMT a MPSV. Žáci si neumí představit využití příslušného studia v budoucnu a omezuje to optimálnost jejich volby.⁴⁵

42 V případě pěstování IT gramotnosti dnes hraje mnohem větší roli rodinné zázemí než škola a učitel, což vede k nerovnoměrnému přístupu k těmto významným kompetencím. EU Youth Report 2009, str. 104–105. <http://www.injuve.es/contenidos.downloadatt.action?id=995303774>.

43 Výroční zpráva ČŠI 2008/2009 o situaci ve výuce cizích jazyků na základních školách konstatuje řadu problémů způsobených příliš často nedostatečnou kvalifikací (efektivní schopností) učitelů cizí jazyky učit. <http://www.csicr.cz/file/85109/VZ.pdf>.

44 VZ ČŠI 2009/2010 zároveň poukazuje na neexistenci ověřování výsledků vzdělávání (na všech úrovních). Na základě vlastních instrumentů ověřování čtenářské gramotnosti a matematiky ČŠI došla k poměrně tristním závěrům.

45 Dnešní žáci si nedokáží představit, jakou profesi může konkrétně vykonávat například absolvent matematicko-fyzikální fakulty. Proto raději volí jasnější představu profesně zaměřeného studia práva či medicíny. Josef Bašl, disertační práce FSV UK, „Vzdělanostní aspirace žáků základních a středních škol v ČR v mezinárodním srovnání – kdo má zájem o studium přírodovědných a technických oborů a kdo v nich skutečně studuje?“ (2010)

Obsah a formy výuky – opatření

38) Je nutno okamžitě začít pracovat, tedy zadat projektové práce, na hloubkovém zkoumání a odhalení příčin klesajícího trendu gramotnosti patnáctiletých českých žáků v mezinárodním srovnání gramotnosti PISA.

39) Větší podíl znalostí má vznikat jako vedlejší produkt v procesu osvojování si klíčových kompetencí a kumulace izolovaných znalostí nesmí být hlavním předmětem a cílem vzdělávací činnosti.

40) Zohledňovat existující instituce neformálního vzdělávání a počítat s nimi při tvorbě RVP. Sledovat a analyzovat projevy formy a výsledky neformálního vzdělávání a vhodné podněty promítat do obsahu a způsobu výuky, mj. vzdělávat v té věci učitele, poskytovat jim vhodné materiály, zohlednit to v podobě RVP.

41) Snížit vysoký počet RVP v odborném vzdělání. Vytvořit vzorové ŠVP s možností (ne nutností) převzetí školami, kde napsat kvalitní vlastní ŠVP neumí, nechtějí, či s jejich psaním nemají dostatečné zkušenosti. K tomu je nezbytně nutné vytvořit oporu v metodikách a didaktikách výuky, které v současné době nejsou nikým řešeny. Progresivním a inovativním školám musí být zachována možnost práce podle vlastního ŠVP. Standardy a metodické příručky by měly pomáhat těm slabším, ne omezovat ty úspěšné.

42) Ve výuce českého jazyka a cizích jazyků přenést váhu od přílišného důrazu na formální gramatická pravidla na důležité prvky jazykové gramotnosti (práce s komplexnějšími texty, písemné a ústní vyjadřování složitějších souvislostí v běžných životních a profesních situacích atp.).

43) Ve veřejnoprávní televizi výrazným způsobem rozšířit vysílání atraktivních a nejen čistě vzdělávacích pořadů pro děti a mládež v angličtině bez dabingu. Zároveň skrze školy podněcovat rodiče k tomu, aby své děti pořadům v cizím jazyce vystavovali.⁴⁶

44) Povinnou výuku cizích jazyků soustředit na angličtinu, jejíž praktická znalost bude mít zcela jistě zásadní význam pro život i pracovní kariéru každého jednotlivce. Další cizí jazyky podporovat jako dostupnou individuální volbu, nikoliv jako celoplošnou povinnost. V kurikulu naopak věnovat více času dovednostem, jejichž význam pro úspěšný život výrazně narostl a poroste i nadále (matematická, ekonomická, finanční a právní gramotnost).

45) Podrobně zmapovat převládající metody výuky matematiky na všech úrovních regionálního školství. Na základě zjištění navrhnout, pilotně ověřit a posléze implementovat adekvátní opatření s cílem nastartovat proces vedoucí nejen k vyšší matematické gramotnosti, ale i ke snižování dnes extrémně vysoké neoblíbenosti matematiky. Je třeba zlepšit motivační složku ve výuce matematiky a posílit řešení praktických problémových úloh a praktické využívání poznatků žáků získaných v matematice.⁴⁷

46 Vhodné je i používání anglických menu a dialogů v počítačových programech a hrách.

47 VZ ČŠI (str. 51) ve SŠ shledává absenci motivace učiva na začátku vyučovací hodiny (např. proč se daný jev žáci učí, kde je v praxi využíván, zařazení jevu do logického matematického systému). Nejčastěji byli žáci motivováni nutností úspěšně složit maturitu. Žákům se nedaří matematizovat reálné situace a neumí předem odhadnout reálný výsledek. Matematickou gramotnost je potřeba pojímat v širším pojetí – jako variabilního nástroj formalizace a řešení mezioborového spektra problémů – to poté vhodně zakomponovat jak do testování formou výběrových šetření tak do celoplošného testování a závěrečných středoškolských zkoušek (maturitní i nematuritní obory).

46) Vytvořit podmínky a případně centrální tlak na zřizovatele pro vnitřní diferenciaci vzdělávacího obsahu v rámci společného vzdělávání, posílit modulární systémy v pozdějších ročnících SŠ škol; rozšířit kurikulární záběr studia na středních odborných školách (růst podílu technických lyceí); využít demografického poklesu k integraci středních odborných škol. Až na malou skupinu není vhodné ještě patnáctileté tlačit do výběru konkrétní profese jejich dalšího života. Užší specializace na odborných školách zavádět až v posledním ročníku pro ty studenty, kteří směřují přímo na trh práce a případně podporovat specializační kurzy po skončení školy v úzké spolupráci (včetně finanční) s konkrétním zaměstnavatelem.

47) V sektoru OVP zavést jasnější postupy a transparentnější kritéria v oblasti vývoje regionálních vzdělávacích plánů (dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy). Tyto plány by měly posilovat zapojení zaměstnavatelů a při plánování nabídky vyššího sekundárního vzdělávání by měly být více zohledňovány volby žáků. V sektoru OVP a především v programech profesní přípravy institucionálně a finančně do přípravy zapojit „staré mistry v profesi“ v programu „mistr a jeho učedník“ a průběžně vyhodnocovat úspěšnost jednotlivých „mistrů“. Jako každý podobný nápad je nutno předem provést pilotní ověření.

48) V sektoru OVP prostřednictvím zavedení národního rámce pro odbornou přípravu na pracovišti systematicky zlepšovat kvantitu i kvalitu přípravy na pracovišti, a to jak v tříletých, tak i ve čtyřletých programech. Součástí rámce by mělo být zavedení cílených pobídek pro školy, zaměstnavatele i žáky a zavedení národních standardů⁴⁸ pro realizaci odborné přípravy na pracovišti. Vše by mělo být podpořeno účinným systémem zajišťováním kvality.

49) Zkvalitnit výuku a systematicky hodnotit kvalitu všeobecného vzdělávání v programech OVP, zejména v tříletých učebních programech. Směřovat cílenou pomoc žákům se slabšími výsledky.

50) Kombinací uvedených opatření podpořit pozitivní vzdělávací atmosféru ve školách. Škola musí v žácích podporovat zájem po vzdělání, vědomostech, poznání, rozvoji kompetencí, nikoliv vyvolávat odpor k nim a skepsi k jejich užitečnosti.

51) Mělo by dojít k určitému zjednodušení a racionalizaci v zapojování sociálních partnerů do OVP. Odpovědnost a úlohy příslušných orgánů by měly být posíleny a jasně definovány.

52) Na úrovni škol posílit možnosti individuální péče (intenzivnější diagnostika, individuální vzdělávací plány, poradenství, rozvíjecí a doplňkové aktivity podle potřeb jednotlivých žáků). Zároveň finančně zajistit možnost poskytování systematické, cílené, automatické a včasné podpory znevýhodněným i vysoce talentovaným žákům (ranná péče, předškolní vzdělávání, zájmové aktivity, péče asistentů a psychologů).

53) Ujasnit resortní zodpovědnosti za kariérní poradenství na základních a středních školách a výrazně posílit jeho funkčnost.

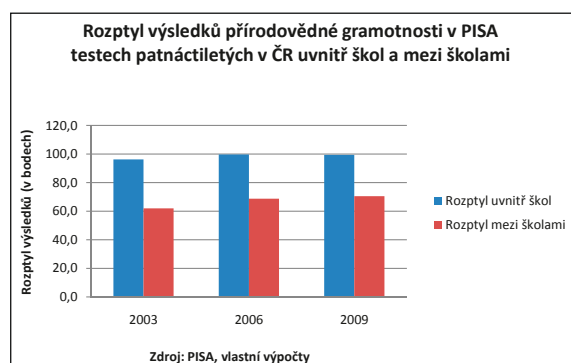
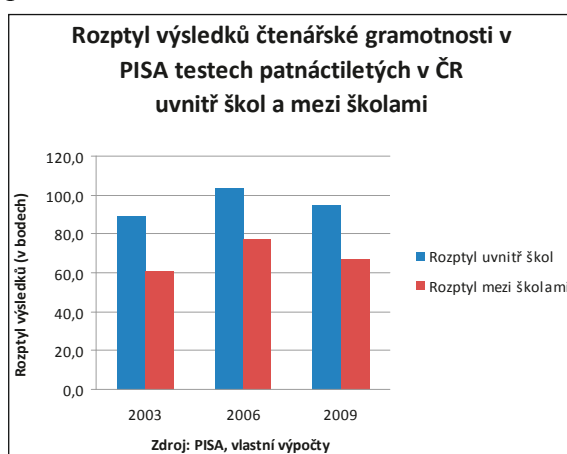
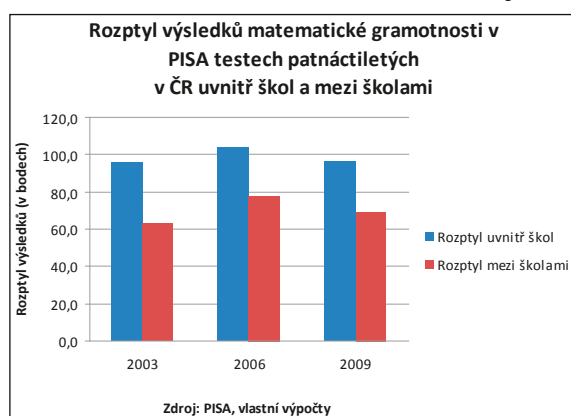
⁴⁸ Středoškolské standardy – Národní soustava kvalifikací – viz NÚOV.

Systém regionálního školství – situace

54) Bariérou změn je často nedostatečná odbornost a nepochopení role vzdělávání na úrovni zřizovatelů základních a středních škol. Na úrovni krajské školské administrativy je nedostatečné uvědomění si dlouhodobých priorit vzdělávání, což deformuje rozhodování jak o rozsahu tak o obsahu a zaměření vzdělávací činnosti.

55) Podmínky ke vzdělávání na jednotlivých školách se čím dál více liší.⁴⁹ Rozmáhá se nežádoucí praxe, kdy si i základní školy čím dál více vybírají žáky na základě kognitivních schopností, ačkoliv na této nejnižší úrovni by měla platit největší rovnost v přístupu ke vzdělání bez ohledu na dispozice (uplatňování meritokracie-zásluhovosti v tak nízkém věku je vůči osobě dítěte nespravedlivé).⁵⁰

56) Příliš včasná selekce vede k neefektivnímu využití dočasně skrytých talentů. Velkou roli stále hraje socio-ekonomické zázemí vytvářející vzdělávací ambice žáků. Budoucí vzdělávací kariéra je tak determinována v příliš raném věku a příliš vysokou roli tak hrají relativně malé rozdíly v psychologickém vývoji dětí. Do rozhodování navíc vstupují předsudky rodičů a učitelů a obtížnost věrohodné identifikace studijních dispozic v nízkém věku.⁵¹

Poznámka: V ČR, která se vyznačuje selektivním vzdělávacím systémem, se rozdíly mezi školami signifikantně podílejí na vysvětlení rozdílných výsledků matematické – čtenářské – přírodovědné gramotnosti, která je hodnocena na základě testů PISA pod záštitou OEOD. Pokud by rozdíly mezi školami neměly na žáky žádný vliv, byly by sloupce v daném roce stejně vysoké.

49 Viz např. www.iea-irc.org/fileadmin/IRC_2010_papers/TIMSS/Strakova.pdf.

50 Tato praxe je například zakázána ve většině USA, kde školy mohou jako kritéria přijetí používat často pouze vzdálenost bydliště od školy, postižení dítěte (zvýhodněné přijetí), či přítomnost sourozence ve škole (taktéž zvýhodnění).

51 Existuje řada studií dokladující odlišné tempo duševního vývoje chlapců a dívek, větší rozptyl dispozic chlapců než dívek, jiné dispozice memorovat fakta a implikace způsobené sortováním žáků na základě nevhodně konstruovaných testů zaměřených na ověřování memorovaných faktů. VZ ČŠI konstatuje problémy s identifikací žáků se sociálním znevýhodněním a se stanovením účinné péče a prevence jejich školní neúspěšnosti. Ve školách chybějí informace, metodická podpora a řada pedagogických pracovníků není na integraci žáků se SVP dostatečně připravena. ČŠI upozorňuje na nízký podíl využívání individuálních vzdělávacích plánů a využívání asistenční péče a na nedostatek informací o sociálním zázemí dětí.

- 57) Silně diverzifikovaný systém středního vzdělání nedokáže vyrovnávat počáteční rozdíly ve studijních dispozicích žáků a jejich vzdělanostními aspiracemi odvíjejícími se od jejich sociálně ekonomického zázemí. Diverzifikace tyto rozdíly naopak posiluje. To zřejmě přispívá k růstu rozdílů ve výsledcích vzdělání mezi školami (PISA) a přispívá k růstu socio-ekonomických nerovností ve společnosti, což v konečném důsledku představuje i budoucí ekonomické neefektivnosti a fiskální zátěž veřejných rozpočtů.⁵² Vzdělávací systém nenapomáhá snižovat ani regionální sociálně-ekonomické rozdíly.⁵³
- 58) Nedostatečná pozornost je věnována vzdělávání žáků ze znevýhodněného socio-ekonomicko-kulturního prostředí včetně romských dětí a dětí bez rodiče či rodičů. Není stále vyřešen problém umístování zdravých dětí do speciálních škol.⁵⁴
- 59) Nevyužitá kapacita SŠ po vlnách demografického poklesu představuje nežádoucí a neefektivní fragmentaci. To kontrastuje s nedostatečnými kapacitami předškolní výchovy.
- 60) Současný systém financování založený na prostředcích z mnoha různých zdrojů je nepřehledný, v regionálním školství neumožňuje účinné systémové zásahy a efektivní řízení.⁵⁵

System regionálního školství – opatření

- 61) Usilovat o delší společné vzdělávání žáků cestou (i) zrušení zvláštních – speciálních škol ve stávající podobě, (ii) zvýšením atraktivnosti a kvality druhých stupňů ZŠ, (iii) stimulací slučování do polyfunkčních středních odborných škol. Případnou redukci počtu žáků víceletých gymnázií, na což ve společnosti panují polarizované názory, nerealizovat plošně a dělat ji pouze v ad hoc případech na základě věcných důvodů založených na analýzách místní situace a nikoliv na základě dojmů pod tlakem místních parciálních zájmů. Pozornost zaměřit na identifikaci příčin často nízké kvality druhého stupně základních škol.⁵⁶
- 62) Reagovat pružně na demografický pokles a optimalizovat síť škol integrací odborných škol různého zaměření a jejich předmětů do škol s širším odborným kurikulárním záběrem, který studentům umožní vyšší míru flexibility v jejich odbornosti tam, kde specializace studentů nastává až v pozdních ročnících na základě „ochutnávky“ předmětů či kariérního poradenství.

52 http://www.eenee.de/portal/page/portal/EENEEContent/_IMPORT_TELECENTRUM/DOCS/SWP%20EENEE-Part%20060426.pdf.

53 Velkou roli také zřejmě hrají meziregionální rozdíly v podpoře vzdělávání a řízení. Zatímco výsledky žáků víceletých gymnázií se statisticky významně zlepšují a výsledky žáků výběrových tříd základních škol zůstávají beze změn, výsledky žáků běžných základních škol a nematuritních odborných oborů se statisticky významně zhoršují. Přetrvává vysoká závislost výsledků vzdělávání na rodinném zázemí (v rámci OECD). Existují velké rozdíly mezi skupinami dětí s rozdílným socio-ekonomickým zázemím a znevýhodněním. Řešení důsledků v pozdějším věku bude přitom pro stát mnohem nákladnější, často bude možno řešit pouze příznaky problémů a některé důsledky již nepůjde napravit vůbec.

54 Viz tematická zpráva ČŠI o speciálních školách.

55 Viz také nález VZ ČŠI 2009/2010 (str. 61).

56 Místní a dokonce regionální podmínky jsou v tomto ohledu velice odlišné a nelze uplatňovat paušální doporučení. O rozdílné (ne)úspěšnosti studia absolventů gymnázií vs. SOŠ na VŠ máme dnes minimum informací a je proto žádoucí toto podrobně analyzovat.

- 63) Používat princip *no child left behind* nejen pro děti, ale i školy a učitele. Za špatné výsledky v prvním sledu netrestat (zřizovatele školy, ředitele, učitele, žáky), ale primárně identifikovat příčiny (pro školy povinná činnost) a volit vhodné nástroje vedoucí k nápravě.
- 64) Jasněji stanovit zodpovědnosti za ověřování a dosahování kvality výsledků vzdělávání (mezi učitele, ředitele, zřizovatele a MŠMT). Propojit rozhodovací pravomoci (obecních a krajských zřizovatelů škol a státu) s odpovědností za případná selhání a dostatečným vnímáním dlouhodobých přínosů vzdělávání pro společnost a pro jednotlivce. Omezit pravomoci tam, kde existuje přirozený sklon preferovat parciální, krátkodobé a příliš lokální ekonomické zájmy.⁵⁷
- 65) Finančně i koordinčně podpořit identifikaci a sdílení dobré praxe mezi školami (pomoc lepším horším a těm čelícím interním a externím obtížím) a to jak na úrovni ředitelů, tak učitelů. ČŠI může pomoci v identifikaci a sdílení informací o příkladech dobrých praxí. Nejlepší praxe a nápady lze podpořit i mediálně, což by mohlo zvýšit zájem o problematiku vzdělávání a motivovat zapojení učitelů.⁵⁸
- 66) Regionální odlišnosti v míře podpory a ve výsledcích vzdělávání je třeba začít pečlivě monitorovat a používat kompenzační mechanismy (dodatečné prostředky v případech zvýšených vzdělávacích nároků) nebo vhodně zvolené nástroje pozitivní intervence (nástroje partnerství). V případě manažerského selhání realizovat změny ve vedení školy nebo omezovat rozhodovací pravomoci obecních či krajských zřizovatelů.
- 67) Na úrovni základního školství a OVP zlepšit kvantitu i kvalitu kariérového poradenství, (i) Odlišovat výchovné a kariérové poradenství, (ii) Zaměřit se na vzdělávání kariérových poradců a jeho větší flexibilitu a zároveň zlepšit přístup ke kvalitnímu dalšímu vzdělávání pro stávající pracovníky, (iii) Diverzifikovat formy poskytování kariérového poradenství, (iv) Snaha by měla směřovat v budoucnosti k tomu, aby podobné reformy byly zavedeny i v kariérovém poradenství pro žáky ve vyšším sekundárním OVP.

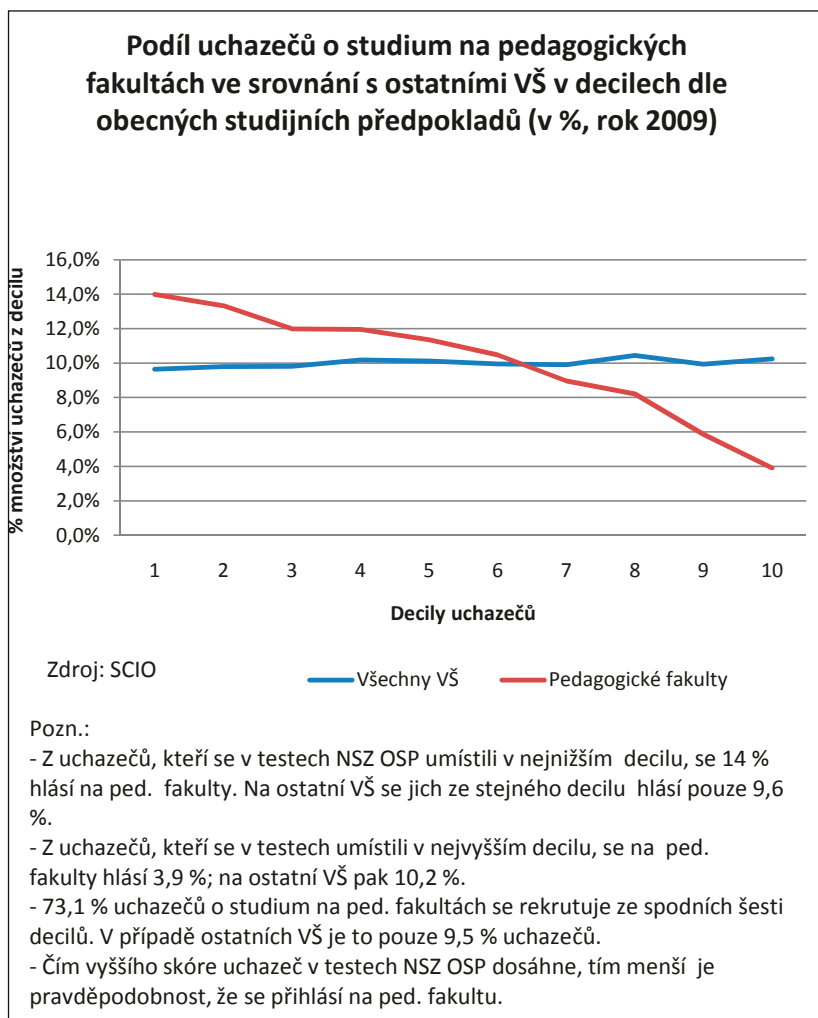
57 To zřejmě bude vyžadovat změny zákonů. Např. místní podnikatelské a obzvláště průmyslové lobby nejsou schopny postihnout dlouhodobé priority a mají sklon vzdělávací systém tlačit do uspokojování aktuálních, úzce zaměřených čistě ekonomických a okamžitě aplikovatelných dovedností. Existuje však poměrně velká nejistota, zda poptávka po dané profesi v daném místě bude i v dlouhodobém časovém horizontu (např. uzavírání skláren v důsledku neschopnosti nákladově konkurovat). Tato rizika do svého rozhodování a požadavků však zaměstnavatelé nezahrnují a související případné náklady/ztráty následně nese jednotlivec a stát (daňový poplatník). Hrozí začarovaný kruh stagnace: v regionu je dominantní automobilový průmysl → vzděláváme automobilové techniky → budeme mít dominantní automobilový průmysl → nikdo jiný sem nebude investovat.

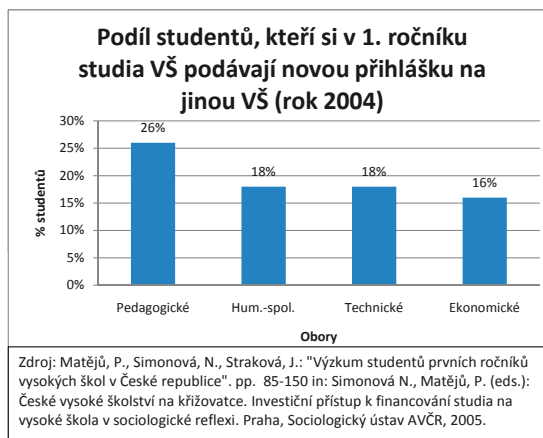
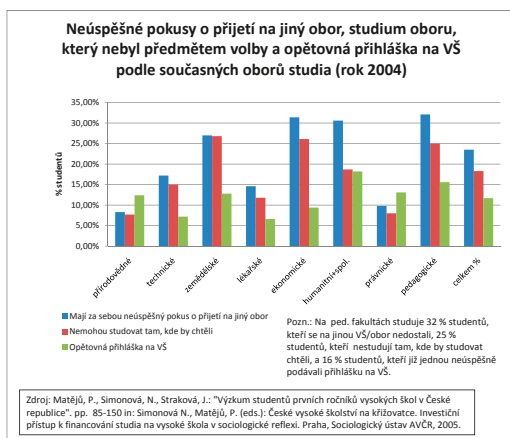
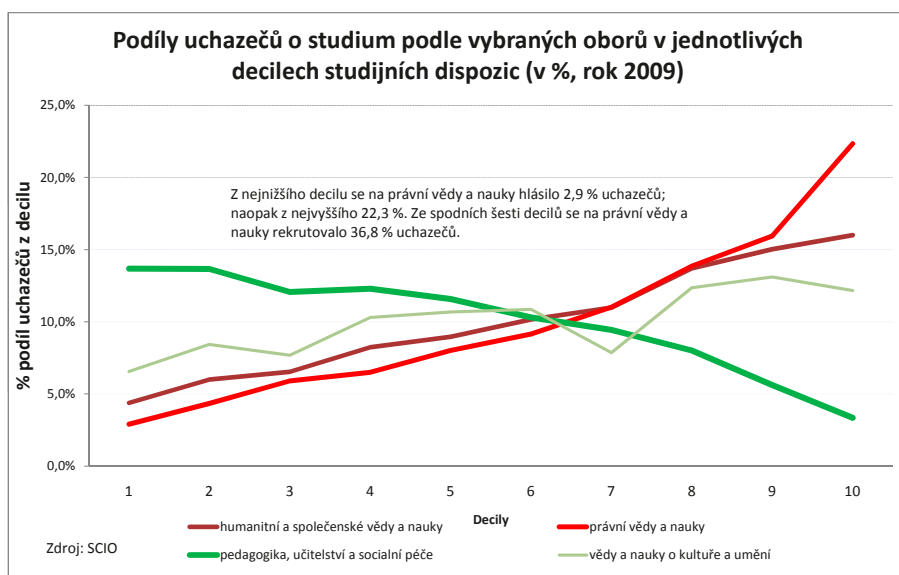
58 Příprava dobré praxe ke sdílení školou či učitelem však vyžaduje pokrytí dodatečných nákladů. Vytvoření webového portálu pro sdílení nápadů. Dále např. tištěná sbírka *best practice* rozesílaná po cca. 1–2 letech fungování; výdaje na školení inspektorů/vyšší požadavky na kvalitu inspektorů. Dobrá praxe však musí být pro uživatele kvalitně odlišena od záplavy běžné praxe.

Učitelé, ředitelé a zřizovatelé v regionálním školství – situace

68) Zrušení jednotných osnov, učebnic, metodických pomůcek a zobecněné zakotvení rámců vzdělávání u mnoha učitelů i ředitelů během posledních let zkomplikovalo orientaci v tom, co je cílem vzdělávání a co jsou jeho očekávané výsledky. Mnoho učitelů, a těch nových především, se bez adekvátního profesního vedení ocitá bezradných. Hrozí, že RVP bez doprovodných kroků (standarty, jejich monitoring, včasná identifikace problémů, cílená a vhodně volená opatření, koučing) ještě zvýší již tak fragmentovanou a slabě definovanou zodpovědnost za kvalitu výsledků vzdělávání a dále zvýší nejistotu většiny učitelů, co se od nich očekává a co je jejich úkolem.

69) Mezi problémy regionálního školství patří relativně vysoký věk učitelů a relativně nízké mzdy pedagogů vůči srovnatelně vzdělaným skupinám pracovní síly. S tím souvisí nízká atraktivita učitelské profese a související nedostatečná kvalita řady učitelů a malý podíl mužů v učitelské profesi. Dnešní středoškoláci si ve většině případů nevybírají pedagogické školy jako svou prioritu, ale jako poslední řešení. Dnes jako před dvaceti lety se na pedagogické fakulty zapisují spíše studenti s horšími studijními předpoklady. Zatímco koncem 80. let ze středních škol šla na VŠ pouze intelektuální elita, cca 13 % populačního ročníku, dnes je to více než 50 %. Většina studentů pedagogických oborů se tak dnes rekrutuje z průměrně nadané části populačního ročníku.

70) Výuka pedagogů v ČR se často příliš soustředí na vysoce teoretické a izolované znalosti a často chybí důraz na pěstování praktických pedagogických dovedností. Povinná přínosná pedagogická praxe představuje v ČR většinou pouze několik týdnů, zatímco v zahraničí se často jedná o řadu měsíců. Ve světě existuje dlouhá řada výzkumných studií⁵⁹ dokladujících zásadní význam kvality učitele pro kvalitu vzdělávání. Stejně tak ale tyto studie odhalují, že kvality učitele jsou jen málo korelovány s formálními znaky dosaženého vzdělání. Kvalitního učitele totiž dělá řada jiných osobnostních charakteristik než je certifikovaná úroveň dosaženého vzdělání. V samotné ČR byla dosud výzkumu v této oblasti věnována naprosto nedostatečná pozornost. Žádné věrohodné doklady o dopadu formálních vzdělávacích a neformálních charakteristik učitelů na kvalitu výsledků vzdělávací činnosti v ČR tedy nejsou k dispozici.

71) Ředitelé škol jsou příliš zatížení administrativně vykazovací agendou a nezbývá jim dostatek času na personální řízení odborné práce učitelského kolektivu.⁶⁰

59 Viz například Quality of teachers, S.G. Rivkin, E. A. Hanushek Handbook of the Economics of Education, Volume 2, Kapitola 321, stránky 1060–1063, Tabulka 1: Metapřehled empirických odhadů, <http://edpro.stanford.edu/hanushek/admin/pages/files/uploads/HESEDU2018.pdf>

60 Dokládají údaje z terénního šetření McKinsey 2010.

72) V základním a ve středním školství jsou zavedeny funkční a spíše formální procesy profesního rozvoje učitelů a ředitelů. Například VZ ČŠI 2009/2010 poukazuje, že učitelé často ani nevědí, co je to čtenářská gramotnost a jak se učí.

73) Rozvázání poměru s těmi řediteli, jejichž neschopnost výrazně přispívá k špatným výsledkům vzdělávací činnosti školy, je dnes velice obtížná nejen proto, že výsledky vzdělávání nejsou monitorovány a chybí diagnostika.

74) Schází větší zapojení sociálních partnerů v oblasti odborného vzdělávání a přípravy studentů, kupříkladu schází větší zapojení firem do odborné přípravy. Je pravda, že tento problém neplatí paušálně. Dobrý kontakt je v oborech služeb – gastro, obchod, osobní služby. Podstatně menší v technických oborech, ale opět s výjimkami, např. školy vyučující obor automechanik. Horší je to s odborným výcvikem v reálném pracovním prostředí, ale i tam platí uvedené odstupování.

Učitelé, ředitelé a zřizovatelé v regionálním školství – opatření

75) Předefinovat úlohu učitelů z „předávačů vědomostí“ na „pomocníky na cestě ke vzdělávání“ a více zdůrazňovat výchovnou úlohu školy. Srozumitelně popsat kvalitní učitelkou práci (standarty), což by sloužilo učitelům jako vodítko při sebezlepšování a nově definovalo jejich úkoly a požadované kompetence. Zavést funkční systém profesního růstu a průběžného vyhodnocování minimalizující formalismus. Reálná změna v této oblasti vyžaduje nejen změnu společenského pohledu na roli učitele, ale i souhru řady zde uvedených opatření: nastavení standardů výsledků, standardů práce učitele a monitoringu výsledků, zkvalitnění přípravy učitelů a jejich profesního růstu, změny zaměřené na růst atraktivnosti učitelé profese a na změnu role ředitelů.

76) Vyšší nároky na práci učitelů a zvyšování jejich zodpovědnosti za výsledky musí doprovázet růst reálných mezd tak, aby se učitelství stalo konkurenceschopnou profesí na trhu práce v daném vzdělanostním segmentu. Zvýšit atraktivitu pedagogické profese je potřeba nejen platově, ale i profesní perspektivou pedagogických a akademických pracovníků a atmosférou ve školách. To opět souvisí s nutností zvýšení kvality řízení škol. Práce učitele může být v dobrém prostředí intelektuálně velmi náročná, může přinášet velké osobní uspokojení a měla by poskytovat velký prostor pro samostatnost, kreativitu, uplatnění zkušeností a nutnost reagovat na místní podmínky.

77) Kvalita učitele je zcela zásadní pro kvalitu výsledků vzdělávání. Existuje však řada důvodů k vážným pochybám, zda formální zákonný požadavek na získání MA diplomu u učitelů v ČR představuje funkční opatření k zajištění kvality učitelů. Spolu se změnou kurikulárního zaměření a zvýšením kvality pedagogického vzdělávání především v úrovni BC a spolu s výrazným posílením praktické přípravy učitelů posilující praktickou profesionalitu učitelů, je možno vážně uvažovat o snížení formálního nároku na vzdělání učitele regionálního školství z úrovně MA na BC, aniž by to mělo negativní dopady na kvalitu výuky a výsledků.

78) Empirickému výzkumu kvality učitele a výuky obecně je třeba začít věnovat velkou pozornost jak na VŠ tak na úrovni národních projektů základního a aplikovaného výzkumu.

79) Zevrubně definovat standardy učitelské kvalifikace a umožnit učit všem, kteří těchto standardů dosáhnou. Usnadnit vstup do učitelské profese lidem se vzděláním a praxí v jiných profesích. Zavést proto pedagogické kurzy jako nastavbu nad jakékoliv nepedagogické BC či MA studium.⁶¹

80) V rámci nástrojů řízení soustavy VVŠ a omezení daných autonomií VVŠ snížit nábor pedagogických fakult neúměrný budoucí poptávce po učitelích, zvýšit tím výběrovost a posílit zacílenost na zájemce s reálným zájmem o pedagogickou profesi a s dispozicemi pro ni. Toto podpořit zavedením školného (doprovázené možností půjčky) s výraznou či absolutní úlevou splácení v případě skutečného vykonávání pedagogické profese. Zájem o studium pedagogických fakult z řad studijně lépe disponovaných zájemců může také napomoci restrukturalizaci a zkvalitnění studia.

81) Poskytovat ředitelům/učitelům podporu ve formě diferencovaných učebních materiálů, poradenských služeb, diagnostických úloh, asistentů na pomoc v práci s žáky, kteří potřebují specifickou péči. Nástroje stimulace, podpory a usměrňování v oblasti výuky (formy a obsahu) nesmí jít mimo roli ředitele, ale musí ho využívat nebo přinejmenším respektovat. Opatření a sledování cílů tedy musí být primárně výsledkem rozhodování ředitelů, kteří k tomu musí mít vytvořeny adekvátní podmínky, nástroje, schopnosti a vnější motivaci.

82) Výrazným způsobem omezit administrativní zátěž škol a jejich managementu a uvolnit tak prostor pro výraznější roli managementu v oblasti pedagogického vedení, dohledu a koordinace (koučing: motivace učitelů, podpora dobrých přístupů, podpora aktivit mimo vyučování, vytváření atmosféry týmové spolupráce a sounáležitosti – atmosféra školy, apod.).⁶²

83) Využívat rozvoje IT k novým možnostem vzdělávání (např. multimediální výukové programy), ale mít na paměti, že klíčovým faktorem ve výuce je a vždy bude kvalita osobnosti, vzdělání a dovedností učitele.

84) Poskytovat regionální a obecní školské administrativě výraznější finanční a metodickou podporu zaměřenou na řízení vzdělávací soustavy i jednotlivých škol.

85) Zavést časově omezenou funkci ředitelů škol.

61 Za pozornost stojí britský *Teach First* umožňuje učit talentovaným studentům už po několikátýdenním pedagogickém tréninku, běžný PGCE nastavbový pedagogický program také trvá pouze rok.

62 Příkladem opatření ke snížení administrativní zátěže by bylo například vytvoření clearingového centra přihlášek na střední školy podle osvědčených zahraničních modelů. Systém by školám ponechal autonomii při stanovení přijímacích kritérií včetně vlastních přijímacích testů, ale optimalizačním mechanismem (např. Top Trading Cycles nebo Gale-Shapley mechanismy) by nejen usnadnil práci školám i prioritizaci uchazečům, ale poskytl by také nezkrácené informace o poptávce a nabídce. Haluk Ergin, Tayfun Sönmez, Games of School Choice under the Boston Mechanism, http://escholarship.bc.edu/econ_papers/73/.

Kvalita terciárního vzdělávání – situace

- 1) Výsledky českých vysokých škol v mezinárodních žebříčkách jsou velice neuspokojivé. V konfrontaci s touto realitou v diskusích často figuruje spíše snaha hledat ospravedlnění ve formě nedostatků mezinárodních žebříčků⁶³ či podfinancování.⁶⁴
- 2) Zodpovědnost vysokých škol za kvalitu vzdělávací a výzkumné činnosti je často spíše formálně-deklarativní než reálně podepřená motivacemi a vynucovaná institucionálním prostředím, dostatkem informací a konkurencí.
- 3) O poměrně nízké náročnosti studia na řadě vysokých škol svědčí zjištění, jak málo času studenti českých vysokých škol věnují studiu. Podle výzkumu Eurostudent z roku 2009 studenti v prezenčním studiu věnují v průběhu semestru přednáškám a vlastnímu studiu pouze 4,5 hodiny denně.
- 4) Styl a obsah výuky společenskovedních a humanitních oborů neodpovídá měnícím se požadavkům společnosti – encyklopedická fakta jsou stále považována za důležitější než schopnosti kritického, analytického a kreativního myšlení, vyjadřovací a prezentační dovednosti. Jde o podobný problém, s jakým se setkáváme na nižších úrovních školství.
- 5) Vyššímu zájmu o matematické, technické a přírodovědné obory brání řada faktorů: relativně vysoká náročnost těchto oborů oproti alternativám; neadekvátní rozložení obsahu a náročnosti kurikula mezi BC a nMA úrovní; klesající dispozice absolventů středních škol ke studiu těchto oborů; vysoká a dále rostoucí averze k předmětům jako matematika, fyzika, chemie vznikající již na základních školách; nedostatky kariérního poradenství na základních a středních školách. Nejdísnovanější uchazeči navíc většinou preferují jiné než technické a přírodovědné obory.
- 6) Přetrvává titulománie podporovaná nízkým počtem profesně orientovaných BC programů, neúměrně vysokým počtem vzdělávaných v MA programech a nepřiměřeně vysokými formálními požadavky na dosažené vzdělání státní správou a řadou profesních sdružení s výsadním postavením. Vysoké školy jsou tak často spíše generátorem osvědčení a méně ručitelem za kvalitu vzdělání.
- 7) Ve společnosti přetrvává zděděné a chybné přesvědčení, že rozlišovat mezi diplomy různých vzdělávacích institucí není třeba. Tuto situaci posiluje nedostatek srovnatelných a snadno dostupných věrohodných informací (ukazatele kvality výsledků vzdělávací

63 Mezinárodní žebříčky často dávají vysokou váhu vědeckým výsledkům (Nobelovy ceny, citace, články, atd.), které lze měřit snadněji než kvalitu vzdělávací činnosti VŠ. Jsou však důvody se domnívat, že vzdělávací činnost českých VŠ je kvalitnější, než naznačují jejich slabé vědecké výsledky? Některé žebříčky jsou také založeny na šetření renomé a názorů akademické obce a zaměstnavatelů nebo podle podílu zahraničních studentů a akademiků.

64 Termín podfinancování lze ekonomickým pohledem chápat jako společensky sub-optimální objem finančních prostředků směřovaných do daného segmentu školství. Alternativně jej lze vnímat v situaci omezeného rozpočtu, kdy by byla společensky přínosná realokace prostředků z dalších veřejně financovaných služeb směrem do školství.

a výzkumně vývojové činnosti) o VŠ a také problematická praxe státní správy (největšího zaměstnavatele v ČR), jejíž systém platů a pozic slepě rozlišuje tituly a nikoliv kvalitu vzdělání.

8) Neexistuje celorepublikový monitoring a z jeho dat plynoucí informační systém, který by informoval uchazeče o studium, jejich rodiče, zaměstnavatele, širokou veřejnost a řídicí subjekty o kvalitách a charakteristikách VŠ a jejich vzdělávacích programů a o úspěšnosti jejich absolventů. Tuto službu nedostatečně a nekvalitně suplují novináři (viz. žebříčky HN a LN), kteří mají problém se dobrat potřebných ukazatelů.

9) Čeští studenti vysokých škol ve srovnání se studenty z jiných zemí málo využívají možností studovat v zahraničí a školy samotné nejsou příliš ochotné studium v zahraničí uznávat.⁶⁵

10) Otevírání terciárního vzdělávání v posledních deseti letech bylo v řadě ohledů problematické. Až donedávna absentovalo usměrňování počtu financovaných studií dle úrovně vzdělání (BC, MA, nMA, Ph.D.). V předpisu financování vzdělávací činnosti VŠ donedávna absentovaly ukazatele kvality a dispozic ke kvalitnímu vzdělávání a to především v úrovni MA a Ph.D. programů, kde musí být zajištěna symbióza výuky s kvalitním výzkumem. Věrohodných indikátorů kvality vzdělávací, výzkumné a vývojové činnosti se stále nedostává, což velice limituje efektivní usměrňování systému z pozice státu a posilování excelence.

11) Absentuje artikulovaná poptávka vzdělanostních požadavků na náročné odborné a řídicí pozice ve veřejné správě (terciární vzdělávání), přestože se ve státní správě odborníci nedostávají, což má mimo jiné negativní dopad na implementaci opatření a reform.

Kvalita terciárního vzdělávání – opatření

12) Nastavit konkurenční prostředí, ve kterém se může sektor terciárního vzdělávání stát mnohem významnějším motorem – odvětvím národního hospodářství a exportérem vzdělávacích služeb a katalyzátorem společenského a kulturního rozvoje.

13) Akreditační proces odlehčit od ověřování formálních předpokladů k činnosti a více pozornosti soustředit na rozbor výsledků, a to v širších oblastech vzdělávání (ne jako dnes akreditovat stovky programů). Akreditace se přitom nesmí stát překážkou vstupu konkurenční vzdělávací nabídky do systému.⁶⁶

14) Skrze web zprostředkovat dostatek snadno dostupných, srovnatelných, věrohodných a bohatých ukazatelů o vzdělávací nabídce, procesu vzdělávání a kvalitě výsledků vzdělávací a výzkumně vývojové činnosti VŠ až do úrovně vzdělávacích programů. Nemá jít o žebříčky

65 Podle výzkumu Eurostudent z podzimu roku 2009 pouze 7 % studentů bakalářských nebo magisterských programů uvádí, že absolvovalo část studia v zahraničí, přičemž 70 % studentů o tom ani neuvažuje). Za nejčastější překážky uvádí nedostatečné znalosti cizího jazyka (pouze 33 % studentů uvádí, že umí velmi dobře anglicky) a finanční překážky (i zde je vidět, jak nedostatečný je systém finanční pomoci).

66 Hodnocení musí být vícekritériální, zajištěno více nezávislými subjekty; akreditace by se měla zaměřovat na splnění základních standardů týkající se především absolventů.

škol a programů, ale každý uživatel musí mít možnost si sestavit vlastní žebříček podle jím preferovaných ukazatelů a kritérií. Posílit tak autoregulační roli informované volby uchazečů.

15) Zájem o studium matematických, technických a přírodovědných oborů udržovat kombinací komplementárních opatření: (i) důrazem na efektivnější rozložení obsahu a náročnosti studia mezi BC a nMA programy; (ii) posilováním přirozených zájmu a dispozic absolventů základních a středních škol ke studiu těchto oborů (např. zvyšování matematické gramotnosti) a oslabováním příliš rozšířené averze k předmětům přírodních a technických věd již na základních školách (viz. metody výuky); (iv) zkvalitněním kariérního poradenství. Případného zvýšení zájmu o tyto obory tedy zdaleka nelze dosáhnout dnes populární marketingovou propagací, zavedením státní maturity z matematiky nebo omezováním možnosti studia v alternativních oborech.

16) Systematicky podporovat špičkové terciární vzdělávání expertů v ČR i v zahraničí pro náročné a významné pozice ve státní správě a zavést systém umožňující jejich rychlou a úspěšnou kariérní integraci ve státní správě.

17) Vytvořit program finanční podpory studia nejnadanějších absolventů středních škol a BC programů na špičkových vzdělávacích programech světových univerzit s motivací k návratu do ČR a práci ve státní správě nebo akademickém sektoru.

Věda a výzkum – situace

18) Výsledky českých VŠ v oblasti VaV jako celek nejsou v mezinárodním srovnání uspokojivé. Kvalita výzkumu ve společenskovědní oblasti v mezinárodním srovnání zůstává zdaleka nejhorší ze všech oborových skupin. Jde mimo jiné o přetrvávající důsledek ideologicky motivovaných intelektuálních čistek totalitních režimů během poloviny minulého století.

19) Systém hodnocení výsledků VaV řídicím a řízeným subjektům neposkytuje potřebné informace o oborové a institucionální excelenci ve VaV ve vztahu ke světovým standardům a nevytváří žádoucí motivace, což brání efektivní alokaci finanční podpory VaV a zdravé konkurenci nejen v sektoru VŠ. Nedávno zavedená metodika hodnocení výsledků VaV a na ní navázané institucionální financování VaV má v řadě oborů a ve společenskovědních především, negativní dopady na motivace k dosahování excelence. Absence kvalitního hodnocení výsledků VaV svazuje ruce státu při usměrňování vzdělávací činnosti VŠ.⁶⁷ Přetrvává velký nesoulad mezi úrovní VaV a rozsahem vzdělávání doktorandů na jednotlivých školách a jejich součástech.

20) Institucionální zapojení vysokých škol do spolupráce se soukromým sektorem v oblasti aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací zůstává slabé. Vliv má řada faktorů:

67 Příliš vysoká a paušální rozptýlenost veřejné finanční institucionální podpory VaV mezi velký počet VŠ nedostatečně reflektující reálný rozsah kvalitního výzkumu na VŠ; přetrvávají institucionální a motivační bariéry mezi výukou na VŠ a výzkumem na AV ČR. Alokace veřejné podpory na pracoviště, kde jsou podmínky pro kvalitní vzdělávání v úrovni MA a Ph.D. – kde je nezbytné prolínání s kvalitním výzkumem. Analýza VaV 2010 uvádí řadu indikátorů výsledků základního a aplikovaného výzkumu a vývoje.

nedostatečná vnitřní a vnější motivace VŠ daná mimo jiné daňovým zvýhodněním spolupráce na personální bázi, nedostatečná kvalita a relevance výzkumu na VŠ, nedostatečná poptávka soukromého sektoru s ohledem na dominanci vývojově méně náročné výroby v ČR.⁶⁸

21) Čeští absolventi špičkových akademických programů v zahraničí hledají obtížně motivaci k návratu do akademického sektoru v ČR. Zdaleka nejde jen o nekonkurenční platové podmínky (bez využití OP), ale i o slabý akcent na mezinárodní standardy kvality výzkumu, o malou internacionálnost (uzavřenost) české akademické komunity, složitosti akademického kariérního postupu.

22) Vynořuje se velký problém nově vznikajících infrastruktur VaV financovaných z OP spolufinancovaných EU. Budoucí finanční udržitelnost těchto infrastruktur si bez výrazného napojení na soukromé financování (málo pravděpodobné) nebo výrazného nárůstu veřejných výdajů na celý systém VaV (málo pravděpodobné) vyžádá výraznou redukci výdajů na provoz zavedených infrastruktury VaV. Hrozí tak neefektivnosti, tlak na nesystémové řízení a skryté institucionální financování a obtížná předvídatelnost situace jednotlivých výzkumných organizací včetně VŠ. Samotný vznik tohoto problému dokladuje zásadní institucionální nedostatky v celém systému řízení VaV.

Věda a výzkum – opatření

23) Co se týká počtu studentů na jednotlivých VVŠ, je třeba začít usměrňovat podíly financovaných studentů v programech nMA, MA a Ph.D. tak, aby byla zajištěna silná provázanost s rozsahem a kvalitou výsledků škol/fakult ve VaV.

24) Usměrnování pomocí finančních nástrojů představuje vhodnější volnější způsob nepřímého řízení než je stanovování směrných čísel studentů podle oborů. V nedávných letech se usměrňoval pouze celkový počet financovaných studentů na VŠ a to poměrně nedokonale. U Ph.D. studentů se dokonce počet neusměrňoval. Výsledky škol/fakult ve VaV se braly v úvahu minimálně a to jen pokud jde o akreditaci, nikoliv v případě počtu financovaných studentů. Je nutno posílit motivace škol a studentů k včasnému dokončování studia.

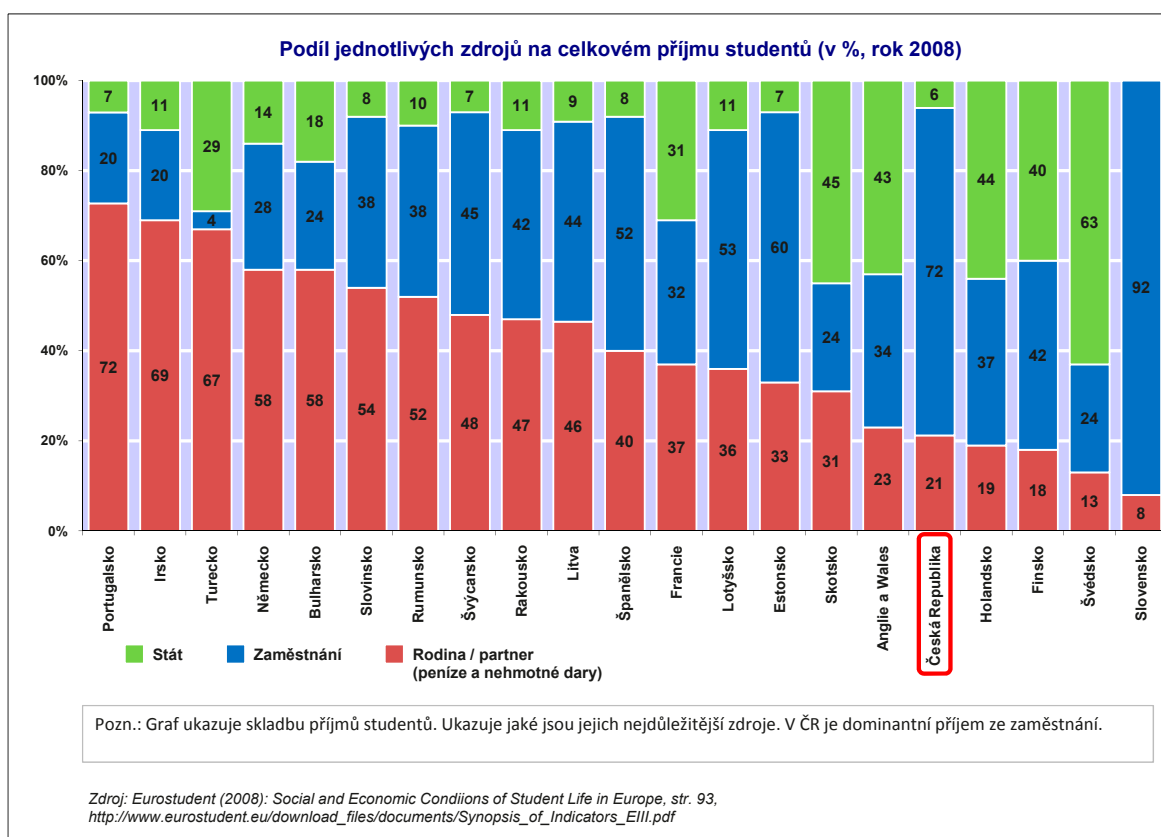
Přístup k vysokoškolskému vzdělání – situace

25) Při přechodu na vysoké školy hrají v ČR více než jinde stále příliš vysokou roli jiné faktory než dispozice ke vzdělání. Velkou roli hrají socio-ekonomické zázemí, formování vzdělanostních ambicí již na základní a střední škole, předsudky mnohdy podporované učiteli

68 Struktura české ekonomiky je částečně důsledkem investičních pobídek do lokalizovaných činnosti souvisejících s výrobou, montáží, případně obchodem nebo servisem. Zahraniční společnosti však mají svůj výzkum mimo ČR a nejsou většinou motivovány u nás podporovat inovační potenciál. Ve formulování sektorových požadavků na lidské zdroje logicky netlačí na rozvoj terciárního nebo dokonce postgraduálního vzdělávání. Většinou navrhnou to, co je v dané chvíli ideální pro ně, což se bude těžko krýt s dlouhodobými rozvojovými prioritami ČR. Názor zaměstnavatelů musí být brán v potaz, ale nemůže mít rozhodující slovo při formulování priorit rozvoje lidských zdrojů a oblastí VaV.

i rodiči.⁶⁹ Nerovný přístup k terciárnímu vzdělání představuje neefektivnosti ve využití lidského kapitálu země.

26) Student vysoké školy je stále legislativou chápán jako „závislé dítě“ na rodičích, což má řadu negativních konsekvencí pro postavení studentů vysokých škol v systému sociální (finanční) podpory.⁷⁰ V ČR přetrvává velice omezený rozsah přímé nevrátne finanční pomoci studentům (studijní granty) a finanční pomoc je dominantně poskytována nepřímo skrze rodiče. Absentuje systém vratné finanční pomoci – dostupných bezrizikových studentských půjček.

27) Studenti soukromých vysokých škol platí přímé náklady studia plně ze svých zdrojů, zatímco za studenty veřejných vysokých škol⁷¹ platí většinu nákladů stát. Jde o jistou nespravedlnost vůči občanům jednoho státu, ke které v např. v regionálním školství v takové míře nedochází.

28) V poslední dekádě ČR vykazovala jedno z nejvyšších temp poklesu veřejných výdajů na studenta v terciárním vzdělání v rámci OECD. Obdobné poklesy se však odehrály ve většině zemí, když došlo k otevření terciárního vzdělávání a k větším poklesům tam, kde

69 Nové šetření uchazečů má proběhnout na jaře 2011.

70 Ačkoli dnes věk v době studia běžně překračuje hranici 26 let, tato věková hranice je stále v těchto systémech aplikována i na studenty vysokých škol. Přehled Eurydice toto ukazuje v mezinárodním srovnání.

71 Veřejná vysoká škola není škola státní, ale jde o specifickou soukromoprávní formu, kde o chodu školy rozhodují především členové jejich samosprávných orgánů, které tak svým specifickým způsobem mají práva vlastníka.

zároveň nedošlo k dostatečné diverzifikaci. Při současné výši celkových výdajů na studenta nebude systém terciárního vzdělávání v dalších letech schopen dostát nárokům na kvalitu ani uspokojovat poptávku studia schopných zájemců.

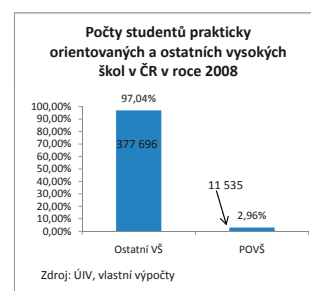
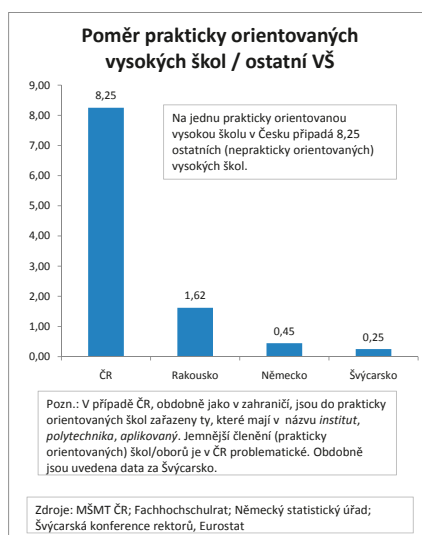
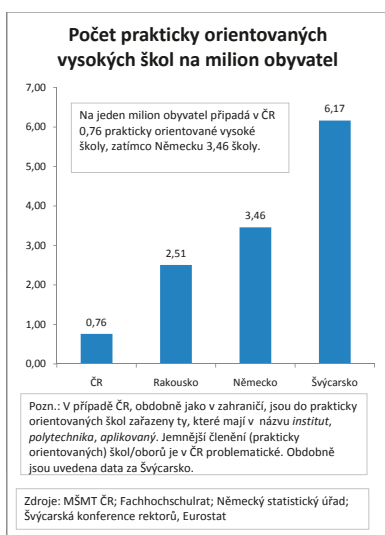
Přístup k vysokoškolskému vzdělání – opatření:

- 29) Odstranit z daňové a sociální legislativy vymezení studenta do 26 let jako na rodičích závislého dítěte a studentům umožnit více nezávislý statut. Usnadnit legislativní a daňové podmínky pro příležitostnou práci studentů.
- 30) Převést nepřímé formy finanční pomoci studentů (daňově a dávkově přes rodiče) na přímé formy pomoci jako jsou základní a doplňkové (ekonomickou situací podmíněné) studijní granty.
- 31) Zavést systém studentských půjček přiměřeně úročených a kontingenčně splácených.
- 32) Posoudit možnosti funkční a efektivní podpory dlouhodobého spoření rodičů na budoucí studium dětí.

Struktura terciárního vzdělávání – situace

33) Dynamice růstu počtu studentů vysokých škol i zvyšování podílu vstupujících do terciárního vzdělávání z příslušných věkových kohort neodpovídá míra reálně dosažené diverzifikace systému. Jako důsledek nedostatečné schopnosti systému terciárního vzdělávání reagovat na změny vnějších podmínek vznikly strukturální disproporce: rozdělení MA programů na BC a navazující MA bylo často formální bez adekvátní kurikulární změny; intelektuální a studijní zátěž je zpravidla největší v prvních ročnících studia a teprve s postupem studia klesá, přičemž by to mělo být naopak a zátěž by měla vrcholit v úrovních MA a PhD. Podíl studentů pokračujících v MA studiu je tak výrazně vyšší než je ve světě běžné a než je efektivní z pohledu financování. Formálně oddělené BC programy často nenabízí kompetence použitelné na trhu práce a činí tak navazující MA studium nezbytným. Dokládá to i většinově skeptický názor zaměstnavatelů na zaměstnatelnost absolventů BC programů.

34) Většina vysokých škol se snaží udržovat statut „univerzity“, byť na to řada z nich nemá dispozici. Stát tento stav dlouhodobě podporoval absencí usměrňování počtu financovaných MA a PhD studentů a prostředků na VaV. Přitom například všechny švýcarské, německé a rakouské Fachhochschulen (+ anglofonní Universities of Applied Sciences and Arts) jsou prakticky orientované VŠ. Stále tak chybí široký segment profesně orientovaného terciárního vzdělávání.

35) Nedostatečná diverzifikace a paušálně alokovaná finanční veřejná podpora omezuje rozvoje kvalitnějších segmentů terciárního vzdělání.

Struktura terciárního vzdělávání – opatření

36) Zastavit další otevírání terciárního školství (měřeno jako proporce 30-34 letých s terciárním vzděláním). Postupně snižovat podíl studentů MA programů. Pozornost soustředit na usměrňování vedoucí k diverzifikaci vzdělávací nabídky jak po stránce kurikulární, tak po stránce úrovně a formy vzdělávání s ohledem na rostoucí potřebu doplňování vzdělání během pracovní kariéry. Pozornost je třeba soustředit na posilování kvality vzdělávání.

37) Klíčové pro formování oborové struktury musí být rozhodování dobře informovaných uchazečů kvalitně připravených ke studiu ze ZŠ a SŠ. Počty státem financovaných studentů usměrňovat pouze ve zvláštních a věcně odůvodněných případech. Naopak striktně řídit celkový počet financovaných studentů v druzích studia (BC, nMA, MA, Ph.D.). V systému má hrát autoregulační roli i školné

Řízení terciárního vzdělávání – situace

38) Akreditace studijních programů VŠ příliš bazíruje na formálních charakteristikách. Nevyhovující postavení (zejména legislativní) VOŠ a neodpovídajícím způsobem strukturované akreditační procesy.

39) Za překážky rozvoje a diverzifikace systému terciárního vzdělávání jsou často označovány: (i) těžkopádnost centrální správy i jednotlivých institucí, což vede k pomalé reakci na potřeby vnější aktérů; (ii) nízká schopnost úspěšné realizace přijaté institucionální strategie; (iii) nízká adaptabilita na vnější změny; (iv) oddělení odpovědnosti a pravomoci mezi úrovněmi řízení (vztah fakult a vedení VŠ, akademické senáty a akademičtí funkcionáři); (v) nízká schopnost koncentrace zdrojů (finanční a lidské) na klíčové projekty VŠ.

- 40) Stávající zákonná úprava požaduje jednotnou úpravu interních systémů řízení velice rozdílným institucím a brání volbě efektivního způsobu interního řízení odpovídajícímu diverzifikovaným cílům vzdělávacích institucí.⁷²
- 41) V některých ohledech není dostatečně chráněna autonomie VVŠ. Stát například skrze MŠMT rozhoduje o investicích jednotlivých škol. Na straně druhé neexistují dostatečně funkční mechanismy k promítání celospolečenských zájmů do rozhodování o rozvoji vysoké školy.⁷³
- 42) Je zdokladována nedostatečná motivace, ochota a schopnost VVŠ ke spolupráci s potenciálními zaměstnavateli při formování profesně orientovaných vzdělávacích programů a ke spolupráci ve VaV.
- 43) Přetrvává nezdravě vysoká závislost VVŠ na veřejných prostředcích, se kterými jsou spojeny nejistoty dokonce i v krátkodobém časovém výhledu jednoho roku.

Řízení terciárního vzdělávání – opatření

- 44) Nahradit legislativu vnucující unifikovaná pravidla vnějšího i vnitřního systému řízení rozdílně orientovaných institucí terciárního vzdělávání a umožnit volbu modelu řízení podle poslání konkrétní instituce. V rámci VVŠ je žádoucí více propojit rozhodovací pravomoci se zodpovědností, posílit řídicí, kontrolní a hodnotící mechanismy včetně větší veřejné transparentnosti fungování a výsledků VVŠ.⁷⁴
- 45) Posílit věrohodnost středně až dlouhodobých rozpočtových výhledů státu a do pravidel veřejného financování VVŠ zabudovat prvky kontraktového financování.⁷⁵ Věrohodně ozřejmit reálnost nadějí, že v dalších letech může dojít k výraznému nárůstu veřejné finanční podpory terciárního vzdělávání.⁷⁶
- 46) Podpořit konkurenci vzdělávací nabídky alespoň částečným vyrovnáním dnes nerovných podmínek mezi VVŠ a SVŠ v nároku na státní finanční podporu.⁷⁷ Posílit

72 Mezinárodní přehled Eurydice ukazuje, že ČR patří mezi post-komunistické země, kde po pádu komunistického režimu došlo k přirozenému překmitu kyvadla k vysokým pravomocem samosprávních mechanismů (rozhodování většinovým hlasováním zastupitelsky volené reprezentace) bez adekvátní zodpovědnosti za důsledky rozhodnutí a k oslabení vazeb k okolní společnosti. Samosprávné orgány VVŠ rozhodující většinovým hlasováním mají v systému vnitřního řízení institucí velmi vysoké pravomoci, které často neladí s mírou jejich zodpovědnosti za důsledky. Obecně není nastaven dostatečný soulad mezi rozdělením zodpovědností a mírou pravomocí.

73 Ministerstvo, a tedy i jeho politické reprezentace, má dne poměrně velké ad-hoc pravomoci při alokaci investičních prostředků VŠ (cca až 10 % rozpočtu VŠ) a v ustavování dozorčích rad VŠ.

74 Sama škola si bude rozhodovat o svém vnitřním uspořádání (vždy z hlediska přijatých strategických cílů a na základě průkazných argumentů).

75 Kontraktové financování (stát vs. VVŠ) může mít několik forem. Jednotlivým leitmotivem je takový mechanismus, který školám usnadňuje předvídat příliv finančních prostředků od státu ve středně až dlouhodobém časovém horizontu (2–5 let) na základě školou dosahovaných výsledků. Schopnost škol předvídat budoucí finanční toky je důležitá pro jejich schopnost navrhovat a efektivně realizovat svůj rozvoj. Kontrakt musí najít optimum mezi rigiditou, zásluhovostí a pružností.

76 S ohledem na přísná fiskální omezení EU daná hranicemi deficitů, konkurence ze strany jiných kapitol veřejných rozpočtů jako zdravotnictví, sociální a penzijní systém.

77 <http://www.oecd.org/dataoecd/3/15/45139014.pdf>.

autonomii a konkurencii škol zrušením státně politického ad-hoc přidělování investičních prostředků jednotlivým VVŠ postupně převést tyto prostředky do normativního předpisu financování.

47) Posílit roli externích aktérů při určování dlouhodobého rozvoje jednotlivých VVŠ: zastoupení v akreditační komisi, správních radách škol, vědeckých radách – patří mezi ně lidé z výzkumných institucí a ze zahraničí, podnikatelé, regionální veřejné zprávy, úspěšní absolventi.

48) Umožnit výraznější příliv soukromých prostředků na VVŠ formou školného v rozsahu vymezeném stropy doprovázeného systémem vratné finanční pomoci studentům – univerzální studentské půjčky kontingenčně splácené (t.j. bezrizikové) a přiměřeně úročené (neúročené v jasně vymezených životních situacích) v systému se státní garancí. Systém vratné finanční pomoci studentům by měl optimálně kombinovat výhody státních a soukromých finančně administrativních infrastruktur.⁷⁸

49) Školné sice nebude spásnosné, ale bude mít v řadě ohledů pozitivní přínos: (i) racionalizace rozhodování uchazečů, studentů a škol; (ii) cenný informační signál o nerovnováhách mezi nabídkou a poptávkou a o rozdílech v kvalitě vzdělávací nabídky; (iii) autoregulační prvek v obtížně regulovatelném systému; (iv) zdroj dodatečných prostředků na rozvoj úspěšných a poptávaných škol a vzdělávacích programů; (v) nástroj umožňující výhodný export (prodej) vzdělávacích služeb zahraničním zájemcům o studium.

Celoživotní vzdělávání – opatření

- 1) Začít realizovat kroky již schválené strategie celoživotního vzdělávání.
- 2) Ve větší míře využívat zdroje ESF a vzdělávací kapacity uvolněné demografickým poklesem v regionálním školství.
- 3) Ve vzdělávací politice a kvalifikační politice meziresortně spolupracovat (především MPSV, MŠMT, MPO) a spolupráci zakotvit a odvíjet od společné vládní agendy na úrovni zodpovědných ministrů.
- 4) Podrobit dohledu neadekvátní vzlínání formálních požadavků na další vzdělávání v regulovaných profesích⁷⁹.
- 5) Vzhledem k tempu změn okolního světa, kterým se školství zatím jen obtížně dokáže přizpůsobovat, bude naprosto klíčové posilovat ČŽV učitelů. Musí se přitom ale bedlivě sledovat, zda ČŽV nedegeneruje do spíše formálního procesu účasti na časově a finančně náročných kurzech ČŽV nízké kvality.

⁷⁸ Téma studentských půjček bylo detailněji zpracováno v jiných materiálech NERVu.

⁷⁹ Například v oblasti zdravotníků, rehabilitačních pracovníků, terapeutů atd. dlouhodobě výrazně rostou licenční a atestační nároky (opakované), jejichž splnění vyžaduje od těchto osob (často s poměrně nízkými platy) velice vysoké soukromé výdaje za absolvování povinného penza školení a kurzů, které jsou však často velice nízké kvality nebo nejsou relevantní pro výkon dané profese.

Závěrečná zpráva podskupin Národní ekonomické rady vlády pro konkurenceschopnost a podporu podnikání

Kapitola 4: Trh práce a zboží – daňová struktura

Garant: Miroslav Zámečník

Spolupracující studenti IES FSV UK:

Kateřina Klubíčková

Hana Hejlová

Tomáš Vavrman

Petr Filipec

Koordinátor: Michal Mejstřík

Kontakt na zpracovatele kapitoly:

Miroslav Zámečník: miroslav.zamecnik@bostonventure-ce.com

Obsah kapitoly 4

4	Porovnání daňové struktury v zemích OECD a možné změny daňové struktury v ČR	165
4.1	Vývoj celkových daňových výnosů k HDP v čase (OECD Tax Tables, 2010)....	166
4.2	Podíl jednotlivých typů daní na celkových daňových výnosech v zemích OECD	167
4.3	Daňová struktura v ČR v mezinárodním srovnání.....	171
4.4	Daňový klín v ČR.....	171
4.5	Zdanění práce (průměrná efektivní sazba) v závislosti na příjmu a stavu	172
4.6	Shrnutí	173

4 Porovnání daňové struktury v zemích OECD a možné změny daňové struktury v ČR

V přehledu vycházíme především z publikací OECD¹ a mezinárodních statistik OECD Tax Database², z informací Eurostatu³, a z nové publikace Institute for Fiscal Studies, připravené pod vedením nositele Nobelovy ceny za ekonomii Sira Johna Mirrleese⁴. Přehled je doplněn přílohami včetně přehledu hlavních závěrů metastudií, jež se zabývaly daňovou strukturou z hlediska distorzních účinků a dopadu na ekonomický růst.

Není žádným tajemstvím, že struktura daní v České republice se v některých aspektech poměrně významně odlišuje o daňové struktury, která je na základě dostupné literatury označována za relativně nejméně škodlivou pro ekonomický růst a zaměstnanost.

Ve srovnání s EU je česká daňová kvóta, tj. suma všech daňových příjmů poměřovaná k HDP, je ve srovnání s většinou starých členských zemí EU výrazně nižší a posledních letech měla tendenci spíše klesat. S necelými 35 % byla česká daňová kvóta za rok 2009 podstatně nižší než v případě Dánska s jeho 48 % nebo Rakouska s necelými 43 %. Naproti tomu dnes nejlépe fungující velká evropská ekonomika – Německo, na němž je ČR zcela mimořádně ekonomicky závislá, má s 37% daňovou kvótu jen nevýznamně vyšší, než Česko, které je přesně na (neváženém) průměru OECD. Dalším podstatným faktorem je skutečnost, že z nových členských zemí mělo vyšší daňové zatížení než ČR pouze Maďarsko a Slovinsko, ostatní země mají daňovou zátěž často výrazně nižší, a není třeba připomínat, že ony představují pro ČR významnější daňové konkurenty než země s vysokou daňovou kvótou, ale také se zcela jinými komparativními výhodami. Skokový růst daňové kvóty v ČR⁵, zvláště pokud by byl zaměřena na daně s vysokými distorzními účinky (zejména korporátní daně) a byl v předstihu se zeměmi, jež představují alternativní investiční destinace, by byla z hlediska zaměření daňové politiky riskantním počinem, navíc z hlediska účinné fiskální stabilizace s dosti nejistým výsledkem.⁶

Na druhou stranu zřejmě platí i pro ČR závěr četných studií (viz příloha), že **více než celkové zdanění ekonomickému růstu a zaměstnanosti vadí struktura daní**, a jejich vlastní konstrukce a výběr než samotný rozsah přerozdělování.

1 Hrdlicka, Z. et al. (2010), "Further Advancing Pro-growth Tax and Benefit Reform in the Czech Republic", OECD

Economics Department Working Papers, No. 758, OECD Publishing.

2 http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_34533_1942460_1_1_1_1,00.html#tbw

3 Taxation trends in the EU, 2010, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-EU-10-001

4 <http://www.ifs.org.uk/mirrleesReview>

5 Například návrhy na zvýšení daňové kvóty o 4 p.b. je možno označit za skokové.

6 Viz např. Alberto Alesina, Harvard University, Fiscal adjustments: lessons from recent history, duben 2010

4.1 Vývoj celkových daňových výnosů k HDP v čase (OECD Tax Tables, 2010)

	1965	1975	1985	1995	2000	2007	2008	2009 provisional
Australia	20,5	25,2	27,6	28,0	30,3	29,5	27,1	n.a.
Austria ¹	33,9	36,6	40,8	41,4	43,2	42,1	42,7	42,8
Belgium	31,1	39,5	44,3	43,5	44,7	43,8	44,2	43,2
Canada	25,7	32,0	32,5	35,6	35,6	33,0	32,3	31,1
Chile				19,0	19,4	24,0	22,5	18,2
Czech Republic				37,6	35,3	37,3	36,0	34,8
Denmark ¹	30,0	38,4	46,1	48,8	49,4	49,0	48,2	48,2
Finland	30,4	36,6	39,8	45,7	47,2	43,0	43,1	43,1
France ¹	34,1	35,4	42,8	42,9	44,4	43,5	43,2	41,9
Germany²	31,6	34,3	36,1	37,2	37,2	36,0	37,0	37,0
Greece	17,8	19,4	25,5	28,9	34,0	32,3	32,6	29,4
Hungary				41,3	38,5	39,7	40,2	39,1
Iceland	26,2	30,0	28,2	31,2	37,2	40,6	36,8	34,1
Ireland	24,9	28,8	34,7	32,5	31,3	30,9	28,8	27,8
Israel³				37,0	36,8	36,3	33,8	31,4
Italy	25,5	25,4	33,6	40,1	42,2	43,4	43,3	43,5
Japan	18,2	20,8	27,1	26,8	27,0	28,3	28,1	n.a.
Korea		14,9	16,1	20,0	22,6	26,5	26,5	25,6
Luxembourg	27,7	32,8	39,4	37,1	39,1	35,7	35,5	37,5
Mexico			15,5	15,2	16,9	17,9	21,0	17,5
Netherlands	32,8	40,7	42,4	41,5	39,6	38,7	39,1	n.a.
New Zealand	24,1	28,7	31,3	36,2	33,2	35,1	33,7	31,0
Norway	29,6	39,2	42,6	40,9	42,6	43,8	42,6	41,0
Poland				36,2	32,8	34,8	34,3	n.a.
Portugal	15,9	19,1	24,5	30,9	32,8	35,2	35,2	n.a.
Slovak Republic					34,1	29,4	29,3	29,3
Slovenia				39,2	37,5	37,8	37,2	37,9
Spain ¹	14,7	18,4	27,6	32,1	34,2	37,3	33,3	30,7
Sweden	33,4	41,3	47,4	47,5	51,4	47,4	46,3	46,4
Switzerland	17,5	23,9	25,5	27,7	30,0	28,9	29,1	30,3
Turkey	10,6	11,9	11,5	16,8	24,2	24,1	24,2	24,6
United Kingdom	30,4	34,9	37,0	34,0	36,4	36,2	35,7	34,3
United States	24,7	25,6	25,6	27,8	29,5	27,9	26,1	24,0
<i>Unweighted average:</i>								
OECD Total	25,5	29,4	32,5	34,4	35,5	35,4	34,8	n.a.

4.2 Podíl jednotlivých typů daní na celkových daňových výnosech v zemích OECD

	1965	1975	1985	1995	2000	2008
DPFO	26	30	30	27	25	25
DPPO	9	8	8	8	10	10
Sociální pojištění	18	22	22	25	24	25
(zaměstnanci)	(6)	(7)	(7)	(9)	(9)	(9)
(zaměstnavatelé)	(10)	(14)	(13)	(14)	(14)	(14)
Daň z objemu mezd	1	1	1	1	1	1
Majetkové daně	8	6	5	6	6	5
Všeobecné spotřební daně (DPH)	12	13	16	19	19	20
Specifické spotřební daně	24	18	16	13	12	10
Ostatní	2	2	2	3	3	3
Celkem	100	100	100	100	100	100

1. Zelenou barvou jsou vyznačeny daně, kde je výnos v ČR podstatně nižší než v zemích OECD, a samotná daň má nízké distorzní účinky.
2. Oranžovou barvou jsou vyznačeny daně, které mají relativně nízké distorzní účinky a mohou být použity pro žádoucí změny v daňové struktuře ČR.
3. Červenou barvou jsou vyznačeny daně, jež mají vysoké distorzní účinky a při změnách daňové struktury by měly být sníženy.
4. Modře jsou vyznačeny daně, které brzdí ekonomický růst, mají vysoké distorzní účinky, a jsou vystaveny daňové konkurenci.

Implicitní sazby zdanění kapitálu byly v roce 2008 v ČR s 21,5 % jen o málo nižší než v Německu (23,1 %), avšak vyšší než v tranzitorních ekonomikách s výjimkou Polska.⁷ Implicitní zdanění práce bylo v roce 2008 v ČR mírně vyšší než v Německu (39,5 % vs. 39,2 %).

Implicitní zdanění spotřeby bylo ve stejném roce s 21,1 % vyšší než v Německu (19,8 %).

Při pohledu na daňovou strukturu v průměru OECD a ČR vyniká **velmi vysoká česká závislost na platbách sociálního a zdravotního pojištění**, jež vzhledem k řadě charakteristik je lépe považovat za sociální a zdravotní daň, jejichž podíl 44,6 % na celkových daňových výnosech v případě České republiky zcela mimořádných.

Naopak přímé zdanění příjmů fyzických osob (10,8% podíl na daňových výnosech 2008) a korporátních zisků (13%) je v ČR výrazně nižší a kombinovaný výnos je s necelými 22 % **o třináct procentních bodů pod průměrem OECD**, a to především díky mezinárodní nízkému podílu DPFO na celkových daňových výnosech.

Obdobně velmi nízké jsou v České republice majetkové daně, které mají malé distorzní účinky, a přesto nejsou v podstatě z makroekonomicky patrného hlediska využívány. Pokud jde o zdanění spotřeby, je Česko v podstatě na průměru OECD, a připravované daňové změny dále zvýší závislost na výnosech ze zdanění spotřeby.

Zdanění příjmů fyzických osob a korporátních zisků včetně kapitálových výnosů se v České republice kontinuálně snižovalo, posledním výrazným zásahem byly reformy Topolánkovy vlády.

V oblasti korporátního zdanění existuje dosti významná daňová konkurence, statutární sazby se v OECD téměř univerzálně v posledních 15 letech snižovaly a sazby pod 20 % již zdaleka nejsou neobvyklé, a je dobré citlivě vnímat daňovou zátěž příjmů právnických osob v zemích, které soutěží o podobný typ korporátních investorů, jako ČR, a to zejména vzhledem k vysokému podílu oborů produkujících mezinárodně obchodovatelné statky (zpracovatelský průmysl) na českém HDP.

Prostor **pro zvýšení sazeb DPPO** není ani významný, ani žádoucí: **podle průzkumu provedeného ve 123 zemích je výše sazeb jedním ze čtyř nejvýznamnějších faktorů omezujících podnikání (Světová banka, Doing Business 2011).**

Zjevný je prostor zjednodušení daňového základu daně z příjmu právnických osob a omezení distorzí, jež by přispěly ke zvýšení výnosu z DPPO. Jak konstatuje poslední Ekonomický přehled České republiky OECD za rok 2010, ČR nemá korporátní zdanění nastaveno neutrálně vůči různým formám financování investic a typům aktiv: „Zejména má tendenci výrazně zvýhodňovat dluhově financované investice oproti investicím financovaným z nového vlastního kapitálu a efektivní zdanění investic do nových strojních zařízení je nezvykle nízké v porovnání s investicemi do většiny jiných aktiv.⁸ DPPO a/nebo daň z dividend by měly být upraveny tak, aby se snížily, pokud ne přímo odbouraly, nerovnosti

⁷ Eurostat, Taxation trends in the EU, 2010

⁸ Zároveň však česká daňová soustava například neposkytuje pobídky pro nákup služeb výzkumu z českých vysokých škol, byť výrazně stimuluje VaV v rámci samotných firem.

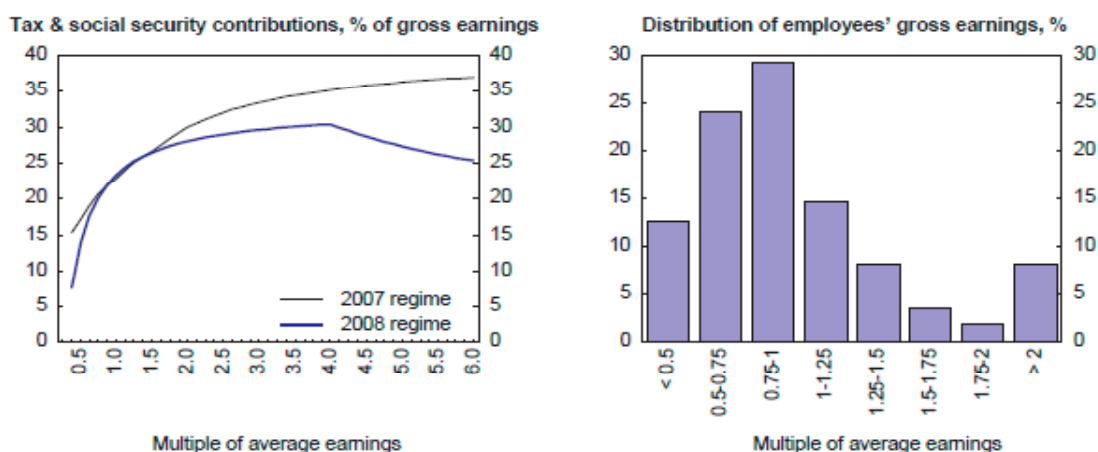
mezi daňovou úpravou různých zdrojů financování investic. Současně by měla být zvýšena neutralita DPPO vůči investicím do různých typů aktiv. To si může vyžádat revizi daňových odpisů a cílených investičních pobídek, které jsou nyní obsaženy v daňové legislativě.“

Český model zdanění korporací samozřejmě není jediný, který prostřednictvím daňové uznatelnosti nákladových úroků přispívá ke zranitelné struktuře financování korporací prostřednictvím dluhu. Vysoká finanční páka činí v časech finanční krize zadluženým korporacím potíže, a je třeba konstatovat, že přes velké změny v insolvenčním právu v uplynulých letech Česká republika dosud nemá funkční systém reorganizací zadlužených podniků. **Bylo by vhodné zvážit, zda by postupně neměl být snižován rozsah daňové uznatelnosti úrokových nákladů (zřejmě ve vazbě na vlastní kapitál dlužníka) tak, aby sazby marginální efektivní daně byly neutrální bez ohledu na to, zda jde o financování investic z nerozděleného zisku, prostřednictvím navýšení kapitálu a prostřednictvím dlužního financování.** Pokud jde o rozdílné efektivní zdanění investic v závislosti na typu aktiv, jde především o odepisování nových investic do strojů a zařízení, které bylo motivováno snahou o podporu investic, jež nabízejí perspektivu vzestupu produktivity práce. Výsledný efekt může být z hlediska zaměstnanosti kontraproduktivní, pokud porovnáváme výrazně odlišné efektivní zdanění práce a investic do strojů a zařízení.

Konkurenční výhodou může být i korektní, nedvojsmyslná a kompetentní správa korporátních daní prostřednictvím finančních úřadů a srozumitelnost daňové legislativy a jejího výkladu.

Zdanění pracovních příjmů fyzických osob a sociální daně.

Česká republika je z hlediska celkového zdanění „single“ pracovníka pobírajícího průměrnou mzdu přes zavedení kvazi rovné daně podle údajů OECD za rok 2009 na stále velmi vysoké úrovni **41,9 %**, ačkoli samotné zdanění fyzických osob daní z příjmů (DPFO) je jedním z nejnižších v OECD.

Daňový klín zahrnující i sociální a zdravotní pojištění je ovlivňován především neobvykle vysokým podílem sociální a zdravotní daně na HDP (spolu s Francií nejvyšší ze všech zemí OECD – 16,1 % HDP), navíc s absolutně nejvyšším podílem na celkovém objemu vybraných daní (44,6 % oproti 37,6 % v Německu a 37,2 % ve Francii; průměr OECD je 25,3 %). Tímto

nastavením daňového systému na vysoké zdanění práce se Česko dostí podobá Francii, která rovněž a přenáší značnou část odvodové zátěže na zaměstnavatele. **Taková struktura nepřispívá tvorbě a udržení pracovních míst.**⁹

Pokud jsou mzdy rigidní, pak je vhodnější, pokud je celkový odvod ze zdanění práce nesen převážně zaměstnancem, neboť v takovém případě daňové zatížení méně ovlivňuje poptávku po pracovní síle ze strany zaměstnavatelů. Celkový ekonomický účinek rozložení daňového břemene mezi zaměstnance a zaměstnavatele by byl v podstatě stejný, pokud by mzdy vykazovaly nízkou rigiditu (pak by zaměstnavatel „přenesl“ daňové přemeno do mzdy zaměstnance). V každém případě je „politický efekt“ odlišný: v případě, že zaměstnanec nese daňové břemeno, má tendenci citlivě zvažovat efektivnost jednotlivých programů a jejich nastavení. Například debata kolem restrukturalizace českého zdravotnictví by byla s vysokou pravděpodobností méně abstraktní, pokud by náklady odkládané restrukturalizace byly viditelné. Německé zaměstnavatelské svazy si loni vymínily, že každé další zvýšení sazeb zdravotního pojištění již půjde na vrub navýšení části pojištění placeného zaměstnanci, nikoli zaměstnavateli, právě z výše uvedených důvodů.

Argumentace o celkových nízkých nákladech na zaměstnance ve srovnání s EU 15 není v kontextu globální ekonomiky příliš relevantní, zejména pro zemi, jejíž HDP je silně závislý na produkci mezinárodně obchodovaných statků. Česká republika je mezinárodním konkurenčním tlakům vzhledem k mimořádně vysokému podílu zpracovatelského průmyslu a extrémně vysoké otevřenosti vystavena podstatně více než většina ostatních evropských zemí.

Podle mezinárodního srovnání U.S. Department of Labor, Bureau of Labor Statistics¹⁰, činily celkové hodinové kompenzační náklady na produkčního dělníka ve zpracovatelském průmyslu v roce 2008 v Brazílii 6,93 USD, v Mexiku 3,12, v Singapuru 9,83, v Hongkongu 5,91, na Tchajvanu 6,95, v Maďarsku 7,52, v Polsku 8,26, v Portugalsku 9,83 a v České Republice 10,35 USD. Průměrné mzdové náklady ve východní Asii, kam v uplynulých dvou desetiletích „odplynulo“ mnoho českých pracovních příležitostí v klasických pracovně náročných odvětvích, jsou výrazně nižší než v ČR. Totéž je možno konstatovat o zemích střední a východní Evropy jako Rumunsko a Bulharsko, kam mnoho nízkokvalifikovaných, pracovně náročných pozic rovněž odešlo. Další konkurenty typu Ukrajiny a Běloruska nepočítaje.

Dokud bude mít Česká republika pracovní místa, jež jsou přímo ohrožitelná alternativními nízkonákladovými investičními destinacemi ve střední a východní Evropě, bude tato hrozba reálná (pomiňme srovnání s Čínou s jejími rychle rostoucími hodinovými kompenzačními náklady dělníka ve zpracovatelském průmyslu, ovšem na úrovni 1,36 USD (2008)).

Dokonce i v nepravděpodobném případě obchodní války mezi USA a EU na jedné straně a Čínou na straně druhé (zvýšení tarifních a netarifních bariér dovozům z nízkonákladových zemí) budou pracovní místa v málo sofistikovaných oborech ohrožena. I v ryze teoretickém případě, že by existoval model uzavřeného obchodu v rámci EU, nemůžeme konstatovat,

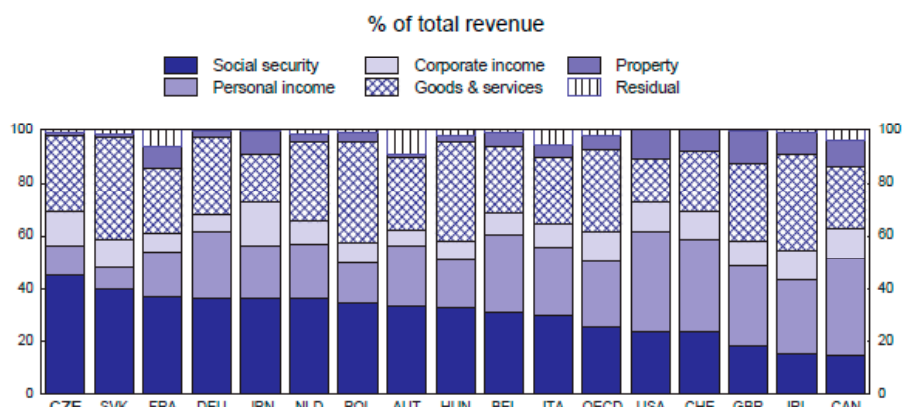
9 Since the elasticity of demand for labour is generally reckoned to be greater than the supply elasticity, the employment effects of the tax wedge are likely to result primarily from forward shifting. There is now substantial empirical evidence of a link between high tax wedges and low employment, and there is good evidence that this relationship is particularly strong in the case of the low paid.

10 <http://www.bls.gov/news.release/ichcc.t08.htm>

že celkové náklady práce ovlivněné nevhodnou daňovou strukturou s příliš vysokou váhou sociálního a zdravotního pojištění ekonomice nevdají.

Nevdají v hodnototvorných segmentech zpracovatelského průmyslu a služeb, kde jsou vzhledem k vysokému podílu inovací a aktivit s vysokou přidanou hodnotou faktory nákladové konkurence méně naléhavé. Analýzy NERVu a MPO ČR však bohužel poměrně přesvědčivě dokazují, že toto není dosud ve většině případů česká typická situace – velmi málo oborů má silné domácí inovační a obchodně-organizační pozadí a malou „transferovatelnost“ pracovních příležitostí do zahraničí v příštím investičním cyklu v případě, že se jednotkové mzdové náklady „utrhnou“.

Daňová struktura v ČR v mezinárodním srovnání

Note: Data refer to 2008 for the Czech Republic and 2007 for other countries.

Source: Ministry of Finance of the Czech Republic, *Fiscal Outlook*, October 2009; OECD (2009) *Revenue Statistics*; OECD calculations.

Výrazně odlišné daňové zatížení zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných způsobuje četné distorze a perverzní stimuly v podobě „černého pasažerství“, proto jsou v mnoha zemích paušální platby pojistného, jež se podobají komunitní prémii či povinnosti se pojistit soukromě. V případě důchodového pojištění je v ČR problém černého pasažerství OSVČ zesilován existencí redukčních hranic a vysokým náhradovým procentem v případě nejnižších příjmů (do první redukční hranice).

4.4 Daňový klín v ČR

Income tax plus employee and employer contributions less cash benefits (as % of labour costs), 2008

Household type	No children		Two children		Difference in tax wedge between childless households and those with children	
	Single	Married	Single	Married	Single	Married
Wage level (% average wage):	67	100 + 33 ¹	67	100 + 33 ¹	67	100 + 33 ¹
Czech Republic	40.0	41.3	14.8	30.4	25.3	10.9
Germany	47.3	47.2	34.8	41.4	12.5	5.8
Hungary	46.7	50.4	29.8	42.8	16.9	7.6
Poland	38.7	38.7	33.7	34.4	5.0	4.2
Slovak Republic	36.1	36.1	24.2	30.1	11.9	5.9
OECD ²	33.5	34.3	18.4	29.4	15.2	4.9

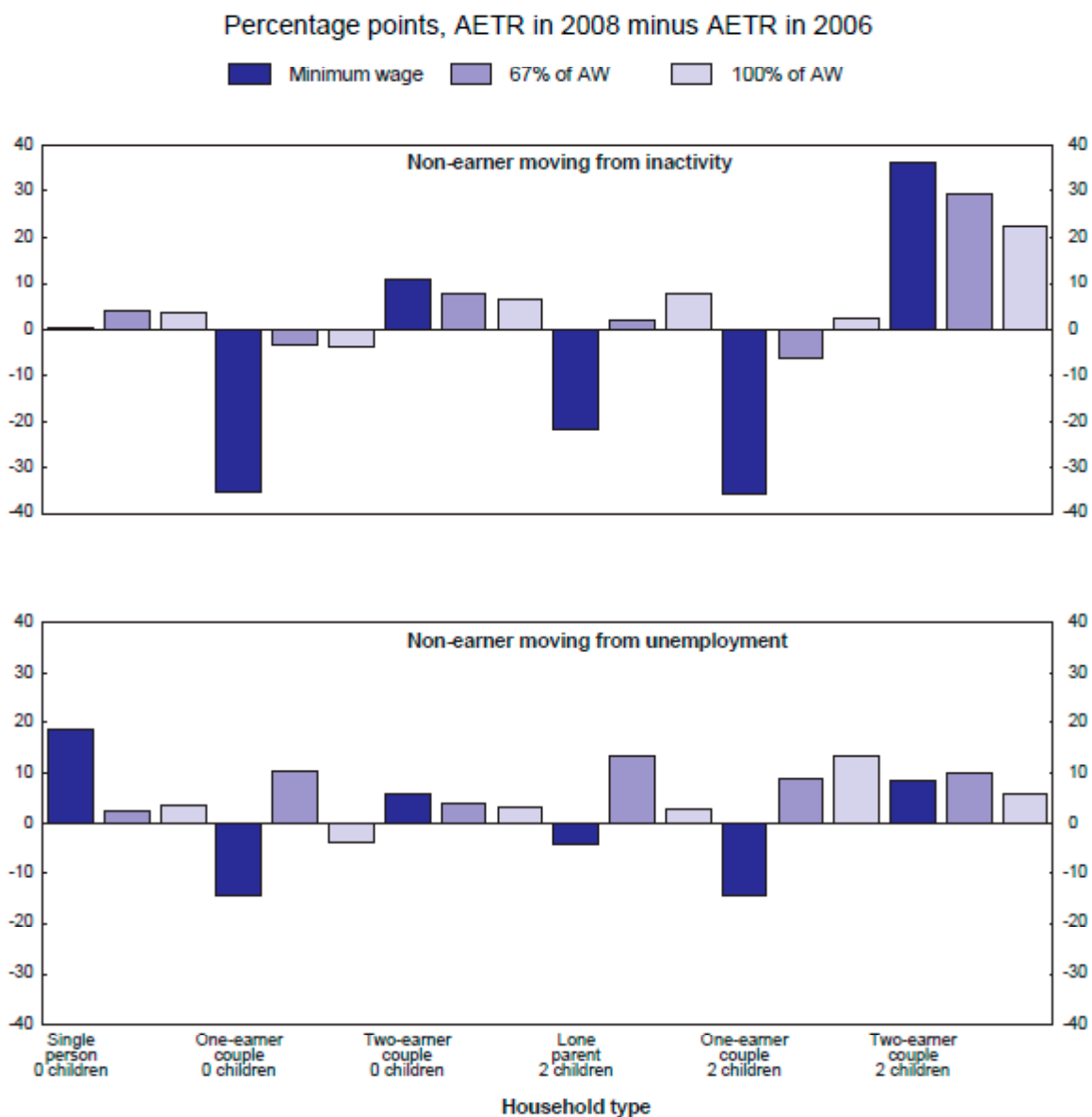
1. Two-earner family, one earning the average wage (AW) and the other earning 33% of the AW.

2. Unweighted average.

Source: OECD, *Taxing Wages 2008*.

Je rovněž velkou otázkou, jak daleko si česká politická reprezentace přeje jít v nastavení kombinace efektivní sazby daně z příjmů minus vyplacených sociálních dávek podpor, neboť výsledné zdanění je velmi diferencované v závislosti na sociálním a rodinném postavení poplatníka v míře, jež je v zemích OECD zcela neobvyklá, a to ani v silně katolických zemích.

4.5 Zdanění práce (průměrná efektivní sazba) v závislosti na příjmu a stavu

„Tax-benefit modelování“ dosud není silnou stránkou českého daňového a sociální politiky, a zjevnou výhodou proto může být lepší koordinace mezi ministerstvy financí, práce a sociálních věcí a do jisté míry i ministerstva zdravotnictví. Požadovaným cílem by přitom mělo být vyhlazení mezní efektivní sazby zdanění práce (METR) tak, aby nedocházelo ke skokovému nárůstu efektivního zdanění v důsledku odnímaní některých typů dávek. Velmi obezřetně je přitom nutno nastavit systém podpor v rámci „pro-rodinné politiky“, kde řada studií naznačuje na velmi problematickou interakci daňové a sociální soustavy, zejména

ve vztahu k ženám (od v rámci OECD vysoce nadprůměrné ekonomické aktivity žen před založením rodiny k silně podprůměrné participaci na trhu práce po velmi dlouhou dobu po porodu), a možná vůbec kontraproduktivní efekt specificky českého „KKoK“ modelu (Kinder, Kuche, ohne Kirche) i ve vazbě na vzdělávací soustavu.

Majetkové daně

Majetkové daně jsou s podílem na HDP 0,4 % v Česku spolu se Slovenskem nejnižší v OECD, průměr je někde kolem 1,8 % HDP, přitom jde o typ daní, které nejméně brání ekonomickému růst a relativně snadno se vyměřují. **Doporučit tedy lze postupné výrazné zvýšení tohoto typu daní.**

Daně ze spotřeby uvalované na zboží a služby (typicky DPH a spotřební daň) jsou v Česku ve vztahu k HDP s 11,5% HDP o něco vyšší než průměr OECD s 10,8 %, s průměrným podílem na celkových daňových výnosech. V souvislosti s financováním transformačních nákladů penzijní reformy se však zvýší téměř o 2 procentní body a bude poměrně vysoko nad (neváženým) průměrem OECD. **Je možné vznést argument, že sjednocení sazeb DPH bude fakticky v ČR představovat ekvivalent zdanění příjmu u rozsáhlých skupin obyvatelstva...**

4.6 Shrnutí:

Je otázkou, zda český daňový systém není natolik „path dependent“ a zároveň tak vzdálen od optimální daňové soustavy, která by co nejméně překážela ekonomickému růstu a zaměstnanosti, že v případě České republiky budeme vždy usilovat o „second best“. Obezřetnosti není nikdy dost, a pohyb o 0,5–1 % HDP směrem k růstu a zaměstnanost méně poškozující struktuře ročně není špatný výsledek.

V kontextu předchozích zjištění a rovněž přehledu studií na téma daňová struktura a dopady na ekonomický růst a zaměstnanost (viz příloha) lze doporučit ke zvážení a detailním propočtům:

1. Zrušit zdanění superhrubé mzdy a upravit nominální sazbu DPFO¹¹, za účelem snížení degrese.
 - a. Omezit rozsah výjimek a odečitatelných položek u DPFO, z nichž mnohdy profitují příjmově nadprůměrné vrstvy.¹²
 - b. Nedanit nominální, ale pouze reálný úrokový výnos (podpora úspor).
2. Velmi intenzivně ladit vazby daňové soustavy a sociálních podpor a dávek v zájmu zvýšení stimulů pro hledání formálního zaměstnání a snížení skokových nárůstů mezní efektivní daňové sazby.¹³ Podstatné změny v rodinné politice tak, aby výsledkem byly

11 OECD doporučuje odstranit stropy sociálního pojistného, mj. s poukazem na existenci rovné nominální sazby DPFO a naprosto minimální počet poplatníků, kteří se na strop kvalifikují.

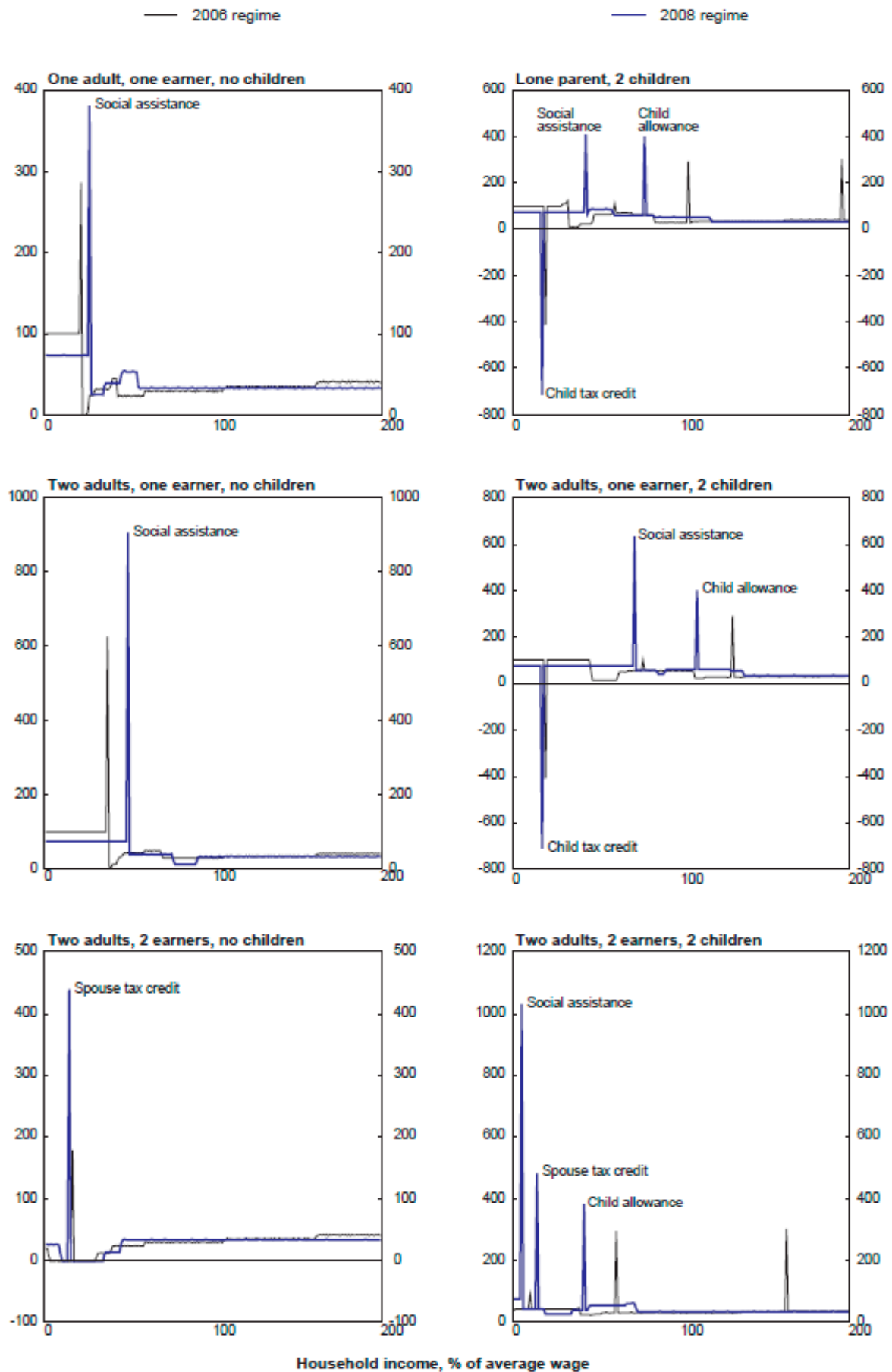
12 Tímto opět dojde ke snížení degrese u efektivní sazby DPFO.

13 Viz grafy na [str. 13](#)

lepší služby pro rodiny s malými dětmi na jedné straně a podstatně vyšší zaměstnanost žen v příslušných věkových kohortách na straně druhé.

3. Snížit daňový klín u příjmů z práce, přinejmenším pro nízkopříjmové, prostřednictvím zavedení „podlahy“, tj. nezdanitelného minimálního základu při výpočtu odvodu pojistného na zdravotní a sociální pojištění v zájmu udržení pracovních míst pro marginální pracovní sílu. Z tohoto hlediska je sporný efekt uvažovaného plošného snížení sociálního pojistného placeného zaměstnavatelem na nabídku a poptávku po práci u nízkopříjmových skupin, kde je elasticita poptávky i nabídky nejvyšší.
4. U všech příjmových skupin zvážit přesun zátěže ze zaměstnavatele na zaměstnance při následném zvýšení příjmu, aniž by se čistý příjem v první iteraci (bez zavedení „podlahy“, ale po zrušení superhrubé mzdy) jakkoli změnil. V druhém kroku znamená totiž snížení sazby zvýšení čistého příjmu.
5. Zvážit separátní režim pro OSVČ – zavést komunitní prémii pro OSVČ v případě zdravotního pojištění kalkulovanou pro kohortu OSVČ (uzavřený pool, mají například v DE), případně kombinaci komunitní premie s přírůžkou pro vyšší příjmové skupiny OSVČ až do úrovně ekvivalence se stejně honorovanými zaměstnanci (fakticky by se jednalo o příspěvek na solidaritu, mají například v NL, PL, BE). Evidentní je potřeba precizního informování poplatníka o jeho budoucích penzích v simulovaných scénářích celoživotního příspěvku, což ovšem neplatí jen pro OSVČ, ale obecně.
6. Zvýšit majetkové daně, které mají nejmenší distorzní účinek, a snížit daně s vysokým distorzním účinkem. (Především vedlejší náklady práce.)
7. V případě ČR – nejprůmyslovější země EU, je nezbytné postupovat velmi obezřetně v případě v čase rozloženého zvýšení ekologických daní a ETS povolenek jako zdroje pro alespoň částečné financování snížených daňových klínů u příjmů z práce.
8. Zavedení spotřebních daní u potravin s vysokým obsahem rafinovaného cukru a živočišných tuků s prokázaným vlivem na zdravotní stav populace je potřebné zvážit s přihlédnutím k dánským zkušenostem. Dánský model může nabídnout poznatky o míře průsaků u výnosu z tohoto typu zdanění v Dánsku vs. Německo a Švédsko, kde není uplatňováno. U spotřebních daní obecně je třeba přijmout rytmus okolních zemí, tedy nezvyšovat spotřební daně ve významném předstihu a rozsahu před sousedními státy, a vyhnout se tak negativním vedlejším efektům, jež mohou znamenat snížení výnosu.
9. Omezení distorzí u daně z příjmů právnických osob při zachování sazby. Korektní by bylo nedanit „normální“ výnosnost investic, přinejmenším však nezvýhodňovat financování prostřednictvím dluhu.
10. Sjednocení sazeb DPH: jedna sazba DPH je lepší než současný systém, přičemž dopady na slabé a potřebné kompenzovat cílenými sociálními dávkami-stále dost peněz zůstane, neboť ze snížené sazby profitují velmi výrazně i příjmově nadprůměrné vrstvy. Otázkou je rozsah výjimek, Mirrlees doporučuje zavést DPH ve finančních službách a bydlení.

Mezní zdanění práce v interakci se sociálními dávkami-podle OECD

**Závěrečná zpráva podskupin
Národní ekonomické rady vlády pro
konkurenceschopnost a podporu podnikání**

Kapitola 5: Rozvoj finančních trhů

Garant: Jan Procházka

Koordinátor: Michal Mejstřík

Pilíř VIII – Rozvoj finančních trhů	181
5.1 Mezinárodní srovnání	181
5.2 Benchmarking – lessons to be learned	182
5.3 Analýza současného stavu v České republice.....	183
5.3.1 Klíčové okruhy problémů	183
5.3.2 Cíle.....	186
5.3.3 Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů..	187
5.3.4 Bližší nástin jednotlivých opatření + tabulky a grafy	189

Kontakt na zpracovatele kapitoly:

Jan Procházka: prochazka@cyrrus.cz ; člen NERV zodpovědný za 5. kapitolu

Michael Princ: mp.princ@seznam.cz

Svatopluk Svoboda: svoboda.svato@gmail.com

Oldřich Koza: oldrich.koza@gmail.com

Martin Hanzlík: hanzlik@atret.com

5.1 Mezinárodní srovnání

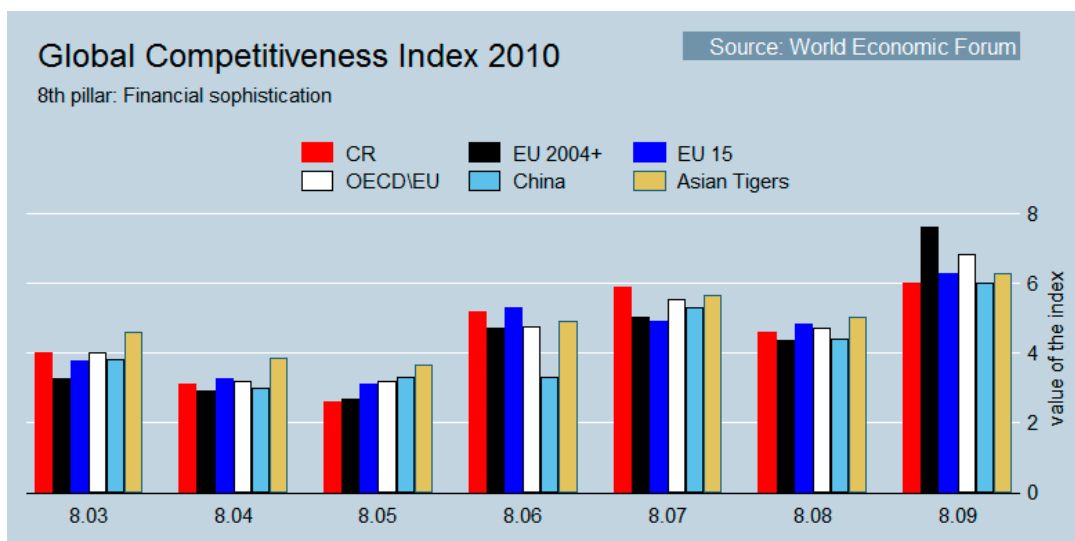
ČR má spíše špatný ranking v Global Competitiveness Index, 48. místo ze 139 zemí (4,5 bodů). V rámci významné, několika pilířové, kapitoly Efficiency enhancers se jedná dokonce o nejhorší výsledek ČR.

Kapitola a pořadí dle GCI podrobně:

Okruh	Rank
8.01 Dosažitelnost finančních služeb	47
8.02 Dostupnost finančních služeb	96
8.03 Financování skrz místní kapitálový trh	39
8.04 Umožnění dostupnosti úvěrů	47
8.05 Dostupnost rizikového kapitálu	63
8.06 Omezení toku kapitálu	25
8.07 Zdraví bank	24
8.08 Regulace burz cenných papírů	47
8.09 Legal rights index	60

Faktor efektivního přístupu ke kapitálu v posledních dvou letech figuruje na 2.–3. místě v žebříčku Doing Business ve skupině s korupcí a přebujelou byrokracií. Je to tedy jeden z nejdůležitějších faktorů naší nekonkurenceschopnosti. Na konci 90. let bychom se tomu asi nedivili, dnes hodnotíme tento stav jako tristní. Na druhou stranu v žebříčku jsou velké rozdíly ve výkonnosti – např. naše banky jsou ryze zdravé, což ukázala již finanční krize, ale jejich schopnost efektivně alokovat kapitál do ekonomiky je tímto omezená (hrdost na konzervativní přístup v poskytování úvěrů a nezávislost na zahraničí versus ochota propojit se více s ekonomickým systémem a tím jít do rizika). Zároveň zde stále nefunguje dostatečná konkurence, která by tlačila ceny níže i pro retail a SMI. Minimálně respondenti, svými odpověďmi utvořivší GCI index, si to myslí. Naše celková pozice v podstatě odpovídá našemu mezinárodnímu zařazení mezi finančně rozvinutý západ a rozvíjející se země. Ovšem prostor na zlepšení je v této kapitole mimořádný.

5.2 Benchmarking – lessons to be learned

Srovnání ČR s důležitými referenčními zeměmi (skupinám zemí) – dle GCI2010

Sub-pilíř 8.09 – **Legal Rights Index (LRI)**: Rámcovou analýzu zajištění legislativního stavu regulace věřitelů a dlužníků sleduje ukazatel Legal Rights Index (LRI). Situace v ČR je mírně pod průměrem EU, což dává prostor ke zlepšení. Možným řešením vedoucím k upevnění indexu je zajištění centrálního registru movitých zástav a případně zvýšení finanční gramotnosti soudců a účastníků konkurzního řízení. Novelizace Insolvenčního zákona vedoucí ke zvýšení konkurenceschopnosti ČR zůstávají sice mimo rozlišovací schopnosti uvedeného indexu, ale přesto by měly zůstat cílem se střednědobým horizontem (viz materiál Legal Rights Index – analýza situace v ČR).

Sub pilíř 8.03 – Oblast **kapitálového trhu a P/E** je lehce srovnatelná se zahraničím (objemy, počty IPO's, % investic vs. HDP) a z této kapitoly vycházíme spíše špatně. Svou kýženou roli středoevropské investiční křižovatky, na kterou to ještě (dle burzovních objemů z přelomu století) vypadalo, nám sebrala Varšava a částečně i Vídeň. Většina doporučení k nápravě tak směřují ke zvykům z těchto míst či západního světa.

Sub-pilíř 8.07 – zdravý **bankovního sektoru**: Porovnání s ostatními zeměmi vyznívá pro bankovní systém České republiky příznivě. V porovnání se sousedními zeměmi je o jednu příčku za Slovenskem (23. místo), ale výrazně před Rakouskem (48. místo v GCI), Polskem (73. místo), Maďarskem (90. místo) i Německem (112. místo). GCI navíc užívá rozdělení zemí do tří skupin dle ekonomické vyspělosti, přičemž pro každou skupinu jsou používány různé váhy sub-ukazatelů. ČR je přiřazena s dalšími 31 zeměmi do nejvyšší skupiny. I srovnání bankovního sektoru ČR mezi těmito ekonomikami vyznělo pro ČR pozitivně, když obsadila 10. místo. Banky České republiky na čele s ČNB¹ jsou hrdé na svůj konzervativní přístup jak k poskytování úvěrů, tak na svoji relativní nezávislost na zahraničních zemích, proto doporučovat jakýkoli posun směrem ke v tomto směru pro-rizikovému bankovníctví nevypadá na schůdnou cestu prosaditelných změn. Doporučujeme se proto zaměřit na *interní*

1 Viz „Zpráva o finanční stabilitě“, ČNB, 2010.

benchmarking a stanovit cíle pro změny na trzích bankovních produktů – viz zprůhlednění toků v rámci finančních trhů, unifikace bankovních produktů, lépe viditelnou „vnitřní diferencovanost“ finančních trhů na jednotlivé sub-trhy. Jako žádoucí se také jeví změna struktury státních dotací vybraným bankovním produktům (přesměrování a kalibrování systému daňových úlev a přímých dotací státu tímto směrem).

5.3 Analýza současného stavu v České republice

5.3.1 Klíčové okruhy problémů

Dle umístění GCI se největšími problémy v této oblasti jeví (8.02) dostupnost finančních služeb (rank 96)², (8.05) dostupnost rizikového kapitálu (63.) a (8.09) Legal rights index (60.). Obrovskou reálnou a skrytou hrozbou je pak nefunkční kapitálový trh, který sice nevykazuje nízkou pozici v mezinárodním srovnání, ale to pouze z důvodu technického zadání, tedy jak je postavena otázka – „Jak jednoduché je navýšit jmění formou úpisu akcií v ČR?“

Všechny tyto oblasti (8.01–8.09) mají společný průsečík, a tím je neefektivně alokovaný kapitál pro rozvoj podniků. Burza v ČR neplní svou primární roli, nepřináší kapitál podnikům a ty s dobrým nápadem si nechodí formou IPO's pro peníze za investory. Rizikový kapitál nemá dostatečný právní rámec a svou vlastní veřejně známou historii a tak nefunguje ani tato doplňková metoda financování rozvoje firem a zároveň nebyla provedena důchodová reforma, takže zde nepůsobí kvanta penzijních fondů ochotných výrazněji investovat do akcií českých podniků. Významným problémem je i funkce státu, který zásadně neprivatizuje své podniky přes kapitálový trh a jeho rozvoji tak samovolně brání.

Pozitivně je naopak vnímán „zdravotní“ stav našich bank (na základě tvrdých dat), které jsou nyní dostatečně prověřeny i finanční krizí či evropskými stress testy. Pozitivně jsme hodnoceni i dle kategorizace BASEL III. Naši výhodou je také tendence EU směřující k sladění evropské legislativy této finanční oblasti. Otázkou tak zůstává, zda tato stabilita není zajištěna nižší efektivností fungování našeho bankovního trhu, na kterou poté doplácí klienti bank.

Pro pracovní účely VIII. pilíř rozdělujeme na tři oblasti:

1. Burza a přístup k rizikovému kapitálu
2. Banky – konkurence a přístup ke klientům
3. Legislativa

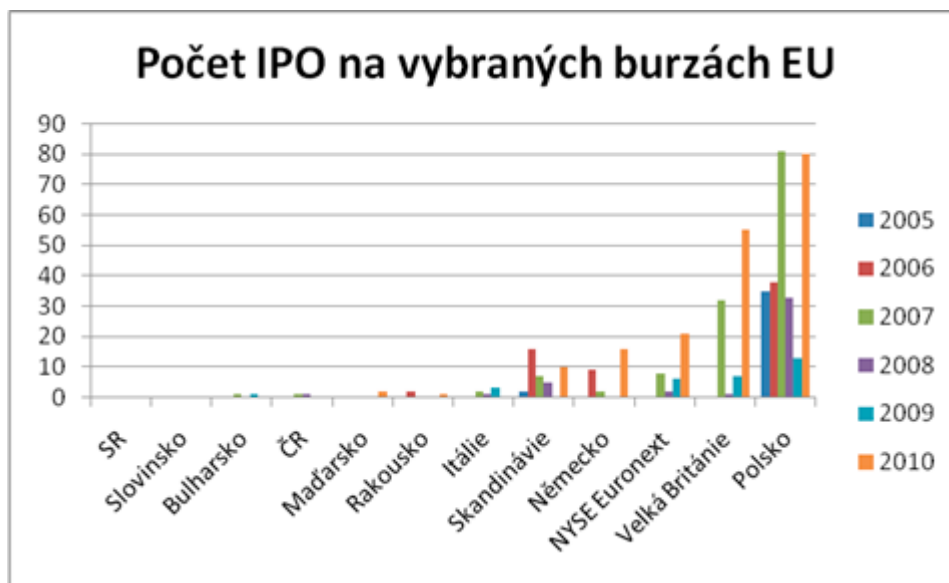
5.3.1.1 Burza a přístup k rizikovému kapitálu

Pražská burza je všeobecně hodnocena jako úspěšný podnikatelský subjekt, který generuje vysoké zisky svým akcionářům. Ostatně i proto byla v roce 2008 prodána do rukou Vídeňské

2 K tomuto umístění se ale vztahuje výrazná nejasnost ohledem otázky pokládáné v dotazníku. Konkrétně na jednu otázku jsou poskytnuty dvě různé odpovědi a na to navazující dvě diametrálně odlišná umístění v GCI.

burzy za nadstandardní sumu. V rámci pro ekonomiku podstatnějšího ukazatele a tím je počet IPO (Initial public offering), tedy naplňování primární funkce burzy (firmy s dobrými nápady se zde setkávají se subjekty s přebytkem kapitálu), je pohled mnohem tristnější. ČR se řadí na chvost evropské tabulky. Jedna emise za cca. dva roky není rozhodně dostatečný počet.

Počet IPO na vybraných burzách EU

Zdroj: vybrané evropské burzy

Rizikový kapitál je na tom ještě hůře než BCPP, a. s. Podle posledních ukazatelů jsme silně pod 0,2 % HDP investovaných formou tohoto růstového kapitálu (průměr Evropy je téměř 0,6 %, např. UK, Holandsko nebo Švédsko jsou značně nad 1 % HDP). V rámci asociace EVCA jsme se letos dokonce propadli na poslední místo v Evropě, oproti 2006 nás předběhlo ještě Slovinsko a Rumunsko. Zajímavostí naopak je, že jsme chváleni za počty a objemy v oblasti buy-outs. Tedy velké investice nám docela jdou, ale v těch malých kulháme. Hlavním problémem není jen chybějící přesná legislativa, ale také neúměrná malost našeho trhu, která neumožňuje specializaci fondů, tak také chybějící „success“ story. Toto téma na sebe současně váže omezenou možnost exitu z P/E investic na BCPP, a. s. Největšími výzvami podkapitoly tak kromě zvýšení IPO's zůstává upravení legislativy pro zlehčení rizikových investic, penzijní reforma (resp. reforma legislativy v sektoru penzijních fondů) a privatizace minoritních státních podílů formou veřejné nabídky na trzích. Stěžejní pro P/E je založení „seed capital“ fondu pod MPO. O podobné struktuře ve fázi pre-seed kapitálu uvažuje i MŠMT. Využití evropských peněz je vítaným přílepením. Vhodným vzorem nám může být opět Polsko, které se do této problematiky pustilo bez bázně a hany v minulých měsících.

5.3.1.2 Banky – konkurence, přístup k financování

Dle GCI je český bankovní sektor manažery českých firem hodnocen jako stabilní a důvěryhodný. Jeho stabilita je obecně hodnocena jako komparativní výhoda České Republiky. Jejich odpovědi v dotazníku bankovní sektor umísťují na 24. místo ze 139 zkoumaných zemí s polepšením o 5 míst oproti minulému roku. GCI je ovšem konstruován na základě dat nasbíraných dotazníkem. Financial Development Index (FDI), sestrojen v roce 2010 světovým ekonomickým fórem, je konstruován na základě tvrdých kvantitativních dat, což je z pohledu verifikovatelnosti a výpovědní síly indexu lepší zpráva. FDI užívá samostatné ukazatele pro ukazatel „banking system stability“ a bankovním systémem ČR hodnotí v porovnání s ostatními zeměmi také příznivě. Konkrétně na 29. místě z 57 analyzovaných zemí. (Financial Development Report 2010).

Problematická je tak hodnocena spíše nižší konkurence a z toho vyplývající špatná umístění v oblastech dostupnosti úvěrů a přístupu k financování – i když v polovině roku na trhu působilo 42 bank (i díky evropské pasportizaci), tak se dle konstrukce výdělků českých bank (poplatky a provize / úroková marže nad 3 % / méně sofistikované produkty tvrdě zpoplatněny) v rámci Evropy zdá nutné konkurenci ještě zvyšovat. Nosné téma v této kapitole jsme si určili zvýšení toku kapitálu formou vyššího počtu bankomatů, platebních terminálů v méně dostupných místech, ztransparentnění tohoto toku a zároveň unifikaci bankovních produktů typu hypotéka, která by následně umožnila jejich zaměnitelnost a tím pádem větší liberalizaci trhu – změna dodavatele jako např. u plynu či elektřiny (i když si uvědomujeme nutný a zdoluhavý proces scoringu klienta). Méně nosné téma, nicméně v long-term prospektu přínosné z vědeckého, regulatorního i transparentního hlediska, může být co nejlepší rozlišení jednotlivých produktů v rámci finančního trhu (legislativní, právní).

5.3.1.3 Legislativa

Tato podkapitola by se možná lehce dala přejít sloganem, že se v Evropě vše harmonizuje a že v rámci konkurenceschopnosti nemá smysl si legislativou zatěžovat hlavu. Opak je pravdou. V rámci kapitálového trhu a toku kapitálu se do hloubkových úprav není třeba pouštět, navíc jsme v nich hodnoceni velice dobře a tak stačí stav pouze udržet. V oblasti LRI či legislativních norem Venture kapitálu by invence smysl měla. Nosným tématem rizikového kapitálu je pak přijetí nových forem investičních „vehiklů“ užitných nejen pro startující penzijní reformu.

Z pohledu LRI se projevují hlavní slabosti v oblasti veřejných rejstříků a insolvenčního řízení. Základním problémem je špatná dostupnost informací ohledně zástav, protože jsou všechny informace roztržštěné mezi Notářský rejstřík zástav a Obchodní rejstřík u movitých zástav a Katastrální úřady u nemovitostí. Notářský registr zástav je v současné době velmi neflexibilní a díky složitým procedurám se jeho význam snižuje, nápravu lze snadno dosáhnout restrukturalizací na on-line databázi obdobnou Obchodnímu rejstříku na portálu www.justice.cz, což by vedlo k výraznému snížení transakčních nákladů. Jako další logický krok se nabízí integrace všech informací o zástavách do Sjednoceného rejstříku zástav

(SRZ), který by se mohl stát dalším milníkem e-governmentu v ČR. Registrace pohledávek, které jsou z hlediska MSP jedním z nejčastějších aktiv, by rovněž přispěla ke zvýšení transparentnosti podnikatelského prostředí v ČR a může se proto stát střednědobým cílem. Z hlediska insolvenčního řízení je šokující, že ze všech soudních rozhodnutí o úpadku jich bylo v roce 2008 zamítnuto 35 % kvůli formálním nedostatkům, v roce 2009 došlo k nárůstu na téměř 38 %³. Tyto čísla ukazují na vysokou míru neefektivity, kterou způsobují neznalosti navrhovatelů insolvence, což lze odstranit podporou finanční gramotností, která by v tomto případě měla být přesněji zaměřena na cílovou skupinu. Případné problémy způsobené nejednotnými rozhodnutími soudů různých instancí lze odstranit vhodným programem na vzdělávání soudců v problematice corporate finance a corporate governance, což může přispět i ke zkrácení lhůt soudních sporů. Podrobnější analýzu tématu nabízí analytický dokument skupiny NERV.⁴

Zajímavým tématem je legislativa EU. Na příkladu nedávného přijetí AIFMD lze vidět, že EU jako celek získá mnohem větší regulaci v této oblasti, což je sektorem PE/VC vnímáno jako negativní. Ovšem pro Českou republiku, které jakákoliv legislativa chyběla, lze čekat i pozitivní efekt ve faktu, že některé činnosti budou v podstatě poprvé legislativně popsány a nastaví se přesnější pravidla.

5.3.2 Cíle

ID	Cíl	Časový horizont	Metrika splnění cíle
C1	Zvýšit finanční gramotnost v ČR	2011–2013	Plošné zvýšení využívání finančních služeb, stats.
C2	Zvýšení P/E investic v ČR: – Cílový stav – minimálně průměr EU na úrovni 0,5 %–0,6 % – Odchod z posledního místa v bázi EVCA	2012	statistiky EVCA % objemu HDP
C3	Provedení penzijní reformy	2011–2016	jasná
C4	Vyšší dosažitelnost a dostupnost bankovních služeb – Zvýšení konkurence – koncentrace na konkrétních „sub-trzích“ plus co nejpřesnější vymezení a unifikování produktů – Zrychlení oběhu peněz v ekonomice	2013–2017 2011–2012	CZSO, statistiky ČNB; počet bankomatů, počet a vytiženost terminálů.
C5	Zefektivnění českého kapitálového trhu a zvýšení počtu primární emisí cenných papírů	2012	statistika fese.com, počet minimálně 2ks za rok nad 1 mld. Kč upsaného kapitálu.
C6	Restrukturalizace rejstříku zástav – Veřejně přístupné registry umožňující snadný přístup k informacím – Zlepšení integrace služeb portálu justice.cz do e-governmentu – Zvýšení kvality uživatelského prostředí	2011–2013	Zvýšená míra transparentnosti sledována prostřednictvím zpětné vazby, mezinárodní metriky WB, WEF

3 Zdroj dat portál www.justice.cz, sekce InfoData

4 „Legal right index – analýza situace v ČR“, Michael Princ, 2010.

C7	Zrychlení a zpřehlednění insolvenčního řízení – Zvýšení dostupnosti úvěrů – Stanovení jasných procesních pravidel	2011–2014	Snížení rizikových prémii úvěrů, mezi- národní metriky WB, WEF
C8	Zefektivnění alokace státní podpory jednotlivých finančních produktů	2011–2013	

5.3.3 Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů

ID	Cíl	Opatření	DR	DV	G	Náklady-veřej- né rozpočty	Náklady- mimo rozpočty	Přínosy	Metriky
O1	C1	Zvýšení finanční gramotnosti	1-3	1-2	ČNB, MF MŠMT	Nízké, resp. ně- které součástí bodu 04b	ne	Zefektivnění alokování peněz obyvatelstva,	plošné zvýšení využívání finanč- ních služeb dle statistik.
O2a	C2	Vytvoření „seed fondu“ při MPO	1-2	2-5	MPO, TAČR	Rozpočet cca. 1 mld. Kč/rok	ne	Daňové – sociální	Kumulace ma- jetku
O2b	C2	Přijetí legislativy AIFM	1-2	1-2	MF	0	ne		% objemu PE vs. HDP
O2c	C2	Přijetí legislativy SICAV	2-3	2-5	MF	0	ne		
O2d	C2	Insentivy pro vybrané obory P/E – revolving až do extrému refundace mzdových nákladů	1-3	2-5	MF	Dle insentivu – v řádech stovek mio CZK	ne	Daňové přínosy v mld. CZK mio	HDP????
O2e	C2	Umožnit pojišťovněm in- vestovat do P/E 10 % hod- noty technických rezerv	1-3	2-5	MF, ČNB	ne	ne	Efektivní alokace kapitálu	% objemu PE vs. HDP
O3a	C3	Provedení penzijní refor- my -dle doporučení NERVdr	1-6	1-30	MPSV, MF	Nízké stovky milionů – komu- nikace s CDCP, sítě ČSSZ	Ne		
O3b	C3	PR – konzervativní auto- pilot (dluhopisový fond s max. poplatkem 0,15 % pro nerozhodnuté)	1-6	5-30	MPSV, MF	Obsaženy v bodu 03a	ne	příisun peněz do ekonomiky – zaměstnanost, daně	% objem PE vs. HDP Objemy BCPP, a.s.
O4a	C4	Unifikace a standardizace bankovních produktů	1-3	5-20	MF ČNB	Zvýšení nákladů spojených s re- gulací (z pohledu regulovaných subjektů) o 5–10 %	ne	Ztransparentnění finančních trhů – zefektivnění ekonomiky.	Statistika výstup ČNB
O4b	C4	Zvýšení rychlosti oběhu peněz v systému.	1-2	2-3	ČNB MF	Řádově miliony korun.	ne	Zvýšení potenci- álního produktu, zkvalitnění fi- nančního fungo- vání ekonomiky	Statistiky ČNB – počet banko- matů, využívání terminálů.
O4c	C4	Podpora ale i dohled nad soukromými organizacemi zabývajícími se mapo- váním trhu finančních produktů	1-2	2-3	ČNB MF	Řádově miliony korun.	ne	Snížení inform. asymetrie klient/ fin. instituce; snížení trans. nákladů	Finanční gramot- nost ↑

O5a	C5	Privatizace minoritních (20-30%) podílů státních podniků formou IPO's – ČEPS, ČEPRO, Letiště Praha, ČSA, Lesy ČR, Budvar, Česká Pošta, EGAP/ČEB	2-4	1-5	MF, MPO, MZe	Náklady na poradce (miliony Kč) Chybějící „premiium“ jako při prodeji majority do rukou strategického investora	ne	Efektivnější kontrola nad stát. majetkem, reálné ocenění majetku	Omezení korupce, výnosy pro důchodovou reformu, dividendové výnosy aj.
O5b	C5	Zavést burzovní trh pro SMI – či lépe využít AIM a NewConnect resp. možnosti RM-S.	1-3	1-5	MF, ČNB	První 2–3 roky dotovaný bizz – stovky mio(marketing)	ne	Vyšší počet IPO's, rozvojový kapitál pro firmy	Počet IPO's, tok kapitálu
O5c	C5	Zrušit daň z dividend	1	1	MF	3 miliard CZK resp. adekvátně upravit DPPO (0,5 %!), aby výsledek byl fiskálně neutrální – nedoporučujeme!	ne	Vyšší počet IPO's, rozvojový kapitál pro firmy	Počet IPO's, tok kapitálu
O5d	C5	Zachovat 6M daňový test	1	1	MF	0	ne	Podpora investování, spoření	Obchodované objemy
O5e	C5	Státní dluhopisy pro občany	1	1	MF	0	ne	Podpora investování, spoření, konkurence spořicími účtům;	Obchodované objemy
O6a	C6	Realokace notářského rejstříku zástav do veřejně přístupné podoby na portálu justice.cz	1-2	1-2	MS	Nízké – využití současné infrastruktury	ne	Snížení transakčních nákladů	Zvýšení transparentnosti
O6b	C6	Zavedení sjednoceného registru	2-3	2-3	MS, MF	Nízké – extenze již zavedených postupů	ne	Snížení transakčních nákladů	Zvýšení transparentnosti
O7a	C7	Formulace procesních postupů insolvenčního řízení	1-2	1-2	MS	Nízké – komunikace mezi MS, soudci a Asociací insolvenčních správců	ne	Zvýšení kredibility prostředí a zvýšení dostupnosti úvěrů	Snížení rizikových premií při poskytování úvěrů (poskytovaných firmám s reálnou hrozbou úpadku)
O7b	C7	Pokračování novelizace Insolvenčního zákona	1-3	1-5	MS, MF	Nízké – komunikace mezi MS, MF a Asociací insolvenčních správců	ne	Vyšší flexibilita insolvenčního řízení	Mezinárodní srovnávací metriky – např. LRI, GCI
O7c	C7	Zvýšení finanční gramotnosti soudců a účastníků insolvenčního řízení	1-3	2-5	MS, MF	Nízké – integrace do vzdělávacích programů soudců a podpora e-governmentu	ne	Aplikace nejlepší praxe do rozhodovacích procesů soudců	Zkrácení procesu insolvenčního řízení
O8	C8	Zefektivnění alokace státní podpory vybraných finančních produktů	1-3	2-4	MF	Desítky miliony korun	ne	Vyšší multiplikátor podpory ve prospěch státem zamýšleného cíle (bydlení, spoření na důchod)	Objem poskytnutých, státem podporovaných, produktů.
O9		Nezavádět další restrikce nad legislativu EK							

5.3.4 Bližší nástin jednotlivých opatření + tabulky a grafy

O1

Marketing a vzdělávání – finanční gramotnost v ČR je mizivá⁵

- Vzdělávací pořady ala BESIP v TV. Myšleno vzdělávání obyvatelstva o bankovních produktech, hypotéčních úvěrech, uveřejňování porovnání napříč bankami. (Zde je více než jinde příhodný slogan „Nemyslíš, zaplatíš“ z uvedené kampaně).
- Vzdělávání státních úředníků.
- Povinné vzdělávání soudců rozhodujících ekonomické kauzy (viz. OP Prostějov).
- Zavedení povinného předmětu zabývající se základy finanční gramotnosti na základních i středních školách.
- Zintenzivnění výuky matematiky + povinná maturita z matematiky.
- Využívání příkladů z praxe v matematice – tvorby rozpočtů, finanční trojčlenky, propočet zisku firmy.

Pouhé zavedení předmětu Finanční gramotnost pochopitelně není všespasitelné. Uvědomujeme si, že problémem je zejména kvalita vyučujících a fakt že si tuto stále podstatnější disciplínu přehazují mezi sebou jako horký brambor. Již dokázaná slabá schopnost českých dětí vystihnout podstatu textu a zároveň nepochopení elementární trojčlenky (viz. PISA) však spadá do jiných vyučovaných předmětů. ČNB zároveň doporučuje ve výchově dětí více používat příklady z praxe – např. tvorby domácích rozpočtů na úkor obvyklých propočtu sklizně aj.

V ohledu finanční gramotnosti je možné hledat inspiraci v již probíhajících zahraničních projektech v rámci prostoru EU27⁶. Osvědčily se například koncepty zaměřené na děti (Rakousko – Finanční řidičský průkaz) nebo nízkopříjmové skupiny (Polsko – Naplánuj svou budoucnost). Se svébytným projektem přišla například i Maďarská národní banka. Cestou projektu s více informačními kanály se vydali např. ve Francii, kde se zaměřili na seznámení se začátky s podnikáním (Finances & Pédagogie). Přístupným nástrojem se ukázalo i vzdělávání pomocí internetu, např. probíhající projekt EU Dolceta. Nové i stávající projekty by si jistě zasloužily větší publicitu a lepší integraci do státních institucí s cílem jednoduché uživatelské náročnosti.

Závěrem kapitoly pár čísel odkazujících na tristní stav české finanční gramotnosti, ČNB eviduje k 30. 6. 2010 9 507 587 smluv životního pojištění. U penzijních fondů se toto číslo pohybuje okolo 4 533 000 smluv, což není ani polovina.

5 Dle publikace Finanční gramotnost v ČR (květen – říjen 2010), ČNB + STEM/MARK, a.s.

6 Habschick M., Seidl B., Evers J., Survey of Financial Literacy Schemes in the EU27 (2007), Evers Jung

O2a

Seed fond – podrobněji v 12.pilíři resp. v textu Lízal, Zámečník, Procházka – TA ČR

Statistika, tabulky: zdroj CVCA, EVCA

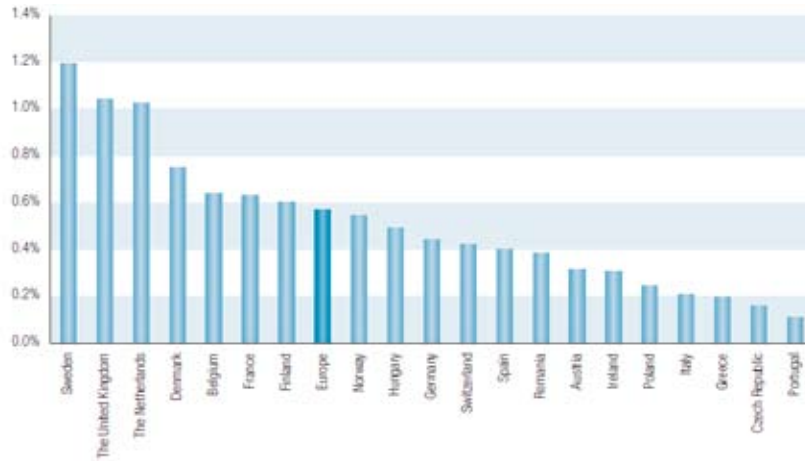

Table 1: Overview of results 2008, 2006, 2004 and 2003

Results for 2008		Results for 2006 ⁽²⁾		Results for 2004 ⁽³⁾		Results for 2003 ⁽⁴⁾	
Country	Total score	Country	Total score	Country	Total score	Country	Total score
France	1.23	Ireland	1.27	United Kingdom	1.26	United Kingdom	1.20
Ireland	1.32	France	1.36	Luxembourg	1.49	Ireland	1.58
Belgium	1.33	United Kingdom	1.46	Ireland	1.53	Luxembourg	1.67
United Kingdom	1.45	Belgium	1.51	Greece	1.75	Netherlands	1.79
Greece	1.46	Spain	1.52	Netherlands	1.76	Italy	1.96
Spain	1.58	Greece	1.55	Portugal	1.81	Greece	1.96
Netherlands	1.63	Netherlands	1.60	Belgium	1.82	Total average	2.03
Portugal	1.63	Luxembourg	1.62	Hungary	1.86	Belgium	2.08
Luxembourg	1.65	Portugal	1.71	Italy	1.86	France	2.09
Lithuania	1.75	Italy	1.72	France	1.89	Sweden	2.09
Switzerland	1.76	Austria	1.74	Switzerland	1.95	Spain	2.17
Denmark	1.77	Denmark	1.75	Spain	1.96	Finland	2.25
Hungary	1.84	Hungary	1.83	Total average	1.97	Portugal	2.32
Total average	1.85	Switzerland	1.83	Norway	2.04	Denmark	2.36
Austria	1.87	Total average	1.84	Sweden	2.05	Germany	2.41
Latvia	1.88	Finland	1.91	Czech Republic	2.12	Austria	2.53
Finland	1.92	Estonia	2.08	Poland	2.13		
Poland	1.95	Norway	2.08	Finland	2.30		
Italy	1.96	Sweden	2.12	Germany	2.37		
Sweden	2.02	Latvia	2.12	Austria	2.42		
Norway	2.03	Germany	2.15	Denmark	2.46		
Estonia	2.06	Poland	2.16	Slovakia	2.49		
Germany	2.18	Slovakia	2.17				
Cyprus	2.24	Czech Republic	2.21				
Romania	2.27	Slovenia	2.26				
Slovenia	2.30	Romania	2.35				
Slovakia	2.33						
Czech Republic	2.40						

Source: EVCA

O2 b-e

V legislativní oblasti bude důležité rozhodnout, která cesta pro P/E je nejlepší. Zároveň bude výhodné přijmout agendu AIFMD, protože se jedná o metodu win win – direktiva EU v oblasti AIFMD je víceméně velmi špatná, ale i tak na ni lze najít pozitivum ve vytvoření obchodní příležitosti – čím více regulace bude, tím více nákladů, tím více českých služeb v oboru. Naše základna je tak nízká, že na tom téměř můžeme díky dodatečným nákladům vydělat. Navíc poprvé popisuje (a svazuje) fungování tohoto sektoru.

Novou strukturou vhodnou pro penzijní reformu se může stát legislativa SICAV, která přináší tyto inovace:

- Společnost s variabilním kapitálem, s právní subjektivitou
- V Evropě široce rozšířený produkt
- Součást již existující Evropské legislativy – vysoká míra ochrany investorů
- Možnost vytvářet podfondy
- Možnost nastavovat maximální poplatky
- Jednoduchý způsob aplikace life cycle do režimu penzí bez nutnosti přestupu mezi fondy

Speciálním případem je tzv. české Fondové centrum a šance ukousnout si z evropského fondového koláče (rozpracování v M. Hanzlík_Fondové centrum)

O3 a, b

Provedení penzijní reformy nejenže dlouhodobě zachrání náš státní rozpočet a tenčící se důchodový účet, ale bude mít mimořádné přidané hodnoty i v oblasti konkurenceschopnosti. Silné domácí penzijní fondy budou mít sílu investovat do českých podniků a úspory občanů se tak vrátí do ekonomického koloběhu a to nejen ve formě dluhových instrumentů.

Státní autopilot doporučujeme jako nástroj pro nerozhodnuté, kteří nejsou schopni si z nabídky IF vybrat. U tohoto fondu bude investiční správu vykonávat IF, který si jej vysoutěží nejnižší cenou, která však nesmí přesáhnout 0,15 % p.a. (dle průměru hodnoty obdobných evropských ETF). Tento autopilot a jeho konzervativní strategie zároveň umožní na druhé straně spektra nabídnout lidem dynamičtější IF, které mohou investovat část portfolia nejen do akcií, ale i do PE/VC. Tato praxe je ve světě naprosto běžná. Doporučujeme umožnit dynamickým penzijním fondům investovat do PE/VC až do hodnoty 10 % aktiv fondu (Polsko, VB bez omezení). Zároveň navrhuje omezit investice penzijních fondů teritoriálně, např. 80 % do indexu PX či jinou formou zanechat investice „doma“.

Jednou z možností jak dosáhnout rychlého zlepšení finančního trhu je i vymanit PF spravující téměř 9 miliard EUR z podmínky garance kladného výnosu aktiv na bázi každého roku.

O4 a – c

Doporučujeme pracovat na procesech, které pomohou rozlišit funkčnost co nejvíce jednotlivých trhů v rámci bankovních produktů. Namátkově, „oddělitelnost hypotéky“ od zbytku úvěru by umožnilo více oddělit a rozlišit hypotéční trh od trhů depozitů i dlouhodobých depozitů, což by vedlo k vyšší transparentnosti + lepší možnosti dozoru, konkrétnějšímu hodnocení jednotlivých finančních sub-trhů, možnost pro uplatnění mnoha existujících modelů a možnosti zefektivnění trhů (z pohledu obyvatelstva a společnosti, asi už méně z pohledu samotných bank), přehledu dozorčími orgány atd. Dospět k co nejvyšší unifikaci produktů napříč bankovním sektorem.

Z hlediska aplikovatelnosti navrhujeme za nejschůdnější způsob pro zvýšení konkurence „zprůhlednění finančních trhů“ prostřednictvím odstranění informační asymetrie (případně alespoň co největší snížení) mezi klientem a poskytovatelem finančního produktu (bankou). Zvýšení finanční gramotnosti v populaci zůstává pro tento účel stále jednou z nejdůležitějších prerekvizit. (*viz cíl 05*). Tohoto cíle by šlo dosáhnout podporou a zároveň regulací soukromých společností, které se zabývají mapováním trhů finančních a hlavně bankovních produktů na internetu. Navrhujeme podporovat jak společnosti zabývající se čistým srovnáváním produktů na internetu, tak rozvíjející se společnosti působící na internetu, které motivují banky k poskytnutí co nejvýhodnějších podmínek pro klienta formou internetové aukce nebo burzy. Regulace těchto společností je ale také nutná v tom smyslu, aby zůstávaly objektivní a podávaly kompletní informace. Pro klienta toto bude znamenat výrazné snížení transakčních nákladů spojených s výběrem pro něj nejvýhodnějšího produktu.

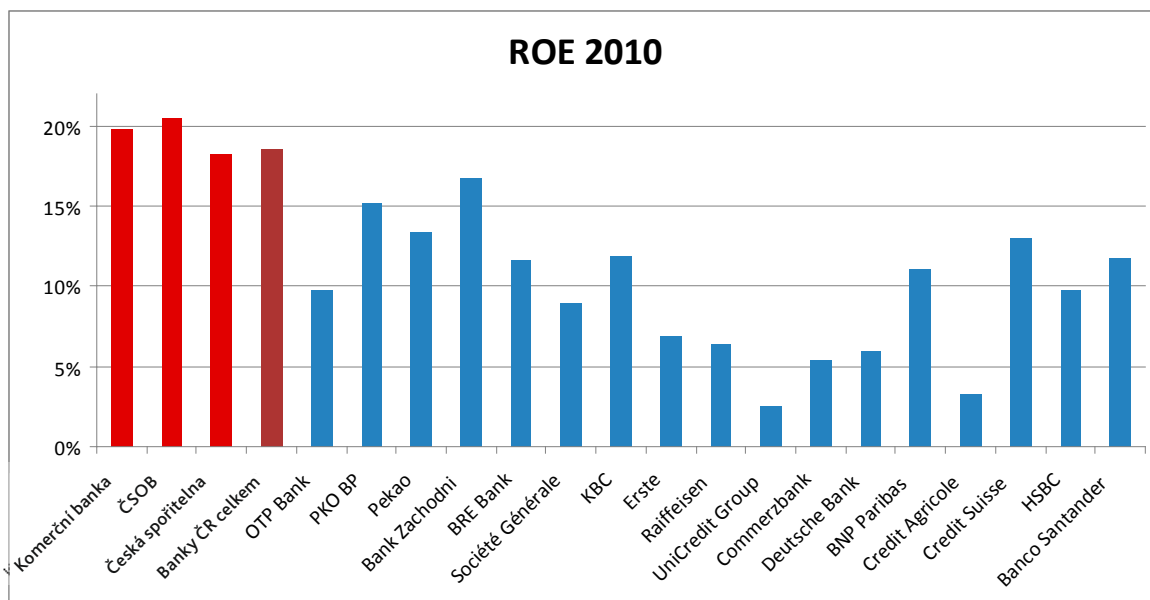
Navrhujeme vyvíjení incentivů ve směru většího využívání bezhotovostního styku usnadněním a podporou užívání platebních terminálů i v menších obchodech a menších obcích (legislativně, daňovými nebo cenovými incentivy) Dále navrhujeme podporu dalšího rozšíření využívání internetového nebo mobilního bankovníctví a hlavně zviditelnění této možnosti mezi obyvatelstvem. Tady se opět vracíme k problému finanční gramotnosti.

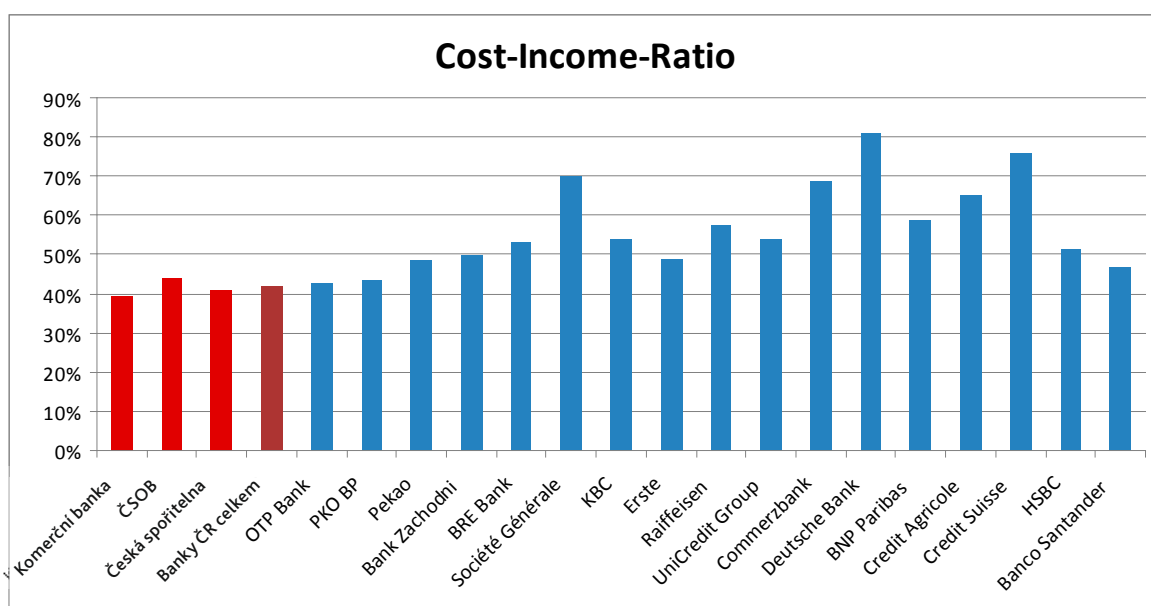
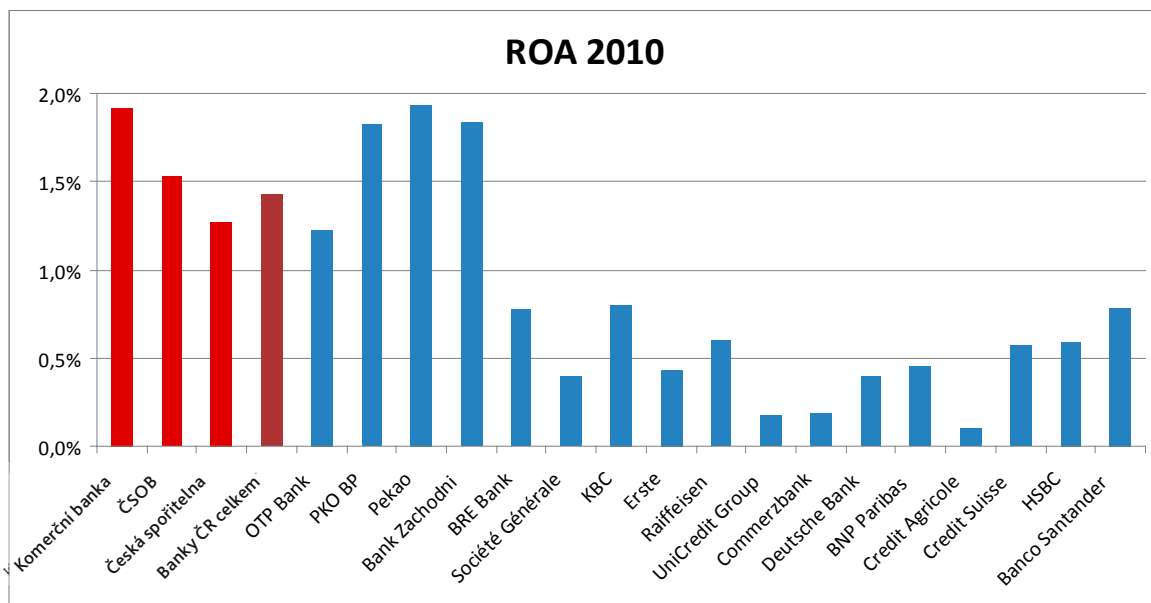
Otevřené otázky:

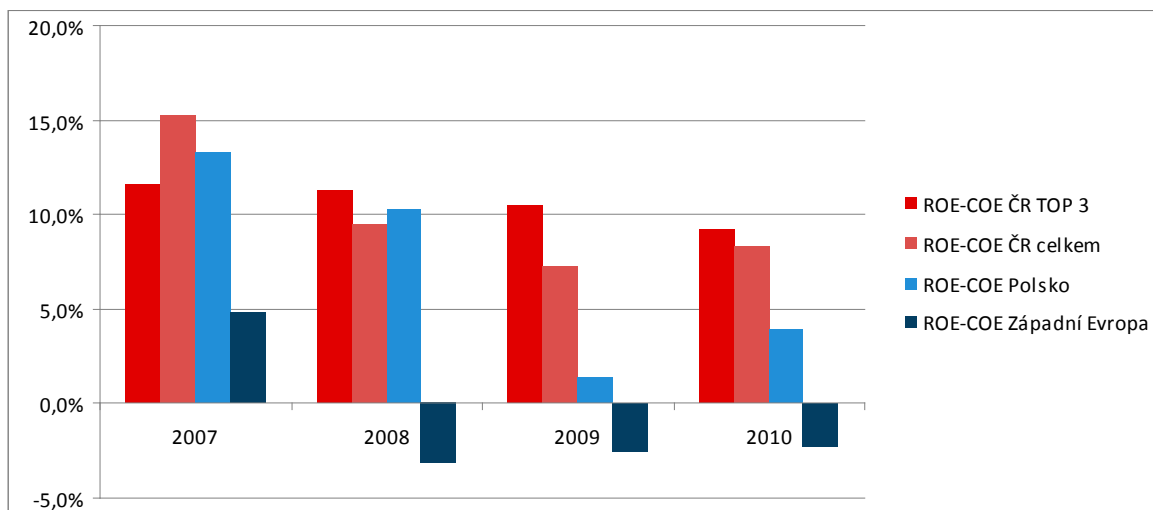
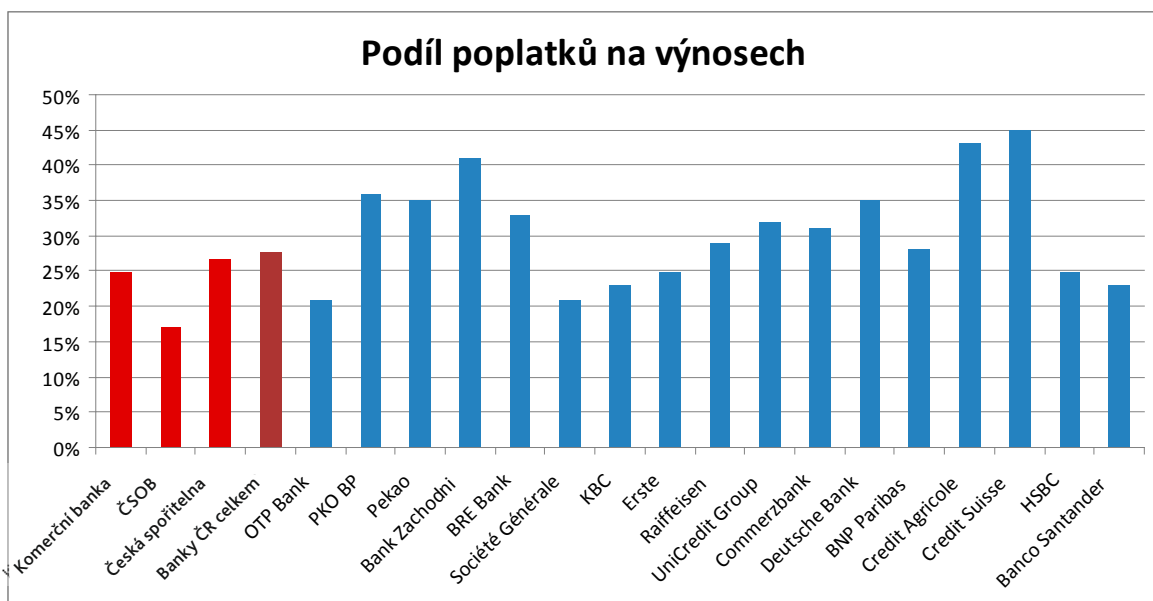
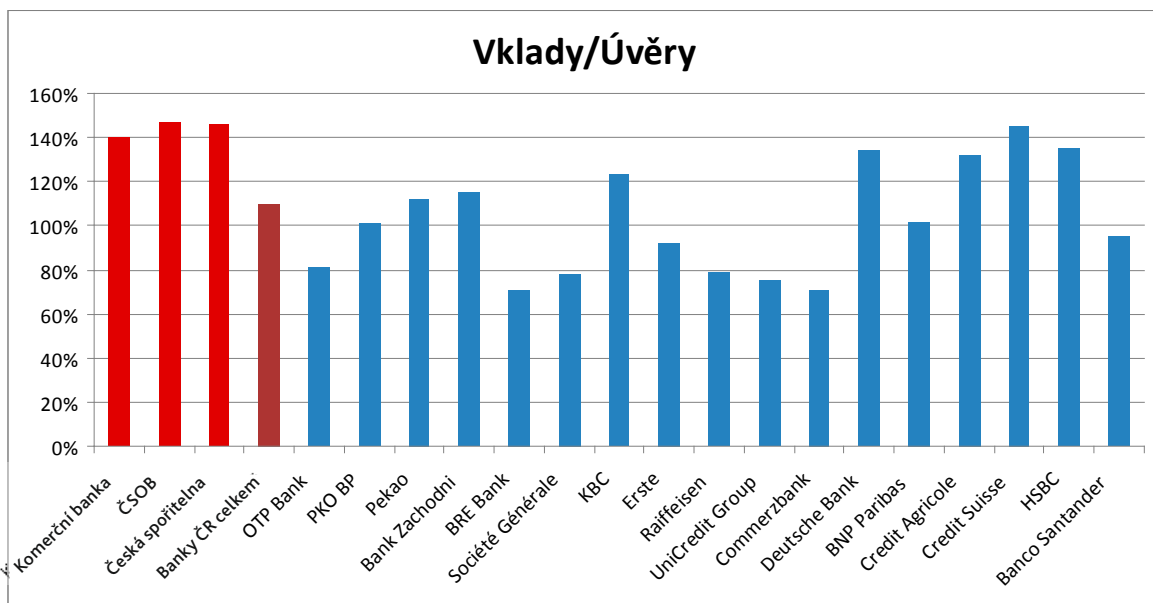
- A) Úrokový strop u jednotlivých typů úvěrů, nebo je to příliš velká regulace a omezení trhu?
- B) Nakolik je unifikace a standardizace produktu napříč bankovním sektorem reálná?
- C) Další možností je přenechat mapování a srovnávání finančních produktů ČNB. Tuto otázku necháváme k další diskuzi

Jak velký existuje prostor pro konkurenci na českém bankovním trhu je vidět na následné tabulce a příložených grafech za rok 2010. Tyto materiály naprosto jednoznačně ukazují, že český trh je stále lukrativní místo pro stávající velké instituce. V oblasti výnosů z poplatků se však také ukazuje, že % jsou na tom české banky velice podobně s cizinou. Rozdíl je diametrální a to ve faktu, že např. Credit Suisse má pod touto položkou zejména M&A transakce a succes fee za IPO zatímco třeba Komerční banka poplatky za vklad klienta na pobočce.

	ROE				ROA				NFC/NBI	NIM	CIR	Deposits/Loans	Payout
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2010	2010	2010	2010	2010
Komerční banka	23%	27%	18%	20%	1,9%	2,0%	1,6%	1,9%	25%	3,3%	40%	140%	77%
ČSOB	18%	21%	25%	21%	1,3%	0,1%	2,0%	1,5%	17%	3,4%	44%	147%	N/A
Česká spořitelna	24%	19%	20%	18%	1,5%	1,3%	1,4%	1,3%	27%	3,9%	41%	146%	38%
Banky ČR celkem	25%	20%	18%	19%	1,3%	1,2%	1,5%	1,4%	28%	3,1%	42%	110%	N/A
OTP Bank	25%	25%	13%	10%	2,7%	2,7%	1,6%	1,2%	21%	3,7%	43%	81%	0%
PKO BP	27%	24%	13%	15%	2,8%	2,6%	1,6%	1,8%	36%	3,8%	44%	101%	35%
Pekao	18%	21%	14%	13%	2,3%	2,5%	1,8%	1,9%	35%	3,3%	48%	112%	31%
Bank Zachodni	26%	19%	17%	17%	3,0%	1,9%	1,7%	1,8%	41%	3,1%	50%	115%	15%
BRE Bank	22%	20%	3%	12%	1,3%	1,1%	0,2%	0,8%	33%	2,3%	53%	71%	0%
Société Générale	5%	6%	2%	9%	0,2%	0,3%	0,1%	0,4%	21%	1,2%	70%	78%	27%
KBC	18%	N/M	N/M	12%	-0,7%	1,0%	1,1%	0,8%	23%	1,9%	54%	123%	35%
Erste	15%	10%	11%	7%	0,6%	0,4%	0,4%	0,4%	25%	3,0%	49%	92%	24%
Raiffeisen	17%	16%	4%	6%	1,5%	1,4%	0,4%	0,6%	29%	3,6%	58%	79%	8%
UniCredit Group	13%	8%	3%	3%	0,7%	0,4%	0,2%	0,2%	32%	1,9%	54%	75%	5%
Commerzbank	12%	0%	N/M	5%	0,3%	0,0%	-0,6%	0,2%	31%	0,9%	69%	71%	0%
Deutsche Bank	18%	N/M	14%	6%	0,4%	-0,2%	0,3%	0,4%	35%	0,8%	81%	134%	22%
BNP Paribas	15%	6%	9%	11%	0,5%	0,2%	0,3%	0,5%	28%	1,3%	59%	102%	23%
Credit Agricole	11%	3%	3%	3%	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%	43%	1,1%	65%	132%	25%
Credit Suisse	21%	N/M	13%	13%	1,0%	-0,8%	0,6%	0,6%	45%	0,8%	76%	145%	52%
HSBC	15%	5%	6%	10%	1,0%	0,3%	0,3%	0,6%	25%	1,3%	52%	135%	29%
Banco Santander	17%	15%	14%	12%	1,0%	0,9%	0,9%	0,8%	23%	2,9%	47%	95%	49%
Průměr CZE TOP 3	21%	22%	21%	19%	1,6%	1,2%	1,7%	1,6%	22,9%	3,5%	42%	144%	58%
Průměr banky ČR	25%	20%	18%	19%	1,3%	1,2%	1,5%	1,4%	27,7%	3,1%	42%	110%	N/A
Průměr Polsko	23%	21%	12%	14%	2,3%	2,0%	1,3%	1,6%	36,3%	3,1%	49%	100%	20%
Průměr WE	15%	8%	8%	8%	0,6%	0,3%	0,3%	0,5%	30,0%	1,7%	61%	105%	25%
Průměr celkem	18%	15%	12%	11%	1,2%	0,9%	0,8%	0,9%	29,6%	2,4%	54%	109%	26%
ROE	Rentabilita vlastního kapitálu												
NIM	Net interest margin, čistá úroková marže												
CIR	Cost-income ratio, poměr provozních nákladů k provozním výnosům												
Deposits/loans	Poměr vkladů klientů k poskytnutým úvěrům												
PAYOUT	Dividendový výplatní poměr												
NFC/NBI	Čistý výnos z poplatků k celkovým čistým bankovním výnosům												
zdroje: Capital IQ, Bloomberg, ČNB, CYRRUS													
	2007	2008	2009	2010									
Náklady vlastního kapitálu (COE)*	9,8%	10,9%	10,5%	10,3%									
ROE-COE ČR TOP 3	11,6%	11,3%	10,5%	9,2%									
ROE-COE ČR celkem	15,2%	9,5%	7,3%	8,3%									
ROE-COE Polsko	13,3%	10,3%	1,3%	3,9%									
ROE-COE Západní Evropa	4,8%	-3,1%	-2,6%	-2,2%									
* expertní odhad CYRRUS													
Cost of Equity (COE)													
Risk free rate (10y government bond yield)													
Beta													
Equity risk premium													
	ROE	ROA	NIM	CIR	D/L	Payout							
ČR	19%	1,6%	3,5%	42%	144%	58%							
Polsko	14%	1,6%	3,1%	49%	100%	20%							
Západní Evropa	8%	0,5%	1,7%	61%	105%	25%							

O5a

Ekonomika už za sebou má 20 let svobody, vyrostla nová kategorie managerů a poslední státní podniky již nejsou v situaci, kdy je nutné se jich rychle zbavit. Proto si dovedeme představit emise minoritních podílů v některých státních firmách (např. ČEPS, ČEPRO, Lesy ČR, Budvar, Česká pošta a Letiště Praha). Tyto firmy budou následně burzami férově ohodnoceny a tato cena s historií burzovního vývoje může být za 2–3 roky případně použita k přímému prodeji do rukou strategického zájemce. Pochopitelně pouze v případě, že to bude dávat ekonomický smysl. Podniky na burze budou pod optikou analytiků, fond managerů z celého světa, kteří každý nestandardní krok managementu (potažmo státu) ocení poklesem hodnoty, což ovlivní nejen výplaty managerů. Jedná se o největší a nejlevnější antikorupční opatření. Zároveň doporučujeme tento proces spojit se startem penzijní reformy a výnos logicky použít pouze na snížení tranzitivních nákladů reformy. Současně se dá doporučit i prodej nepotřebného majetku státu; případně vybrané a nepotřebné výzkumné a zkušební ústavy.

O5c

Možná částečně kontroverzní opatření, ale nepostrádá svůj smysl. Daň z dividend představuje ve své podstatě dvojitý zdanění, protože zisk podniku je zdaněn nejprve DPPO a teprve až residuální část je rozdělena mezi akcionáře prostřednictvím dividend. V současné době je oficiálně stanovena daň z dividend na úrovni 15 %, ve skutečnosti jsou ovšem daňové výnosy řádově nižší, protože je možné uplatnit mnoho daňových výjimek (mateřské společnosti, penzijní fondy atp.). Díky tomu existuje na trhu nerovné postavení mezi různými tržními aktéry, kdy jsou znevýhodněni především drobní investoři. Zrušení daně z dividend by odstranilo další daňové výjimky a vedlo k celkovému zprůhlednění tržního prostředí. Navíc v ČR tato daň není nikterak efektivní a dosahuje výše cca. 3 miliardy Kč ročně. V Praze kótované firmy většinou využívají směrnici o mateřské a dceřiné společnosti, která stanovuje, že obchodní společnost vlastníci více než 10 % jiné obchodní společnosti (mohou být z různých zemí) nemusí danit „přesun“ dividend. Druhá skupina pak těží ze svých „holandských“ domicilů. Při ambici zachování daňové kvóty je možno navýšit DPPO o 0,5 % resp. ponechat tuto částku jako podporu rozvoje pro SMI. Výsledkem odstranění této distorzní daně, která spadá do skupiny přímého zdanění, by mělo být zatraktivnění českého prostředí pro domácí i zahraniční podniky, které by byly více motivovány k využití českého akciového trhu. Je proto pravděpodobné, že objem peněz vybraných na ostatních daních by se zvýšil. Toto opatření povede ke zvýšení transparentnosti daňových výnosů z důvodu odstranění daňových výjimek a rovnoprávnému postavení všech investorů, zároveň by se měla zvýšit dostupnost kapitálu pro české firmy kvůli jeho nižším nákladům.

O5e

Státní retailové dluhopisy jsou dlouho diskutované téma, které se snad již blíží k finalizaci. Konkurence spořicímu účtům v bankách pomůže i ve snížení postavení českých bank na finančním trhu. Stěžejní otázkou tak zůstává nastavení výnosnosti, která musí dostatečně odrážet aktuální stav světového finančního trhu. Tento nástroj má bohužel velký sklon ke sklouznutí do oblasti levného financování státního dluhu retailem. Dodatečný efekt je zvýšení finanční gramotnosti obyvatelstva, které bude státní produkt srovnávat se spořicími účty.

O6a

V současné době není Notářský rejstřík zástav natolik flexibilním nástrojem, jaký je jeho potenciál. K jeho využití je třeba notářského zápisu, což výrazně zvyšuje transakční náklady spojené s jeho kontrolou. Všeobecně tak přispívá k méně transparentnímu prostředí, protože kontrola zástavních břemen musí být provedena zvláštními postupy, které jsou z uživatelského hlediska více složité. Integrace do systému portálu justice.cz by výrazně ulehčila kontrolu evidovaných zástavních práv všem subjektům v ČR. Opatření lze označit za možný quick-win, protože databáze je již funkční a je veřejně přístupná. Konkrétní aplikaci ověřovacích postupů necháváme k hlubší analýze a diskuzi.

O6b

Registr zástav je nyní roztržštěn mezi několik různých institucí, jedná se o již jmenovaný Notářský registr zástav (NRZ), Obchodní rejstřík a konečně Katastrální úřad v případě nemovitostí. Integrace do SRZ (Sjednocený registr zástav) by byla logickým vyústěním všeobecných snah o fungující efektivní státní správu (e-government), kdy by měly být všechny služby integrované a snadno dostupné. Nejvýraznější překážkou tohoto opatření jsou legislativní úpravy, které by umožnily vznik SRZ. Při konkrétní aplikaci by bylo možné využít již fungující infrastrukturu NRZ a zkušeností Ministerstva financí se zaváděním Jednotného inkasního místa.

O7a

Procesní postupy nejsou v současné době žádným způsobem formulovány. Toto opatření si dává za cíl zvýšit transparentnost soudních řízení. Z hlediska aplikace nejlepší praxe je možné vytvořit přehled o zvolených postupech, který by byl dostupný zúčastněným stranám a tím snížil jejich případnou nejistotu. Necháváme na další diskuzi konkrétní aplikaci, která by měla plně respektovat ústavně konformní procedury. Toto opatření by žádným způsobem nezasáhlo do nezávislosti soudců, jedná se např. o stanovení přehledného harmonogramu procesů (hlavně v souvislosti s insolvenčním řízením).

O7b

Insolvenční zákon prochází neustálým procesem novelizací např. návrhy skupiny S22 nebo Ministerstva spravedlnosti. Důležitou roli v této činnosti vykonává i Ústavní soud, který koriguje případné nepřesnosti. Skupina NERV považuje tyto snahy za přínosné, byť se konkrétně nemusí promítnout do zlepšení mezinárodních metrik. Přijetí již připomínkové verze Insolvenčního zákona, který je již připraven ke schválení parlamentem lze označit za quick-win opatření. Vzhledem k neustálému přibližování ČR k nejlepší praxi vyspělých států světa je ovšem nutné stanovit i střednědobou strategii vycházející ze zpětné vazby, která by měla být syntézou ekonomické a právní analýzy. Základní myšlenkou je zachování největší možné residuální hodnoty majetku v insolvenční a snížení transakčních nákladů⁷.

O7c

Problematika vzdělávání účastníků insolvenčních řízení má dvě roviny. Na jedné straně je vhodné se zaměřit na podporu vzdělávacích programů a aplikací vzhledem k navrhovatelům

7 Viz La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F. (2001) „Creditor Protection and Bankruptcy Law Reform“, In „Resolution of Financial Distress“, eds. Claessens et al., World Bank Institute, pp. 65–90

insolvenčního řízení, kteří vytvářejí velké množství chyb, jež snižují efektivitu celého soudního systému. Na druhou stranu je přínosné zaměřit se i na vzdělávání soudců, kteří díky lepším znalostem mohou soudní stání dále zkrátit. Jejich specializace by měla být prohloubena na poli corporate finance a corporate governance.

O8

Současná alokace státní podpory, ať už daňovou formou u penzijního připojištění a životního pojištění nebo formou přímé dotace u stavebního spoření, penzijního připojištění a hypoték, není dle našeho názoru efektivní. A to jak z pohledu podpory rozvoje stavebního trhu, tak z pohledu výdajové strany veřejných financí.⁸ Stát by měl směřovat tyto prostředky do takových produktů, kde bude dosaženo nejvyššího multiplikátoru s ohledem na cíl, který se podporou sleduje. Tedy pokud jde o podporu bydlení, navrhuje státní podporu stavebního spoření podmínit účelovým použitím naspořených prostředků na bydlení. Alternativní možnost je převést státní podporu ve prospěch účelových hypotéčních úvěrů.

Pokud jde o záměr podporovat *dlouhodobé spoření na důchod*, doporučujeme tuto podporu převést směrem od životního pojištění (které jako spořicí produkt na důchod není vhodné) ve prospěch produktů, které buď vzniknou jako výsledek důchodové reformy (viz přesahy do jiných skupin NERVu), nebo které již existují a efektivněji alokují prostředky ve prospěch cíle dlouhodobého spoření (vybrané OPF).

Přesah do opatření ostatních skupin NERV

(Na která opatření ostatních skupin NERV navrhované varianty navazují; která opatření ostatních skupin NERV navrhovaná opatření podmiňují)

1. Problematika zavedení penzijní reformy se přímo překrývá s pracovní skupinou NERVu – „penzijní reforma“. Taktéž návrh změny struktury státní podpory vybraných bankovních produktů (stávající daňové zvýhodnění + přímé státní příspěvky, zefektivnění této podpory) je návazný na konkrétní podobu penzijní reformy.

2. Návrh prosadit finanční gramotnost do struktur povinného základního i středního školství přesahuje do oblastí zkoumání podskupiny NERVu – 3. skupina „školství a vzdělávání“ – D. Munich.

3. Seed fond – 12. pilíř

4. Squeeze outy – 12. pilíř

5. Zrušení Daně z dividend – 6. pilíř

8 Viz Švejnar, Dušek, Semerák (2010) „Intelligent Reform of Public Finance“; CERGE-EI a IDEA. Ve studii autoři zkoumají dopady stavebního spoření na domácnosti.

**Závěrečná zpráva podskupin
Národní ekonomické rady vlády pro
konkurenceschopnost a podporu podnikání**

Kapitola 6: Technologická připravenost

Garant: Jiří Voříšek

Koordinátor: Michal Mejstřík

6	Pilíř „Technologická připravenost“	203
6.1	Úvod.....	203
6.2	Mezinárodní srovnání.....	204
6.2.1	Světové trendy a pozice ČR.....	204
6.2.2	Poučení z přístupů jiných zemí.....	207
6.3	Analýza současného stavu v ČR a návrhy opatření na zvýšení konkurenceschopnosti	208
6.3.1	Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti.....	208
6.3.2	Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v dané oblasti	211
6.3.3	Návrhy opatření pro zvýšení konkurenceschopnosti a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů	212
6.4	Přesah do opatření ostatních skupin NERV.....	217
6.4.1	Vazby na pilíř Instituce.....	217
6.4.2	Vazby na pilíř Školství a trénink	217
6.4.3	Vazby na pilíř Pracovní trh.....	217
6.4.4	Vazby na pilíř Inovace	218
6.5	Detailnější informace k pilíři Technologie	219
6.5.1	Přístupy jiných zemí při řešení pilíře.....	219
6.5.2	Regenerativní medicína	227
6.5.3	Nanotechnologie	230
6.5.4	Kosmické technologie.....	232
6.5.5	Katalog služeb veřejné správy	238
6.5.6	Centra sdílených služeb a centralizace zdrojů sloužících pro poskytování veřejných služeb.....	238
6.5.7	Vlastnosti úložiště digitalizovaných dokumentů veřejné moci.....	240
6.5.8	Cloud computing.....	241

Jiří Voříšek: vorisek@vse.cz (vedoucí kolektivu, koncepce a text kapitol)

Ota Novotný: novotnyo@vse.cz (koncepce a text kapitol)

Jiří Skuhrovec: jiri.skuhrovec@eeip.cz (odhady nákladů a přínosů navrhovaných opatření)

Tomáš Laboutka: tomas.laboutka@flven.com (konzultace a recenze textu)

6.1 Úvod

V současném světě dochází k postupnému přesunu od ekonomiky hmotných statků (zboží) k ekonomice nehmotných statků a vztahů (zejména ke službám). Při přechodu k ekonomice nehmotných statků a ke znalostní společnosti hraje klíčovou roli připravenost země na absorpci technologií, na kterých jsou služby s vysokou přidanou hodnotou a znalostní systémy postaveny. **V centru pozornosti jsou zejména informační a komunikační technologie (ICT), biotechnologie, nanotechnologie a kosmické technologie.**

Inovativní využití moderních technologií se ve vyspělých zemích stává nedílnou součástí strategií jejich budoucího rozvoje, která má stejný význam, jako například efektivita finančních trhů, investiční prostředí nebo kvalita veřejné správy a jejích služeb (viz např. strategie Finska a Jižní Koreje uvedené v kapitole 6.5.1).

Dominantní místo mezi vyspělými technologiemi zaujímají ICT¹. Je to z toho důvodu, že vytvářejí komunikační a výpočetní infrastrukturu pro většinu aktivit probíhajících ve státě a souběžně poskytují nástroje pro zvýšení výkonnosti, inovace a konkurenceschopnosti v prakticky všech odvětvích národního hospodářství (např. ICT se podílí na zvýšení výkonnosti v chemickém průmyslu z 36 %, v dopravě a logistice z 76 %). Naprosto nezastupitelnou roli mají ICT při inovaci interních procesů či činností ve všech odvětvích (např. ve strojírenském průmyslu z 59 %, v automobilovém průmyslu z 86 %)².

ICT mají významný vliv i na udržitelnost rozvoje a na životní prostředí. Z hlediska trendů v této oblasti lze citovat Digitální agendu pro Evropu³. Jde zejména o následující východiska, cíle a opatření:

- ICT skýtají potenciál ke strukturálnímu přesunu k výrobkům a službám méně náročným na zdroje, k úsporám energie v budovách a elektrických sítích, jakož i k účinnějším a méně energeticky náročným inteligentním dopravním systémům. K urychlení rozvoje a plošného nasazení systémů založených na ICT v rámci inteligentních sítí a měřicích systémů, v nízkoenergetických budovách a inteligentních dopravních systémech je nutná spolupráce odvětví ICT, dalších sektorů a orgánů veřejné správy. Jednotlivcům a organizacím musí být poskytnuty informace, které jim pomohou snížit vlastní uhlíkovou stopu.
- Odvětví ICT by mělo poskytnout nástroje k modelování, analýzám, sledování a vizualizaci pro hodnocení energetického a emisního profilu budov, dopravních prostředků, podniků, měst a regionů. Inteligentní sítě jsou nezbytné pro přechod k nízkouhlíkovému hospodářství. Umožní aktivní řízení přenosu a distribuce prostřednictvím moderních komunikačních a řídicích platforem infrastruktury ICT. Aby různé sítě mohly vzájemně účinně a bezpečně fungovat, budou zapotřebí otevřená rozhraní mezi přenosovými a distribučními instalacemi.

1 John Seely Brown, John Hagel, Lang Davison: Measuring the forces of Long Term Change – The 2009 Shift Index, 2010

2 Atkinson. (2009). – „The digital road to recovery: A stimulus plan to create jobs, boost productivity and revitalize America. Získáno 10. 08 2010, z <http://www.itif.org/publications>

3 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:REV1:CS:HTML>

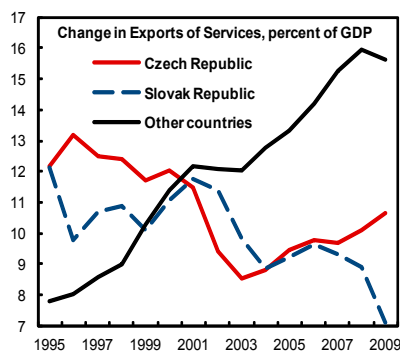
Bylo by však chybou vnímat ICT jako jednotlivý celek nebo sektor. Při úvahách o roli ICT musíme respektovat specifika jejich základních součástí – IT služeb, telekomunikací a ICT průmyslu (výroby ICT produktů). Jak se ukazuje, mezi IT službami a telekomunikacemi (dohromady sledovanými a hodnocenými jako **ICT služby**) na straně jedné a **ICT průmyslem** na straně druhé existují výrazné rozdíly. Dle údajů ČSÚ⁴ ICT služby v České republice vykazují značně vyšší efektivitu, vyšší přidanou hodnotu (3,82 % oproti 0,60 %). Na druhou stranu ICT průmysl v České republice dosud vytváří 61 % produkce ICT sektoru (ČSÚ, 2010) a zaměstnává vysoký počet pracovníků (zaměstnává 3,8 % zaměstnanců zpracovatelského průmyslu což je 1,55 % z celkového počtu všech zaměstnanců). Udržování vysoké zaměstnanosti je samozřejmě důležité, ovšem pro dlouhodobý úspěch ekonomiky je nezbytné posouvat zaměstnanost do oblastí práce s vysokou přidanou hodnotou. ICT průmysl se navíc bude v rámci globalizace pravděpodobně dále přesouvat do oblastí s levnou pracovní silou, proto je možné usuzovat, že jeho určitá část českou ekonomiku v budoucnu tak jako tak opustí.

Z výše uvedených důvodů se WEF v pilíři IX. zaměřilo zejména na ukazatele, které souvisejí s rozvojem a rozsahem využití jednotlivých součástí ICT ve sledovaných zemích.

6.2 Mezinárodní srovnání

6.2.1 Světové trendy a pozice ČR

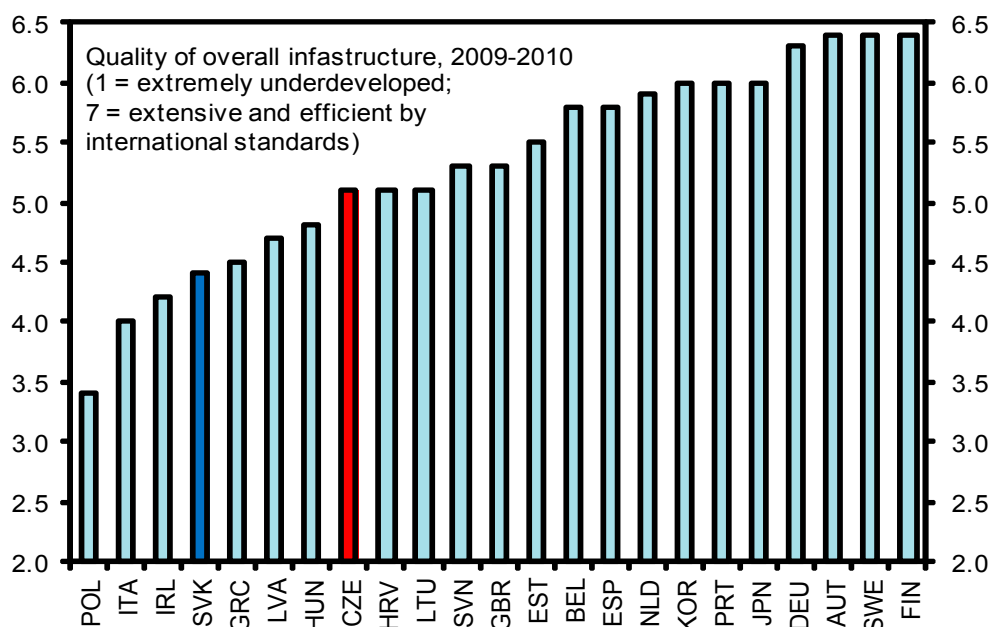
Světovým trendem je v současnosti zesílená orientace ekonomik na služby, a to zejména na služby s vysokou přidanou hodnotou. Ovšem v ČR převážnou část produkce i exportu ČR stále tvoří průmyslové výrobky, stroje a zařízení, orientace na služby a jejich export je ve srovnání s vyspělými zeměmi malá – viz fakta a argumentace v úvodní kapitole a **Obrázek 1**. Logickým vyústěním pro strategii ČR je proto doporučení zvýšit orientaci na služby s vysokou přidanou hodnotou – viz dále popisované služby opírající se o ICT, biotechnologie, nanotechnologie a kosmické technologie.

Obrázek 1: – Export služeb (jako procento HDP) – porovnání ČR, SR a dalších zemí, zdroj: Murgasova, Z.: "The Czech and Slovak Economies: 17 Years After", IMF, 2010

4 ČSÚ (2010) Účty výroby a tvorby důchodů. Získáno 06. 08 2010, z [http://apl.czso.cz/pll/rocnkavyber.so](http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.so)

Podmínky pro export služeb s vysokou přidanou hodnotou přitom má ČR dostačující. **Obrázek 2** ukazuje, že technologická vybavenost (byť má stále rezervy) je v ČR blízko úrovně některých západoevropských zemí. Jde tedy především o vhodné nastavení institucionálního rámce, a zavedení vhodných pobídek, s jejichž pomocí lze využití tohoto potenciálu nastartovat.

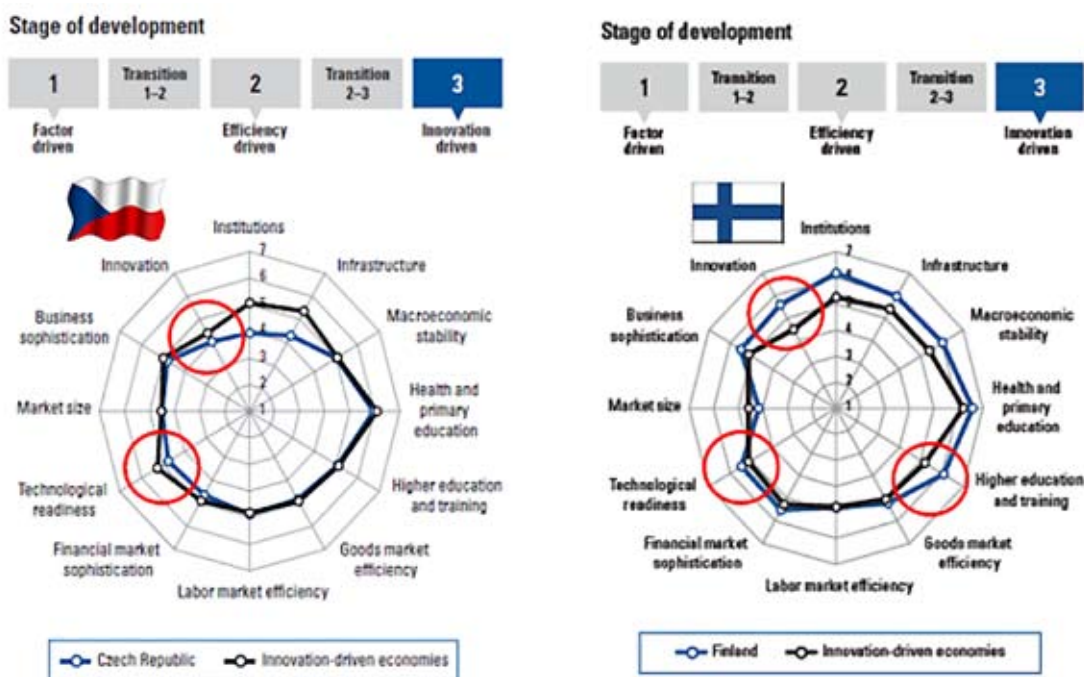

Source: Global Competitiveness Report, 2010

Obrázek 2: – Pozice ČR dle kvality technologické infrastruktury,

zdroj: Global Competitiveness Report, 2010, WorldEconomicForum (<http://www.weforum.org/>)

Srovnání pozice Finska a ČR (viz **Obrázek 3**), dokumentuje rozdíl mezi ekonomikou plně využívající svoji infrastrukturu a moderní technologie pro podporu inovací a konkurenceschopnosti. Česká republika je zde ve většině pilířů srovnatelná, ale zaostává zejména v oblasti Infrastruktury a Institucí a současně v oblastech Inovací a Technologické připravenosti, kde je Finsko vůdčí zemí.

Obrázek 3: – Porovnání ČR a Finska z pohledu indikátorů WEF, zdroj: Global Competitiveness Report, 2010, WorldEconomicForum (<http://www.weforum.org/>)

Hodnocení pilíře IX – Technologická připravenost GCR⁵ je složeno z následujících indikátorů. V závorce je uvedena pozice ČR v rámci daného indikátoru v mezinárodním srovnání:

- **A. Adopce technologií**
 - 9.01 Dostupnost posledních technologií (46)
 - 9.02 Využití technologií firmami a institucemi (36)
 - 9.03 Zahraniční investice a technologický transfer (15)
- **B. Využití ICT**
 - 9.04 Počet uživatelů internetu (30)
 - 9.05 Počet uživatelů širokopásmového připojení (33)
 - 9.06 Kvalita pátevní sítě internetu (34)
 - 2.08 Počet pevných telefonních přípojek (66)
 - 2.09 Počet mobilních přípojek (19)

Poznámka: poslední dva indexy jsou převzaty z pilíře II, ale s pilířem IX bezprostředně souvisejí. V závorkách je uvedena aktuální pozice ČR mezi srovnávanými zeměmi.

Při pohledu na výše uvedené indikátory pilíře IX. je patrné, že v oblasti B jsme na tom ještě relativně dobře. Jediný indikátor, ve kterém výrazně zaostáváme – pevné přípojky – je indikátorem, který není pro ČR příliš významný, protože jsou substituovány mobilními přípojkami, ve kterých, má Česká republika velmi vysokou penetraci.

Indikátor 9.01 je značně závislý na subjektivním hodnocení, proto je úlohou všech povzbudit sebedůvěru českých respondentů průzkumů WEF, neboť není žádný objektivní důvod, aby

5 World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2010–2011, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-16.pdf

se domnívali, že nové technologie jsou v Česku hůře dostupné než například v Turecku, Maltě, Slovensku, Namibii nebo Senegalu.

Za pozornost proto stojí zejména indikátor 9.02 Absorpce technologií na úrovni firem a institucí. V nich ČR nedosahuje uspokojivé výsledky, a proto právě zde se skrývá potenciál pro zlepšení. **Strategie ČR by se tedy měla prioritně orientovat na zvýšení absorpce technologií jak na úrovni firem, tak na úrovni státu. Klíčovým je využití technologií pro zvýšení efektivity veřejné správy, neboť dle výsledků WEF a dalších analýz (např. MPO⁶) je neefektivita veřejné správy po korupci druhou největší bariérou zvýšení konkurenceschopnosti ČR.**

6.2.2 Poučení z přístupů jiných zemí

V kap. 6.5.1 jsou uvedeny informace o přístupu Finska, Estonska a Jižní Koreje k řešení pilíře „Technologická připravenost“. V následujících odstavcích shrneme poučení, která jsou významná pro formulaci cílů ČR v oblasti technologické připravenosti a aplikací ICT ve veřejném sektoru.

Zkušenosti z nasazování moderních technologií v posledních desetiletích jasně ukázaly⁷, že jejich samotné nasazení nevede automaticky k pozitivním efektům. Nepromyšlená investice může naopak vést k vysokým ztrátám. To platí zejména pro ICT. Přínos se projeví teprve tehdy, když je ICT použito pro implementaci nového byznys modelu, pro zefektivnění byznys procesů, pro zvýšení kvality produkce/služeb apod⁸. To je třeba mít na paměti i při měření dopadů technologií na finanční výsledky podniku, na produktivitu či jiné ukazatele. Pro řízení/podporu absorpce moderních technologií z úrovně státu z toho plyne fakt, že může být úspěšná pouze v případě, že nebude zaměřena pouze na technologie jako takové, ale současně na inovace a nové formy služeb státu.

Příkladem efektivního nasazení ICT pro zvýšení efektivnosti veřejné správy je projekt centralizace řízení lidských zdrojů (HR) pro dvanáct ministerstev v Holandsku (www.p-direkt.nl). Z jednoho místa jsou poskytovány HR služby všem dvanácti ministerstvům. Projekt ušetřil za tři roky 250 mil. EUR a 50 % z původního počtu pracovníků. Inspirativní je i katalog služeb e-Governmentu v Kataru (<http://www.gov.qa/wps/portal/services>), který jednak zefektivnil služby státu a jednak snížil administrativní zátěž firem a občanů. Podobné příklady lze nalézt i v severních zemích Evropy.

Příležitosti ČR v oblastech biotechnologií, nanotechnologií a kosmických technologií jsou uvedeny v kapitolách 6.5.2 až 6.5.4.

I když to není explicitní součástí WEF indexu, je třeba za vysokou prioritu považovat absorpci technologií na úrovni státu. Její zvýšená úroveň může mít vliv na kvalitu a efektivnost služeb

6 MPO ČR, Analýza konkurenceschopnosti České republiky. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2009

7 The Standish Group International, Extreme Chaos, The Standish Group International, Inc., 2000–2009 Research Reports

8 Voříšek, J. a kol.: Principy a modely řízení podnikové informatiky, Praha, Oeconomica, 2008, 446 s. ISBN 978-80-245-1440-6

veřejné správy (ve zprávě WEF, 2010 byla neefektivita veřejné správy po korupci hodnocena jako druhá největší bariéra konkurenceschopnosti ČR) a může zkvalitnit podnikatelské prostředí a zprostředkovaně motivovat k využití moderních technologií i v soukromém sektoru. Inspirativními příklady jsou v tomto smyslu přístupy severských zemí, Singapuru či J. Koreje – viz *kap. 6.5.1*.

Efektivní absorpce technologií závisí nejen na dostupnosti technologií samotných, ale na řadě dalších faktorů (kvalitě školství, dostupnosti odborníků na technologie, legislativě, zaměření aplikovaného výzkumu apod.), proto se v tomto pilíři věnujeme i těmto souvisejícím faktorům.

6.3 Analýza současného stavu v ČR a návrhy opatření na zvýšení konkurenceschopnosti

Individuální schopnost podnikatelských subjektů absorbovat nejnovější technologie je v ČR na dobré úrovni. Z pohledu ČR nejsou ani tak důležité schopnosti technologie lépe absorbovat, jako spíše schopnost nové inovativní technologie objevovat a šířit.

Podporu státu si žádá zejména proces konverze vojenských a kosmických technologií do civilních sektorů, která absorpci nejvyspělejších technologií velmi často předchází, a dále pak kooperace průmyslu a vysokých škol při vývoji nových technologií a jejich aplikacích.

6.3.1 Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti

- V dostupnosti nejnovějších technologií má ČR druhé nejhorší hodnocení ze všech indikátorů devátého pilíře WEF (46). I když je v této oblasti řada možných zlepšení, nepovažujeme hodnocení WEF za odpovídající realitě. Daleko za větší problém považujeme fakt, že v ČR vzniká málo nových původních inovací (viz též pilíř XII).
- ČR je málo zapojena do vývoje špičkových vojenských a kosmických technologií a tím také zaostává za jejich aplikacemi v byznysu. Totéž, ale v menším rozsahu, se týká biotechnologií a nanotechnologií. Podrobnosti viz 6.5.2 až 6.5.4.
- **Malá podpora investic do služeb s vysokou přidanou hodnotou (ICT služby, bio a nanotechnologie, aplikace kosmického výzkumu)** – zaostáváme za naší konkurencí. Technologie a služby související s investicemi nejsou provozovány (řízeny) v ČR (viz např. systém elektronického mýtného v České republice provozovaný společností Kapsch). Přitom v ČR je potenciál (znalosti, technologie, kultura) pro poskytování a vývoz těchto služeb (viz např. centra DHL, SUN a Accenture v Praze, IBM v Brně). To samé platí i pro biotechnologie a nanotechnologie.
- Mezinárodní spolupráce v oblasti kosmických technologií je brzděna skutečností, že v ČR neexistuje národní subjekt, který by mohl podepsat kooperační smlouvy s korespondujícími agenturami jako např. NASA, JAXA, DLR nebo CNES a koordinovat spolupráci českých pracovišť se zahraničními

- **Nízká míra používání nejnovějších technologií a nejnovějších metod aplikace technologií (např. center sdílených služeb, cloud computing⁹)** na úrovni českých firem i státu. V případě státu je tento problém vyvoláván zejména přetrvávajícím resortismem. To vede k vysokým nákladům na veřejné služby a nemožnosti efektivní centralizace provozu služeb, monitoringu a controllingu.
- **Nekoordinované řízení projektů v oblasti Digitální agendy** (e-government, broadband, základní registry atd.) a absence celkové (business, aplikační, informační a technologické) architektury státních institucí, potažmo státu vede k situaci, kdy leckteré investice jsou zmařeny a jiné nepřinášejí očekávané efekty. Řada projektů se řeší duplicitně (na různých ministerstvech, na různých orgánech veřejné správy).
- **Dosavadní nasazování ICT ve veřejné správě nezvyšuje produktivitu práce v tomto sektoru.** Počet pracovníků veřejné správy naopak neustále roste – viz kapitola Inovace.
- Tím, že **technologický rozvoj ICT ve veřejné správě není architektonicky řízen**, je zcela pominuta různá potřeba specializovaných technologií u procesů komoditních ve srovnání s procesy hlavními (hodnototvornými). Z toho plyne, že se stále znovu nasazují prostředky individuálního vývoje technologií na komoditní procesy státu (a často i podniků) a malé nebo žádné prostředky do odlišení se v procesech hlavních.
- Česká veřejná správa nemá žádnou obdobu US Clinger-Cohen Act., který by „nutil“ instituce **prokazovat oprávněnost technologických investic** fungujícími procesy řízení architektury institucí (Enterprise Architecture Governance) a povolil investovat pouze v případě, že instituce průběžně dosahuje požadovaného stupně zralosti procesů EA governance.
- Zákony definující výběrová řízení a veřejné zakázky jsou vhodné pro nákup standardních produktů, ale neodpovídají charakteru služeb v oblasti poskytování ICT a technologických služeb. V tomto případě jsou daleko vhodnějším kritériem (než cena dodávky) **ekonomické i mimoekonomické přínosy služby**. Na dosažení těchto přínosů by měli být jak investor, tak dodavatel motivováni.
- Chybí nezávislá kontrola v zadávání veřejných zakázek v oblasti ICT a technologií všeobecně. Zakázky jsou často předraženy.
- **Naše zákony**, v mnohých aspektech přísnější než právo okolních zemí, **blokuji efektivní a levnou elektronizaci státní a veřejné správy**. V případě nově vznikajících odvětví/technologií je tvorba legislativy pomalá a nepružná a může zásadním způsobem zpozdit uvedení výsledky V&V do praxe. Je třeba zrovnoprávnit nově vznikající obory jako je např. regenerativní medicína. Kvalitní legislativa v této oblasti také zabrání používání necertifikovaných metod a „léčebné“ turistice.
- **Nízká digitální gramotnost obyvatel** (ve srovnání s nejvyspělejšími státy) snižuje využitelnost (poptávku) a efektivitu elektronicky poskytovaných služeb. Protože však digitální gramotnost je generačně podmíněným fenoménem, je třeba ji respektovat

9 Podstata cloud computingu je objasněna v kapitole 6.5.7.

a kvalitní veřejné služby efektivně poskytovat všemi komunikačními kanály, s očekávaným postupným nárůstem podílu elektronických.

- **Nevychováváme dostatek odborníků pro vývoj a aplikace technologií a ty, co máme, nedokážeme udržet.** A to jak jednotlivce, tak jejich firmy. Platí to i v oblastech zdraví a školství (pilíř IV), vysokého školství (pilíř V) a inovací (XII). V pilíři IX WEF nejsou metriky pro dostatek odborníků, nicméně je to faktor zásadně celý pilíř ovlivňující. (12.06 Dostupnost vědců a inženýrů).
- Nedostatek (zejména ICT) odborníků¹⁰ na trhu práce snižuje rychlost nasazování nových technologií, prodražuje cenu práce (z důvodu převyšující poptávky nad nabídkou průměrný plat ICT odborníka převyšuje platy ostatních odborníků) a snižuje atraktivnost ČR pro investory do služeb s vysokou přidanou hodnotou.
- V ČR pracuje cca 230 000 ICT odborníků, z toho cca 180 000 v organizacích do 50 zaměstnanců¹¹. S ohledem na demografický vývoj je jisté, že **ČR nebude schopna zajistit ani prostou reprodukci tohoto počtu.** Jednou z cest jak tento problém vyřešit, je uvolnit (využitím nových technologií a služeb) část ICT odborníků z malých firem a tyto použít pro strategické investory a služby.
- Vysoké školy nedodávají dostatečné počty technologicky orientovaných absolventů a tito absolventi nemají potřebnou strukturu znalostí (tzv. „T-shape“ znalosti). To ovlivňuje jak rozhodování investorů, tak náklady, které firmám vznikají doškolováním (vazba na pilíř V). Nové obory, jako např. regenerativní medicína, vznikají na pomezí několika stávajících oborů, tomu je třeba přizpůsobit i strukturu vzdělávání.
- **Aplikovaný výzkum má malý vliv na inovace v ekonomice.** Je to dáno i nevhodným měřením výkonu výzkumných pracovišť (hodnotí se téměř výhradně publikační činnost).
- Stát málo pomáhá úspěšným, například v patentovém řízení. Když už jednotlivec nebo firma něco vymyslí, stát by měl vyvinout úsilí, aby tato invence a její finanční výnosy zůstaly v ČR.
- Neexistuje dostatečná výchova k zakládání inovativních společností Start-Up a není dostatečná státní podpora takovýmto firmám.
- Neexistuje strategie zabránění odlivu mozků. Neexistuje strategie, která by nejlepší experty po té, co odešli do zahraničí na zkušenou, opět přivedla domů a tady jim dala možnost odsud celosvětově vyniknout a zbohatnout.
- Nevyřešená kompetenční struktura (zejména kompetence MŠMT vs. ministerstva dopravy) v oblasti kosmických technologií spojená s chápáním kosmonautiky jako vědy a nikoliv jako odvětví průmyslu.
- Konkurence subvencovaných státních institucí (AV, VS, VZLU) s českými podniky v oblasti produkce kosmických technologií.

10 Definice ICT odborníka viz např. Český statistický úřad – Výběrové šetření pracovních sil (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/lidske_zdroje_v_informacni_spolecnosti_it_odbornici)

11 Doucek, P., Novotný, O., Pecáková, I. & Voříšek, J. (2007) Lidské zdroje v ICT – Analýza nabídky a poptávky po IT odbornících v ČR, Praha, 2007, Professional Publishing, 201 s., ISBN 978-80-86946-51-1

6.3.2 Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v dané oblasti

Ke každému identifikovanému problému stanovit cíl a jeho měřitelnost

ID	Cíl	Horizont	Metrika splnění cíle
C1	Zvýšit aplikace nejnovějších technologií v ČR a podporovat začínající podniky v této oblasti.	2013–2014	Výsledky indexu WEF v této oblasti na úrovni předních zemí Počet organizací, které začnou využívat nejnovější technologie
C2	Podpora konkurenceschopnosti služeb s vysokou přidanou hodnotou (zejména výzkumná, vývojová a datová centra) poskytovaných z ČR do ČR i do zahraničí.	2012	Odchod/příchod investorů do služeb s vysokou přidanou hodnotou Celkový objem investic do této oblasti Počty pracovních míst ve firmách s touto orientací Počty nových (Start-Up) firem, jejich udržení a růst Počet firem s vysokou EBIT na hlavu
C3	Efektivním využitím ICT zvýšit kvalitu a efektivitu služeb veřejné správy. Ve službách veřejné správy využívat efektivně nových technologií a metod – zejména center sdílených služeb a cloud computingu (viz kapitola 6.5.7). Tím mj. ukazovat malým a středním firmám výhodnost této cesty.	2013–2015	Administrativní náročnost kontaktů firem a občanů s orgány veřejné správy Výsledky měření služeb a jejich nákladů a výnosů Počet pracovníků potřebných pro výkon veřejných služeb
C4	Efektivně řešit nedostatečný počet odborníků orientovaných na aplikace moderních technologií a nevhodnou strukturu znalostí ICT absolventů (většina opatření viz V. pilíř).	2013	Rozdíl mezi poptávkou a nabídkou po technologicky orientovaných odbornících na trhu práce
C5	Zvýšit digitální gramotnost obyvatel (opatření – viz pátý pilíř) a tím zvýšit efektivitu e-sluzeb.	2014–2015	Rozsah e-sluzeb využívaných občany a firmami Míra využití e-sluzeb státu uvnitř segmentu e-gramotných klientů státu
C6	Zvýšit dostupnost vysokorychlostního internetu ve všech lokalitách ČR.	2013–2015	Kapacita a dostupnost přenosových sítí Počet domácností připojených cílovou rychlostí. Cena telekomunikačních služeb
C7	Zvýšit využitelnost výsledků aplikovaného výzkumu pro inovace v ekonomice ČR	2014–2015	Ekonomické přínosy aplik. orientovaných grantů/poskytnutá podpora Granty TAČR harmonizované s hlavními cíli rozvoje inovací v ČR Počet patentů registrovaných subjekty z ČR a rozsah jejich aplikací

Legenda:

ID – pořadové číslo cíle v rámci seznamu (C1, C2,...)

Cíl – Stručně formulovaný popis cíle

Časový horizont – do kdy je třeba cíle dosáhnout (rok splnění cíle)

Metrika splnění – podle čeho či jakým způsobem bude ověřeno, že cíl byl splněn

6.3.3 Návrhy opatření pro zvýšení konkurenceschopnosti a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů¹²

#	Cíl	Opatření	DR	DV	G	Náklady SR	Náklady mimo SR	Přínosy	Metriky
O1	C2	Pravidelně monitorovat rozvojové strategie největších konkurentů (a zemí „vzorů“) a jejich investiční pobídky. Aktivně vyhledávat obchodní příležitosti pro české podniky na zahraničních trzích. Získané informace dávat vládě a zainteresovaných podnikům. V monitoringu se zaměřit kromě produktů i na služby (analýza služeb v analýzách Czech Trade zatím chybí).	1	3-4	Czech Trade, Czech Invest, MPO a zahraniční zástupci	Analýza v ČR: 10 mil, koncepční a personální změny ve využití zahr. zastupitelství 50 mil. Kč	--	<ul style="list-style-type: none"> • Informování „decision makeři“ • Informování podnikatelé 	<ul style="list-style-type: none"> • Počet zahrnutých zemí do monitoringu • Periodicita aktualizace monitoringu • Zisky a zpětná vazba firem, které monitoring využily
O2	C1, C2	Podporovat projekty a podílení se na výzkumu, vývoji, inovacích a technologiích v zahraničí. Důraz na různorodost (ICT, biotechnologie, nanotechnologie, kosmické technologie)	1-2	3-5	Czech Trade, Czech Invest, MPO a zahraniční zástupci	Škálovatelné, smysluplné minimum 100 mil Kč.	<ul style="list-style-type: none"> • Významné, ale přínosy větší 	<ul style="list-style-type: none"> • Výsledky výzkumu v zahraničí aplikovány v ČR 	<ul style="list-style-type: none"> • Počet firem a výzkumných pracovišť podílejících se na zahraničních projektech s nejnovějšími technologiemi • Ekonomické výnosy aplikací
O3	C1, C2	Zřídit Národní kosmickou agenturu, která se stane ve výzkumu a aplikacích kosmických technologií partnerem korespondujících agentur jako např. NASA, JAXA nebo CNES. Získání sídla GSA do Prahy (Galileo) využít pro motivaci a podporu přechodu dalších technologických firem do segmentu kosmických technologií.	2	4-5	Vláda	<ul style="list-style-type: none"> • 5-7 mil ročně (cca 5 pracovníků) • Rozpočtově neutrální – tyto náklady jsou již vynakládány na pracovníky řešící tuto agendu v rámci jednotlivých ministerstev – půjde o jejich realokaci na agenturu 	--	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšení kooperace v kosmickém výzkumu a rychlejší přenos výsledků výzkumu do praxe 	<ul style="list-style-type: none"> • Zřízení agentury • Ekonomické výnosy aplikací
O4	C2	Připravit transparentní dlouhodobě platné investiční pobídky pro investory do služeb s vysokou přidanou hodnotou (např. dotace na nově vytvořená pracovní místa). Investory motivovat ke spolupráci s českými vysokými školami a výzkumnými pracovišti a k tomu, aby provoz technologií a na nich založených služeb zůstal v ČR.	1-2	2-3	MPO, Czech Invest	<ul style="list-style-type: none"> • Přímé pobídky investorům vybraných odvětví 100+ mil. Kč • Spolupráci s VŠ je nutno podnitit v mechanismech rozdělování financí na VaV, podporou aplikovaných oborů. Lze i fiskálně neutrálně 	<ul style="list-style-type: none"> • stovky mil. Kč 	<ul style="list-style-type: none"> • Růst atraktivitu ČR • Dlouhodobé investice do ČR zvyšující konkurenceschopnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Investiční pobídky ČR jsou lepší/horší než pobídky konkurence • Odchod/příchod nových výzkumných, vývojových a datových center • Počty pracovních míst ve výzkumných, vývojových datových centrech

12 Návrhy opatření byly zpracovány s využitím publikace: Novotný, O., Voříšek, J. a kol.: Digitální cesta k prosperitě. Praha: Professional Publishing 2011, ISBN 978-80-7431-047-8

#	Cíl	Opatření	DR	DV	G	Náklady SR	Náklady mimo SR	Přínosy	Metriky
05	C3	Nadrezortně koordinovat ICT investice/projekty ve všech úrovních veřejné správy. Cíle: - projekt spustit pouze v případě, že je doložena jeho účelnost, efektivnost (snížení nákladů na služby veřejné správy, zvýšení produktivity, zvýšení digitální gramotnosti, ...) a dopad (počty občanů, úředníků apod., kteří výsledky projektu budou využívat), - eliminovat duplicitní projekty a nakoupené/vyvinuté aplikace využívat multiplicitně, - integrovat jednotlivé aplikace tak, aby si automatizovaně mohly předávat data, - komoditní zboží v ICT nakupovat ve veřejné správě výhradně přes elektronické aukce, - komplexní projekty nakupovat výhradně v dvoustupňové soutěži – nejdříve návrh až do zadání, pak soutěž o implementaci založená na nejnižší ceně.	1-2	2	Premiér	<ul style="list-style-type: none"> • 50 mil ročně (malá instituce s odpovídající kvalifikací ICT pracovníků) • Čistá úspora (řada ICT řešení pro státní správu je vyvíjena duplicitně, nebo zcela nadbytečně) 	• --	<ul style="list-style-type: none"> • Investice státu do technologií budou vynakládány pouze zvýší-li produktivitu ve veřejném sektoru • roční úspory mohou být v rozsahu stovek mil. Kč 	<ul style="list-style-type: none"> • Objem investic do ICT ročně • Produktivita práce ve veřejném sektoru • Počet pracovníků ve veřejném sektoru
06	C1, C3	Připravit, přijmout a uvést v život legislativní úpravu odpovídající zákonu Clinger-Cohen Act (1996) a na něj navazujících předpisů. Těmito zákony zavádějícím do řízení IT principy celkové architektury (Enterprise Architecture), kontroly procesů architektury a posuzování IT investic podle měřítek prokazatelného zvýšení výkonnosti procesů státní správy.	2	3	MPO	<ul style="list-style-type: none"> • Desítky mil. (krátkodobé hledisko – dlouhodobě – přínosy vyšší než náklady) 	• --	<ul style="list-style-type: none"> • Vyšší efektivita investic do ICT veřejné správy 	<ul style="list-style-type: none"> • Výkon procesu (služby) veřejné správy před a po zavedení nové ICT podpory
07	C3	Ukládání veškerého obsahu vyprodukovaného orgány veřejné moci (vč. výběrových řízení, hlasování orgánů,...) do digitálních knihoven a vybudování úložiště (nebo sítě úložišť) dokumentů veřejné moci v elektronické podobě – viz kap. 6.5.7.	3-4	4-5	Všechny orgány veřejné správy	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktura plus aktuální dokumenty 50 mil. • Digitalizace archivů 200+ mil. 	• --	<ul style="list-style-type: none"> • Větší transparentnost úkonů, široká informovanost, široká dostupnost služeb 	<ul style="list-style-type: none"> • Poměr digitalizovaného a nedigitalizovaného obsahu • Počet orgánů, které opatření ne/splnily

#	Cíl	Opatření	DR	DV	G	Náklady SR	Náklady mimo SR	Přínosy	Metriky
O8	C3	Urychleně dokončit realizaci základních národních registrů (obyvatel, osob, územní identifikace a nemovitostí, práv a povinností), s minimálním zpožděním oproti původnímu plánu (r.2012)	2	3	MV, MPO	• Jednotky mld.	• Naopak snížení nákladů	• Vytvořeny předpoklady realizace efektivních služeb veřejné správy	• Základní registry v provozu Ano či Ne? • Snížení administrativní náročnosti kontaktů firem a občanů s VS
O9	C3	Agendy veřejné správy propojit se základními národními registry. Budovat nad agendami kvalitní rozhraní pro využití i soukromou sférou.	3-5	3-5	Hlavní odpovědnost a koordinace MV	• Podle zahraničních zkušeností (Rakousko) je už první rok činnosti služby fiskální úspou – uspořena administrativa pokrývá náklady investice	• Naopak snížení nákladů	• Odstranění duplicit v údajích a duplicit v úkonech • Aktuálnost a shoda základních údajů ve všech agendách • Nižší náklady na výkon služeb • Nižší administrativní zátěž pro občany a firmy	• Počet agend připojených/nepřipojených na základní registry • Statistiky využití jednotlivých rozhraní veřejnou a soukromou sférou • Administrativní náročnost služby pro občana/firmu
O10	C3	Zpracovat katalog služeb veřejné správy občanům a právním subjektům a tyto služby monitorovat a efektivně řídit (včetně jejich nároků na finanční, materiální a lidské zdroje, vazba na legislativu). Detailně viz kap. 6.5.5.	pilot pro několik služeb 1	pilot pro několik služeb 2	Hlavní odpovědnost a koordinace MV, resp. nadresortní orgán – viz O5	• 50-70 mil.Kč	• Naopak snížení nákladů	• Kvalitnější a efektivnější služby VS • Katalog usnadnění rozhodování o snižování prostředků investovaných do veřejné správy (bude zřejmé, co se stane a kolik se ušetří, když se služba zruší) • Umožní standardizaci a zkvalitnění služeb.	• Počet definovaných a měřených služeb / počet všech služeb veřejné správy • Jednotkové a celkové roční náklady služby • Výkonnost jednotlivých oprávněných poskytovatelů služby • Počet pracovníků ve veřejném sektoru
O11	C3	Zrušit u většiny veřejných služeb místní nebo věcnou příslušnost (viz např. CzechPoint), umožnit zákazníkům služeb konzumovat službu na jimi zvoleném místě (viz např. plán CzechPoint at Home).	4-6	5-7	Premiér	• Závislé na typu služby • Zásadní úspory v synergii s O5 až O10	• Naopak snížení nákladů	• Specializace úřadů – služby budou vykonávat nejvýkonnější • Dostupné služby – spokojení občané a firmy	• Počet služeb se zrušenou místní nebo věcnou příslušností • Snížení administrativní zátěže pro občany a firmy • Využití jednotlivých služeb mimo původní „domovskou“ instituci.
O12	C3	Pomocí ICT podpořit sloučení agend daní, sociálního a zdravotního pojištění	2-3	3	MF, MPSV, MZ	• Přímé náklady 400+ mil., úspory plynoucí ze snazší administrativy, lepší kontroly mají potenciál náklad pokrýt v horizontu pěti let.	• --	• Nižší náklady na administraci agend • Nižší administrativní zátěž pro občany a firmy • Efektivnější kontrola výběru daní a soc. pojištění	• Celkové náklady na administraci agend • Snížení administrativní zátěže pro občany a firmy • Počet uspořené pracovníků

#	Cíl	Opatření	DR	DV	G	Náklady SR	Náklady mimo SR	Přínosy	Metriky
O13	C3	Vytvořit Centra sdílených služeb pro provoz veřejné správy. A to jak v jedné úrovni hierarchie (například jednotné kontaktní centrum pro všechny organizační složky jednoho ministerstva), tak přes více úrovní hierarchie (jedno centrum výpočtu a výplaty mezd zaměstnancům státu, jedno centrum správy všech pohledávek a závazků klientů státu vůči státu, apod.) za všechny resorty. Detailněji viz kap. 6.5.6.	4-6	5	Premiér, MV, MF	• Přínosy výrazně vyšší než náklady (viz příklad z Holandska)	• --	• Úspory z rozsahu • Jednodušší komunikace občanů a firem se státem • Snížená potřeba IT odborníků ve veřejné správě	• Celkové náklady služeb veřejné správy • Náklady konkrétních agend • Počet uspořené pracovníků
O14	C6	Zajistit do roku 2016 dostupnost širokopásmových služeb veřejné správy pro 80% domácností. Toto zlepšení realizovat motivačně nikoliv zákonem (viz negativní zkušenosti ve Finsku). Do roku 2013 odstranit překážky bránící investicím do budování vysokorychlostního Internetu – detailněji viz dokument MPO „Digitální Česko“ z r. 2010. ¹³	2-4	2	MPO s ČTU Poskytovatelé internetového připojení	• Legislativní úprava, interní agendy, RIA: 5 mil	• Stovky mil. Kč.	• Zvýšená dostupnost a kapacita telekomunikačních služeb • Klesající ceny telekomunikačních služeb	• % domácností a organizací, které jsou připojeny k vysokorychlostnímu internetu • Počet poskytovatelů připojených s podílem na trhu nad 0,5% • Cena telekomunikačních služeb
O15	C7	Modifikovat (znovu aktualizovat) systém obsahových priorit veřejné podpory aplikovaného výzkumu a systém poskytování finančních prostředků v této oblasti dle strategie konkurenceschopnosti ČR. Zavést systém předvídání poptávky po oblastech aplikovaného výzkumu (Foresighting) a podle jeho výsledků pravidelně aktualizovat obsahové priority.	2	3-5	RVVI, TAČR	• Do 1 mil. Kč, rutinní projekt TC AV	• Náklady VaV v soukromém sektoru	• Efektivně alokované zdroje do oblastí společenské poptávky	• Systém obsahových priorit vytvořen a přijat RVVI • Finanční přínosy aplikací výsledků aplikovaného výzkumu • Počet patentů

13 Tento cíl synchronizován s cíli dokumentu „Digitální Česko“, MPO 2010. Podle dokumentu Světové banky „Informace a komunikace pro rozvoj 2009 – rozšiřování dosahu a zvyšování vlivu“ bylo zjištěno, že v rozvinutých zemích (kam je řazena i Česká republika) se zvýšení penetrace připojek k vysokorychlostnímu internetu o 10 % projevuje následným meziročním nárůstem HDP o 1,2 %. V případě rozvíjejících se zemí činí tento nárůst v průměru 1,4 %. Uvedený nárůst HDP je založen zejména na nárůstu produktivity, na realizovatelných úsporách nákladů, zvýšení zaměstnanosti a na urychlení všech navazujících procesů, jak ve výrobní sféře, v obchodních, finančních a vzdělávacích institucích, tak i v administrativě.

#	Cíl	Opatření	DR	DV	G	Náklady SR	Náklady mimo SR	Přínosy	Metriky
O16	C1, C7	Úpravy legislativy umožňující přijetí ověřených léčebných postupů/metod regenerativní medicíny mezi standardní léčebné postupy.	1-2	1	MZ	• Legislativní úprava, interní agendy, RIA: 5 mil	• --	• Realizace a rozšíření nově vznikajících oborů	• Přijatá legislativa
O17	C1, C7	Vyjasnění kompetencí v oblasti kosmických technologií mezi MŠMT a ministerstvem dopravy	1	1	MŠMT, MD	• Legislativní úprava, interní agendy, RIA: 5 mil	• --	• Realizace příležitostí v oblasti kosmických technologií vyplývající také z umístění sídla GSA v ČR	• Přijatá legislativa
O18	C7	Zařadit inteligentní sítě, nástroje k modelování, analýzám, sledování a vizualizaci pro hodnocení energetického a emisního profilu budov, dopravních prostředků, podniků, měst a regionů mezi obsahové zaměření budoucích programů TAČR či MŽP	1-2	2	TAČR, MŽP	•	•	• Existence nástrojů umožňujících aktivně podpořit snížení uhlíkové stopy	• Programy přijaty

Legenda:

ID – pořadové číslo opatření v rámci seznamu

Cíl – cíle zvýšení konkurenceschopnosti, které toto opatření podpoří

Opatření – stručný text návrhu opatření

DR – odhadovaná doba realizace opatření (v letech)

DV – odhadovaná doba, po které opatření začne přinášet první pozitivní výsledky (v letech, počítáno od zahájení realizace opatření)

G – očekávaný gestor opatření

Náklady na rozpočet – odhad ročních, příp. celkových nákladů SR na realizaci opatření. Když je obtížné nyní odhadnout, pak uvedeny typy nákladů, které budou hrazeny ze SR

Náklady mimo rozpočet – odhad ročních, příp. celkových nákladů realizace opatření, které budou hrazeny mimo rozpočet (soukromá sféra). Když je obtížné nyní odhadnout, pak uvedeny typy nákladů, které budou hrazeny ze SR

Přínosy – ekonomické a mimoekonomické přínosy opatření

Metriky – kterými lze měřit úspěšnost realizace opatření

6.4 Přesah do opatření ostatních skupin NERV

Opatření navrhovaná v pilíři „Technologie“ mají nejužší vazby na pilíře „Instituce“, „Školství a trénink“, „Pracovní trh“ a „Inovace“.

6.4.4 Vazby na pilíř Instituce

Na pilíř „Instituce“ má pilíř Technologie nesilnější vazby, a to s ohledem na zaměření celé řady opatření na zvýšení efektivity služeb veřejné správy občanům a firmám. Jedná se o tato opatření:

- O3 – Zřídit Národní kosmickou agenturu.
- O5 – Nadřezortně koordinovat ICT investice/projekty ve všech úrovních veřejné správy.
- O6 – Připravit, přijmout a uvést v život legislativní úpravy odpovídající zákonu Clinger-Cohen Act.
- O7 – Ukládání veškerého obsahu vyprodukovaného orgány veřejné moci do digitálních knihoven.
- O8 – Urychleně dokončit realizaci základních národních registrů.
- O9 – Agendy veřejné správy propojit se základními národními registry.
- O10 – Zpracovat katalog služeb veřejné správy občanům a právním subjektům a tyto služby monitorovat a efektivně řídit.
- O11 – Zrušit u většiny veřejných služeb místní a věcnou příslušnost.
- O12 – Pomocí ICT podpořit sloučení agend daní, sociálního a zdravotního pojištění.
- O13 – Zavedení Center sdílených služeb do provozu veřejné správy.
- O17 – Vyjasnění kompetencí v oblasti kosmických technologií mezi MŠMT a ministerstvem dopravy.

6.4.5 Vazby na pilíř Školství a trénink

- Změna financování VŠ dle úspěchu absolventů na trhu práce (cíl: vyrovnávání poptávky a nabídky po různých typech odborníků na trhu práce).
- Podpora programů celoživotního vzdělávání (zvyšování počítačové gramotnosti obyvatel).
- Posílit úlohu elektronického učení (eLearningu) při modernizaci vzdělávání a odborné přípravy, včetně studijních plánů, posuzování výsledků vzdělávacího procesu a profesního rozvoje učitelů a školitelů (zvyšování efektivity vzdělávání pomocí ICT nástrojů).

6.4.6 Vazby na pilíř Pracovní trh

- Změna financování VŠ dle úspěchu absolventů na trhu práce (cíl: vyrovnávání poptávky a nabídky po různých typech odborníků na trhu práce).
- Zajistit možnost rychlého přesunu pracovníků ze zaměstnání, která jsou na sestupu, na místa, která jsou na vzestupu, usnadnit restrukturalizaci ekonomiky vzhledem k její transformaci z výrobní na znalostní/digitální v rámci novelizace zákoníku práce.

6.4.7 Vazby na pilíř Inovace

O15 – Modifikovat (znovu aktualizovat) systém obsahových priorit veřejné podpory aplikovaného výzkumu a systém poskytování finančních prostředků v této oblasti dle strategie konkurenceschopnosti ČR. Zavést systém předvídání poptávky po oblastech aplikovaného výzkumu (Foresighting) a podle jeho výsledků pravidelně aktualizovat obsahové priority.

O18 – Zařadit inteligentní sítě, nástroje k modelování, analýzám, sledování a vizualizaci pro hodnocení energetického a emisního profilu budov, dopravních prostředků, podniků, měst a regionů mezi obsahové zaměření budoucích programů TAČR či MŽP.

6.5 Detailnější informace k pilíři Technologie

6.5.1 Přístupy jiných zemí při řešení pilíře¹⁴

6.5.1.1 Finsko

Finsko patří mezi země, které se dlouhodobě nacházejí na předních místech žebříčků konkurenceschopnosti. Podle posledního vydání zprávy The Global Competitiveness Report 2009–2010¹⁵ se Finsko podle hodnoty tzv. Globálního indexu konkurenceschopnosti umístilo na 6. místě a s výjimkou Švýcarska, Švédska a Dánska, předstihuje všechny ostatní evropské země. Podíváme-li se na žebříček „IT industry competitiveness index“ za rok 2008, který zpracovává Economist Intelligence Unit najdeme Finsko na 13. místě¹⁶.

Finsko je celosvětově považováno za průkopníka v mnoha oblastech nasazování ICT. K velkému rozvoji a úspěchu digitalizace Finska přispěly mimo jiné také tyto faktory¹⁷:

- podnikatelský duch Finů a jejich fascinace novými technologiemi, čím si firmy, který uváděly produkt na trh, zajistily snadné otestování nových technologií veřejností a jejich úspěšný prodej,
- pevné, demokratické řízení státu a jeho opatření pro rozvoj ICT (např. v podobě investičních pobídek apod.), shoda politických stran nad dlouhodobými opatřeními,
- telekomunikační trh, který byl brzy otevřen pro vstup mnoha různých firem.

(a) Finská informační strategie

První finská informační strategie byla vytvořena již v roce 1994. Skutečnost, že další informační strategie vznikla již brzy po té, konkrétně v roce 1998, svědčí o tom, jak rychle se informační společnost rozvíjí. Zatím poslední strategie pro období 2007–2011 byla navržena v roce 2006 a uveřejněna pod názvem „National Knowledge Society Strategy for 2007–2015“¹⁸. Tato strategie navazuje na předešlé strategie a zahrnuje také některé jejich části, jelikož rozvoj informační společnosti chápe jako kontinuální proces, v němž se mísí dřívější, aktuální a nové názory.

Jak vyplývá z názvu, *není tato strategie zaměřena pouze na ICT, ale týká se všech oblastí, díky nimž je nebo se může stát Finsko oproti ostatním státům konkurenceschopnější. Mezi tyto oblasti patří např. zdravotnictví, veřejná správa, školství apod. ICT je ale oblastí, která podporuje všechny tyto a mnohé další oblasti*, dále infrastrukturu státu a velkou měrou přispívá ke zvyšování konkurenceschopnosti celého Finska. Aby mohl stát tuto strategii aplikovat, potřebuje velké množství IT odborníků jak v soukromém sektoru, tak i ve veřejném

14 Subkapitola zpracována na základě podkladů R.Červenky a M.Fary, studentů FIS-VŠE v Praze.

15 TheGlobalCompetitiveness Report 2009–2010. WorldEconomicForum (<http://www.weforum.org/>)

16 Strong technology innovation and talent development mark the leaders of the 2008 IT industry competitiveness index. Zdroj: http://portal.bsa.org/2008eiu/pr/eiu_pr.pdf

17 <http://www.ficom.fi/ict/> – stránky ICT in Finland

18 A renewing, human-centric and competitiveFinland – Finská strategie konkurenceschopnosti z roku 2006, kterou vydala kancelář premiéra Finska. Dostupná z: http://www.umic.pt/images/stories/publicacoes1/Strategia_englanti_181006final.pdf

sektoru. Ve Finsku je podle nejnovějších statistik okolo 160 tisíc IT odborníků. Stejně jako v ČR i Finsko se však potýká s problémem stárnutí populace a s „hladem po kvalitních IT odbornících“. Právě s rozvojem ICT a jejich implementací do téměř všech oblastí soukromého i veřejného sektoru je potřeba stále větší množství IT odborníků. Je velmi důležité tyto odborníky vychovat. *Finsko na vzdělávání v oblasti ICT má dokonce svůj program, který je určen přímo pro vzdělání v oblasti IT a využívání ICT technologií při výuce.*

Program, za který odpovídá ministerstvo školství, byl publikován v roce 2004 a nese název „Information Society Programme for Education, Training and Research“¹⁹. Jeho hlavním cílem je v co největší míře podpořit využívání ICT při výuce a domácí přípravě studentů ve všech vzdělávacích zařízeních. Dalším důležitým cílem strategie bylo *zlepšit vzdělávání pedagogických pracovníků tak, aby do roku 2007 mělo nejméně 75 procent učitelů nezbytné znalosti a dovednosti k využívání informačních a komunikačních technologií při výuce.* Od tak masivního zavádění a každodenního využívání ICT ve školách si finská vláda slibuje nejen zvýšení počítačové gramotnosti obyvatelstva, ale především zvýšení kvality vzdělání. Obecně kvalita a úroveň vzdělání je velmi významným prvkem konkurenceschopnosti Finska. Ve Finsku se nachází pouze **dvacet univerzit**. Univerzity jsou zde garantem nejvyššího a nejkvalitnějšího vzdělávání a základního výzkumu. Soukromé univerzity ve Finsku neexistují, důvod je prostý. Celý systém školství je pro všechny občany zdarma a poskytuje velmi kvalitní vzdělání. Další důvodem je, že od začátku 90. let 20. století byly při univerzitách založeny ještě tzv. polytechnické ústavy (obdoba českých vyšších odborných škol, ale na vysokoškolské úrovni), kterých je v současné době 26. Polytechnické ústavy jsou vzdělávací instituty, ale na rozdíl od univerzit orientovány jsou spíše prakticky. Navíc ve Finsku existuje systém celoživotního vzdělávání (nezajišťuje ho stát, ale různé agentury), kde si své mohou vzdělání doplnit všichni občané. Tento systém vysokého školství zabránil „živelnému“ vzniku soukromých škol a pomohl dosáhnout velmi kvalitního vzdělávání. O tom, že Finsku velmi záleží na kvalitě vzdělávání, svědčí i skutečnost, že jeho cílem je zvýšit počet postgraduálních studentů do roku 2012 o 2000 tedy zhruba o 500 studentů PhD programů ročně²⁰.

K silným stránkám Finska patří mimo vysoké úrovně vzdělání také např. propracovaný zdravotnický systém, elektronický systém sociálního pojištění a daňové evidence a obecně poskytování elektronických služeb veřejnou správou a také dovednosti a zkušenosti s využíváním informačních a komunikačních technologií (využívání internetu, elektronických služeb apod.) ze strany podniků a občanů.

Od roku 2000 je ve Finsku postupně zaváděn elektronický zdravotní systém, který umožňuje uchovávat všechny informace o pacientech v elektronické podobě. Postup implementace tohoto systému probíhá velmi rychle, jelikož již v roce 2005 jej využívalo přes 50 % zdravotních středisek a více než 76 % nemocnic.

19 Program zaměřený na ICT finského ministerstva školství

http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2004/koulutuksen_ja_tutkimuksen_tietoyhteiskuntaohjelma?lang=en

20 Zpráva ministerstva školství

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/tutkimus_ja_innovaationevosto/TTN/julkaisut/liitteet/Review2008.pdf?lang=en

Veřejná správa nabízí širokou škálu elektronických služeb pro podniky i pro občany a finští občané těchto služeb hojně využívají. *Statistiky uvádí, že až 73 % používá některou ze služeb poskytovaných veřejným sektorem.* Mezi takové služby patří např. již zmiňovaný elektronický systém sociálního pojištění a daňové evidence, evidence pracovních příležitostí apod. Příkladem elektronické služby poskytované ústřední vládou a místními úřady je portál *Suomi.fi*, díky němuž mohou občané Finska vyřídit téměř vše, co potřebují, aniž by museli dojet na příslušný úřad. Mezi takové služby patří např. vyplnění různých elektronických formulářů. Dalším důležitým portálem je portál *vaestorekisterikeskus.fi*, který poskytuje informace o centrálních registrech a elektronických občanských průkazech, které mohou občané využívat a portál *fineid.fi*, který provozuje Population Register Centre. Population Register Centre má na starosti technologické zabezpečení a správu centrálních registrů a elektronických občanských průkazů. *Elektronické občanské průkazy vydávané policií obsahují čipy, které identifikují občana podle centrálního registru obyvatel. Vydání průkazu stojí 48 EUR, je platný po dobu 5 let a je možné ho využít nejen k identifikaci, ale např. i k elektronickému podpisu, bude možné jej využít jako elektronický pas a je možné ho využít také jako kartičku zdravotní pojišťovny namísto stávající KELA karty²¹.*

Oblastí, kde jsou ICT technologie využívány ve stále větší míře, jsou průmyslová odvětví a samozřejmě bankovní sektor, který je obecně průkopníkem v zavádění informačních technologií. Tradiční odvětví jako je lesnictví a zpracování kovů se rozvinuly a staly se mezinárodně konkurenceschopnější právě díky využití ICT. Nové příležitosti k růstu jsou díky ICT v sektoru služeb, zejména v oblasti zdravotnictví, logistiky, cestovním ruchu a v oborech, zabývajícím se životním prostředím a energetikou. Většina podniků, ale i domácností využívá širokopásmové připojení k internetu.

Stát mimo jiné také velmi významně podporuje výzkum a vývoj informačních a komunikačních technologií. V roce 2005 bylo do výzkumu a vývoje ICT sektoru investováno více než 1,7 mld. eur. ICT sektor je také významným zaměstnavatelem a jedním ze základních kamenů finského národního hospodářství. V odvětví informačních a komunikačních technologií činil obrát firem v roce 2005 50 mld. eur a tyto firmy zaměstnávaly okolo 160 tisíc IT zaměstnanců²². Prioritním odvětvím v oblasti ICT jsou telekomunikace a právě díky tomuto odvětví bývá často Finsko nazýváno telekomunikační laboratoří světa. Důvodem tak obrovského úspěchu je skutečnost, že mnoho služeb a technologií bylo ve Finsku zavedeno mnohem dříve než v jiných zemích. Dalším důvodem rozvoje tohoto odvětví byl počet telekomunikačních společností. *Finsko jako jediná země v Evropě nemělo žádný monopol na poskytování telekomunikačních služeb. V roce 1999, tedy v období, kdy celosvětově docházelo k velkému rozvoji telekomunikací a kdy měli mnohé ostatní země pouze monopolní telekomunikační společnosti, existovalo ve Finsku dokonce okolo 47 telekomunikačních společností.*

21 Server pro poskytování informací centrální databáze

<http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/fineid/home.nsf/pages/2F1722857B8D77C5C2257054002C5C6B>

22 Statistiky Finska – Zaměstnanost v ICT sektoru. Zdroj:

http://www.stat.fi/hae_en?word=Employees+in+the+ICT+sector+in+Finland&function=Search&osio=

Následkem toho došlo přirozeně ke stlačení cen za využívání služeb telekomunikačních společností. Dalším důležitým bodem, kterým se od většiny ostatních zemí Finsko odlišuje, je skutečnost, že nikdy nemělo monopol ani na poštovní služby. V neposlední řadě hraje a stále ještě hraje v tomto odvětví důležitou roli společnost Nokia, která se významně podílí na zvyšování konkurenceschopnosti Finska nejen v oblasti ICT.

(b) Strategické záměry, strategické cíle a návrhy opatření

Podle „National Knowledge Society Strategy“ bude každodenní život občanů a podniků kolem roku 2015 spojen neodmyslitelně s informačními a komunikačními technologiemi. ICT technologie budou široce využívány v podnicích, ale i ve veřejné správě. Znalost těchto technologií tedy bude strategickým zdrojem konkurenceschopnosti a tedy i jedním z klíčových výrobních faktorů a klíčovou produkcí nehmotného kapitálu. Tato skutečnost je základem pro stabilní a rostoucí ekonomiku Finska.

Na vzniku strategie se podílelo přes 400 expertů, zástupců vlády, zástupců vysokých škol, obchodních, průmyslových a jiných organizací. Za účelem naplnění vize konkurenceschopného Finska byla strategie rozdělena na čtyři prioritní strategické oblasti, které obsahují 72 opatření.

První strategický záměr: „Making Finland a human-centric and competitive service society“

Cílem je dosáhnout multikanálové, aktivní a interaktivní elektronické služby, které budou moci občané a podniky bez omezení používat. Dalším cílem je umožnit podnikům provést veškerý nákup a dodávky vůči veřejné správě elektronicky. Důležitým bodem je pak veškerá digitalizace obsahu vyprodukovaném orgány veřejné moci do digitálních knihoven.

Příklady navrhovaných opatření:

1. Zahájení politického programu na reformu struktury služeb ve veřejné správě.
2. Implementace multi-kanálové, zákaznické, procesně a regionálně orientované reformy služeb ve veřejné správě.
3. Zajištění centrální dostupnosti elektronických služeb veřejné správy zaměřené na občany a podniky. Tento bod bude realizován ve spolupráci s portály Finland.fi (informační portál pro občany) a EnterpriseFinland.fi (informační portál pro podniky), které budou mimo jiné zajišťovat marketing a uživatelskou podporu pro centralizované použití těchto služeb.
4. Vývoj elektronického nákupu, fakturace a platebních procesů v organizacích veřejné správy.
5. Zřízení národní digitální knihovny (včetně digitalizace kulturního dědictví), posílení a rozšíření digitalizačních aktivit Národní knihovny, veřejných knihoven a jejich online služeb. Reforma zákona o uchování elektronických materiálů.
6. Implementace zdravotnického informačního portálu občana – Terveystietojärjestelmä.
7. Tvorbena elektronických informačních toků mezi podniky a veřejnými orgány. Eliminace duplicit nashromážděných údajů.

Druhý strategický záměr: Turning ideas into products; a reformed innovation system“

Cílem je za pomoci ICT využít informace vytvořené veřejným sektorem, poskytovat je soukromému sektoru a naopak získat informace z různých statistik, veřejných mínění, národních databází, centrálních registrů, výzkumů apod.

Příklady navrhovaných opatření:

1. Využití mobilní a internetové technologie, které budou zajišťovat průzkum veřejného mínění mezi občany. Tyto technologie budou mimo jiné také použity při rozhodovacích procesech, např. referendum, volby apod.
2. Investice do výzkumu, hodnocení a vývojové činnosti vztahující se k získávání informací a jejich využití jak veřejnou, tak i soukromou sférou.

Třetí strategický záměr: „Competent and learning individuals and work communities“

Jedním slovem vzdělání. Schopnosti a znalosti jednotlivců i organizací se budou do roku 2015 neustále rozvíjet; spolu s tím bude logicky docházet i k rozvoji inovací a technologií. Vzdělání tvoří a v budoucnu bude tvořit základ konkurenceschopnosti Finska. Cílem je zpřístupnit kvalitní vzdělání občanům a zajistit celoživotní vzdělávání pro dospělé a zaměstnance firem mimo jiné hlavně v oblasti ICT. Díky vzdělání v ICT dojde ke zvýšení počítačové gramotnosti obyvatel a všichni občané tak budou mít možnost získat základní dovednosti v oblasti ICT pro využívání elektronických a informačních služeb.

Příklady navrhovaných opatření:

1. Implementační plán na rozvoj celoživotního vzdělávání.
2. Příprava a zpracování programu pro rozvoj občanů v pracovním životě v rámci programu Finnish Workplace Development Programme TYKES.
3. Zdůraznění využívání informačních a komunikačních technologií ve školách a pro podporu podnikání prostřednictvím rozvoje znalostí a kvalifikační úrovně (školení) zaměstnanců malých a středních podniků.
4. Zvyšování příležitostí pomocí ICT a vzděláváním v ICT mimo pracovní život. Hlavně je tento bod zaměřen na sociálně slabší jedince, nezaměstnané apod.
5. Rozvoj vědy a vědních disciplín v oboru ICT

Čtvrtý strategický záměr: „An interoperable information society infrastructure, the foundation of an Information Society“

Do roku 2015 bude ve Finsku nabízena informační a komunikační infrastruktura, která bude fungovat na principu 24/7 a informační sítě budou nedílnou součástí základní infrastruktury spolu s energetickou sítí. Spolehlivé, vysokorychlostní připojení, které umožní rozvoj nových druhů podnikání a produkovat nové digitální služby bude samozřejmostí.

Rozvoj komunikační infrastruktury a zvýšení rychlosti připojení pro informační sítě do všech podniků, domácností a veřejné správy. Cílem je zajistit pohodlný přístup k vysokorychlostnímu internetu všem, dokonce se spekuluje i o tom, že by na to měl mít každý občan právo.

Příklady navrhovaných opatření:

1. Podpora práce na dálku.
2. Akční plán na snižování rizik spojených s nedostupností připojení k internetu.
3. Národní koordinace standardizace informačních a komunikačních technologií.
4. Zřízení střediska, které bude pomáhat zajišťovat plynulý přechod na tzv. elektronické podnikání.
5. Zřízení národního elektronického archivu služeb sociální a zdravotní péče
6. Implementace geografického informačního portálu podle pokynů EU.
7. Provádění vnitrostátních služeb pro elektronickou identifikaci občanů a organizací a zajištění možnosti on-line transakcí ve veřejném sektoru, v soukromém sektoru a mezi oběma sektory navzájem.

6.5.1.2 Estonsko

Estonsko je nejmenší země v Pobaltí s rozlohou kolem 45 000 km² a se svými 1,3 miliony obyvatel je populačně srovnatelná s hlavním městem České republiky Prahou. V roce 2006 přišlo estonské ministerstvo pro hospodářské záležitosti a komunikaci s dokumentem nazývaným „Estonian Information Society Strategy 2013“²³.

Už v roce 2005 byly v hlavním městě Tallinnu pokryty všechny pláže a mnoho parků veřejně přístupným bezdrátovým internetem. Tohoto cíle bylo dosaženo díky projektu Wireless Estonia. Dalším projektem byl Village Road 3, který měl zajistit internetové připojení v málo osídlených oblastech, kde společnosti nemají zájem investovat do pokrytí. Cílem bylo dosáhnout stejné kvality připojení jako v hustě obydlených oblastech. V roce 2005 se konaly místní volby a obyvatelé mohli poprvé využít možnost volit přes internet. Umožnil to projekt eVoting, kdy díky zabezpečené identifikační kartě a využití autentifikačního mechanismu měli občané možnost si vybrat, zda budou volit po internetu či zajdou do nejbližší volební místnosti. Projekt neměl za cíl nahradit současný způsob volení, pouze chtěl přinést možnost další volby jeho provedení. V roce 2007 se uskutečnily parlamentní volby, které přidaly možnost, že si občan může nechat dodat volební lístky elektronicky. Dalším projektem spuštěným v roce 2007 byl „Set up business in 2 hours!“. Díky identifikační kartě se přes internet ověří totožnost osoby a během 2 hodin je možné si založit společnost s ručením omezeným či živnostenský list pro podnikatele. U akciových společností je možné některá data v registru upravovat. V Estonsku existuje mnoho podobných projektů, které jsou zaměřené především na státní správu a zvyšují efektivitu.

Cíle do roku 2013, které jsou uvedeny ve studii:

Development of citizen-centred and inclusive society

- 75 % obyvatel Estonska bude používat internet
- všechny internetové stránky veřejného sektoru budou v souladu s WAI kritérii kvality

K dosažení těchto cílů musí nápomoci aktivity spojené s rozšířením technologického přístupu

23 Estonian Information Society Strategy 2013 – estonská strategie informační společnosti z roku 2006 vydaná ministerstvem pro hospodářské záležitosti a komunikaci

k digitálním informacím, rozšiřování a správa občanského portálu www.eesti.ee, který slouží pro komunikaci firem a občanů se státní správou. Dále musí být kladen důraz na vzdělávání starších občanů, jak mají využívat počítače a komunikovat přes ně se státní správou. Je nutné zvyšovat povědomí mezi lidmi o informační společnosti (služby poskytované na internetu a případné nebezpečí, na které je nutné dát pozor), vyvíjet eLearning nástroje, „digitalizovat národní dědictví“ (digitální knihovny, virtuální muzea, atd.). Za každý z těchto příkladů úkolů je zodpovědné některé z ministerstev, které musím pravidelně prezentovat vývoj a pokroky daného úkolu.

Development of knowledge-based economy

- produktivita na jednoho zaměstnance v estonském podniku bude tvořit 75 % průměru EU
- podíl ICT firem na národním HDP bude činit 15 %

Těchto cílů by mělo být dosaženo pomocí reorganizace vzdělávacího systému a cílem je poskytování pracovníků, kteří jsou vzdělaní v ICT, podporou ICT projektů na domácím ale hlavně zahraničním trhu.

Development of citizen-centred, transparent and efficient public administration

- spokojenosti občanů s eServices veřejné správy dosáhne 80 %
- spokojenost firem s eServices veřejné správy dosáhne 95 %

Těchto cílů bude dosaženo zvýšením efektivity státní správy. Musí docházet k neustále modernizaci informačních systémů ve veřejné správě a jako hlavní prvek identifikace občana bude sloužit identifikační karta.

6.5.1.3 Jižní Korea

Korejská republika (Jižní Korea) svou rozlohou zaujímá přibližně polovinu korejského poloostrova a na jejím území žije přes 49 mil. obyvatel. V 90. letech se korejská ekonomika stala jednou z velkých světových ekonomik a společně s Hong-Kongem, Singapurem a Tchaj-wanem byla zařazena jako první do skupiny tzv. Asijských tygrů.

Korea patří mezi země, kde významnou složku ekonomiky tvoří IT průmysl – 3 z 5 hlavních vývozních artiklů jsou z oblasti IT průmyslu. Svůj podíl na tom mají ve velké míře společnosti, které zaměřují svou činnost hlavně na výrobu polovodičů, paměťových čipů, hardware, LCD obrazovek a mobilních telefonů (v Korejské republice mají své sídlo významné IT společnosti jako např. Samsung Electronics, LG Electronics). Ve výrobě těchto komponent zaujímá Korejská republika 6. místo v celosvětovém měřítku. Počet zaměstnanců všech těchto společností (IT společností), se pohybuje okolo 1,42 milionu. Podle statistik WTO zaujímá KR šesté místo na světě ve vývozu IT produktů. Společnosti LG Electronics, Samsung Electronics nebo Hynix se řadí do první desítky světových TOP 10 IT dodavatelů.

Korea patří také mezi státy, které mají vůbec nejvyspělejší IT infrastrukturu, jako je širokopásmový internet, který využívá podle statistik z roku 2009 95,9% obyvatel (ve využívání širokopásmového internetu se Korejská republika řadí na 6. místo v žebříčku OECD).

Na internetu lze v Korejské republice získat všechny potřebné informace prakticky ze všech oblastí života. Korejská vláda a jiné instituce investují poměrně vysoké částky do ICT a tak mohly vzniknout systémy jako je: e-customs system, home tax service, G4C systém, G4B systém (e-procurement systém), G4G systém, e-burza, e-bankovnictví, e-shopping atd. On-line lze sledovat volební kampaně, televizní pořady, zasedání parlamentu atd. K propojení škol, veřejných institucí a místních samospráv by mělo dojít v roce 2015.

Implementace těchto systémů a jejich široké využívání veřejností je důležitým základem pro tvorbu nových služeb a nové poptávky. S ohledem na stále rozvíjející se trh ICT a začlenění ICT průmyslu do strategického rozvoje ekonomiky vytvořilo Ministerstvo informatiky a komunikací v roce 2004 strategii konkurenceschopnosti s názvem „IT839 strategy“. Tato strategie byla v roce 2006 ještě upravena a nese název „U-IT839 strategy“²⁴.

Na základě výsledků IT839 strategie navrhuje korejská vláda plán pro budoucí společnost s názvem „U-Korea Strategy“²⁵. Tato strategie je rozdělena na dvě období – od roku 2006 a od roku 2011 a jejím cílem je vybudovat kvalitní infrastrukturní síť, hledat nové technologie a aplikace, které budou tyto technologie využívat.

Mezi 8 prioritních služeb patří:

WiBro (Wireless broadband) služby – služba, která bude zajišťovat přístup k vysokorychlostnímu internetu kdekoli a kdykoli, pro co největší počet obyvatel.

Cíl: Zavedení do roku 2006

DMB (Digital multimedial broadcasting) – služba, která poskytuje kvalitní zvuk a video kdekoli a kdykoli prostřednictvím mobilních technologií (např. PDA)

Cíl: Interaktivní služba do roku 2006

Služby domácích sítí – služby, které díky širokopásmovému internetu v domácím prostředí zajišťují řízení vybavení domácnosti, interaktivní digitální TV, VoD, ale také zdravotní péči a e-learning.

Cíl: 10 milionů domácností do roku 2007

Telematika – služby v dopravních prostředcích, které poskytují informace o pohybu vozidel a dopravních informace pro řidiče prostřednictvím mobilních zařízení

Cíl: 10 milionů uživatelů do roku 2007

RFID – Služby založené na využití RFID technologií – tyto služby mohou být široce využitelné v potravinářském průmyslu, identifikaci hospodářských zvířat v logistice apod. Korea se chystá prorazit s normou pro využití kmitočtu 433 MHz.

W-CDMA – IMT-2000 služba, která poskytuje hlasové, video a vysokorychlostní datové služby v pásmu 2GHz

Digitální TV a VoIP – služba předpokládá ukončení analogového televizního vysílání a plynulý přechod na digitální vysílání

Mezi tři infrastruktury, které by se měly díky těmto novým službám rozvíjet, patří:

24 Korejská IT839 strategie dostupná z: http://www.vus.sk/broadband/nbbs/kr_nbbs.pdf

25 Directions of developing Communication Policies for National IT Infrastructure, dostupná z: [http://www.dof.or.kr/pdf/Oui-Suk%20Uhm\[WD\].pdf](http://www.dof.or.kr/pdf/Oui-Suk%20Uhm[WD].pdf)

(BCN) Broadband Convergence Network – Integrace telekomunikací, broadcastingu a internetu. Jeho cílem je v roce 2010 poskytovat kvalitní služby při rychlosti 50 až 100 Mb/s pro 20 milionů zákazníků

Všudypřítomné senzorové sítě (USN) – Služby, které pomocí RFID tagů spravují informace na internetu

Next-Generation Internet Protocol (IPv6) – Moderní konvergovaná síť, k níž se mají připojit milióny mobilních uživatelů a zařízení (třeba i v podporovaných domácích sítích) včetně senzorů si samozřejmě vyžaduje dostatečný adresový prostor i podporu mobilních aplikací. Proto se korejská vláda celkem přirozeně rozhodla podporovat protokol nové generace IPv6, který nabízí 2^{128} adres.

Cíl: Plošné zavedení protokolu IPv6 do roku 2010

Kromě výše zmíněného obsahuje strategie ještě 9 produktů – „motorů“ podporující rozvoj ICT a služeb v Korejské republice. Těchto devět produktů zahrnuje mobilní přístroje a terminály, broadband/home NW přístroj, přístroje pro digitální vysílání, DMB terminály, inteligentní roboty, IT SoC, RFID/USN přístroje, embedded (zabudovaný) SW, digital content.

Korejská vláda také významně podporuje vývoj nových technologií. Důkazem může být např. projekt Next-Generation PC. PC příští generace bude informační zařízení v podobě doplňků či oblečení, wearable computing, s dostatečnou procesní i paměťovou kapacitou a uživatelsky příjemným prostředím. Prototypy již byly vyvinuty a jejich komerční dostupnost se očekává v nejbližších letech – původně již v roce 2007. IT tak proniká i do neprobádaných oblastí jako jsou móda či textilní výroba.

Co se softwaru týká, důraz je kladen na software zabudovaný prakticky do všeho: informační zařízení, auta, roboti, průmyslové stroje, zdravotnické přístroje i čipy – SoC (System on Chip), nano-operační systémy a software schopný rozpoznávat okolní prostředí apod.

Korejská republika také věnuje velkou pozornost spolupráci v oblasti ICT i na mezinárodní úrovni. V současné době má uzavřeno MOU (Memorandum of understanding) s jedenácti zeměmi a bilaterální ICT smlouvy se 47 zeměmi.

6.5.2 Regenerativní medicína²⁶

Regenerativní medicína je zaměřena na využití kmenových buněk pro léčbu onemocnění nervového a kardiovaskulárního systému, léčbu diabetu, jaterních onemocnění, nemocí kostí a kloubů a dalších onemocnění²⁷. Buněčná terapie je nadějí u některých onemocnění, která zatím neumíme léčit, jen zpomalujeme průběh a tlumíme příznaky. Je to například Parkinsonova i Alzheimerova choroba, mrtvice nebo roztroušená skleróza. Kromě toho buněčná terapie slibuje pomoc i při ochrnutí po úrazech, kdy je část mozku nebo míchy poškozena. Nabízí také řešení řady problémů způsobených změnou struktury a funkce mozku v průběhu stárnutí. Regenerativní medicína je revoluční přístup v léčení lidí. Rozvíjejí se i veterinární aplikace. Praktické využití regenerativní medicíny se očekává v horizontu 3–5 let.

26 Subkapitola zpracována na základě podkladů F. Pavlíčkové z firmy Sinbio.

27 Regenerative Medicine Market, Trimark publications, LLC, September 2010

V regenerativní medicíně se ve vyspělých zemích angažují přední V&V pracoviště za masivní podpory státu a soukromých investorů, zejména farmaceutických společností²⁸. Metody regenerativní medicíny budou realizovány prostřednictvím tzv. „zdravotnických a léčivých prostředků“, vyžadujících SVP²⁹ výrobu, klinické studie, schválení (SÚKL, EMEA, FDA³⁰) podle legislativy, která se teprve vyvíjí. Celosvětově podniká v této oblasti cca 200 firem, z nichž cca 50 jsou klíčovými (více viz www.stemcelldigest.net). Vývoj těchto metod je v různých stádiích, stejně jako klinické studie probíhající na v řadě zemí (USA, UK, DE, atd...), v běhu je cca 1000 klinických studií.

Obor je charakteristický vysokou přidanou hodnotou a vysokou latentní poptávkou. Soukromý sektor se v této oblasti velmi angažuje, kliniky využívající tyto metody jsou vesměs privátní. Tržby společností zabývajících se kmenovými buňkami roste: 707 mil. USD (r. 2010), odhad na r. 2016: 8,5 mld. USD³¹.

Nové léčebné postupy v regenerativní medicíně

Novým léčebným nástrojem regenerativní medicíny jsou mimo jiné kmenové buňky. Dosud nediferencované, a tudíž univerzální buňky se vyskytují v embryích, ale i v těle dospělého jedince například v kostní dřeni, tukové tkáni. Nový léčebný postup vypadá takto: odborníci kmenové buňky odeberou, nasměrují na vývoj v buňky určitého typu tkáně a namnoží. Dalším krokem je jejich implantace pacientům do poškozených orgánů. Tam, jak ukazují výsledky již celé řady výzkumů, pomáhají obnovit poškozené tkáně. Nový obor se opírá i o umělé biomateriály a nanotechnologie, využívané společně s kmenovými buňkami. Přínos kmenových buněk v poškozené nervové tkáni již ověřují v klinických studiích na pacientech s poškozenou míchou. Výzkumy v posledním roce ve světě ukazují, že kmenové buňky jsou velmi nadějným nástrojem i v léčbě nádorů – působí totiž v nádorech jako enzymy, které rakovinné buňky ničí. Dalším názorným příkladem je léčba vrozených či získaných onemocnění srdce. Existuje totiž naléhavá poptávka po nových metodách opravy a náhrady poškozené kardiovaskulární tkáně a jednou z nejslibnějších cest k dosažení těchto cílů je použití regenerativních terapií

28 Jako příklad strategického přístupu v oblasti regenerativní medicíny lze uvést USA, charakteristické rostoucí státní podporou a pozitivním posunem politického prostředí ve vztahu ke kmenovým buňkám (<http://www.advancedcelldoctors.com/?s=us+fund>). Např. stát Kalifornie poskytne 3.0 mld USA/ 10 let na projekty kmenové buňky, ostatní státy USA navrhuji podobné iniciativy. Také EU považuje regenerativní medicínu za strategický směr, což dokazují např. Evropské „kolaborativní projekty“ (<http://www.helsinki.fi/remedic/>), EU FP6: Osteocord: bone from blood: 2,5 mil. EUR/3 roky, project: Regenerative medicine: REMEDIC is supported by the European Science Foundation (y. 2008-2013), CZ účast, <http://www.helsinki.fi/remedic/>, FP 7 Project „REBORNE“ : „Regenerating Bone Defects using New biomedical Engineering approaches“, 16.94 milion EUR/5 let, r. 2010-2014, EU 7th framework program NMP-2009-2.3-1 “Biomimetic gels and polymers for tissue repair”. „GAMBA“ : „Gene Activated Matrices for Bone and Cartilage Regeneration in Arthritis“, 3.2 mil.EUR, r.2010-2013The Danish Council for Strategic Research project IMR : “Individualized musculoskeletal regeneration and reconstruction” Existují již také privátní kliniky, využívající metody regenerativní medicíny, např.,XCell-Centre v Německu kde již bylo odléčeno cca 4000 pacientů (<http://www.xcell-center.com>).

29 SVP – správná výrobní praxe

30 SÚKL –Státní ústav pro kontrolu léčiv, EMEA –European Medicines Evaluation Agency, FDA – U.S. Food and Drug Administration

31 <http://www.fiercebiotech.com/story/regenerative-medicine-could-be-20b-market-15-years/2010-04-23>

využívajících inteligentní nanobiomateriály, v jejichž struktuře se vykultivuje nová tkáň.

Význam pro ekonomiku ČR

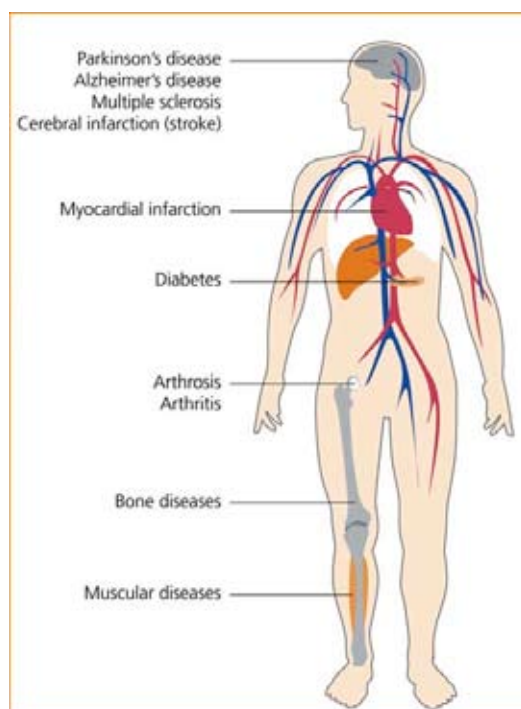
Česká republika má tradici ve farmaceutickém výzkumu & vývoji, průmyslu i biotechnologiích. Řada pracovišť AV ČR, Universit & VŠ, ale i FN, IKEM a V&V Center dosahuje dlouhodobě celosvětově uznávaných výsledků³². Výsledky V&V lze převést do praxe s využitím inkubátorů, v oblasti biomedicíny působí v Praze jediný při ÚEM AV ČR. Spolupráce s podnikatelskou sférou je další možností, vyžaduje však investice, zkušený a informovaný management a příznivé, státem podporované podnikatelské prostředí.

Až příliš často však výsledky V&V končí pouze na úrovni publikací.

Regenerativní medicína v praxi je schopna nahradit, opravit či zlepšit funkci poškozené tkáně nebo orgánu. Ve výsledku vede k zlepšení zdravotního stavu populace, zvýšení kvality života, menší trvalé invaliditě a dřívějšímu návratu do pracovního procesu, ale i k růstu produktivity práce a celkovému snížení dlouhodobých nákladů zdravotních pojišťoven.

Jako příklad lze uvést poranění míchy (PM), ke kterému dochází převážně u mladých lidí. Odhaduje se, že v ČR každoročně přibývá okolo 300 pacientů po PM, to odpovídá počtu 6800 žijících pacientů. Odhlédneme-li od nevyčísitelné snížené kvality života pacienta, apod. můžeme odhadnout škodu za ztrátu pracovní síly, vyplacené invalidní důchody a výdaje za rehabilitaci a výdaje na léčbu komplikací, celková finanční ztráta pro ČR činí asi 1,5 mld. Kč/rok.

32 V oblasti regenerativní medicíny na výzkumu a aplikaci léčby kmenovými buňkami spolu/pracují v ČR odborná pracoviště Akademie věd, Univerzity Karlovy a dalších odborných pracovišť, nejvýznamnější je ÚEM AV ČR, spojení výzkumných kapacit představuje Centrum buněčné terapie a tkáňových náhrad UK. Pracoviště využívají grantové podpory z ČR (TAČR, GAČR, MPO/CzechInvest) a ze zahraničí formou společných projektů EU (FP6, FP7), např. projektu BIOSCENT se účastní 15 specializovaných vědeckých pracovišť států EU, za ČR se účastní ÚEM AV ČR. Náklady projektu jsou 8,34 Mil.EUR., z toho dotace je 6,31 mil EUR, r.2009–2013. Připravují se klinické studie u pacientů s amyotrofickou laterální sklerózou (ALS) a pro pacienty po mrtvici, několik klinických studií u pacientů s přerušenu míchou již probíhá.

Obrázek 4: – Regenerativní medicína: možnosti aplikací kmenových buněk

Regenerativní medicína v praxi nepochybně ovlivní celou řadu oborů, povede k dalšímu rozvoji malého a středního podnikání, přinese s sebou nové výrobní programy a nové pracovní příležitosti. Přispěje ke zvýšení prestiže V&V pracovišť, rozšíření mezinárodní spolupráce, a následně i zlepšení podmínek pro základní výzkum. Kliniky a zdravotnická zařízení nabídnou nové léčebné postupy a produkty, zvýší svoji konkurenceschopnost. Ovlivní aktivitu investorů, kteří mohou bezpečně a nadstandardně zhodnotit vložené prostředky. Pro Českou republiku to znamená nové tržní příležitosti nejen doma, ale i v zahraničí. A budou-li technologie regenerativní medicíny českého původu, bude to též znamenat dostupnost péče pro širokou populaci.

6.5.3 Nanotechnologie³³

Nanotechnologie patří ke klíčovým technologiím 26. století. Jejich využití se ve vyspělých zemích stává nedílnou součástí strategií budoucího rozvoje. Možnostmi využití nanotechnologií se v současné době zabývá řada vědních oborů a prakticky všechny průmyslové sektory. Na trhu se již objevuje řada produktů využívající výstupy těchto technologií, masivní část aktivit však probíhá v současnosti v oblasti aplikovaného vývoje, který hledá, řeší a ověřuje možnosti využití poznatků základního výzkumu a jejich transferu do praktických aplikací. Nanotechnologie však stále ještě mají před sebou zásadní rozvoj komercializace V&V výsledků, infrastruktury a lidských zdrojů.

Nanotechnologie nastupují ve světě do oblastí procesů, produktů i služeb, konkrétně lze uvést dopady v oblastech např.:

33 Subkapitola zpracována na základě podkladů F. Pavlíčkové z firmy Sinbio.

- **Chemikálie a materiály**, především optimalizace jejich vlastností – nové vysoce účinné katalyzátory, extrémně tenké vrstvy, antireflexní povlaky, abrasi odolné materiály, povrchy s vysokou redukcí tření, vodě odolné povrchy, fotokatalyticky aktivní povrchy.
- **Stavebnictví** – vylehčené a stabilnější stavební materiály, funkcionalizované povrchy (např. antikorozi odolnost, samočisticí schopnost).
- **Energetika** – fotovoltaika, zlepšení využití paliv, nové možnosti skladování energie, svítidla s extrémě vysokou nebo extrémě nízkou svítivostí a úsporou energie, nanokrystaly pro laserové aplikace.
- **Životní prostředí** – šetrnější industriální produkce, energeticky efektivnější technologie, filtrace vody, čištění odpadních vod a plynů, odstraňování škodlivin z podzemních a povrchových vod, filtrace a zneškodňování toxických plynů.
- **Zdravotnictví** – regenerativní medicína využívající funkcionalizované nanočástice, nanovlákná a nosiče aktivních látek, nanovláknenné polymerní scaffolds pro tkáňové inženýrství a ortopedické aplikace, regenerace tkání, příprava umělých orgánů, trojrozměrné tkáňové struktury pro rekonstrukční chirurgii. Řízené dávkování a lokalizace léků. Antimikrobní látky s nanočásticemi. Snažší a spolehlivější diagnostika, nové kontrastní látky pro zobrazování.
- **Nanobiotechnologie** – biočipy, biosenzory.

Řada marketingových předpovědí ukazuje v příští dekádě na dramatický nárůst komerčních produktů, jejichž vlastnosti budou modifikovány nanočásticemi. Pro r. 2015 se odhaduje, že produkty vyvíjené ve světě s využitím nanověd a nanotechnologií dosáhnou objemu 750–2000 bilionů EUR³⁴.

Dnes jsou v oblasti V&V v nanotechnologiích uznávány jako globální lídr USA, kde soukromé a veřejné investice dosahují 3 mld. USD ročně, což představuje cca 1/3 celosvětových investic do této oblasti. USA jsou také na prvním místě v počtu start-up společností, publikací a patentů. Také Japonsko vydává značné finance (630 mil. EUR v r. 2003) na výzkum primárně zaměřený na nanomateriály, např. využití nanouhlíku v oblastech: energie, životní prostředí, IT a biomedicína. Vedle státních dotací se využívá i venture capital, např. společnost Mitsui se rozhodla investovat téměř 700 Mil. EUR v sledujících 4 letech, Critical Technology Fund vydá 30 mld. EUR na výzkum v oblastech nanovědy a s nanotechnologií

Rychlý rozvoj průmyslu v oboru nanotechnologií během posledních 5 až 10 v Číně je výsledkem obrovské podpory centrální vlády. Již dnes je Čína na předním místě, v nanotechnologiích, počtem publikací, patentů a vnitřním trhem více než 4.5 mld. EUR, a cca 120 mld. EUR v r. 2015

EU podporuje V&V v nanotechnologiích prostřednictvím strukturálních fondů, výše podpory stále roste; v r. 2003–2006: 6.4 mld. EUR, v r.2007–2008: více než 6.1 mld. EUR. Tyto investice byly doplněny investicemi jednotlivých členských států EU na hodnotu 2.5 mld. v r. 2007–2008. Privátní dotace za dotacemi veřejnými zaostávají.

34 Nanotechnology Market Forecast to 2013, RNCOS, January 2011, http://www.prweb.com/releases/nanotechnology/nano_products/prweb4719764.htm.

Přínosy pro stát

Výstupy s uplatněním nanotechnologií představují obrovský inovační potenciál a přínosy pro ekonomiku. Podpora aplikačního využití poznatků nanověd a nanotechnologií urychlí vznik nových produktů a nových trhů s nimi. Vytváření nově vznikajících trhů je dostupné jak pro malé, tak velké firmy, firmy působící v přitažlivých i méně atraktivních odvětvích, subjektům nově vstupujícím na trh i zavedeným firmám, podnikatelským subjektům působícím v technologicky vyspělých, tak technologicky nenáročných odvětvích. Existující situace je příležitostí k masivní tvorbě hodnotných inovací v nejrůznějších odvětvích a oborech, bez nutnosti souboje s konkurenty v prvních fázích po realizaci inovačních záměrů a otevírá tak prostor pro start nového podnikání. Dává příležitost zlepšit bilanci vzniku nových původních inovací.

Podpora inovativního uplatnění nanotechnologií např. v oblasti zdravotnictví otevírá možnosti zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva a kvality jejich života, snížení nákladů zdravotního pojištění, atd.

V obecnějším pohledu pak představují potenciál pro:

- rozvoj malého a středního podnikání,
- nové výrobní programy,
- nové produkty s novými vlastnostmi a PH,
- nové pracovní příležitosti,
- vizitka českého podnikatelského prostředí,
- zahraniční investice a společné projekty,
- široký subdodavatelský potenciál.

V oboru nanotechnologií dnes v ČR podniká cca 20 velkých podniků a více než 60 malých a středních podniků, V&V je realizován na VŠ, universitách, ústavech AV v celé ČR a téměř 20 soukromých výzkumných pracovištích, ustaveno bylo 5 klastrů. Vznikla výzkumná centra MŠMT s podílem „nano“. Na rozvoj nanotechnologií byly věnovány stovky mil. Kč, zpravidla pro technické aplikace, biomedicína jen okrajově. ČR je jedním z lídrů v tradičním odvětví – textilie / nanovlákná.

Podrobná studie o nanotechnologiích v ČR viz: http://www.nanotechnologie.cz/storage/nanotechnologie_2008_CZ.pdf

6.5.4 Kosmické technologie³⁵

Rostoucí komplexita kosmických aplikací požaduje od průmyslu a vědy neustálý pokrok a neustálý vývoj nových technologií. Procesy používané pro implementaci, realizaci a provoz kosmických zařízení musí garantovat vysokou provozní spolehlivost a bezpečnost. Právě tyto procesy, metody a zkušenosti podstatně ovlivňují ostatní průmyslová odvětví jako například telekomunikace (mobilní telefony), dopravu (navigace), nové materiály i běžný život (teflonová pánev, zip atd.).

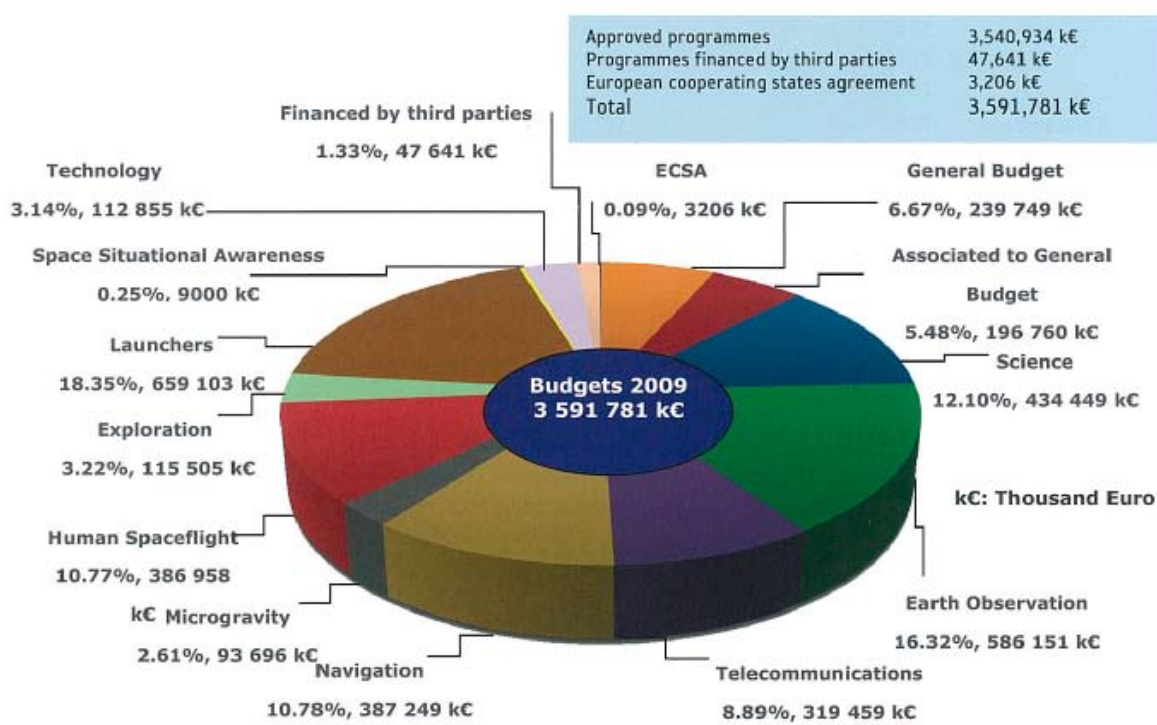
35 Subkapitola zpracována na základě podkladů K. Dobeše, vládního zmocněnce ČR pro zřízení kontrolního úřadu pro Galileo.

Základní oblasti pro využití kosmických technologií jsou:

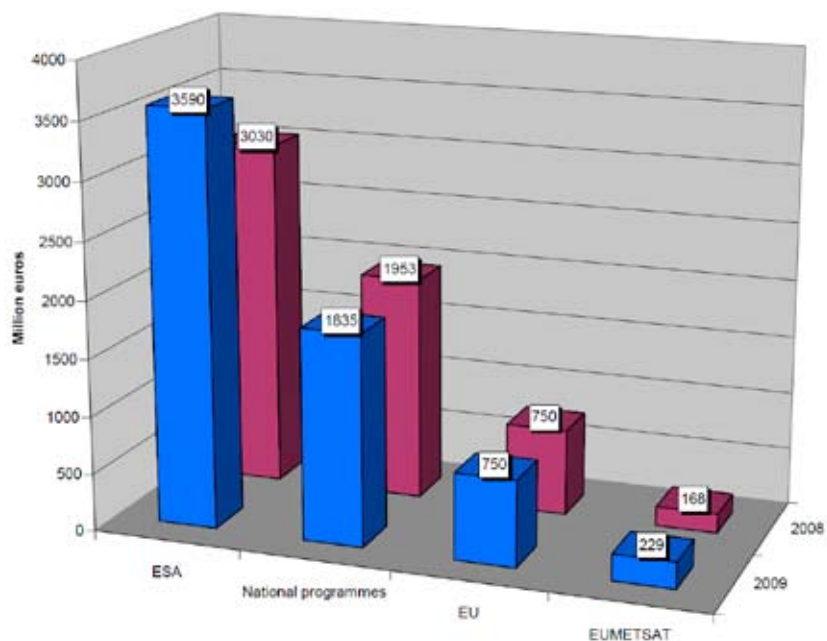
- **pozorování země** (Earth observation),
- **pilotované lety do vesmíru** (Human spaceflight),
- **nosiče** (Launchers),
- **navigace** (Navigation),
- **věda ve vesmíru** (Space Science),
- **inženýrství pro vesmír** (Space Engineering),
- **operace ve vesmíru a ochrana před vnějšími nebezpečím** (Space operations & Situational Awareness),
- **technologie** (Technology),
- **telekomunikace a integrované aplikace** (Telecommunications & Integrated Applications).

Trh pro kosmické aplikace je dnes tvořen s výjimkou komunikace (např. šíření TV signálu) převážně státními zakázkami. V budoucnosti se budou vytvářet nové soukromé segmenty jako např. transport do vesmíru. Systémy satelitní navigace jako např. Galileo budou nabízet vedle volného signálu (public level) rovněž placené služby s velkou přidanou hodnotou pro zákazníka.

V Evropě reprezentuje největší část trhu Evropská kosmická agentura (ESA), která disponuje ročním rozpočtem přes 3,5 miliardy Euro.

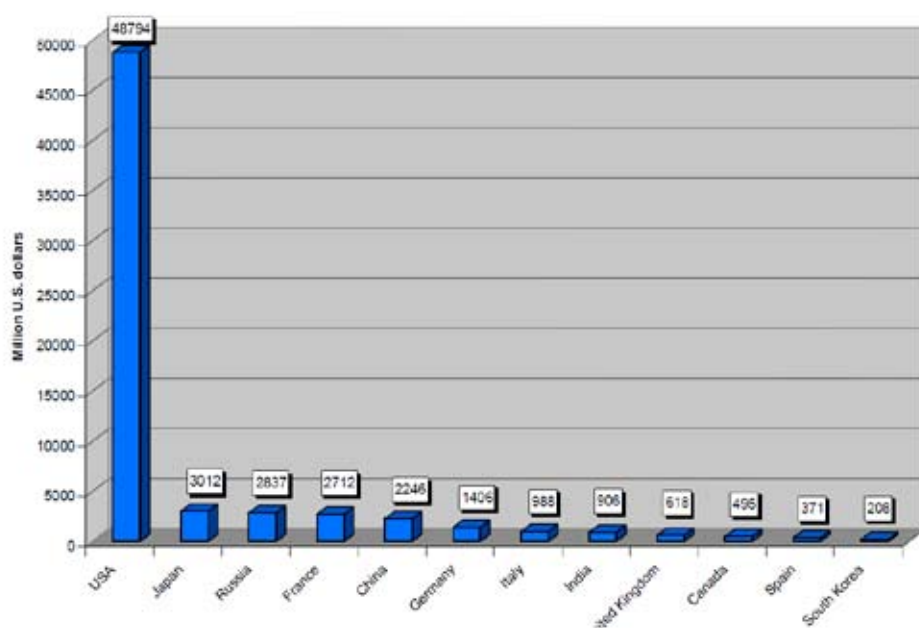

Obrázek 5: – Struktura rozpočtu ESA

Obrázek 6: – Rozdělení civilních výdajů na kosmické technologie v EU

Vedle příspěvků do ESA, které se vrací členským zemím ve formě zakázek zpět (až do 90 % u volitelných programů), investuje většina zemí rovněž prostředky do národních kosmických programů. Tyto programy podporují národní zájmy ve vědě a výzkumu a mohou mít rovněž bezpečnostní charakter. EU má vlastní kosmický program a implementuje dva projekty, **Galileo** (satelitová navigace) a Global monitoring and environment security **GMES** (ochrana životního prostředí a bezpečnost).

Obrázek 7: – Investice do kosmických technologií v nejvyspělejších světových zemích v roce 2009

Pro srovnání ukazuje **Obrázek 7** celkové investice do kosmických technologií nejvyspělejších světových zemí v roce 2009. Kosmické technologie staví vysoké nároky na zvládnutí procesu managementu projektů, kvality a dokumentace. Velmi důležitými disciplínami je risk management a simulace procesů.

Přínosy kosmických technologií

Co jsou hlavní přínosy a proč investují vyspělé země do kosmických technologií a výzkumu vesmíru? Z počátečního čistě vědeckého zaměření se z kosmických technologií stala oblast s vysokým hospodářským a politicko-strategickým potenciálem. Hlavní přínosy vycházející z kosmických technologií jsou:

- návratnost investic v rozsahu od faktoru 4,5 výše (dánská studie z roku 2008 o spolupráci s ESA),
- rozvoj malého a středního podnikání,
- nové výrobní programy s vysokou přidanou hodnotou,
- materiály a produkty s novými vlastnostmi,
- nové pracovní příležitosti,
- image českého průmyslu a vědy,
- zahraniční investice a společné projekty,
- subdodavatelský potenciál pro velké evropské dodavatele (prime contractors).

Těžiště vývoje kosmických technologií v ČR leží v následujících oblastech:

- spolupráce s ESA,
- evropské projekty Galileo a GMES,
- mezinárodní spolupráce,
- národní kosmický program.

Spolupráce s ESA začala v 90 letech na vědecké bázi. V roce 2003 přistoupila ČR k rozvojovému programu PECS pro přípravu průmyslové spolupráce. Vzhledem ke kandidatuře ČR na sídlo GSA v Praze, usnesla vláda ČR urychlení vstupu do ESA. V roce 2008 se ČR stala řádným členem ESA a na ministerské konferenci v listopadu 2008 v Haagu potvrdila účast ve 12 volitelných průmyslových programech. Přínosem spolupráce ČR s ESA jsou:

- návratnost investic ve formě zakázek,
- přístup k novým technologiím,
- možnosti úzké mezinárodní spolupráce,
- inovace v segmentu MSP,
- technologické impulsy pro průmysl a podpora vědy a výzkumu.

ČR se podílí např. na ESA programu ARTES 10, který bude zavádět digitální komunikaci v civilním letectví. Konsorcium českých firem je odpovědné za vývoj zákaznické jednotky, která má vysoký tržní potenciál.

Provoz systému Galileo je plánován od 2014. Pro ČR to znamená aktivovat vývoj aplikací satelitní navigace a průmyslových odvětví spojených s tímto segmentem, jako např. výroba digitálních map, digitálních modelů, informačních systémů a datových bank.

Mezinárodní spolupráce je současně bržděna skutečností, že v ČR neexistuje národní subjekt, který by mohl podepsat kooperační smlouvy s korespondujícími agenturami jako např. NASA, JAXA, DLR nebo CNES.

Analýza prostředí v ČR

Silné stránky:

- vysoká přidaná hodnota produktů kosmických technologií,
- technologická úroveň průmyslu,
- tradice v kosmických technologiích,
- členství v ESA,
- renomé v mezinárodních organizacích,
- běžící zakázky a projekty,
- vědeckotechnické zázemí.

Slabé stránky:

- nevyřešená kompetenční struktura,
- chápání kosmonautiky pouze jako vědy,
- předsudky a neinformovanost,
- nedostatek expertů pro management kvality, dokumentace a projektů dle požadavků ESA,
- konkurence subvencovaných státních institucí (AV, VS, VZLU) s MSP v oblasti produkce.

Příležitosti:

- získání sídla GSA do Prahy využít pro motivaci a podporu přechodu dalších technologických firem do segmentu kosmických technologií,
- vytvoření komunikačních struktur pro lepší informovanost průmyslu,
- využití kosmických technologií pro jiné průmyslové oblasti (ESA / ESTEC),
- založení Národní kosmické agentury.

Rizika:

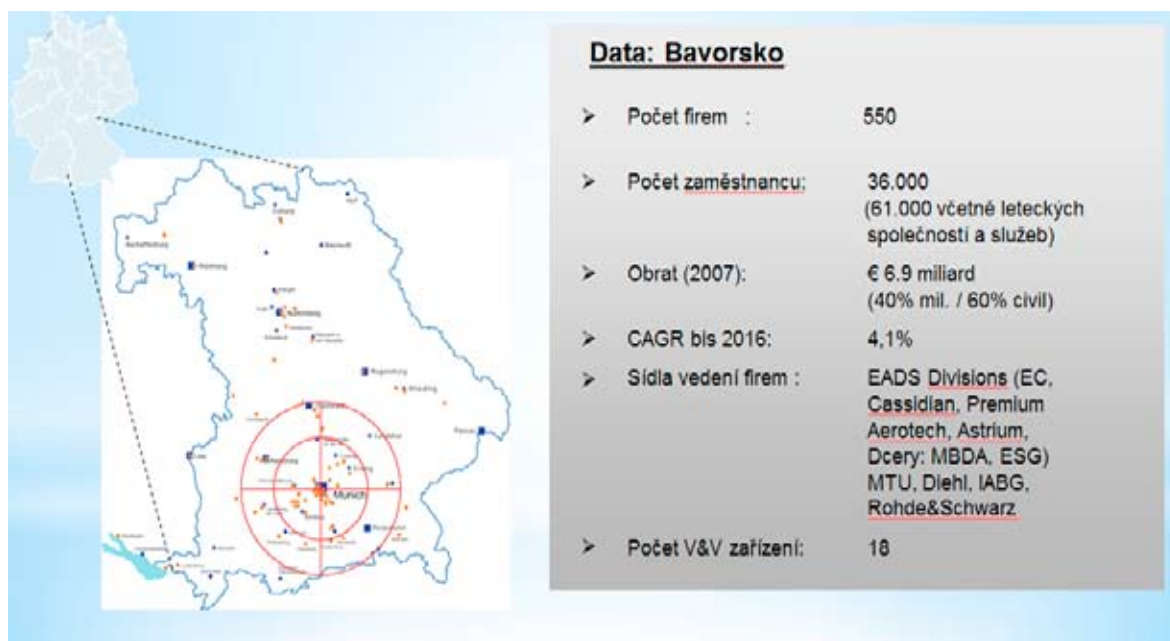
- nezvládnutí financování volitelných programů ESA pro období 2012 -2015,
- nedostatek aplikací pro Galileo,
- nevyužití aplikačního a tržního potenciálu projektu GMES,
- nejasná legislativa (koordinace kosmických aktivit by mělo být svěřeno jedné instituci/ ministerstvu).

Případová studie Bavorsko

Z hlediska kosmického průmyslu je historický vývoj Bavorska, které bylo v roce 1945 převážně zemědělskou zemí bez signifikantního podílu průmyslu, dobrým příkladem pro podporu rozvoje nejen kosmických technologií a aktivit, ale i celkovému přístupu k národnímu hospodářství.

Sociopolitické struktury Bavorska a ČR jsou velmi podobné včetně systému vzdělávání. Bavorsko má přibližně stejný počet obyvatel a rozlohu jako ČR.

Bavorsko začalo v 70 letech s intenzivní podporou leteckého a kosmického průmyslu a dnes je v tomto segmentu nejvyspělejší spolkovou zemí v Německu.

Obrázek 8: – Letectví a kosmické technologie v Bavorsku

V Bavorsku existují v této oblasti klastry pro letectví a kosmické technologie a klastr satelitové navigace. Kosmické technologie mají koordinátora, který spadá přímo pod bavorského premiéra. Technologické projekty jsou inicializovány a podporovány institucí bavAIRa, která od dubna 2008 do dnes inicializovala a podpořila projekty v celkovém objemu 19 milionů Euro.

Vzhledem k rozdělení prostředků je z našeho hlediska zajímavé, že skoro polovina prostředku jde do MSP a jen 19 % do výzkumných zařízení a vysokých škol.

Podrobnější informace k problematice kosmických technologií lze nalézt v následujících informačních zdrojích:

- výroční zpráva ESA 2009,
- Key Enabling Technologies and Open Innovation. New Impulse for the Space Sector ESPI Report 24, ISSN: 2076-6688, ESPI Vídeň,
- Space Policies, Issues and Trends in 2009/2010 ESPI Report 23, ISSN: 2076-6688, ESPI Vídeň,
- prezentace Space in Bavaria, Dr. Haunschild, Space coordinator, bavAIR

6.5.5 Katalog služeb veřejné správy

Obsahem vytvářeného katalogu by mělo pro každou službu veřejné správy být:

- cíle služby
- gestor (investor)
- zajišťovatel (zodpovědný za provoz služby)
- dodavatel(é)
- uživatelé a jejich počet
- standardní proces služby vč. standardů pro vstupy a výstupy služby a dobu služby
- vazba na zákony, předpisy, nástroje vymahatelnosti dle zákona
- parametry (SLA) služby – obsah, objem, kvalita
- ICT služby podílejících se na veřejné službě
- počty úředníků zapojených do služby a jejich potřebná kvalifikace
- dopady do bezpečnosti a ochrany soukromí
- náklady služby (jednotkové, celkové roční)
- výnosy služby (cena poskytnutí služby a celkové roční výnosy)
- kdo a z čeho kryje náklady provozu
- kdo kontroluje

Podpůrné ICT služby by měly být řešeny tak, aby některé z nich byly exportovatelné (viz vývoz některých ICT služeb z Dánska do Malajsie).

Výhledově by katalog mohl být rozšířen na všechny veřejné služby (tj. včetně zdravotnictví, školství apod.). Pak by u definice těchto služeb přibyla definice standardu a nadstandardu (nadstandard hrazen příjemcem).

Další návrhy pro aplikaci katalogu:

- Portál veřejné správy upravit a rozšířit tak, aby se stal jediným univerzálním místem (univerzální portálovou agendou) pro přístup občanů a firem ke službám veřejné správy a k veřejným údajům, a to jak na bázi anonymního přístupu, tak na bázi autentizovaného přístupu.
- Využít státní pokladnu pro controlling nákladů veřejných služeb (zatím tato funkcionality není zahrnuta).

6.5.6 Centra sdílených služeb a centralizace zdrojů sloužících pro poskytování veřejných služeb³⁶

Při procesu optimalizace procesů veřejné správy je třeba vidět stát jako jednu entitu, která jak procesy správy svých zdrojů, tak procesy komunikace se svými klienty vykonává pouze jednou nebo jednotně. Také z pohledu klientů existuje stát pouze jeden – bariéry mezi resorty jsou zcela umělé, byť historicky velmi vžitě.

Procesy (služby) státu je třeba posuzovat podle jejich vhodnosti a možnosti provozovat jednotně nebo individuálně, dále místně, regionálně nebo centrálně.

³⁶ Subkapitola zpracována na základě podkladů P. Hrabě, doktoranda FIS-VŠE.

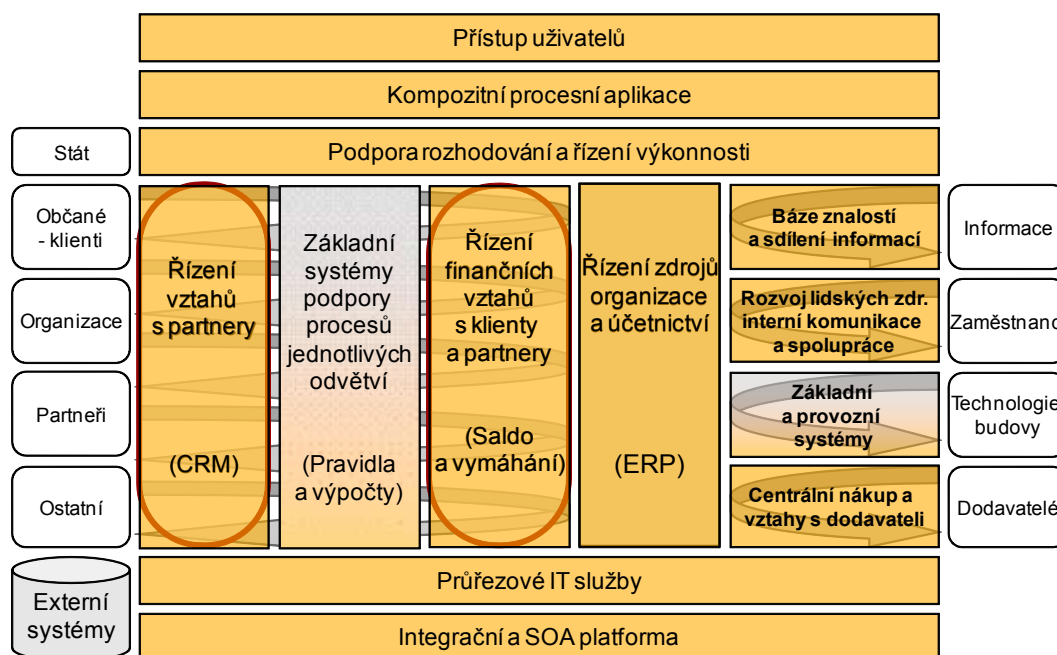
Stát může identifikovat ohromnou řadu činností z oblasti vlastní správy (Back Office) i z oblasti výkonu veřejných služeb (Front Office), kde je potenciál k dosažení úspor zavedením konceptu Center sdílených služeb. A to jak v jedné úrovni hierarchie (například jednotné kontaktní centrum pro všechny organizační složky jednoho ministerstva) nebo dokonce přes více úrovní hierarchie (jedno centrum výpočtu a výplaty mezd zaměstnancům státu, jedno centrum správy všech pohledávek a závazků klientů státu vůči státu, apod.) za všechny resorty najednou.

K takové úvaze vede na jedné straně nalezení komoditních procesů, které mohou být sjednoceny až sloučeny, na druhé straně modelování vztahů a kardinalit mezi součástmi systému státu a jeho okolím. Při procesu optimalizace je třeba vidět stát jako jednu entitu, která jak procesy správy svých zdrojů, tak procesy komunikace se svými klienty vykonává pouze jednou nebo jednotně. Také z pohledu klientů existuje stát pouze jeden a bariéry mezi resorty jsou zcela umělé, byť historicky velmi vžitě.

Dalším významným objektem architektury státu jsou jeho zdroje. Jsou to tři základní bloky zdrojů, neuvažujíc finanční rozpočet. Tedy jsou to zaměstnanci státu, informace státu a technologická infrastruktura státu. Cílově bude stačit, aby všechny tyto zdroje byly v rámci jednoho státu co nejvíce sdíleny a aby byly odstraněny všechny duplicity s výjimkou těch záměrných, spojených se zabezpečením zdrojů.

eGovernment nesmí odvádět pozornost od podstaty moderní architektury státu (nesmí zakonzervovat status quo) a nesmí být orientován na využití módních směrů vedoucím na velmi drahé a nenávratné IT investice.

Nejlepší praxe z velkých korporací, které rozhodli zvýšit míru sjednocení a centralizace ukazuje, že je dobré postupovat „se zabezpečeným týlem“, tj. nejprve sjednotit a centralizovat procesy finančního řízení, následně podpůrné procesy typu účetnictví, personalistika, nákup, údržba, tedy obecně ERP procesy. Teprve poté, s oporou jednotných podpůrných procesů i jednotného ERP IT řešení, přistupují korporace k centralizaci hlavních procesů. Ať již jsou to procesy výstavby a údržby produkční infrastruktury nebo procesy prodeje a poskytování služeb klientům.

Obrázek 9: – Doménový model aplikační architektury státu jako celku i každé jeho organizační složky

U českého státu jde vývoj podobným směrem. Státní pokladna představuje centrální systém finančního řízení a zárodek jednotného řízení, případně vykonávání podpůrných (vnitřních správních) funkcí. Jednotné inkasní místo (JIM) představuje sice již podporu procesů spojených s klientem, ale zcela vhodně začíná sjednocením jejich komoditní části, tedy té části, kdy specifický vztah je již převeden na peněžní vztah je tedy spravovatelný zcela jednotně a centrálně. Cílový záběr JIM by ale měl být podstatně větší, tedy nikoli pouze jednotný inkasní systém, ale cílově jednotný systém správy všech finančních pohledávek a závazků klientů státu.

6.5.7 Vlastnosti úložiště digitalizovaných dokumentů veřejné moci

Centrální úložiště pro bezpečné a důvěryhodné ukládání a sdílení dokumentů orgánů veřejné moci zajišťuje konsolidovanou správu dokumentů ve formě elektronických souborů s cílem zlepšit operativní dostupnost potřebných informací, eliminovat procesy distribuce listinných dokumentů, distribuci elektronických dokumentů elektronickou poštou nahradit jejich uložením v centrálním úložišti s nastavením přístupových práv a notifikací příjemců dokumentů. Souběžně umožňuje sofistikované vyhledávání určitého obsahu v úložišti uloženého.

Základní roviny interakce orgánů veřejné moci prostřednictvím centrálního úložiště dokumentů mohou zahrnovat:

- sdílení dokumentů v rámci procesu jejich řešení, tj. společný update dokumentů pracovníky různých orgánů veřejné moci,
- publikování dokumentů ze strany poskytovatele, tj. orgánu veřejné moci (k dispozici pouze ke čtení),
- archivace dokumentů, zpřístupňování archivovaných dokumentů relevantním pracovníkům.

Centrální úložiště musí poskytovat následující základní skupiny funkcí:

- bezpečnostní (např. správa uživatelů, přístupová práva, certifikáty, zálohování, archivace),
- integrační (např. standardizace formátů ukládaných souborů vč. struktury metadat a unikátních identifikátorů),
- souborové (např. správa verzí dokumentů, sledování historie manipulace s dokumentem, zaznamenávání logických vazeb mezi dokumenty, automatická notifikace změn, notifikace uživatelů s propojením k uloženému dokumentu),
- uživatelské (např. přístup přes webové rozhraní, personalizace prostředí, fulltextové a jiné specializované vyhledávání).

6.5.8 Cloud computing

Cloud je množina snadno využitelných a snadno dostupných virtualizovaných IT zdrojů (HW, SW). Tyto zdroje jsou dynamicky rekonfigurovatelné podle okamžité zátěže. To současně umožňuje vysokou efektivitu využití zdrojů. Služby Cloudu jsou obvykle poskytovány na základě SLA (Service Level Agreement, smlouva na dodávku IT služeb), která přesně specifikuje obsah služby, objem služby (počet uživatelů, objem dat,...), kvalitu služby (dostupnost služby, dobu odezvy,...) a cenu služby. Služba se obvykle zpoplatňuje na principu „pay-as-you-go“, tj. platí se pouze za objem odebraných služeb (viz platby za mobilní telefon).

Cloud má z organizačního pohledu 3 varianty: veřejný, soukromý, hybridní. Služby Cloudu mají tři základní typy:

- SaaS (Software as a Service, software jako služba), kdy je zákazníkům nabízena funkcionality určité aplikace – viz např. Google Applications, Google Earth, mail, software pro řízení vztahu se zákazníky atd. Jinými slovy v SaaS specializovaný poskytovatel udržuje, provozuje a dává k dispozici aplikaci, ICT infrastrukturu pro provoz aplikace a podpůrné služby s aplikací související a dodává je velkému počtu zákazníků prostřednictvím internetu jako službu. Mnoho uživatelů z různých organizací využívá tutéž aplikaci společně.
- PaaS (Platform as a Service, platforma jako služba), kdy je jako služba nabízen výpočetní výkon technologické infrastruktury včetně software, který slouží pro vývoj a integraci aplikací,
- IaaS (Infrastructure as a Service, infrastruktura jako služba), kdy je jako služba nabízen pouze výpočetní výkon technologické infrastruktury.

Klíčovým typem služeb Cloudu pro využití ve veřejné správě je SaaS. Jeho využití přinese následující výhody:

- Nové verze SW mohou být uváděny do provozu často (2–4 × ročně). Upgrade je realizován pouze provozovatelem. Všichni zákazníci vždy využívají stejnou verzi a jsou převedeni na novou verzi ve stejný okamžik. To poskytovateli služby snižuje náklady provozu aplikace a současně urychluje vývojový cyklus aplikace.

- Služba je relativně rychle využitelná díky krátkému implementačnímu cyklu. Obvykle nevyžaduje u zákazníka instalovat žádný nový HW ani SW. Čas od rozhodnutí k zahájení užívání je v řádech týdnů.
- Služba je typicky dostupná 24 hodin 365 dní v roce z jakékoli lokality na světě, která je připojena k internetu.
- Objem odebírané služby (tj. počet podporovaných uživatelů, počet transakcí, objem zpracovávaných dat apod.) může být smlouvou měněn směrem nahoru i dolů (dynamická alokace zdrojů).
- Pouze málo technologických a lidských zdrojů se na straně zákazníka používá pro ICT podporu, tj. SaaS snižuje nároky na IT personál na straně zákazníka.
- SW licence se nekupují (užití licence je součástí ceny služby). Platí se pouze za služby, které byly v daném období objednány, resp. využity.
- Nižší celkové náklady na aplikaci díky multiplicitnímu využívání těchto zdrojů a jednoduššímu modelu dodávky služby. Náklady na ICT jsou pro zákazníka jasně viditelné a predikovatelné, jsou rovnoměrně rozloženy v čase, nejsou investiční povahy. Díky škálovatelnosti služeb výše nákladů může korelovat s objemem odebíraných služeb.
- Cena obvykle zahrnuje jednorázový poplatek za zřízení služby (license-and-setup fee), který je podstatně nižší než běžná cena SW licence, a měsíční poplatek (subscription fee, resp. pay-as-you-go fee), který zahrnuje cenu za provoz a údržbu aplikace v daném období. Předplatné se obvykle odvíjí od počtu uživatelů, kteří mohou funkcionalitu v daném měsíci využívat. Při předplatném tedy zákazník může platit i za nevyužité služby. Výhodnější pro zákazníka je platba za skutečně využité zdroje v daném období (pay-as-you-go fee).
- Krátká doba reakce na incidenty, krátká doba realizace změny pro všechny zákazníky. Oprava chyby hlášené jedním zákazníkem znamená, že v tomtéž okamžiku ji využívají všichni zákazníci. Jednoduchost této procedury snižuje náklady podpory uživatelů.

Na druhé straně specifické změny požadované jedním nebo několika málo zákazníky jsou velmi problematické a někdy i neřešitelné.

Současně je třeba před rozhodnutím o přechodu na Cloud technologii sledovat její zralost jak z hlediska technologického, tak např. z hlediska právní odpovědnosti za škody. Analytická společnost Gartner ve svém dokumentu Hype Cycle for Cloud Computing, 2010 (ref. ID: G00201557) hodnotí dosažení úplné zralosti modelu SaaS v horizontu 2–5 let, u ostatních modelů poskytování Cloud technologií použitelných pro veřejnou správu uvádí, že před dosažením zralosti budou muset ještě projít větším ověřením v podnikové praxi.

**Závěrečná zpráva podskupin
Národní ekonomické rady vlády pro
konkurenceschopnost a podporu podnikání**

Kapitola 7: Zkvalitňování charakteristik podnikání

Garant a koordinátor: Michal Mejstřík

7	Pilíř XI – Zkvalitňování charakteristik podnikání	247
7.1	Mezinárodní srovnání	248
7.1.1	Orientační pozice ČR.....	248
7.1.2	Poučení z přístupů různých zemí.....	249
7.2	Analýza současného stavu v České republice.....	250
7.2.1	Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti.....	250
7.2.2	Klíčové okruhy problémů	264
7.2.2	Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v dané oblasti	269
7.2.3	Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů..	279
7.2.4	Vybrané varianty řešení a základní kroky k jejich implementaci (kdo a kdy) ...	281
7.3	Přesah do opatření ostatních skupin NERV.....	281

Kontakt na zpracovatele kapitoly:

Michal Mejstřík: michal.mejstrik@gmail.com

Jana Chvalkovská: jana.chvalkovska@eeip.cz

Petr Janský: jansky@fsv.cuni.cz

Oldřich Koza: oldrich.koza@gmail.com

Michael Princ: mp.princ@seznam.cz

Václav Vislaus: vislaus@gmail.com

7 Pilíř XI – Zkvalitňování charakteristik podnikání

Jak jsme uváděli v kapitole 1.3 sdílíme pojetí WEF promítající se ve 3 úrovních ekonomického rozvoje:

Základními čtyřmi požadavky pro **rozvoj založený na vývoji faktorů** jsou kvalitní i) Instituce, ii) Infrastruktura, iii) Makroekonomické prostředí, iv) Zdraví a základní vzdělání.

K šesti předpokladům **rozvoje založeného na růstu efektivnosti** patří kvalitní i) Vyšší vzdělávání a výcvik, ii) Efektivnost trhu se zbožím a službami, iii) Efektivnost trhu práce, iv) Rozvoj finančního trhu, v) Technologická připravenost, vi) Velikost trhu.

Ke klíčovým **předpokladům pro růst založený na inovacích** pak patří i) Kultivovanější (Sofistikované) podnikání ii) samotné Inovace včetně jejich reálné implementace

Zatímco rozvoj založený na růstu faktorů převažuje v rozvojových ekonomikách, rozvoj založený na efektivnosti převažuje v ekonomikách tranzitivního (přechodového) typu.

Obrázek 1: Schéma mixu rozvoje založeného na rozvoji faktorů, na jejich efektivnosti a na inovacích. Zdroj: autoři v návaznosti na strukturu GCI WEF

A rozvoj založený na inovacích, jakkoliv není výlučný, převažuje ve vyspělých ekonomikách, mezi něž se poměrně nedávno zařadila i ekonomika ČR. A pro tento rozvoj je nezastupitelný jedenáctý uvedený „pilíř“ sofistikace podnikání. Tento pilíř musí být dobře zakotven v základech „pyramidy“, ale dosahuje až k jejímu vrcholu. Snoubí se v něm jak neovlivnitelné tak ovlivnitelné podmínky podnikání, jež jsou odraženy dle vlastní aktivity podniků v charakteristikách jejich podnikání v malé otevřené ekonomice.

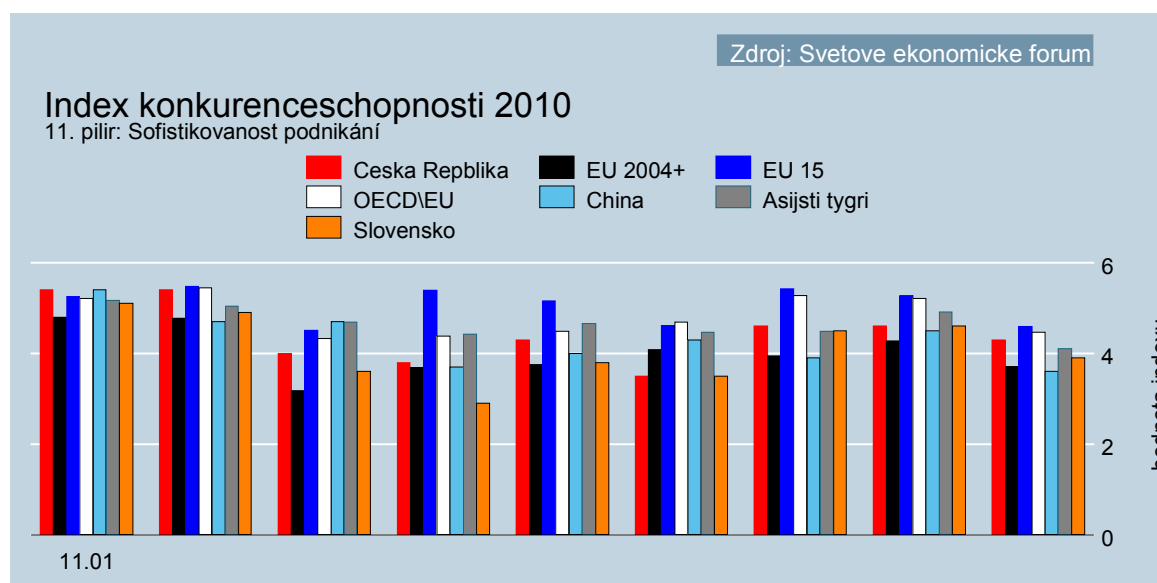
Určitý obrázek o přispěvcích jednotlivých faktorů růstu naznačuje **Obrázek 2 v kap. 1.1.**

7.1 Mezinárodní srovnání

7.1.1 Orientační pozice ČR

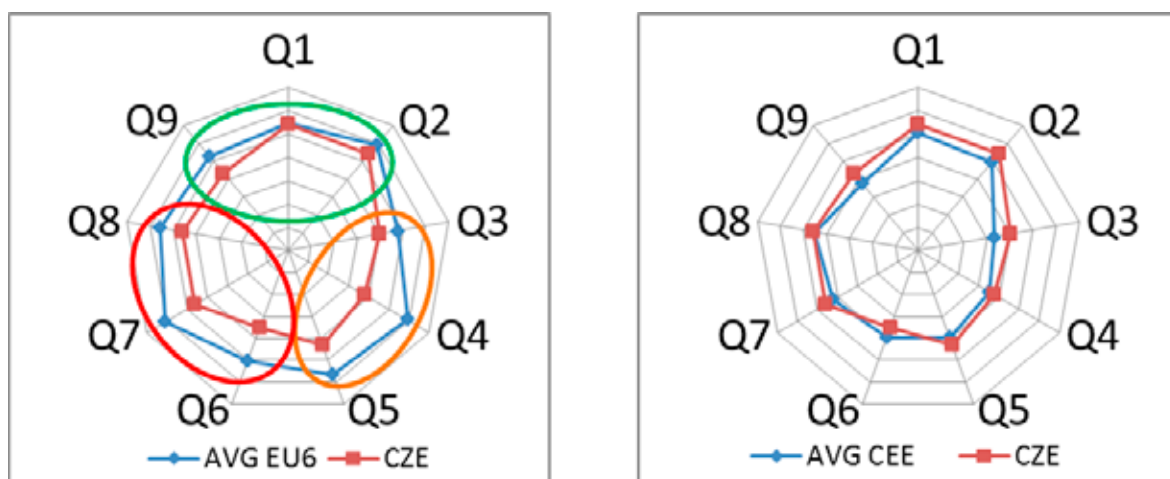
V tomto pilíři se předběžné hodnocení podnikání v ČR podle orientačních indikátorů GCI dá shrnout do tří základních skupin. První z nich tvoří body 1, 2 a 9, tedy kvantita a kvalita místních dodavatelů a ochota delegovat autoritu. Zde se subjekty působící v ČR jeví bez výraznějších problémů a obstojí velmi úspěšně i v mezinárodním srovnání. Druhou skupinou jsou body 3 až 5, které řeší stav vývoje klastrů, zdroj konkurenční výhody a šíři hodnotového řetězce. V těchto bodech hodnocení naše podnikání zaostává za vyspělou Evropou i světovými špičkami, avšak obecně je vidět jistý náskok před dalšími novými členskými zeměmi EU jako je Slovinsko, Polsko, či Slovensko. Tento náskok však není tak výrazný jako u první skupiny indikátorů.

Obrázek 2: Srovnání devíti indikátorů s EU6 a středoevropskými zeměmi

Třetí a poslední skupinu tvoří otázky 6, 7 a 8, ve kterých si subjekty z ČR vedou velmi špatně. Především jde o bod 6, tedy kontrolu mezinárodní distribuce, ve které jsou subjekty z ČR a Slovenska hodnoceny na úplném chvostu světového žebříčku. V otázkách sofistikace výrobního procesu a rozsahu marketingu, které do této skupiny taktéž patří, jsou zřejmě subjekty působící v ČR stále pozadu za evropskou špičkou a navíc se nerýsuje ani výraznější předstih před podniky ze zemí Střední Evropy jako Slovensko, Polsko, či Slovinsko.

Obrázek 3: Srovnání devíti indikátorů s EU6 a středoevropskými zeměmi

Legenda k tabulce WEF GCI:

1 EU6 – Finsko, Německo, Rakousko, Belgie, Nizozemí, Švédsko, 2 CEE – Slovensko, Polsko, Slovinsko, Maďarsko

7.1.2 Poučení z přístupů různých zemí

Sub-pilíř 11.03 – **stav vývoje klastrů:** Ačkoli se naše podniky v tomto bodu zřejmě odpoutaly od subjektů v mnohem hůře hodnocených zemích východní Evropy, tak jsme přesto řazeni na nelichotivé 41. místo žebříčku (byť i zde je na místě se pokusit kvantifikaci prohloubit). Trochu jednostranným lídrem této sekce je Itálie, která je známá svou hustou sítí podniků propojených v průmyslových klastrech na severu země. Velké množství těchto klastrů bez zjevné konkurenční (technologické, či jiné) výhody však rychle podléhá levnější zahraniční konkurenci. S ohledem na významný podíl našich podniků kontrolovaných vlastnický ze zahraničí by bylo vhodné ověřit zapojení podniků do nadnárodních klastrů (pozornosti zejména zasluhuje tisícovka podniků v automobilovém průmyslu s diverzifikovanými prodeji různým finalistům). Poučnou inspirací je vytváření několika oblastí se skvělou infrastrukturou a sdílenými službami působícími jako katalyzátor urychlující rozvoj podniků s vysokou přidanou hodnotou.

Sub-pilíř 11.04 – **zdroj konkurenční výhody:** Jak je vidět z analýzy v kapitole 1.2 výše a kap. 8.1.3 níže mezi položkami exportu s velkou kumulativní komparativní výhodou je málo produktů s aplikovanými originálními i transferovanými inovacemi. Jak ukazuje německý a finský příklad, nápadité produkty nejlépe odpovídající na existující či vznikající (domácí i mezinárodní) poptávku přinášejí (byť dočasně) vyšší ziskovost a jsou robustnější vůči změnám měnových kursů¹. Tuto situaci je nutno důkladně analyzovat a následně konat, protože podobně jako v Řecku, Portugalsku či Španělsku s probíhající konvergencí ČR k ostatním evropským státům může výhoda nižších nákladů práce pominout a prodej standardních „komodit“ je vysoce cenově (a tedy i kursově) citlivý.

Sub-pilíř 11.06 – **kontrola mezinárodní distribuce:** Tento bod patří mezi největší slabiny celého pilíře, protože horší indikátory než naše podniky vykazují už pouze podniky

¹ Viz příspěvek M.Mejstřík, 1989, Innovation as a quality change: Effects of export and export subsidy, 4th Annual Congress of European Economic Association, viz <http://ies.fsv.cuni.cz/>

z 22 zemí světa a z Evropy pouze tři země – a z nich je v EU pouze Slovensko. Zčásti je to dáno i dosud malou mírou producentů – finalistů v těchto zemích, jejich převážně subdodavatelským charakterem v rámci nadnárodních korporací s globálním rozhodováním. Poučením je v reakci na nedávnou krizi i mimořádně zvýšená aktivita národních vlád G7 v oblasti ekonomické diplomacie na dynamických „třetích“ trzích mimo OECD, kde se u většiny významných zakázek jedná o státní zakázky samotných vlád či státních podniků dosud dynamicky rostoucích zemí. Bezprecedentní nasazení presidentů a předsedů vlád zemí G7 přineslo jejich soukromým podnikům-finalistům jednorázově velký objem zakázek²

Sub-pilíř 11.08 – **rozsah marketingu**: Relativně špatný výsledek ČR v tomto bodě, avšak vysoké hodnocení jak v počtu, tak kvalitě dodavatelských firem, znamená, že přes početnost domácích výrobců tito nemusí sahat po sofistikovaných marketingových nástrojích, aby na trhu obstáli. To ukazuje na nízkou míru konkurence na domácích trzích, která může být dána štedrými státními zakázkami, které firmy dostatečně „nakrmí“. To by vysvětlovalo i extrémně nízkou hodnotu („nadbytečné“) mezinárodní distribuce. Výrazné zlepšení by v tomto ohledu měla přinést až revize systému státních zakázek a nové protikorupční zákony. Dokud nebudou domácí firmy nuceny být konkurenceschopné jak na domácím, tak i na mezinárodním trhu, tak budou pokulhávat inovace i sofistikovanost výrobního procesu.

7.2 Analýza současného stavu v České republice

7.3.1 Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti

České podnikatelské subjekty se před rokem 1990 orientovaly zejména na neefektivní, „extenzivní“ růst založený na růstu zdrojů. Po roce 1990 disponovaly rozsáhlými zdroji poměrně kvalifikovaných a relativně levných pracovních sil, ale trpěly ztrátou likvidní poptávky a velkým nedostatkem kapitálu na svou restrukturalizaci nutnou k prosazení se na svých domácích i evropských trzích.

Příliv přímých zahraničních investic, jejichž akumulovaná výše ke konci září 2010 dosáhla výše přes 2350 mld. Kč, pomohl tento nedostatek kapitálu zmírnit. Současně tento příliv posledních dvacet let zásadně ovlivňoval věcnou i vlastnickou strukturu podniků. Šlo jak o investice privatizační, akvizičně-modernizační nebo investice na zelené louce ovlivněné různými strategickými a komparativními výhodami vč. komparativně nízké ceny práce a investičních pobídek. Vedle stovek drobných investorů jen několik českých skupin dosáhlo kritické nadnárodní velikosti a investovalo v posledních letech do zahraničí.

² K tomu podrobněji BermanGroup (2010), Socio-ekonomická analýza, SWOT : Analýza věcných priorit a potřeb oblastí v působnosti MPO v programovacím období 2014+, MPO ČR

Tabulka 1: Vývoj a struktura investiční pozice ČR v letech 1993 – 2009 (mld. Kč/%) Zdroj: ČNB

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
aktiva, v tom v %:	782	1 448	1 875	1 888	2 119	2 375	2 357
přímé investice v zahraničí	1,2	1,9	4,7	5,5	7,3	10,2	11,2
portfoliové investice	2,6	12,5	24,9	28,2	29,2	21,3	20,9
finanční deriváty	x	0,4	2,3	2,8	3,3	6,7	5,0
ostatní investice	48,6	50,9	29,3	28,7	30,4	31,7	30,5
pasiva, v tom v %:	723	1 640	2 711	2 969	3 534	3 898	3 966
<i>přímé investice v ČR</i>	<i>27,0</i>	<i>49,9</i>	<i>55,0</i>	<i>56,1</i>	<i>57,5</i>	<i>56,2</i>	<i>56,5</i>
portfoliové investice	17,3	10,0	16,2	16,4	15,7	13,0	16,5
finanční deriváty	x	0,3	1,2	1,2	1,5	4,1	2,9
ostatní investice	55,7	39,7	27,6	26,2	25,2	26,7	24,2
saldo investiční pozice	59	-192	-835	-1 081	-1 415	-1 523	-1 609

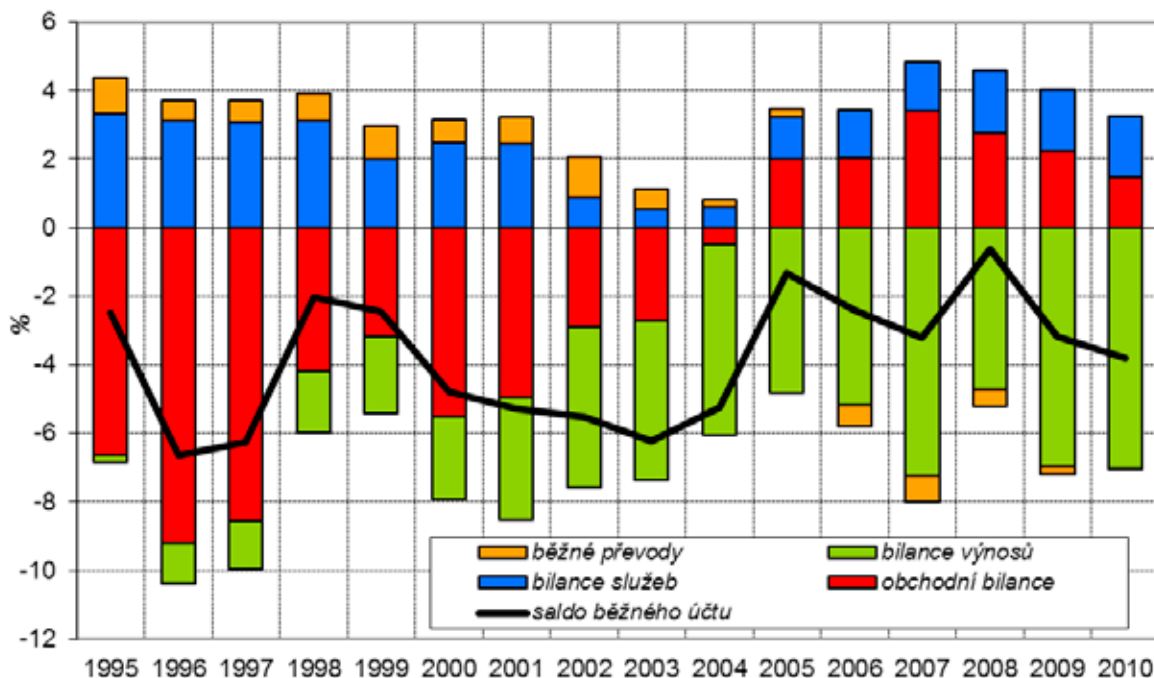
Zdroj: ČNB

Tempo zahraničních investic se v posledních letech výrazně zpomalilo zejména díky euroamerické krizi, ale i díky omezení pobídek. Jak jsme viděli v kapitole 1.2, zatímco průmyslové podniky si dokázaly ráznou adaptací i po roce 2008 udržet cenovou/nákladovou konkurenceschopnost měřenou reálným efektivním směnným kursem, ve zbytku národního hospodářství se to nepodařilo. Jak ukazuje komparace celostátní hodinové produktivity práce (HDP v PPP/odpracovanou hodinu) uvedená v kapitole 1.1 v *tabulce 2*, její průměrná úroveň byla v roce 2009 za ČR stále zhruba poloviční oproti vyspělým ekonomikám Eurozóny nebo USA, ale již s výrazným odstupem za Slovinskem ale dokonce i za Slovenskem. Předběžné údaje za rok 2010 naznačují výraznější pokrizový růst zejména v průmyslu, ale ani zbytek světa nespí.

Zahraniční kapitál i díky reinvestovanému zisku nicméně urychlil postupnou modernizaci a restrukturalizaci podniků, a zapojení mnohých z nich do subdodavatelské sítě nadnárodních korporací, což se postupně projevilo v překlopení záporné do aktivní bilance obchodu zbožím. Bilance obchodu se službami byla díky turistickému průmyslu vždy kladná. Již řadu let však u analytiků vyvolává pozornost rostoucí podíl zisku repatriovaného formou dividend svým mateřským společnostem, který indikuje fakt, že splácené investice jsou matky již mnohdy schopny efektivněji využít v zahraničí. Evroamerická finanční krize tento proces urychlila tak, že některé finanční instituce ČR repatriovaly svým matkám rozhodující část svého zisku po zdanění. Přes kladný přebytek bilance obchodu se zbožím a službami tak bilance běžného účtu zůstala pasivní a v posledním roce deficit běžného účtu narostl již na 3.8 % HDP.

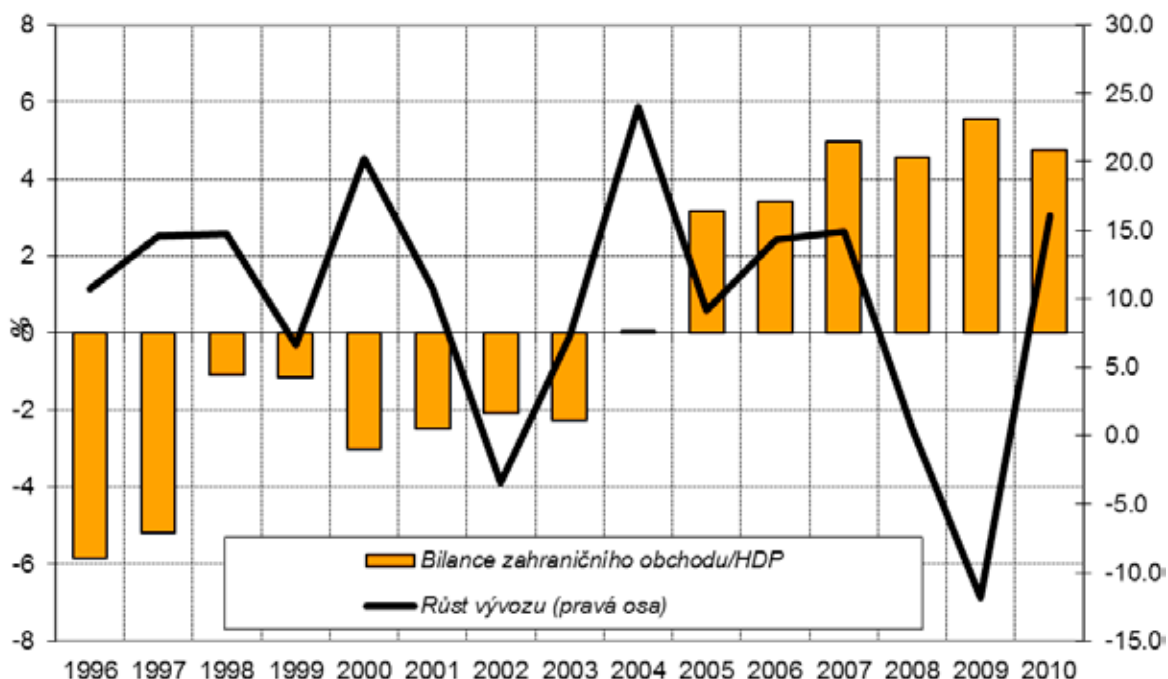
Obrázek 4: Vývoj a struktura bilance běžného účtu v % HDP

Zdroj: ČSÚ, MFČR zpracoval V. Pošta ČSU změnil pojetí obchodní bilance na tzv. národní pojetí

Postupné překlopení bilance zahraničního obchodu zbožím ze záporného do aktivního salda nereagovalo na meziroční pokles vývozu v letech recese a přebytek vývozu na dovozem se stabilizoval na historicky rekordních hodnotách.

Obrázek 5: Vztah dynamiky vývozu a ročních obchodních bilancí Zdroj: ČSÚ, MFČR zpracoval V.Pošta

Naznačuje to specifický tvar zejména našeho evropského zahraničního obchodu. Souhlasíme se závěry rozboru BermanGroup (2010), že „v rámci výrobních a montážních aktivit nadnárodních společností (NNS) ve zpracovatelském průmyslu na území ČR jsou významně zastoupeny i relativně složitější komponenty a finální produkty, zatímco významná část jednoduchých dílů se dováží. Svou roli na zvýšení přebytku obchodní bilance v roce 2009 však také mohlo sehrát uvedení některých nově vybudovaných kapacit NNS do ostrého provozu.“ BermanGroup (2010) dokládá na základě 280 interview s řediteli podniků, že: „Na postupný posun ČR od jednoduchých ke složitějším komponentům a dílčím celkům (modulům) jako základní dlouhodobý trend ve zpracovatelském průmyslu na území ČR upozorňuje také většina ředitelů navštívených firem včetně firem ve službách, na které má tento trend významný dopad. Oslovení ředitelé zdůrazňují, že cílený posun k produkci sofistikovanějších komponent a celků vnímají jako jedinou možnou strategii rozvoje svých firem. V kontextu vývoje místních cen vstupu, dlouhodobého výrazného posilování koruny a dynamiky využívání nákladové výhody rozvíjejících se ekonomik ze strany nadnárodních společností se podle jejich názoru bude prostor pro standardizovanou produkci jednoduchých dílů neustále zužovat.“

Analýzy dokládají, že po celém světě roste podíl mezinárodního obchodu uvnitř regionů³ a český export do EU je toho důkazem. Český export čelí i na trhu EU (jak jsme viděli zejména u standardních komodit) sílící zahraniční konkurenci, nicméně přes dočasný pokles celkového objemu importu do EU zatím stále ještě trochu posiloval své tržní podíly. K tomu nepochybně přispívá i výše zmíněný tvar zahraničního obchodu.

Tabulka 2: Změny tržních podílů dovozů do EU ze země Zdroj: MMF, Murgašová (2010)

Changes in the Market Shares for the Imports into EU from

Machinery & Transport Equipment			Manufacturing		
	1999-09	2007-09		1999-09	2007-09
China	8.0	1.8	China	9.2	2.1
United States	-3.7	0.7	United States	-1.2	0.5
Poland	2.0	0.7	Poland	1.0	0.4
Czech Republic	2.2	0.6	Switzerland	-0.5	0.4
Romania	0.7	0.4	Japan	-1.1	0.3
Spain	0.2	0.3	Netherlands	-0.3	0.3
Slovak Republic	1.0	0.3	Bangladesh	0.5	0.3
Hungary	0.9	0.1	Turkey	0.6	-0.1
Turkey	1.0	0.0	India	0.6	0.2
India	0.4	0.3	Czech Republic	0.5	0.1
Switzerland	-0.1	0.2	Slovak Republic	0.4	0.1

Kde se rodí přebytek toků bilance obchodu a službami? Je to díky relativní sofistikovanosti podnikání u výrobců a služeb?

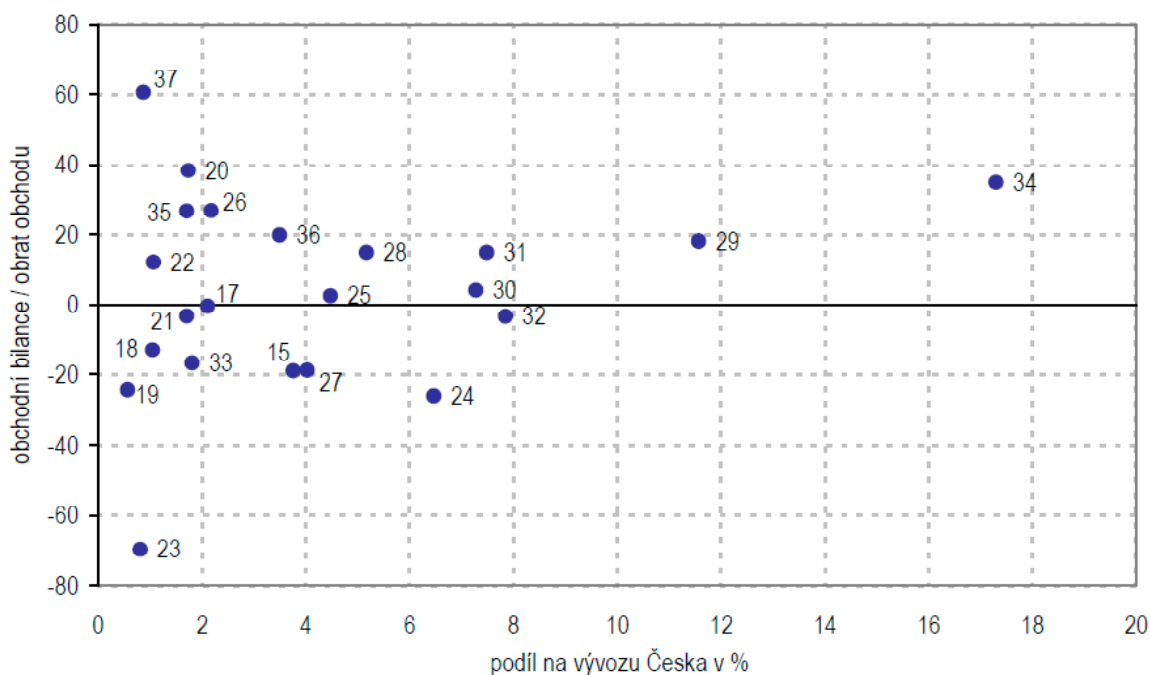
3 Týká se to jak jihovýchodní Asie, Latinské Ameriky i EU15. Podrobněji J.Francois, Worz J., (2010), A Structural Decomposition of International Trade, WIIW monthly report 12/10

7.3.1.1 Předběžný rozbor komparativních výhod zboží

Začneme u zboží. Není překvapivé, že většina studií zahraničního obchodu zdůrazňuje stále rostoucí význam mezinárodní specializace založené na komparativních výhodách země a její lidského kapitálu, na její konkurenceschopnosti. Mnohé z komparativních výhod jsou více méně dočasné, jak jsme ukázali v kapitole 1.3 pro případ jednotkových pracovních nákladů a reálného efektivního směnného kursu. Rychle se vyvíjí i konkurenceschopnost samotných výrobků konfrontovaná měnícím se strukturou poptávky (příkladem mohou být dramatické změny na globálním trhu mobilních telefonů díky komoditizaci stále levnějších „chytrých telefonů“ s průlomovými produktovými inovacemi nabízenými globálně novými výrobci, kteří erodují pozici dosavadních hráčů). V tomto smyslu se svět globalizuje – stává se „plochým“.

Francois, Worz (2010) dekomponují rychle rostoucí mezinárodní obchod nových členských zemí a v souvislosti s jejich mezinárodní specializací upozorňují na očekávaný pokles významu určitých produktových trhů a budoucí nutnost reorientace stávajícího tvaru specializace. Vzniká otázka, jakým směrem se profilují exportéři z České republiky? První nástřel našeho tvaru specializace lze vyvodit z pohledu na odvětví zpracovatelského průmyslu (OKEČ).

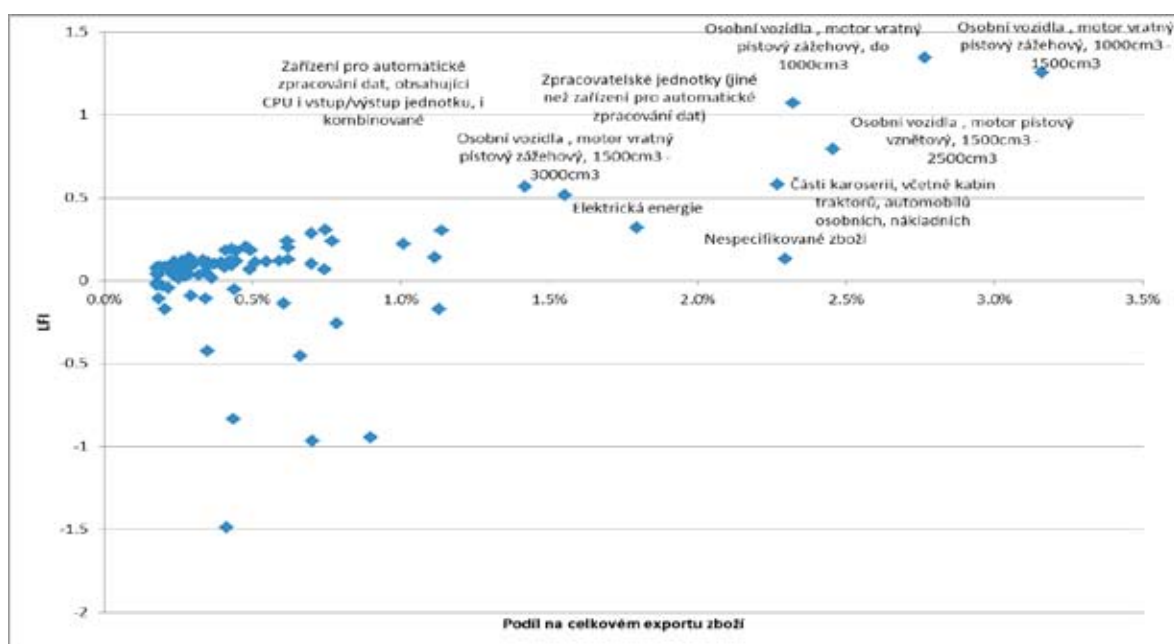
Obrázek 6: Vztah obchodní bilance k obratu vs. podíl na celkovém exportu zboží za odvětví zpracovatelského průmyslu (OKEČ) v roce 2009 Zdroj: BermanGroup (2010)

Naše analýza prováděná společně s Czech Trade šla mnohem dále nad rámec dvouciferných oborových skupin OKEČ (34 autom.průmysl) k šesticiferné HS-6 klasifikaci na 7000 celních položek zboží. Pokud na svislou osu vyneseme index LFI (vysvětlený níže) zásadně ovlivněný poměrem obchodní bilance k obratu obchodu zjišťujeme, že naše míra specializace je mnohem vyhraněnější, neboť se i v rámci automobilového průmyslu vyděluje poměrně velmi malý počet zbožových skupin (celních položek) s významnou kladnou obchodní bilancí.

Obrázek 7: LFI a podíl na celkovém exportu zboží za zbožové skupiny v roce 2009

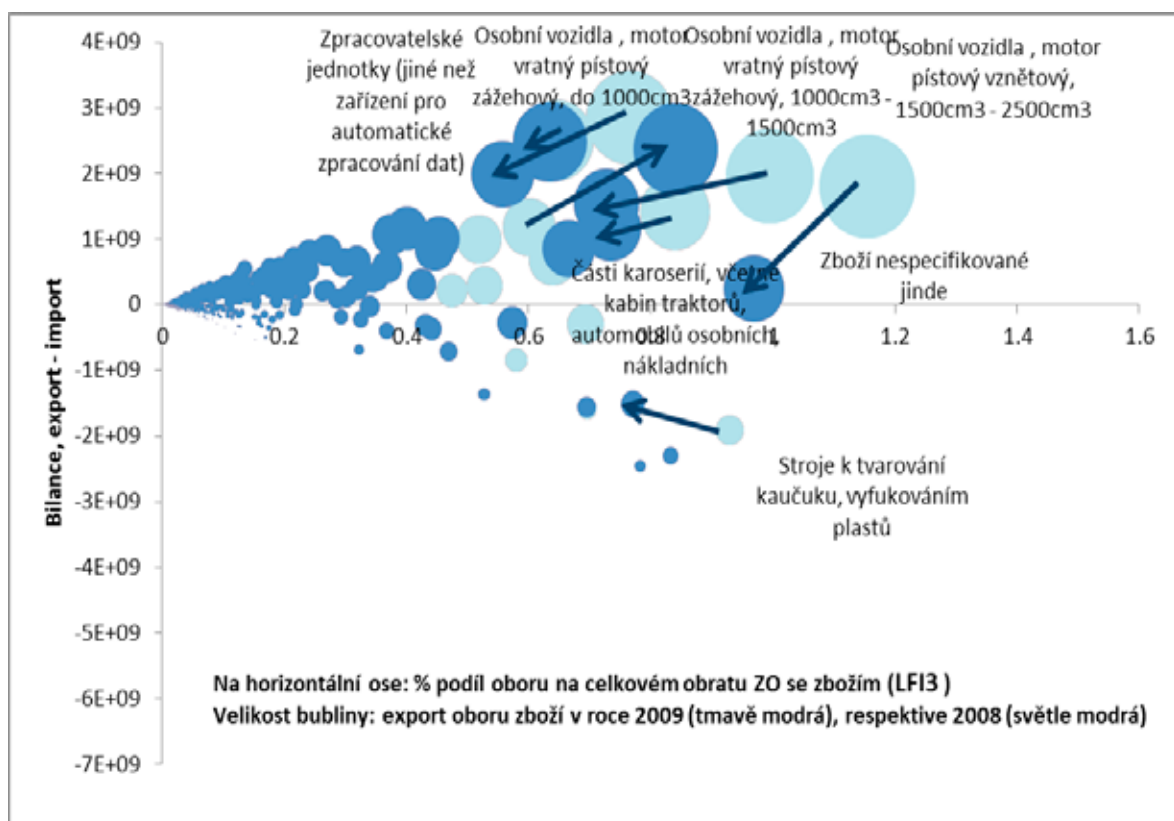
Zdroj: Data: International Merchandise Trade Statistics (IMTS), United Nations Statistics Division, zpracování autoři

Na dalším obrázku jsme exportní roli zbožových skupin ještě více vizualizovali a sledovali jsme, zda a v jaké míře jejich pozici rok 2009 (pro zahraniční obchod krizový) ovlivnil.

Obrázek 8: Vývoj objemu a konkurenceschopnosti zahraničního obchodu se zbožím v letech 2008 a 2009 Zdroj:

Data: International Merchandise Trade Statistics (IMTS), United Nations Statistics Division, zpracování autoři

Pozice zbožových skupin i přes dopad finanční krize zůstala poměrně robustní, byť na špici exportu doznala jistých změn. Jen stěží opakovatelný vzestup zaznamenala kategorie nejmenších osobních vozidel (motor vratný pístový zážehový, do 1000 cm³), komparativní výhodu udržela i malá osobní vozidla (motor vratný pístový zážehový, 1000 cm³–1500 cm³), ale dočasně trochu ztratila střední kategorie osobních vozidel s naftovým a ještě více s benzinovým motorem, výroba aut.karoserií.

Určitou orientační představu o hlubší odpovědi na položené otázky lze získat kombinací různých nástrojů studia komparativních výhod a hodnotových řetězců. Již v kapitole 1.3 jsme rozebírali jeden z nástrojů – reálné efektivní směnné kursy (REER). Další možné měření je tzv. Lafayův index (Lafay, 1992), případně lze použít Krugmanův specializační index (Krugman, 1991), anebo Balassovu projevenou komparativní výhodu (Balassa, Bela, 1965).

Studie Czech Trade analyzovala komparativní výhody – **tzv. Lafayovým indexem (LFI)** obchod zbožím v letech předcházejících roku 2009, tedy vzájemné obchodní vztahy mezi všemi státy světa **pro více než 7000 celních položek**, které zachycuje **klasifikace HS-6** používaná v UNCTAD. Ve spolupráci s Czech Tradem jsme analýzu nástrojem LFI rozšířili pro zboží o rok 2009. Stejným indexem jsme analyzovali pro podstatně chudší datovou základnu členěnou na 50 položek obchod službami v letech 2008–9.

Analýzu indexů LFI jsme rozšířili o analýzu ovlivňujících faktorů. LFI jsme separovali po jednotlivých položkách i) samotnou komparativní výhodu danou poměrem specifické zbožové bilance obchodu k zahraničnímu obchodnímu obratu minus průměr tohoto poměru za odvětví např. celková zbožová bilance ke zbožovému obratu v roce 2009 činila +4.8 %, ii) podíl položky na obratu zahraničního obchodu. Index LFI je násobkem položek i) a ii).

BOX Lafay Index (LFI) pro zahraniční obchod se zbožím a službami

Definice

Lafay Index vychází z metodologie od (Lafay 1992) a je definován jako⁴:

$$LFI_{ijt} = \left[\frac{X_{ijt} - M_{ijt}}{X_{ijt} + M_{ijt}} - \frac{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} - M_{ijt})}{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} + M_{ijt})} \right] * \frac{(X_{ijt} + M_{ijt})}{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} + M_{ijt})} * 100$$

Kde X značí export, M import, i zemi, t rok, j obchodovaný obor služeb nebo zboží z celkového počtu obchodovaných služeb nebo zboží k.

V našem případě počítáme LFI pouze pro jednu zemi, Českou republiku, i, pro roky 2008 a 2009. Obor j nabývá jednu z více než 50, k, obchodovaných oborů služeb nebo více než 5000 obchodovaných oborů zboží. Počítáme služby a zboží zvláště především kvůli různé detailní agregaci oborů u zboží a služeb.

4 Lafay, G., 1992. The Measurement of Revealed Comparative Advantages in MG Dagenais and P. A. Muet (eds), International Trade Modelling, London: Chapman & Hall.

Rozklad a interpretace

Pro interpretaci LFI si podívejme na jeho tři hlavní komponenty. LFI je možné zapsat také jako:

$$LFI = (LFI\ 1 - LFI\ 2) * LFI\ 3$$

Kde:

$$LFI\ 1_{ijt} = \frac{X_{ijt} - M_{ijt}}{X_{ijt} + M_{ijt}}$$

LFI 1 je exportní specializace v oboru j. LFI 1 je větší, čím větší je jsou exporty j oproti importům j relativně k otevřenosti v i (součtu exportů a importů). Neboli v případě **LFI 2** jde o **poměr obchodní bilance (= „čistého exportu“)** k **obchodnímu obrátu oboru**

$$LFI\ 2_{ijt} = - \frac{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} - M_{ijt})}{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} + M_{ijt})}$$

LFI 2 je exportní specializace dané země ve službách nebo zboží celkem. LFI 2 je pro danou zemi a rok z definice konstantní, tedy neovlivňuje relativní výsledky LFI pro různé služby v jednom roce v rámci jedné země. LFI 2 slouží spíše ke kalibrování LFI a případnému porovnávání s dalšími zeměmi nebo s jinými roky. Neboli v případě **LFI 2** jde o **poměr celkové obchodní bilance (= „čistého exportu“)** k **celkovému obchodnímu obrátu**

$$LFI\ 3_{ijt} = \frac{(X_{ijt} + M_{ijt})}{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} + M_{ijt})} * 100$$

LFI 3: podíl oboru j na celkové otevřenosti ve službách nebo zboží. Čím víc se obor j exportuje a importuje, tím je LFI 3 větší. Neboli v případě **LFI 3** jde o **podíl obchodního obrátu oboru k celkovému obchodnímu obrátu**.

Celkově lze LFI interpretovat jako kalibrovaný ukazatel, který je tím větší, čím:

Větší jsou exporty než importy oboru j (projevená komparativní výhoda v oboru j)

Větší jsou exporty a importy oboru j než ostatních oborů (důležitost obchodu v oboru j)

Tabulka 3 a **Tabulka 4** ukazují 10 exportních skupin produktů s největší a s nejnižší projevenou komparativní výhodou dle LFI pro zboží, za rok 2009, které jsme vynesli do následujícího obrázku. Pozoruhodná je vysoká specializace a koncentrace malého počtu klíčových exportérů, ale též importérů u produktů s nejnižší projevenou komparativní výhodou.

Tabulka 3: Top 10 exportních kategorií produktů s největší projevenou komparativní výhodou dle LFI pro zboží za rok 2009. Data: International Merchandise Trade Statistics (IMTS), United Nations Statistics Division, zpracování autoři

		Bilance k obratu minus průměr		% podíl na obratu zahr.obchodu	
				$(X+M)/\text{Suma}(X+M)$	
Pořadí v LFI	Popis druhu zboží	Export (mil. USD)	LFI	LFI 1 - 2	LFI 3
1	Osobní vozidla, motor vratný pístový zážehový, do 1000 cm ³	2544	1,34	0,90	1,48
2	Osobní vozidla, motor vratný pístový zážehový, 1000 cm ³ –1500 cm ³	2906	1,25	0,64	1,96
3	Zpracovatelské jednotky (jiné než zařízení pro automatické zpracování dat)	2136	1,07	0,82	1,30
4	Osobní vozidla, motor pístový vznětový, 1500 cm ³ – 2500 cm ³	2258	0,79	0,47	1,70
5	Části karoserií, včetně kabin traktorů, automobilů osobních, nákladních	2087	0,58	0,34	1,72
6	Zařízení pro automatické zpracování dat, obsahující CPU i vstup/výstup jednotku, i kombinované	1304	0,57	0,65	0,87
7	Osobní vozidla, motor vratný pístový zážehový, 1500 cm ³ –3000 cm ³	1429	0,52	0,49	1,06
8	Elektrická energie	1652	0,32	0,21	1,49
9	Čerpadla pohoných hmot, mazadel pro pístové motory	685	0,31	0,68	0,45
10	Přístroje světelné nebo vizuální elektrické signalizace pro motorová vozidla	643	0,30	0,73	0,41

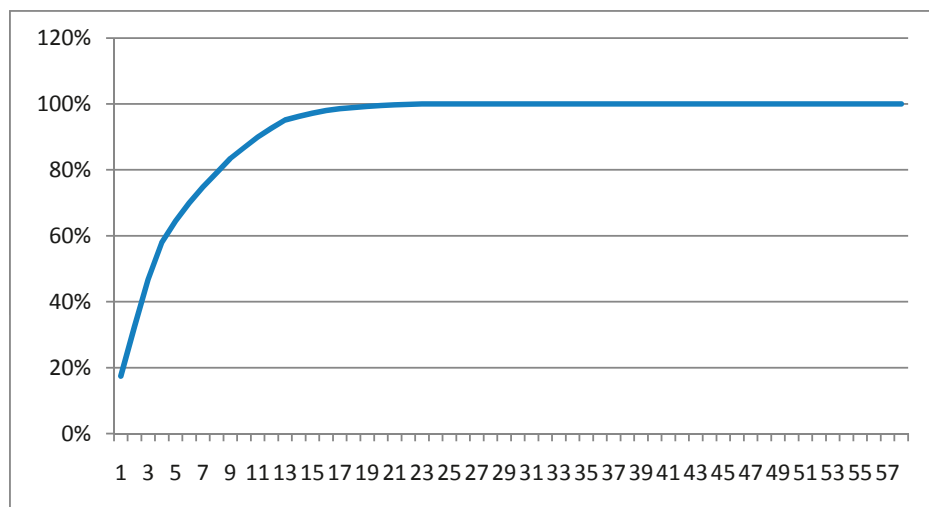
V roce 2009 mezi obchodovatelným zbožím na špici exportu jak z hlediska kladné obchodní bilance, tak z hlediska objemového v popředí nadále vystupují zbožové skupiny výroby automobilového průmyslu a odlišnými položkou jsou jen výrobky výpočetní techniky a export elektřiny. Neméně zajímavých je deset zbožových položek s nejnižší projevenou komparativní výhodou dle LFI (a tedy s převahou importu tj. se zápornou obchodní bilancí), kam spadají dle očekávání ropa, plyn ale též dovážené malé motory (pro úspěšně exportované malé automobily), části zařízení na automatické zpracování dat, další elektrotechnické součástky a léky.

Tabulka 4: Deset exportních kategorií s nejnižší projevenou komparativní výhodou dle LFI pro zboží, za rok 2009. Data: International Merchandise Trade Statistics (IMTS), United Nations Statistics Division, zpracování autoři

		Bilance k obratu minus průměr		% podíl na obratu zahr.obchodu (X+M)/ Suma(X+M)	
Pořadí v LFI	Popis druhu zboží	Export (mil. USD)	LFI	LFI 1 – 2	LFI 3
5220	Drát z mědi rafinované, nad 6 mm	2,1	-0,21	-1,04	0,20
5221	Motorová vozidla Přenosná zařízení pro automatické zpracování dat, < 10 kg, obsahující	0,25	-0,21	-1,05	0,20
5222	minimálně CPU, klávesnici i displej	721	-0,26	-0,25	1,03
5223	Ropné oleje, střední a těžké Zařízení polovodičová fotosenzitivní,	320	-0,43	-0,56	0,75
5224	svítivky Části vysílačů, radarů, rozhlasových	608	-0,46	-0,42	1,10
5225	přijímačů a televizních aparátů Části strojů na automatické zpracování	400	-0,84	-0,68	1,23
5226	dat Léky ze smíšených, nesmíšených výrobků,	824	-0,95	-0,53	1,80
5227	ostatní, odměřené	644	-0,97	-0,60	1,62
5228	Zemní plyn v plynném stavu Oleje minerální a z nerostů živičných,	378	-1,49	-0,81	1,83
5229	surové	9	-1,75	-1,04	1,68

Pozornější pohled na takto nahlíženou kumulativní komparativní výhodu v roce 2009 na **Obrázek 9** ukazuje, míra specializace exportu je vysoká. Prvních 50 zbožových skupin (z celkem mnoha tisíc možných) vyčerpává přes polovinu komparativních výhod normujeme-li je prostřednictvím Lafayova indexu. Podobné závěry vyplývají z analýzy pro posledních několik let, kdy koncentrace komparativní výhody zůstává téměř konstantní a velmi vysoká.

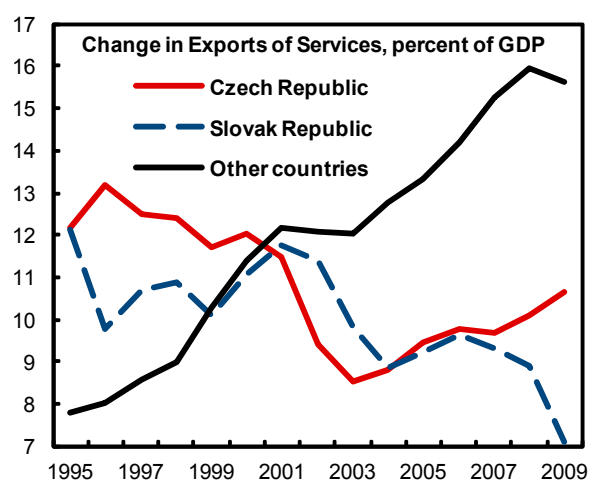
Obrázek 9: Kumulovaná komparativní výhoda ČR dle LFI v roce 2009 (různá množství produktů – mikro a makro pohled). Data: International Merchandise Trade Statistics (IMTS), United Nations Statistics Division, zpracování autoři

7.3.1.2 Předběžný rozbor komparativních výhod obchodu se službami

Historicky byly mnohé služby více lokalizované a tudíž méně mezinárodně obchodovatelné než zboží, ale v čase míra obchodovatelnosti služeb stále narůstá. Mnoho otevřených ekonomik se začalo stále více orientovat na export služeb, ale vnitroujinní obchod službami zaostával.⁵ Evroamerická krize však některé vyvážené finanční služby odhalila jako bubliny – šlo například o nadměrné mezinárodní bankovníctví na Islandu. V Irsku výhodné daňové podmínky a 100% státní garance vkladů přilákaly některé evropské centrály včetně finančních institucí: bankovních (Citibank) a nebankovních zahrnujících založení účelových SPV nástrojů sekuritizace – „conduits“. Rozvíjené nástroje sekuritizace bankovních aktiv se však ukázaly jako nezvládnuté a finanční krize jejich význam zásadně zredukovala.

Obrázek 10: Změna v růstu exportu služeb v ČR a na Slovensku

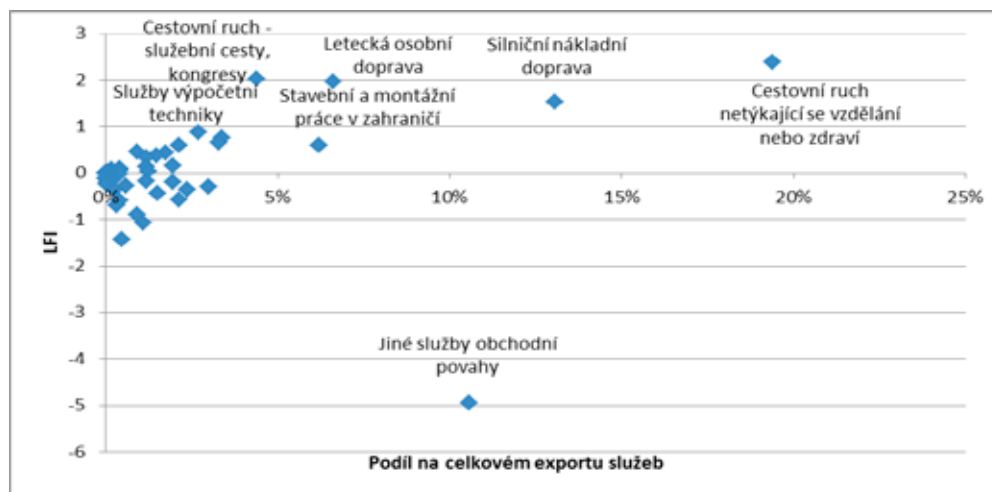

Zdroj: Murgašová, MMF(2010)

5 Poukazuje na to např. vlivný Jean Pisani-Ferry, Europe needs a growth strategy, 7 December 2010, www.brueghel.org

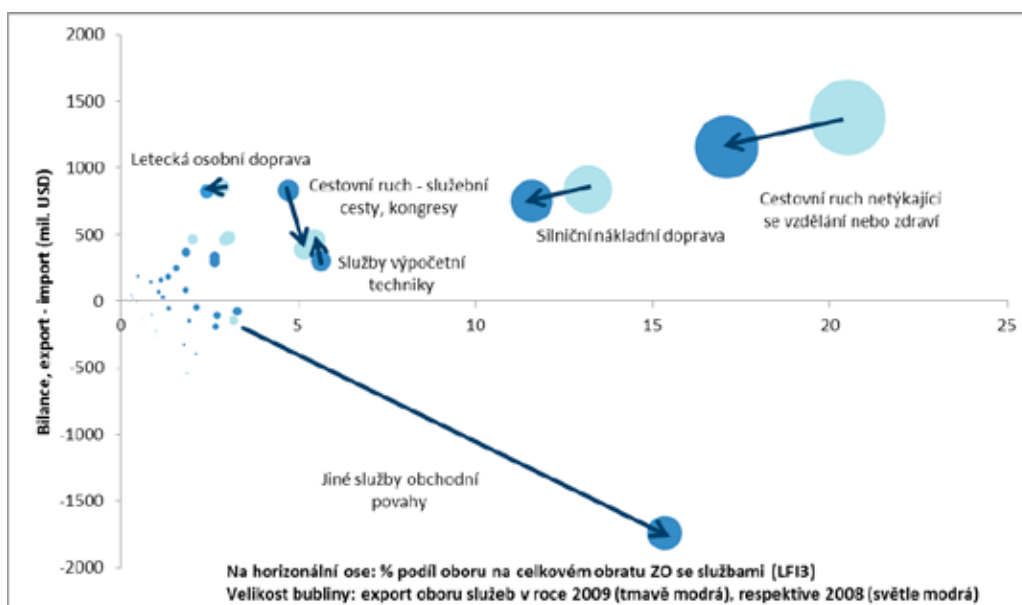
Obdobně jako u zboží i v oblasti mezinárodního obchodu se službami zjišťujeme (bohužel s ohledem na dostupnost dat ve velké agregaci) vysokou koncentraci komparativních výhod a přebytků bilance s obchodem službami u tradičních skupin služeb. Jedinou výjimkou jsou služby výpočetní techniky.

Obrázek 11: LFI a podíl na celkovém exportu služeb za skupiny služeb v roce 2009 Zdroj dat: IMF Balance of Payments Statistics a Statistics of International Trade in Services and Tourism, United Nations Statistics Division, vlastní výpočet

Vysokou komparativní výhodu a koncentraci klíčových skupin služeb v oblasti mezinárodního cestovního ruchu, silniční nákladní a letecké osobní dopravy nerozmetaly ani poklesy obchodních obrátů mezi roky 2008–9.

Obrázek 12: Vývoj objemu a konkurenceschopnosti zahraničního obchodu se službami v letech 2008 a 2009. Zdroj dat: IMF Balance of Payments Statistics a Statistics of International Trade in Services and Tourism, United Nations Statistics Division, vlastní výpočet

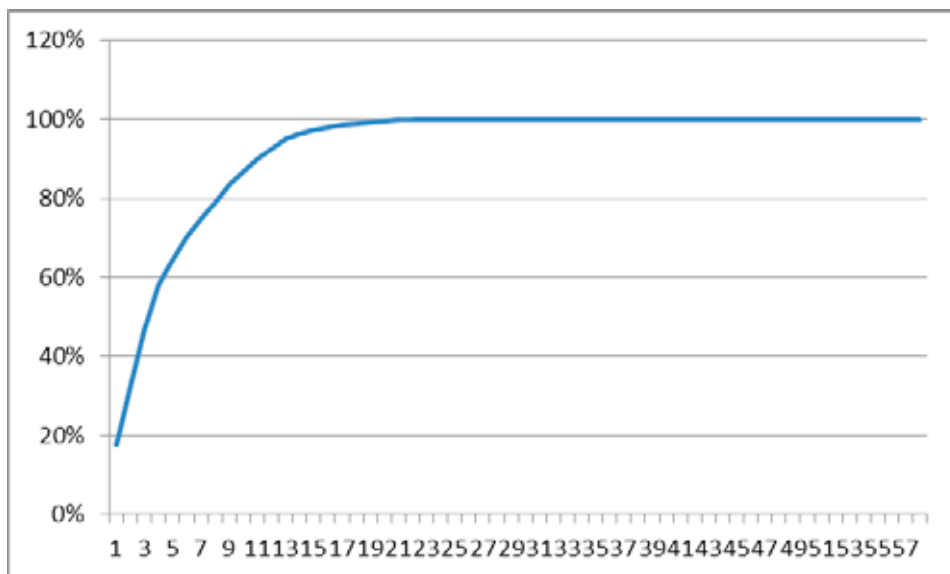

Rozbor komparativních výhod pomocí kritéria LFI shrnutý v obrázcích 11 a 12 a detailizovaný v **Tabulce 5** potvrzuje, že se většina služeb s trvalou komparativní výhodou opírala buď o domácí kulturní a turistické atraktivitu, nebo o výhodnou geografii ČR podporující montážní huby logistikou. Jinými slovy šlo v těchto příkladech o využití polohové renty. Až na tři výjimky – služby výpočetní techniky, reklamní služby a leteckou osobní dopravu – ostatních sedm služeb s největší projevenou komparativní výhodou není vázáno ani na inovace ani na převážně vysoce kvalifikovaný personál, což dává rozsáhlou šanci k zaměstnání nízkopříjmových (a středněpříjmových) skupin zaměstnanců.

Tabulka 5: 10 druhů služeb s největší projevenou komparativní výhodou dle LFI pro služby, 2009.

Pořadí v LFI	Popis druhu služby	Export (mil. USD)	LFI	Bilance	% podíl na obratu
				k obratu minus průměr	zahr.obchodu (X+M)/ Suma(X+M)
				LFI 1 -2	LFI 3
1	Cestovní ruch netýkající se vzdělání nebo zdraví	3935	2,37	0,14	17,08
2	Letecká osobní doprava	887	2,02	0,84	2,41
3	Cestovní ruch – služební cesty, kongresy	1340	1,96	0,42	4,70
4	Silniční nákladní doprava	2652	1,52	0,13	11,58
5	Cestovní ruch týkající se zdraví	546	0,88	0,48	1,84
6	Technické služby	685	0,75	0,28	2,65
7	Reklamní služby	665	0,66	0,25	2,63
8	Stavební a montážní práce v zahraničí	431	0,59	0,38	1,55
9	Služby výpočetní techniky	1260	0,58	0,10	5,64
10	Ostatní obchodní služby – ziskové operace	185	0,46	0,97	0,47

Obrázek 13: Služby LFI kumulativně

Tabulka 6: 10 druhů služeb s nejnižší projevenou komparativní výhodou dle LFI pro služby, 2009

Pořadí v LFI	Popis druhu služby	Export (mil. USD)	LFI	LFI 1 – 2	Bilance k obratu minus průměr	% podíl na obratu zahr.obchodu (X+M)/ Suma(X+M)
					LFI 3	
49	Telekomunikační služby	479	-0,36	-0,13		2,71
50	Poštovní a kurýrní služby	49	-0,36	-0,61		0,59
51	Cestovní ruch týkající se vzdělání Poradenství v podnikání a řízení,	303	-0,43	-0,23		1,91
52	public relations	429	-0,57	-0,21		2,66
53	Pronájem strojů a zařízení	81	-0,60	-0,61		0,98
54	Finanční služby	66	-0,70	-0,70		1,00
55	Výzkum a vývoj	183	-0,90	-0,51		1,77
56	Letecká doprava, ostatní než pouze osobní nebo nákladní	218	-1,08	-0,51		2,11
57	Ostatní autorské honoráře, licenční poplatky apod.	96	-1,44	-0,77		1,87
58	Jiné služby obchodní povahy	2143	-4,95	-0,32		15,34

Navzdory rozsáhlým přímým zahraničním investicím – do finančních služeb (banky), do dopravních služeb potrubím aj. – které podstatně ovlivnily úroveň služeb domácím zákazníkům, dokládá tabulka 6 velmi neradostný pohled na služby s komparativní mezinárodně obchodní nevýhodou, u nichž převládá jejich import nad exportem (projevuje se v záporných výsledcích LFI). Jsme výraznými čistými dovozci mezinárodních služeb

telekomunikačních, poštovních a kurýrních, poradenských (v podnikání a řízení, PR), převážně do zahraničí platíme autorské honoráře, nakupujeme licence ale i výzkum a vývoj. Převažuje jak zahraniční pronájem strojů a zařízení, tak finanční služby, kde většina českých finančních nebankovních vkladů je spravována zahraničními společnostmi. Více než 15 % obchodního obrátu služeb dosáhl v roce 2009 prudce rostoucí objem jiných služeb obchodní povahy mnohdy vysvětlovaný různými obchodními transfery do zahraničí či motivací daňově optimalizačními faktory, které zatím nejsme schopni detailně analyzovat.

Jedinou výjimkou je rozvoj služeb s informačními technologiemi. Vedle „mezinárodních opraváren“ sídlí v Čechách v tuto chvíli bez jakékoliv státní pomoci např. dvě společnosti, které obhospodařují každá přes 110–120 milionů domácích i zahraničních klientů antivirovými programy. Jako součást agresivní marketingové strategie tito klienti dostávají z větší části službu neplaceně, ale z menší části jsou služby v podobě elektronicky poskytovaných antivirových programů placené. Tyto společnosti musí průběžně vyvíjet své produkty, každý den hlídat trh. Pokud by jim náhodou nějaké viry utekly, tak brzy svůj podíl na trhu ztratí. Přesto či právě pro to, že jsou pod neustálým tlakem, si týmy těchto vysoce kvalifikovaných lidí z Česka a zčásti i ze zahraničí, dokázaly tímto přístupem k široké skupině snad až čtvrt miliardy zákazníků vytvořit a udržet mimořádnou konkurenční výhodu.

Vcelku lze říci, že import dominuje nad exportéry u služeb řazených mezi inovativní a kreativní.

Je nutno dodat, že v této kapitole předpokládáme, že obchodovatelné zboží a služby jsou produkovány jen tehdy, pokud jejich produkce v delším časovém horizontu splňuje očekávání investorů o sektorové ziskovosti.

7.3.2 Klíčové okruhy problémů

7.3.2.1 (Nedostatečně) Efektivní využití polohové renty a inovací

V našem rozboru se nesmíme omezit ani na agregátní odvětví ani na jednotlivé položky, ale musíme zkoumat vzájemné vazby uvnitř celých hodnotových řetězců zboží a služeb. Postupně jsme zkoumali nejlepších 20 položek (výrobních skupin) skupin, které představují 38 % kumulované komparativní výhody a i další položky s komparativní výhodou a nevýhodou. Shrňme si alespoň orientačně nejrychleji rostoucí odvětví a hlavní hráče v zahraničním obchodě:

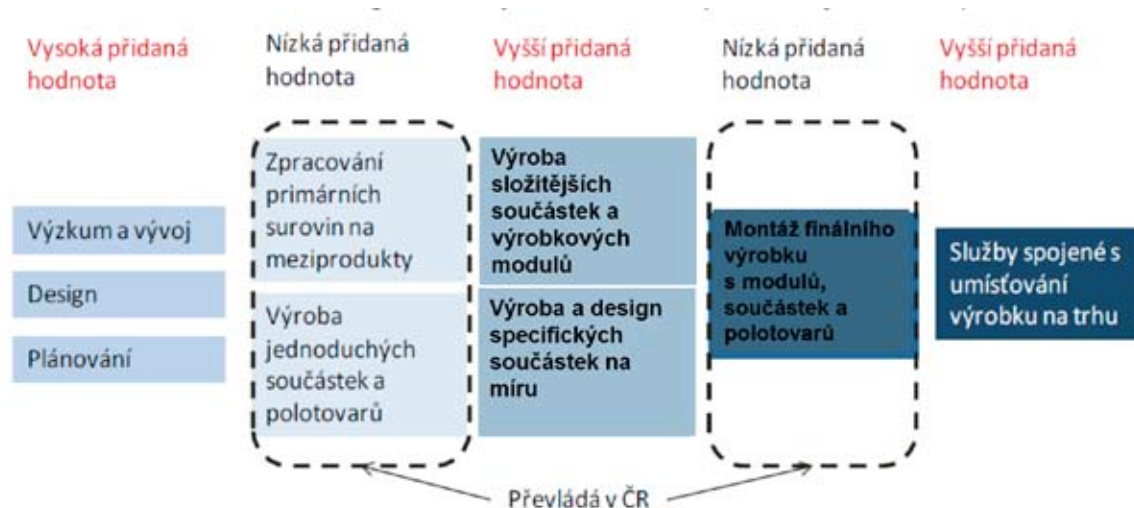
1. automobilový průmysl – finální výrobci (Škoda Auto, Hyundai, TPCA) a velcí subdodavatelé zahraniční (výrobci motorů malých aut, atd) i domácí (výrobci pneumatik, sedadel,...) s exportem zejména do Německa
2. výroba strojírenských zařízení (např. Siemens ABB, Honeywell)
3. elektrotechnický průmysl vč. high tech (např. Foxconn, HewlettPackard, Pegatron, Wistron, Gemtek, Inventec, Panasonic, Olympus, AVX/Kyocera)
4. zejména v posledních letech rostou servisní služby – a to zejména tzv. repair centra, která opravují elektroniku, případně dělají montáž anebo kompletaci pro finální prodej. Činí

tak buď tím, že nabízejí svou kapacitu velkým značkám a vyrábějí nebo opravují jejich zboží (v Česku působí např. firmy jako Celestica, Teleplan, Moduslink) anebo jsou to přímo výrobci, kteří zde mají servisní nebo kompletační centra (Acer, Asus atd). V této oblasti vidíme velký potenciál i do budoucna a určitě by stalo za to ji podpořit.

5. Samostatnou kapitolou jsou pak centra sdílených služeb (shared services centers) jako Esso/Exxon nebo Accenture.

Jaké jsou jejich společné charakteristiky? Spojuje je nejen mezinárodně slušná technická kompetence, ale i fakt, že se opírají o rozvinutou logistiku a rozhodující orientaci na evropsky blízké země (jak jsme doložili již v kapitole 1 této studie výše). Jak dokumentuje i index GCI naše firmy jsou skvělé jako subdodavatelé, ale jejich velkou slabostí je neznalost zahraničních trhů (Kvalita distribučních kanálů dle GCI 117. místo). Již v roce 2009 autoři této kapitoly společně s J. Vozábem zformulovali závěr prezentovaný v BermanGroup(2010), že „územní omezení aktivního salda obchodní bilance téměř výhradně na evropsky blízké země ukazuje, že funkční specializací ČR v rámci světového obchodu lze charakterizovat jako výrobní základnu pro trhy v Evropě a blízkém okolí, přičemž rozsah a charakter využití této základny je řízen ze zahraničí. Endogenní podnikatelský sektor je dosud slabý a jeho rozvoj silně závislý na poptávce ze strany poboček nadnárodních korporací lokalizovaných v ČR a jejím blízkém okolí“. Názorně tuto specializaci ČR charakteristickou i pro mnoho dalších nových a starých členů EU prezentuje

Obrázek 14: Postupně modifikovaný tvar hodnotového řetězce

Zdroj: EEIP, 2009

Ale zpět k technickým kompetencím, které alespoň ve strojírenství rostou. V období 1995–2009 došlo k výraznému poklesu podílu na exportu OKEČ třídy 6 polotovary a materiály ve prospěch třídy 7 strojů a dopravních prostředků, jejíž podíl na celkovém vývozu ČR v roce 2009 dosáhl 53,3%, jak jsme uváděli již v kapitole 1. Naše detailní empirická analýza komparativních výhod ve shodě se závěry BermanGroup (2010) dokládá, že přechod ČR k aktivnímu saldu obchodní bilance byl tedy tažen zejména položkami v rámci třídy 7, kde

jsou na rozdíl od třídy 6 (polotovary a materiály) zejména finální produkty a jejich dílčí části – moduly. To je v souladu s výše uvedeným závěrem, že v rámci outsourcingu výrobních a montážních aktivit nadnárodních společností ve zpracovatelském průmyslu lokalizovaných v ČR jsou v posledních letech významně zastoupeny relativně složitější komponenty a finální produkty, zatímco významná část jednoduchých dílů a materiálů se dováží.

Většina z významných exportérů zatím koncentruje těžiště své strategie v oblasti finální montáže tj. montáže finálního výrobku z výrobních modulů vyráběných zde či dovážených⁶. Část podniků v Česku – jak jsme doložili – se postupně více etabluje ve výrobě složitějších modulů a komponent vyráběných ze součástek a polotovarů a stávají se tak regionálními (nikoliv globálními) integrátory – leadery – mnohých strojírenských produktů, které jsou stále složitější, byť převažují standardnější komodity. Produkty založené na vlastním designu a výzkumu přibývají, ale jsou v menšině.

Toto odráží především historický vývoj, kdy se v minulosti mnohé exportně velmi úspěšné podniky v ČR z nemalé části staly montovnou bez hlubších inovativních procesů opřenou nejen o relativně nízké jednotkové náklady práce, ale i o unikátní ekonomickou geografii a infrastrukturu⁷. Obvyklý předpoklad dodání zde smontovaných/opravených výrobků na české (západní) hranice jsou tři hodiny. Kritickým bodem není jen fyzické, ale i „papírové“ odbavení, které musí být opřeno o spolehlivě a pružně fungující instituty celního aj. odbavení po 24 hodin. Celní instituty – myslí se i zákony – musí být v souladu s EU, ale konkurenceschopné s našimi konkurenty (Holandsko, Slovinsko). **Není-li některá z těchto podmínek trvaleji naplněna hrozí citelná ztráta stále perspektivních pracovních míst pro nízko- a středněpříjmové skupiny obyvatel ale i nevyužití potenciálu polohové renty.** Zhoršení výkonu celní služby v důsledku zrušení některých pracovišť či pracovních míst celnic s nepřetržitým provozem v minulosti přispělo k uzavření některých montoven/opraváren. Nedostatečné silniční spojení Ostravy severní cestou přes Hradec Králové zhoršuje pozici severomoravských montoven/opraváren v důsledku odklonění logistických toků přes Polsko a východní Německo (kapacity pak mohou být rozšiřovány přímo v Polsku, které si navíc uchovává i nákladovou/cenovou konkurenceschopnost jak jsme viděli v kapitole 1.3). Technické kompetence podniků jsou historicky poměrně vysoké, ale **schopnosti firem identifikovat koncové trhy, reagovat na ně a distribuovat přímo své produkty jsou omezené** a velká část přidané hodnoty se tak rozplývá v rukou jiných článků hodnotového řetězce, které investují své úsilí do netechnických kompetencí souvisejících se získáváním nových trhů, do „business a competitive intelligence“ a s předstihem s dobrou pravděpodobností úspěchu předpovídají a identifikují současné a budoucí koncové trhy. V roli tohoto článku jsou – byť ne vždy⁸ – úspěšné nadnárodní společnosti nebo zahraniční distributoři, mnohdy

6 Schematické příklady modulů: kompletní „motor“, „přístrojová deska“ či „zrcátko“ (ne sklíčko) automobilu

7 Standardní model montovny je založen na nákupu subdodávek „just-in-time“, přesně dávkovaných cenově konkurenceschopnými subdodavateli na jejich účet. Asembláž, test funkčnosti, případné balení pro distribuci a fyzická expedice materiálu u drobnějších výrobků mnohdy časově nepřekračují 24–48 hodin.

8 I u nás jsme se setkali s řadou takto motivovaných neúspěšných JV projektů mezinárodních korporací.

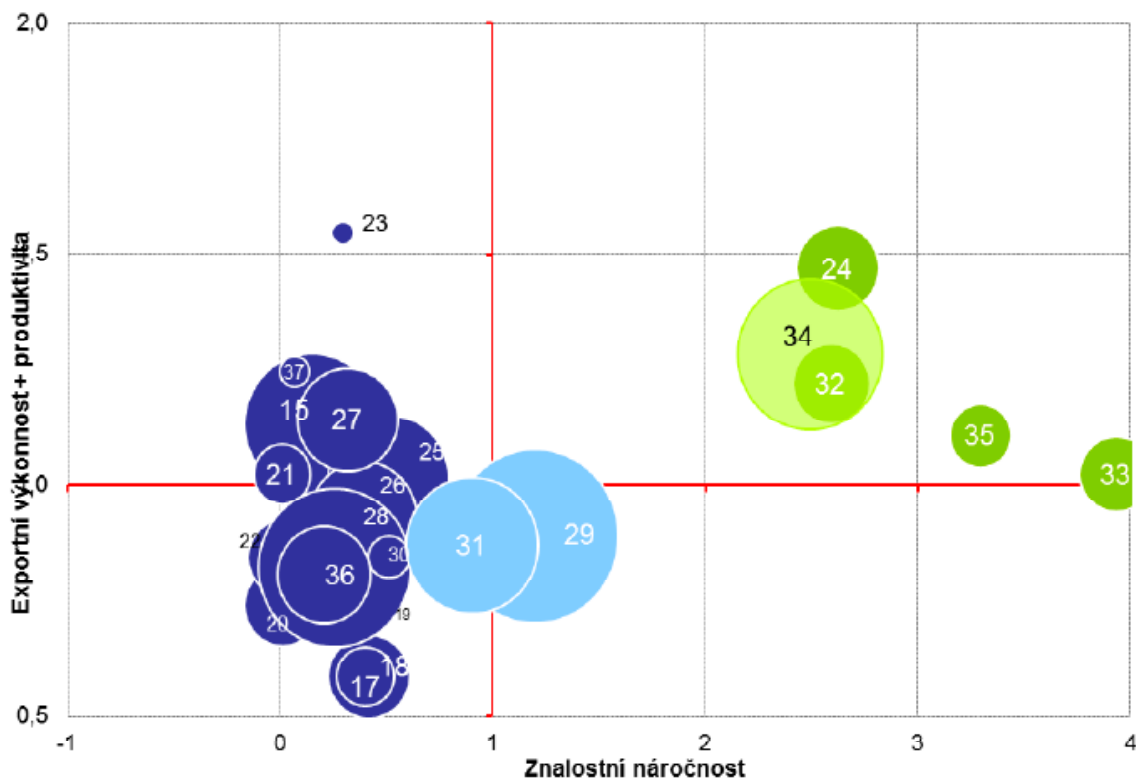
blízcí vznikajícím trhům. Údaj o 32 % našeho vývozu do Německa s globálně obchodujícími společnostmi (jen v Číně se odhaduje až deset tisíc registrovaných firem s německou účastí) je výmluvný. Nechceme být naivní, ale tento tvar specializace by mohl být alespoň částečně zmírněn **rozvojem netechnických kompetencí souvisejících se získáváním nových trhů** (strategické řízení, marketing, inovační management, právní a ekonomické dovednosti v oblasti obchodu, přímé investice v zahraničí) **a využitím sdílených služeb business a competitive intelligence** v ČR rozvíjených společnostmi CzechTrade a rostoucím počtem soukromých firem.

Jak je to tedy s inovační pozicí podniků z Česka? Nepřibližují se zemím zaměřujícím se na high-tech produkty, které vykazují nejvyšší míru přidané hodnoty a největší potenciál pro budoucí růst.⁹ Vývoj v čase ukazuje, že prozatím dochází jen k omezeným změnám ve struktuře rozložení kumulované komparativní výhody. Specializace na automobilový průmysl v ČR již proběhla, ovšem na strukturu inovačních procesů ani vědy a vývoje to nemělo výraznější vliv. Výzkumné práce navazující na výrobní procesy probíhají v zahraničních mateřských podnicích a většinou se jen málo přesunuly do ČR, i když v automobilovém průmyslu dochází k hlubokým inovačním změnám. To není příznivý signál pro naši dlouhodobou konkurenceschopnost.

Předběžný, orientační pohled do této problematiky podává Benchmarking – souhrnné hodnocení jednotlivých odvětví Česka provedené BermanGroup (2010). Autoři vychází z výsledků své strukturální analýzy, podle které byly vybrány hlavní indikátory pro hodnocení – hlavní faktory ovlivňující dosavadní vývoj české ekonomiky společně s hodnocením znalostní náročnosti odvětví jako důležitého ukazatele pro budoucí konkurenceschopnost. Hodnocení odvětví provedli podle tří hlavních dimenzí jejich výkonnosti – exportní výkonnosti, produktivity a znalostní náročnosti. Jejich skóre podle těchto ukazatelů bylo následně standardizováno a propojeno s významností odvětví pro českou ekonomiku, a to podle podílu na zaměstnanosti a tržbách ve zpracovatelském průmyslu. Výsledkem je klasifikace odvětví zobrazená níže – **Obrázek 15**.

9 Tento historický vývoj se zaměřením na exporty a jejich kvalitu v porovnání s naším regionem i nejspělejšími a nejdynamičtějším zeměmi světa je zachycen také ve studii Janský, P. (2010) 'Rising unit values of Central and Eastern European exports: Rising quality in transition?', Int. J. Economic Policy in Emerging Economies, Vol. 3, No. 2, pp.147–157. Studie přináší pro Českou republiku i některé velmi pozitivní výsledky: na rozdíl například od Číny, kvalita exportů ČR v období 1995–2005 rostla nejen absolutně, ale i relativně k vyspělým zemím. Je dobré si tak připomenout, že se nám často daří specializovat v relativně kvalitních produktech a našťastí jsme se vyhnuli totální závislosti na nekvalitních produktech a s tím spojené levné pracovní síle, které se nám bude dostávat méně a méně.

Obrázek 15: Benchmarking exportní výkonnosti a znalostní náročnosti OKEČ dle BermanGroup(2010)

Poznámka:

Znalostní náročnost – podíl výdajů na VaV v hrubé přidané hodnotě za roky 2006-2009 a podíl zaměstnanců VaV v podnikovém sektoru na celkové zaměstnanosti v letech 2006-2009. 0 = průměr za ČR.

Exportní výkonnost – index vývozu mezi roky 2003 a 2009, produktivita – účetní přidaná hodnota na zaměstnance. 0 = průměr za ČR.

Velikost bublin – průměrná velikost odvětví podle tržeb a zaměstnanosti 2006-2008; vzhledem k tomu, že důležitá není absolutní velikost odvětví, ale pouze poměr mezi odvětvími, není zde uvedeno přesné měřítko. Mezi odvětvími není hodnoceno OKEČ 16 kvůli svému specifickému postavení.

Zdroj: ČSÚ, Panorama Průmyslu

Podle této klasifikace se autorům zdá, že mezi odvětvími zpracovatelského průmyslu existují tři odlišné skupiny.

Největší skupina odvětví spadá podle znalostní náročnosti i exportní výkonnosti a produktivity pod průměr, resp. u několika odvětví k průměru zpracovatelského průmyslu celkem. V této skupině se nacházejí velikostně nejvýznamnější a také tradiční odvětví ekonomiky Česka, jako například odvětví kovodělné výroby či potravinářský průmysl, textilní a oděvní průmysl či plastikářský průmysl.

Do druhé skupiny autoři vyčlenili dvě odvětví, která jsou v naší ekonomice velikostně významná, zároveň je lze podle hodnocených ukazatelů řadit k průměru zpracovatelského průmyslu. Jedná se o výrobu strojů a výrobu elektrických strojů. Obě tato odvětví patří také k velikostně významným pro českou ekonomiku, podle příznivých charakteristik je navíc patrné, že hrají důležitou roli i v jejím růstu.

Poslední skupinu pěti odvětví od zbývajících nejvíce odlišuje charakteristická nadprůměrná exportní výkonnost a produktivita, ale také a především znalostní náročnost. S výjimkou OKEČ 34, tedy výroby dopravních prostředků se jedná zatím spíše o menší obory, které se však dle autorů mohou stát díky jejich progresivitě důležitou hnací silou diversifikace

české ekonomiky a také posilování její konkurenceschopnosti ve znalostně a technologicky intenzivnějších aktivitách.

Celkově se podle této klasifikace autorům zdá, že největší část české ekonomiky je tvořena stále tradičními obory, resp. aktivitami, jejichž konkurenceschopnost je založena na tradičních faktorech růstu, především na zvyšování efektivnosti a produktivity. Vedle nich se zde objevuje několik menších zárodků progresivních a potenciálně rychle růstových oborů.

Propojíme-li závěry našich a uvedených předběžných analýz, dosahuje sice z hlediska struktury rozložení kumulativních výhod ČR trochu vyšší úroveň diverzifikace, ovšem při bližší analýze produktů se ukazuje, že **povaha a rozvinutost výrobců je v ČR na rozdíl od vedoucích států diametrálně odlišná. Zatímco Německo ale i severské státy na svém území s průmyslem propojují vědecká a designová centra, v ČR toto propojení, ale i tato implementačně orientovaná střediska chybí.** Navíc i podíl přidané hodnoty vycházející z vědy a výzkumu hovoří jasně v neprospěch ČR.¹⁰ Zůstáváme tedy převážně závislí na zahraniční podnikavosti. Určitou naději slibují, jak domácí inovačně zdatní exportéři (např. Linet, AVG, AVAST) tak výrobci složitějších modulů – pobočky nadnárodních společností v Česku, kteří jsou v hodnotových řetězcích relativně blízko (globálním) integrátorům a jejich klíčovými dodavateli, přitom některé mezi ně přímo patří. Z toho vyplývá i významný inovační potenciál řady podniků v Česku, byť je daleko za předními výrobci v partnerských zemích (zejména v Německu). Cílem pokračujícího společného rozboru se společností CzechTrade je podrobnější analýza těchto slabých míst české ekonomiky.

Tím spíše je nutné citlivě doladovat podmínky, které napomohou dalšímu zkvalitňování charakteristik podnikání tak, aby se aktivní činností domácí i nadnárodně řízených podnikatelských subjektů dotvářela taková skladba portfolia českého zboží a služeb, která by nebyla potenciální hrozbou, ale příležitostí pro udržitelný růst HDP i obchodní bilance.

8.2.2 Cíle zvýšení konkurenceschopnosti v dané oblasti

Výzvou se postupně stává růst či jen udržení exportní výkonnosti ČR při poklesu intenzity přílivu přímých zahraničních investic a poklesu budování nových výrobních kapacit zahraničních firem na území ČR. Jde o to aby byly podmínkami, lidskými zdroji motivovány reinvestovat ve větší míře své zisky v Česku a obsluhovat odsud klienty v zahraničí. V nemenší míře to platí pro sebevědomě konající domácí konkurenceschopné exportéry.

Ačkoliv mnohé analýzy konkurenceschopnosti řadí ČR k zemím založeným na inovacích, nic nebrání využívat ve strategii konkurenceschopnosti imitační potenciál; zároveň je nutné vyřešit deficiencie v základních faktorech – u institucí (první I) a v oblasti infrastruktury (druhé I), což umožní plněji využívat potenciál polohové renty ČR. S postupným relativním oslabováním významu tradičního průmyslu bude v hodnotových řetězcích oslabovat úloha

10 Viz materiál Inovační politika ČR a její implikace pro mezinárodní konkurenceschopnost, CzechTrade, 2010
Velkou výzvou je tvar nové globální delokalizace hodnotových řetězců evropského průmyslu analyzovaný ve studii Eurostatu (2011) „Global value chains – international sourcing to China and India“

Strategie 3 I – Infrastruktura

Strategická poloha České republiky v centru Evropy poskytuje naší zemi komparativní výhodu:

- **Silné stránky:** Již v současné době vytvořila slušné podmínky pro organizační inovace v oblasti výroby, opravárenství opřené o vyspělou logistiku, což se promítá ve struktuře vyvážených/dovážených výrobků i v úspěšně rozvíjených a exportuschopných nákladních dopravních službách (silnice, železnice, letecká doprava, potrubní přeprava, přenosové sítě elektřiny), které poskytují tisíce nízkopříjmových a středněpříjmových pracovních míst
- **Příležitosti:** Efektivně zvyšovat účinnost v některých odvětvích (zejm. v odvětvích závislých na logistice – např. montovny/opravny) a tím i konkurenceschopnost, když maximálně využije svou strategickou polohu a vytěží tak potenciál polohové renty. S rostoucí minituarizací techniky (např. notebooky) klesá průměrná velikost přepravovaných nákladů, ale roste výrazně jejich četnost. Tím se vytvoří předpoklady pro uchování a tvorbu nízkopříjmových a středněpříjmových pracovních míst v horizontu další dekády.
- **Hrozby ve střednědobém horizontu** – ztráta nízkopříjmových a středněpříjmových pracovních míst v důsledku nekonkurenceschopných podmínek pro logistické operace (lepší dopravní cesty přes Polsko a Německo či dokonce Rakousko povedou k převodu montážních a opravárenských služeb do Polska, Maďarska aj.)
- **Hrozby v dlouhodobém horizontu** – s měnícím se charakterem výrobků (poroste podíl nákladů na software, napájecí sítě a komunikační a satelitní služby u osobních automobilů na úkor klesajících pořizovacích nákladů na fyzickou část automobilu) se budou měnit požadavky na infrastrukturu a logistiku. Zásadně to promění i tvar logistického hubu.

K maximálnímu využití potenciálu polohové renty je nutné:

- Propojit tuzemskou infrastrukturu na zahraniční s ohledem na běžné standardy ekologičnosti
- (Nastavit instituce související s logistikou tak, aby vyhovovaly uživatelům – další bod)

Obrázek 17: Vzdálenost z Prahy 300 km a 600 km

Zdroj: mapa přejata z <http://mapasveta.info>, stav z roku 2004.

Logistická infrastruktura:

- Vybavenost multimodální dopravní infrastrukturou (Letiště Praha, regionální letiště, silniční a železniční sítě) a její napojení na zahraniční dopravní sítě, dopravní telematika
- Celnice a efektivní nastavení procesů odbavování zboží včetně e-cla
- Adekvátní energetická infrastruktura
- Moderní telekomunikační infrastruktura s napojením na satelitní služby
- Digitalizace informačních služeb

Obrázek 18: Síť dálnic a rychlostních komunikací v ČR

Zdroj: ŘSD

Obrázek 19: Dálkové trasy silnic a dálnic zařazené do evropské sítě TEN-T (2004)

Zdroj: EK

Obrázek 20: Transevropská síť vysokorychlostních železnic

Zdroj: EK

Strategie 3 I – Instituce (problematika je rozebrána v kapitole 2 – Instituce)

ČR jako logistický hub z hlediska institucí

Konstatovali jsme, že strategická poloha České republiky v centru Evropy poskytuje naší zemi komparativní výhodu, díky níž by se ČR mohla stát logistickým hubem Evropy a přilákat natrvalo centrály velkých zahraničních podniků. Nutnou podmínkou pro plné využití polohové renty ČR je však, vedle kvalitní fyzické infrastruktury, infrastruktura institucionální. K té patří například:

- efektivní síť celnic přizpůsobených potřebám podniků¹²,
- efektivní systém cizinecké policie a úpravy zaměstnávání cizinců¹³,
- součinnost obcí při vydávání povolení, budování infrastruktury atp.¹⁴,
- flexibilní veřejné služby¹⁵ apod.

12 Ať už polohou – tzn. že se celnice nachází v blízkosti podniku – nebo například provozní dobou přizpůsobenou potřebám vícesměnných provozů atp. Zvláště významným faktorem je flexibilita celních služeb zejména u podniků, které jsou zcela založeny na užitkování polohové renty (tj. u čistých montoven). Pro tyto podniky je důležitý jakýkoliv systém administrace cel a daní spojených s dovozem a vývozem. V této souvislosti lze uvažovat o tom, jak zjednodušit úpravu aktivního zušlechťovacího styku, zda do českého práva nezavést možnost „fiskálního zástupce“, kvůli zjednodušení vracení DPH firmám bez registrace v ČR (Nizozemí, kde institut fiskálního zástupce existuje – viz např. http://macocustoms.com/default.asp?page=Limited_and_General_Fiscal_Representation, z této výhody poměrně značně těží).

13 Zde můžeme hodnotit dva aspekty spojené s cizineckou policií a právní úpravou pobytu cizinců. Jedná se za prvé o transfery špičkových odborníků (manažerů, expertů, vědců) do ČR zejména v rámci koncernů a za druhé o zajišťování levné pracovní síly z třetích zemí (neboť není pravděpodobné, že by se všechny pracovní pozice daly obsadit českými pracovníky při přijatelných nákladech).

14 Včetně již zmíněných otázek spojených s fungováním stavebního zákona, popř. zákona o vyvlastnění.

15 Při realokaci manažerů nebo jiných vrcholových zaměstnanců zahraničních firem (ale v určité míře nastává tento problém i u jakýchkoliv jiných zahraničních pracovníků) hraje často roli dostupnost školek, škol, úřadů a zdravotnických zařízení, které jsou adaptovány na poskytování služeb cizincům. Zatímco v Praze tyto služby jsou dostupné, v regionech, kde je rozvoj obchodu a podnikání velmi podporován, jsou tyto služby poměrně problematické.

Pokud chce ČR využívat naplno svých možností, je potřeba, aby nastavení institucí tyto možnosti neblokovalo, ale naopak rozvíjelo.

Strategie 3 I – Inovace

Hlavní předpoklady rozvoje inovací:

- Identifikace poptávky po inovacích a přizpůsobení institucí (systém podpory vědy a výzkumu, školství, politika vzdělanosti a inovací aj.) a infrastruktury (funkční tedy smysluplné podnikatelské inkubátory, podpora start-upů aj.) této poptávce
- Posílení obchodních a manažerských dovedností na straně nabídky (výzkumná pracoviště musí být schopná svůj výzkum prodat)...úloha Technologické Agentury, Czechinvestu i CzechTradu (návaznost na 8. kapitolu)
- Vytvoření systémů, kde se nabídka a poptávka po vědě a výzkumu bude moci efektivně střetávat (první pokusy např. www.inovace.cz)
- Identifikace komparativních výhod, ale i slabin a přizpůsobení podpory vědy, výzkumu a inovací těmto zjištěním – tzn. začlenění vědy, výzkumu a inovací do mixu konkurenceschopných strategií (kam spadají i předchozí 2 strategie – tj. rozvoj institucí a infrastruktury)
- Udržet a zlepšit předpoklady pro důstojné a zajímavé pracovní podmínky zahraničních vysoce kvalifikovaných a velmi dobře placených specialistů, nutných pro rozvíjení organizačních, technologických a výrobných inovací. V předních Centers of Excellence vždy převažují zahraniční experti soustředění za tímto účelem v dané lokalitě, ale vytváří se cluster pro rozvíjení domácích specialistů (např. kosmické technologie).

Ukazuje se, že samotná geografická poloha ČR je při splnění dalších podmínek významným zdrojem mnohdy efektivnějším než daňové úlevy. U těch je navíc důležité přesunout fokus pobídek na firmy, které budou spoléhat na domácí VaV. **Cílem je využívat specifika Česka a volit vždy takové inovace, které odpovídají dlouhodobě koupěschopným trhům existujícím či anticipovaným (tzv. appropriate efficient technology) a místní regulaci (not all regulation is global). Strategie „FAST SECOND“ naznačuje schopnost prosadit se i rychlou aplikací „druhé“ nejlepší inovace.**

V citovaných analýzách bylo ukázáno, že i v tradičních odvětvích již byla ukončena hlavní vlna restrukturalizace a přes silnou konkurenci nízkonákladových zemí jsou na území ČR firmy, které se dovedou v těchto oborech prosadit. To ukazuje, že podporu inovací nelze zaměřovat pouze na tzv. znalostně intenzivní odvětví, která se vyznačují vysokou úrovní investic do výzkumu a vývoje. Ty jsou totiž pouze jedním z předpokladů inovací, navíc v řadě oborů relativně méně významným než řada dalších faktorů souvisejících s podnikavostí a manažerským řízením. Mnozí domácí exportéři trpí informační asymetrií a prostřednictvím externích distribučních kanálů přicházejí o velkou část přidané hodnoty. V rámci podpory rozvoje endogenního podnikatelského sektoru je klíčovým tématem rozvoj netechnických kompetencí souvisejících se získáváním nových trhů (strategické řízení, marketing, inovační

management, právní a ekonomické dovednosti v zahraničním obchodě, logistice atd.). Nedostatečná rozvinutost těchto kompetencí je totiž hlavní překážkou zhodnocení jinak relativně rozvinutých technických kompetencí na globálních trzích a jednou z příčin, že společnosti se sídlem v Česku se obtížně posunují výše v hodnotovém řetězci.

Jak diskutuje tato zpráva v následující 8. kapitole rozvoj domácích inovací, ten si nelze představit bez toku **nově vznikajících** (a posléze po neúspěchu zanikajících) **firem**, které budou testovat reálnost inovací a jejich relevanci pro trhy. K tomu obvykle pomohou i u nás vznikající převážně soukromé či PPP „seed“ fondy rizikového kapitálu a síť vhodných společně sdílených služeb.

Je třeba dořešit věcné a institucionální uspořádání exportní politiky a ekonomické diplomacie, která by zejména ve státech mimo OECD více respektovala nejen diplomatické, nýbrž i ekonomické zájmy země. Zde jde i o schopnost adekvátně delegovat autoritu. Při dotváření sítě zahraničních zastoupení by se měl vyhodnotit a brát v úvahu též jejich ekonomický přínos.

V neposlední řadě je třeba dále zlepšovat podmínky pro rozvoj široké škály turistických služeb, které vytvořily a budou dále vytvářet velký potenciál nízkopříjmových a středněpříjmových pracovních míst. Konkurenceschopnost turistiky nesouvisí pouze s pracovními náklady, ale se široce pojatými kulturními předpoklady (údržba památek, konkurenceschopnost filmového průmyslu jako významného kulturně-propagačního nástroje, zdroje zaměstnanosti v řadě unikátních profesí aj.) a aktivní propagací v zahraničí integrovanou s proexportní politikou.

ID	Cíl	Časový horizont	Metrika splnění cíle
C1	U obchodovatelného zboží a služeb zajistit fair podmínky mezinárodní konkurence a obchodu	2011–2014	Zvýšení objemu exportu, postupné odstraňování bariér obchodu, růst odvětví produkujících obchodovatelné zboží a služby
C2	Napomoci postupnému dobudování veřejné infrastruktury pro využití potenciálu polohové renty (při výrobě, i poskytování služeb včetně obchodu) a inovačně zdatných podniků	2011–2025	Zvýšení počtu společností využívajících výhodné polohy ČR, zvýšení počtu úspěšných inovačních podniků, růst HDP a obratu zahraničního obchodu
C3	Dotvářet fungování institucí pro využití potenciálu polohové renty (zejména v oblasti celních a celních předpisů – např. zvážet tzv. Fiskální zastoupení) a inovačně zdatných podniků (ne všechna regulace je globální)	2011–2012	Zvýšení počtu společností využívajících výhodné polohy ČR, zvýšení počtu úspěšných inovačních podniků, růst HDP a obratu zahraničního obchodu
C4	Dotvářet vzdělávací systém pro flexibilní podnikání a finanční gramotnost	2011 a násl.	Snížení počtu nezaměstnaných absolventů, snížení počtu pracovních míst, která jsou neobsazena, zvýšení spolupráce vzdělávacích zařízení a podniků

C5	Daňové úlevy a případné ekonomické pobídky cílit na odvětví napojená na a využívající domácí VaV	2011 a násl.	Nárůst podílu VaV na HDP, nárůst podílu firem, které české VaV využívají, nárůst objemu soukromého kapitálu ve VaV
C6	Institucionální dořešení proexportní politiky a ekonomické diplomacie. Ekonomické zájmy země by měly mít napříště stejnou váhu jako zájmy diplomatické.	2011	Zvýšení objemu exportu zejména na trhy mimo EU, zvýšení počtu exportních firem
C7	Podpora nástrojů competitive a business intelligence dostupných pro MSP	2011–2012	Efektivnější pronikání MSP na nové trhy, zrychlení růstu MSP, hospodářský růst a růst exportu
C8	Rozvoj turistických služeb a dalších kulturních předpokladů (údržby památek, kinematografie a dalších aktivit, které mají potenciál prezentovat „značku“ ČR v zahraničí) a propagace v zahraničí	2011	Koncepce rozvoje turistiky, koncepce rozvoje kinematografie, památek; zvýšení povědomí o ČR, českých produktech a službách (lze využít metriku vyhledávání informací o ČR na internetu, popř. index síly značek zemí)

7.3.1 Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů

ID	Opatření	DV	G	Náklady-veřejné rozpočty	Náklady-mimo rozpočty	Přínosy
O1a	Aktivně vystupovat proti snahám některých států nebo skupin států o zavedení či posílení bariér volnému obchodu (na mezinárodní i evropské úrovni)	2	MZV, MPO, vláda	Nulové – jedná se pouze o silnější formulaci našich pozic		Přínosy především pro české podniky, které na mezinárodních trzích soutěží a bez rovných podmínek se neuplatní
O1b	Pobídkám, které narušují trh, se spíše vyhýbat a zavádět je jen tehdy, když je to nutné pro udržení konkurenceschopnosti ČR	1 a násl.	Vláda	Náklady na změny pobídkových systémů (pokud se ukáže, že jsou třeba)	Náklady na případnou adaptaci na změny pobídek	Přínosy plynoucí především z toho, aby se ČR vyhnula „soutěžení“ mezi státy ve výši či objemu pobídek
O1c	Analýza překážek volnému obchodu, které mají největší negativní dopad na české exportéry a následné bilaterální či multilaterální jednání k odstranění těchto překážek	2	MZV, MPO, vláda	Náklady na systematické jednání (ekonomická a obchodní diplomacie)	Náklady na zpětnou vazbu k tomu, jaké překážky obchodu jsou nejvýznamnější (ve vlastním zájmu)	Rozvoj zahraničního obchodu
O2a	Analýza klíčových prvků fyzické infrastruktury pro podniky závislé na rychlém dovozu a vývozu	1	MD, MPO (CzechInvest)	Náklady na analýzu a dotazování podniků	Náklady na zpětnou vazbu (ve vlastním zájmu)	Vyhodnocení dopadů dobré a špatné infrastruktury na podniky, které jsou u nás usazeny především kvůli výhodné poloze v centru Evropy a jeho využití jako podkladu pro výstavbu fyzické infrastruktury
O2b	Výstavba klíčové silniční, železniční infrastruktury a zajištění interoperability s okolními státy	1–15	MD, ŘSD, SŽDC	Zhruba 20 mld. Kč ¹⁶ ročně s navyšováním plus cca. 160 mld. (kumulativně 2014 – 2027)	Náklady na mýtné a další poplatky (cca 4 mld. Kč ročně)	Efektivní systém dopravní infrastruktury vstřícný k využívání polohové renty ČR a k rozvoji obchodu a podnikání
O2c	Posilování energetické infrastruktury a zavádění smart grids	10	MPO, ČEPS, ERU	Několik set miliard Kč	Pravděpodobně by se mohlo odrazit v konečných cenách energie	Odolnější síť, snížení ztrát energie na přenosu, ochrana životního prostředí, zajištění stabilních a spolehlivých dodávek pro velké odběratele, jednodušší zapojení obnovitelných zdrojů, snížení rizik blackoutů
O2d	Dotváření infrastruktury pro inovace a inovační cluster (inkubátory, sdílené služby pro začínající podniky, inovační centra, virtuální tržiště inovací atp.)	1–5	MPO, MŠMT, regiony	Několik desítek miliard Kč (část pravděpodobně z Evropských fondů)		Rozvoj inovací a zrychlení jejich komercializace
O2e	Rozvoj broadbandu a telekomunikačních sítí	2–7	MPO, ČTÚ, regiony	Náklady závisí na tom, zda do sítí zainvestuje veřejný sektor nebo telekomunikační firmy		Rozvoj podnikání a služeb závislých na přístupu k internetu

O3a	Zavedení možnosti fiskálního zastoupení do českého práva	1	MF	Náklady na tvorbu legislativy a její implementaci		Zvýšení počtu zahraničních společností, které budou ČR využívat jako hub pro své operace, zvýšení obrátu zahraničního obchodu
O3b	Optimalizace systému celnic (tak, aby provozní dobou a polohou odpovídalo potřebám podniků závislých na rychlosti proclení, zvládnutí systémů „e-clo“)	2	MF	Capex a opex spojené s optimalizací systému celnic (možné otevření nových celnic apod.)		Rozvoj podniků závislých na rychlé logistice, zvýšení obrátu zahraničního obchodu
O3c	Nastavení dalších úřadů tak, aby nebrzdily plynulý rozvoj podniků	2–5	MPO, MPSV, samospráva, MV aj.	Náklady na zřízení nových možností komunikace s úřady (např. úřady práce, ČSSZ, finanční úřady, apod.) – online, v prodloužených úředních hodinách apod.		Rozvoj podnikání, hospodářský růst apod.
O4a	Plynulejší tok informací o pracovním trhu mezi úřady práce, podniky a vzdělávacími zařízeními	1	MPSV, vzdělávací zařízení	Administrativní náklady		Přínosy pro trh práce – snížení počtu nezaměstnaných absolventů, snížení výdajů na nezaměstnané
O4b	Umožnit důstojnější formy registrace pracujících cizinců expertů	1	MV	Administrativní náklady	Náklady na zpětnou vazbu (ve vlastním zájmu)	Přínosy díky využití potenciálu služeb s vysokou přidanou hodnotou (centers of excellence, mezinárodní školicí střediska,...)
O4c	Podpora vzdělávání osob samostatně výdělečně činných – finanční a právní gramotnost	2	MPO, MPSV..	Náklady na vzdělávání		Rozvoj OSVČ, předcházení problémům plynoucím z neznalosti práva a z finanční negramotnosti, zvýšení produktivity
O5a	Analyzovat možnosti podpory VaV a její souvislosti s aktivitami na podporu podnikání	1	MPO, MŠMT	Náklady na analýzu	Náklady na zpětnou vazbu (ve vlastním zájmu)	Identifikace nejvhodnějších postupů k podpoře tuzemské aplikované VaV
O5b	Optimalizace podpory VaV pro konkrétní odvětví či typy podniků (technologická centra, vouchery, apod.)	2–5	MPO, MŠMT, MF	Náklady na zavedení vhodných systémů	Náklady na případnou adaptaci (ve vlastním zájmu)	Přínosem by mělo být využívání VaV společnostmi a rozvoj VaV a inovací
O6a	Jednotný postoj zahraničních zastoupení různých českých institucí v zájmu podpory exportu (včetně případného sloučení některých zastoupení do jedné instituce)	1–3	MZV, MPO, MMR	Náklady na koordinací činností		Zlepšení pozice českých exportérů v zahraničí, systematické budování značky českých firem v zahraničí
O6b	Identifikace potřeb českých exportérů a přizpůsobení institucí zahraničního zastoupení těmto potřebám	1–3	MPO, MZV	Náklady na analýzu a implementaci doporučení	Náklady na zpětnou vazbu (ve vlastním zájmu)	Zlepšení pozice českých exportérů v zahraničí, systematické budování značky českých firem v zahraničí

O6c	Vytvoření a implementace strategie podpory exportu	1	MPO, MZV	Náklady na vypracování strategie	Náklady na zpětnou vazbu (ve vlastním zájmu)	Zlepšení pozice českých exportérů v zahraničí, systematické budování značky českých firem v zahraničí
O6d	Koordinace zahraničních aktivit všech českých veřejných institucí za účelem podpory ekonomické diplomacie	1	Resorty, parlament, kraje aj.	Administrativní náklady na koordinaci		Zlepšení pozice českých exportérů v zahraničí, systematické budování značky českých firem v zahraničí
O7a	Identifikace komparativních výhod ČR pomocí robustních dat a zprostředkování těchto informací zejména MSP (které nemají svůj vlastní aparát na studium trhů)	1-2	MPO	Náklady na analýzu		Lepší zacílení MSP na zahraniční trhy, rozvoj exportu, kvalitní zdroj informací o českém exportu a pozici na světovém trhu (podklad pro např. pobídková schémata či změny legislativy)
O7b	Zpracování metod fore-sightingu do českých politik podpory průmyslu, obchodu, exportu i do pobídkových schémat	2-3	MPO, vláda	Náklady na implementaci		Identifikace nových trendů na trhu a jejich reflexe v politice státu vůči podnikatelům by měla umožnit lepší nasměrování zdrojů státu na perspektivní odvětví a zlepšování konkurenceschopnosti na zahraničních trzích.
O8a	Analýza hlavních faktorů, které ovlivňují povědomí o ČR jako zemi a o českých společnostech, průmyslu, kultuře apod., a následné využití těchto faktorů k prezentaci ČR v zahraničí	1-3	Resorty, samospráva	Náklady na analýzu a následnou implementaci		Důkladná analýza faktorů, které v zahraničí ovlivňují vnímání ČR jako země i značky ČR by mělo být výchozím bodem pro následné plné využití těchto faktorů a pro koordinaci různých, mnohdy zdánlivě nesouvisejících politik (např. rozvoj kultury s podporou exportu služeb a rozvojem turismu apod.). Díky koordinaci bude možné synergie mezi těmito politikami a posílit značku ČR v zahraničí (což by v návaznosti mělo mít pozitivní dopady na českou konkurenceschopnost)

7.3.2 Vybrané varianty řešení a základní kroky k jejich implementaci (kdo a kdy)

Zde by mělo být v budoucnu uvedeno, které varianty opatření se doporučují, kdo by je měl implementovat a v jakém časovém horizontu. Striktně by měla být vyčleněna quick-win opatření a opatření, jejichž implementace je dlouhodobá. Bude dopracováno v další fázi prací.

Příklad pro sedmý cíl:

O7a

Naskýtá se možnost využití studií komparativní výhody ČR ve vztahu k exportní strategii na úrovni vlády i soukromého sektoru. Společnost CzechTrade může dále rozšířit svou analýzu na poli komparativní výhody. Rozšíření se týká především analýzy služeb (klasifikace HS-6) a gravity modelu. Náklady budou spojeny především se získáním a zpracováním databází. Výstup bude podkladem pro lepší cílení exportu ČR. Vzhledem k vysokému stupni rozpracovanosti tohoto projektu lze toto opatření označit za quick-win. Gestory by měly být MPO ve spolupráci s CzechTrade.

O7b

Informativní kampaň by měla být v souladu s vládní strategií business a competitive intelligence, která je v severských státech běžnou součástí vládní politiky. V ČR chybí povědomí o této problematice ve státní i soukromé sféře. Marketingová kampaň tak zvýší nejen gramotnost a efektivitu českých podniků, ale i prestiž ČR jako vyspělého státu Evropy. Gestory by měly být MPO ve spolupráci s CzechTrade. Gestory by mělo být MPO ve spolupráci s CzechTrade.

7.4 Přesah do opatření ostatních skupin NERV

Přesahy s ostatními skupinami (například s první – úvodní kapitolou, s kapitolou 2 – InSTITUTE a 8 – Inovace) uvedeny výše.

**Závěrečná zpráva podskupin
Národní ekonomické rady vlády pro
konkurenceschopnost a podporu podnikání**

Kapitola 8: Inovace

Garant: Lubomír Lízal

koordinátor: Michal Mejstřík

8.1	Mezinárodní srovnání a Benchmarking	287
8.2	Analýza současného stavu v České republice.....	290
8.3	Cíle.....	294
8.4	Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů..	295
8.5	Přílohy:.....	297

Kontakt na zpracovatele kapitoly:

Lubomír Lízal (garant): lubomir.lizal@cerge-ei.cz

Daniel Munich: daniel.munich@cerge-ei.cz

Martin Srholec: martin.srholec@cerge-ei.cz

8.1 Mezinárodní srovnání a Benchmarking

Zde se zaměříme na ukazatele odvozené z EOS (Executive Opinion Survey GCI WEF 2009–2010) pro pilíř „12th pillar: Innovation“. Jejich hodnoty srovnáme s údaji z tvrdých dat, které se co možná nejvíce přibližují podstatě měřeného faktoru konkurenceschopnosti. Cílem je zjistit, do jaké míry se pořadí zemí podle nich odlišují. Na levé straně je prezentován daný ukazatel z EOS za prvních 67 zemí, což je pořadí do kterého se vždy ČR umístila, zatímco na pravé straně je uvedeno pořadí na základě vybraných tvrdých dat. Srovnání jsou v angličtině, protože v tomto jazyce jsou vedeny databáze, ze kterých jsou tato data získána. Relevantní tvrdá data existují pro pět ze šesti těchto ukazatelů, tedy alespoň pro skupinu cca 25 až 70 nejvyspělejších zemí světa.

Pro ukazatel „8.01 Capacity for innovation“ se nabízí srovnání s tvrdými daty z inovačního průzkumu – tzv. „Community Innovation Survey“ (CIS) – který na základě harmonizované metodologie pod záštitou Eurostatu a OECD provádí národní statistické úřady v evropských zemích.¹ Poslední dostupná data jsou z průzkumu, který se dotazoval firem na jejich inovační aktivitu za tříleté období 2006–2008. Z tohoto průzkumu prezentujeme údaje za % firem, které odpověděly kladně na otázku, zda zavedly produktovou nebo procesní inovaci (která byla alespoň nová pro danou firmu) a % firem, které odpověděly kladně na otázku, zda zavedly produktovou inovaci novou pro jejich trh (nikoliv pouze novou pro danou firmu); podrobnější definice těchto pojmů jsou k dispozici od autora.² Podle EOS se v globálním srovnání ČR umístila na 21. příčce s nízkým odstupem od 17. a 29. příčky. Podle těchto tvrdých dat se ČR v rámci uvedených evropských zemí umístila na 12. příčce. Pokud vezmeme v úvahu, že jsou patrně před námi mimoevropské Austrálie, Kanada, USA, Izrael, Japonsko, Korea, Tchaj-wan, a také dále evropské státy Švýcarsko a možná i Island, které inovační průzkum za toto období neprovedly, můžeme být celosvětově podle těchto tvrdých dat na cca 20. příčce. To se příliš neliší od intervalu, ve kterém se pohybujeme v EOS.

Ukazatel „8.02 Quality of scientific research institutions“ můžeme srovnat s výkonností zemí ohledně produkce vědeckých článků. K tomu je možné použít údaje za počet článků publikovaných ve vědeckých časopisech v SCI a SSCI indexech společnosti Thomson Reuters. Jelikož aktuální data přímo z tohoto zdroje jsou k dispozici pouze za úplatek, použijeme

- ¹ CIS byly provedeny i v zemích mimo Evropu, jako je Austrálie, Kanada, Jižní Afrika, Nový Zéland, řada zemí v Jižní Americe a několik zemí v Asii. Nicméně oproti evropskému průzkumu zde existují určité metodologické odlišnosti, jejichž zvládnutí je mimo rozsah této práce, takže do srovnání zařazeny nejsou. CIS nebyl doposud nikdy proveden v USA.
- ² Druhý tento ukazatel odráží vyšší stupeň novosti, tj. inovace v užším pojetí, zatímco ten první zahrnuje i imitace produktů jiných firem, tj. inovace v širším pojetí, které jsou však stále podle metodiky Eurostatu považovány za „inovace“. Je však třeba dodat, že i ten druhý ukazatel dále závisí na tom, co je daný „trh“, tj. produkt nový na místním trhu je patrně méně „nový“ než produkt nový na vývozním trhu. Otázka na inovace nové celosvětově byla zařazena až do následujícího inovačního průzkumu, který proběhne příští rok.

data volně publikovaná v příloze NSF (2010).³ Otázkou je jaký použít jmenovatel, aby byl tento údaj vyjádřen relativně k velikosti země, resp. k velikosti vědecké základny. Údaj na jednoho obyvatele je nepřesný, protože země se liší v podílu vědců. Pro vyjádření kvality vědeckých institucí je relevantnější vyjádření na jednoho vědce. A jelikož výzkumníci v podnikatelském sektoru publikují zřídka, použijeme konkrétně počet vědců ve vládním a vysokoškolském sektoru. Podle EOS se ČR umístila na 19. místě s relativně malým rozdílem od 14. a 27. příčky. Podle tohoto tvrdého ukazatele se řadíme na 23. místo, přičemž údaje pro uvedený jmenovatel nebyly dostupné mimo jiné za Austrálii, USA a Kanadu, takže reálně budeme zhruba o tři příčky níže. To je zhruba na dolní hranici toho, kam se můžeme řadit podle EOS.

Pro srovnání s „8.03 Company spending on R&D“ existuje velmi dobře zavedený ukazatel Výdajů na VaV v podnikatelském sektoru v % z HDP, který je dnes dostupný pro relativně velké množství zemí. Uvádíme tento ukazatel za poslední dostupný rok z období 2006–2009, přičemž pro zhruba polovinu uvedených zemí je to rok 2008. Podle EOS je v tomto ohledu ČR na 25. místě s malým odstupem od 19. a –33. příčky. Podle tvrdých dat jsme v celosvětovém srovnání na 23. místě, takže opět v rámci předpokládané chyby EOS údajů. Zajímavé je si všimnout, že se podle těchto tvrdých dat již ČR pohybuje těsně nad úrovní Nizozemí a Norska a celkem bezpečně předstihla Itálii, Portugalsko, Španělsko a Řecko. Zároveň je však třeba vypíchnout, že je v úrovni těchto výdajů před námi Čína, která je již na 19. místě na světě, tj. mezi Kanadou a Velkou Británií.

„8.04 University-industry collaboration in R&D“ srovnáme se dvěma ukazateli z výše uvedeného CIS v rámci evropských zemí, a to s % firem, které spolupracovaly s vysokými školami na inovacích, a s % firem, který uvedly vysoké školy jako nejhodnotnější druh partnerské organizace pro spolupráci na inovacích (ostatní druhy partnerů jsou dodavatelé zařízení, materiálu, součástí nebo softwaru; klienti nebo zákazníci; konkurenční a jiné podniky ze stejného odvětví; konzultanti, komerční laboratoře nebo soukromé VaV instituce a vláda nebo veřejné výzkumné instituce). Podle EOS je ČR na 26. příčce s malým odstupem od 18. a 34. místa. Podle těchto tvrdých dat jsme v rámci uvedených evropských zemí na 10., resp. 8. příčce. Není bez zajímavosti si všimnout, že řada vyspělých evropských zemí je až za námi. Je také zajímavé si všimnout, jak malé procento firem spolupracuje s vysokými školami. Pokud znovu vezmeme v úvahu, které země v tomto žebříčku nejsou, a které budou patrně před námi, tak můžeme být celosvětově na cca 15. až 20. místě. To je na horní hranici toho, kde se pravděpodobně pohybujeme podle EOS.

3 NSF (2010) Science and Engineering Indicators: 2010. Arlington (VA): National Science Foundation. Podle této přílohy se konkrétně jedná o „Article counts from set of journals covered by Science Citation Index (SCI) and Social Sciences Citation Index (SSCI). Articles classified by year of publication and assigned to region/country/economy on basis of institutional address(es) listed on article. Articles on fractional-count basis, i.e., for articles with collaborating institutions from multiple countries/economies, each country/economy receives fractional credit on basis of proportion of its participating institutions.“

Ohledně „8.05 Government procurement of advanced technology products“ budeme velmi struční, protože pro tento ukazatel žádná tvrdá data nejsou. Existují zatím pouze pilotní šetření inovací ve veřejném sektoru, která se tohoto tématu dotýkají. Jedno z nich provedl nedávno i ČSÚ, avšak výsledky ještě nejsou k dispozici. Nicméně širší mezinárodní srovnání tvrdých dat nebude existovat ještě dlouhou dobu. Podle bodového odhadu EOS je ČR na 24. místě, ale problematičnost zodpovězení této otázky se ukazuje na tom, kolik zemí se nahromadilo v celkem úzkém intervalu hodnot. Pokud vezmeme v úvahu interval ± 0.3 okolo průměru za ČR, tak se umístíme zhruba mezi 13. až 38. příčkou. Z toho se moc usoudit nedá.

Posledním ukazatelem v inovačním pilíři, který je založen na EOS, je „8.06 Availability of scientists and engineers“. Z tvrdých dat lze vytvořit dva ukazatele. V užším pojetí jsou to údaje za „total R&D personnel“, který zahrnuje i) Researchers, ii) Technicians / equivalent staff, iii) Other supporting staff. Avšak řada profesí, které pravděpodobně spadají do toho co v angličtině znamená „engineers“, tímto ukazatelem pokryta není. Použijeme tudíž i ukazatel v širším vymezení, což je počet pracovních míst řazených jako „professionals“ podle kvalifikace ISCO-88, kteří zahrnují i) Physical, mathematical and engineering science professionals, ii) Life science and health professional, iii) Teaching professionals, and iv) Other professionals. Podrobnější členění (na dvoumístné a nižší úrovni), které by nám umožnilo vyřadit některé irelevantní podkategorie, za tak rozsáhlý počet zemí bohužel není k dispozici. Podíl „scientists and engineers“ se patrně pohybuje někde mezi těmito (úzce a široce) vymezenými kategoriemi.

Podle EOS je ČR v tomto ohledu na 24. místě s relativně mírným odstupem od širokého rozpětí zemí na 13. a 46. příčce. Podle tvrdého ukazatele v užším pojetí jsme na 22. pozici, ale podle širšího vymezení až na 40. místě. Je otázkou do jaké míry jsou tato data v širším vymezení podle ISCO-88 mezinárodně srovnatelná, když se před námi umístilo i Mongolsko, Barbados, Egypt nebo Moldávie. Pro oba tyto ukazatele chybí údaje za dvě vyspělé země, které jsou s velkou určitostí před námi, takže je třeba přičíst ještě dvě pořadí.⁴ Není jisté, zda respondenti, jejichž rodným jazykem není angličtina, byli schopni správně určit vymezení skupiny „engineers“ v EOS dotazníku. Pokud tam tato kategorie nebyla podrobněji vysvětlena, tak to mohlo být zdrojem velké chyby odhadu.

4 Údaje za „total R&D personnel“ nejsou k dispozici podle standardní definice pro Švýcarsko ani USA (ve formě „headcount“ ani „FTE“). Pokud by na zpracování tohoto textu bylo více času, bylo by možno přijít s odhady tohoto čísla na základě existujících údajů v národních statistikách těchto států, lze však s velkou jistotou říci, že takové číslo by bylo vyšší než dosahovaná úroveň v ČR. Podobně „professionals“ nejsou k dispozici podle ISCO-88, ale pouze podle ISCO-68, za Japonsko a USA.

8.2 Analýza současného stavu v České republice

8.1.1 Klíčové problémy konkurenceschopnosti v dané oblasti

8.2.1.1. Podstata problému

Mechanismus financování VaV nejen v ČR je třeba považovat za mnohem významnější determinant úspěšnosti země ve VaV než je prostý objem finančních prostředků, které do tohoto systému stát vkládá. Základním problémem dané oblasti v ČR je absence relevantních metrik, které by na světově srovnatelné bázi informovali o efektivitě vynakládaných prostředků (nejen veřejných). To znamená, že nejde ani o celkový objem veřejných prostředků, ale o způsob/efektivitu jejich vynaložení, která jednoznačně nevede k pákovému efektu soukromého financování.

Hlavní informační opory při sestavování rozpočtu VaV mají dle zákona 130/2002 Sb. být:

- (i) zhodnocení výsledků ve VaV za uplynulé období,
- (ii) výsledky mezinárodní zhodnocení výsledků,
- (iii) národní priority.

To je systémově v pořádku, avšak: ad (i) opora existuje v podobě krajně problematické, která je v rozporu s praxí používanou v zemích s výkonným sektorem VaV, ad (ii) opora neexistuje vůbec, ad (iii) oborové priority financování VaV nejsou jasně definovány. Navíc, v případě institucionální formy financování: (iv) podzákoné předpisy určující alokace prostředků (mezi vědní obory, příjemce a resorty) jsou krajně problematické.

Na zcela zásadní nedostatky v systému hodnocení a institucionálního financování VaV poukázala v září zpráva IPn projektu Mezinárodní audit VaV. Absence nebo závažné nedostatky uvedených čtyř opor jsou hlavní příčinou neukotvenosti, nepřehlednosti a až absurdnosti každoročně se opakujícího dojednávání struktury SR na VaV na úrovni RVVI a vlády. Mezinárodní audit⁵ prováděný konsorciem renomovaných zahraničních firem, které se na rozdíl od místních poradních orgánů této oblasti profesionálně věnuje a radí mnoha evropským vládám, a které na rozdíl od členů místních poradních orgánů nemá na konečné alokaci prostředků finanční zájem, doporučilo aplikaci současné metodiky hodnocení a financování, naplánovanou min. do roku 2015, okamžitě ukončit s tím, že její další provozování bude mít nevratné škody na celém sektoru VaVaI. Druhá detailnější zpráva projektu bude dostupná v dubnu 2011. Je zřejmé, že zatímco předchozí systém institucionálního financování pomocí výzkumných záměrů byl přinejmenším svou formou provedení extrémně nekvalitativní a špatný, současný systém je extrémně kvantitativní a vede k nežádoucím systémovým efektům. Analýzy mezinárodního auditu ukazují na nedostatečné analytické zabezpečení.

5 Projekt MŠMT IPn Audit systému VaV.

Lze konstatovat, že se na použitelných oporách ad (i), (ii), (iii) stále nezačalo reálně pracovat a dokonce ještě ani nebyl přijat explicitní a závazný dlouhodobý harmonogram vlády či RVVI s jasným rozdělením zodpovědností za stanovené termíny. Situace se již druhým rokem negativním způsobem promítá do produktivity systému VaV a bez rozhodné intervence z úrovně vlády vysoce pravděpodobně nedojde několik let k systémové pozitivní změně. Zároveň platí, že uvedené systémové nedostatky není možné odstranit rychlým opatřením.

Multidisciplinarita těchto problémů, jejichž řešení nezapadá do tradičních oborových struktur spolu nedostatkem výzkumníků specializujících se na oblast studia vědy, znalostí a inovací, jejich dopadů na společnost a otázek inovační politiky je jedním z důvodů, proč doposud neexistuje propracovaný systém, jako je například v UK. MŠMT by mělo urychleně zadat další IPn projekt, který by metodiky a evidenci v systému zatím chybějící dopracoval. Takový projekt, ideálně opět s využitím expertních vstupů ze zahraničí, by mohl dát základ existenci analytické infrastruktury pro hodnocení a financování VaVaI v ČR.

8.2.2 Návazné problémy

- Systém hodnocení výzkumných organizací opomíjí oborové rozdíly, nedostatečně motivuje ke kvalitním výsledkům a neposkytuje srovnání se světem
- Administrativní náročnost reportování, která je na VaV instituce uvalená. Systém je report-oriented a nikoliv *result-oriented*
- Absence přehledného a smysluplného předpisu pro alokaci institucionálních prostředků na vědu
- Nesmyslný systém hodnocení výsledků a rozdělování institucionální prostředků pro aplikovaný výzkum a experimentální vývoj ve výzkumných organizacích
- Absence tržního ohodnocení výsledků a zcela nedostatečné ex post vyhodnocování efektivity programů, včetně absence na poskytovatelích nezávislého a na moderních kvantitativních metodách založeného vyhodnocování programů účelových podpor z veřejných rozpočtů pro VaVaI v podnikatelském sektoru
- Přetrvávající rovnostářství, nedocení excelence, mezinárodně nekonkurenceschopné platy pro špičkové vědce, tedy je jich relativně málo.
- Nedostatečně využitý potenciál spolupráce mezi výzkumnými organizacemi a firmami
- Otázka geografického rozmístění VaV infrastruktur. Problém nefunkčnosti stávajících technologických parků a sdílených služeb. Nízká konkurenceschopnost na zahraničním trhu s technologiemi
- Zaostávání ve schopnosti komercializovat nové znalosti
- Otázka ochrany duševního vlastnictví; nerozvinutost soudního systému v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví a to nejen na úrovni zákonů, ale interpretovatelnost a predikovatelnost zákonů v soudním procesu
- Absence kvalitní analytické podpory RVVI jako centrálního téměř exekutivního orgánu zodpovědného za přípravu metodik hodnocení financování i tvorbu rozpočtu, jak pro

účely strategického rozhodování, tak pro účely kontroly vykonávání zákonných funkcí poskytovatelů

- Nejasnosti ohledně základních priorit ve VaVaI včetně jejich opodstatnění
- Rozptýlenost poskytování účelové podpory na jiný než „základní“ výzkum
- Nedokonalá koordinace mezi řízením VaVaI a školství
- Otázka udržitelnosti nových infrastruktur z OP a zpětný dopad na stávající infrastruktury VaVaI. Specificky jde o reálně hrozící výrazný negativní dopad vznikajících OP infrastruktur na budoucí veřejné financování existujících kvalitních center VaVaI v Praze
- Nemožnost řádného posouzení VŠ sektoru a usměrňování počtu státem financovaných magisterských a doktorandských studií podle kvality výzkumu
- Funkčnost (či spíše nefunkčnost) technologických parků a sdílených služeb, zejména jde o sdílené služby
- Otázka pobídek pro vnitřní vs. externí (nákup) VaV v systému daňových odpočtů na VaV
- Investiční pobídky – struktura ekonomiky je vychýlena směrem k cenové konkurenci a to se projevuje i na privátním VaVaI (viz úvodní kapitola Rámce)
- To vede k vychýlenosti požadavků na lidské zdroje, které jsou v velké většině zaměřené dle současných potřeb a nikoliv v návaznosti na dlouhodobé rozvojové priority ČR
- České podniky, které by měly mít zájem chovat se k RLZ a inovačnímu potenciálu jinak, většinou jen akceptují trendy v evropské/světové ekonomice

Absence věrohodného hodnocení vede k chaotickému a lobbyisticky založenému vyjednávání o alokaci prostředků, které neodpovídá zahraniční praxi strategického řízení sektoru. Příznačná je nedostatečná reflexe programových priorit v rozdělování jak institucionálních, tak účelových prostředků v situaci, kdy se 60 procent účelových programů dramaticky mění. Jako signifikantní riziko proto vnímáme obecný odpor k hodnocení vyvolaný špatnou praxí jejich provádění v minulosti v ČR. Stejně tak absence lidského kapitálu nutného pro kvalitní hodnocení v budoucnosti a absence věrohodných základních faktů o produktivitě jednotlivých oborů či institucí toto riziko jen prohlubují.

Zásadním okruhem je dostupnost financování v prvních stádiích projektu. Ze srovnání uvnitř EU vycházíme prakticky na posledním místě, ostatní prameny též poukazují na minimální dostupnost různých forem early-stage financí (nula v tabulce je skutečně nula, nikoliv chybějící hodnota, která je značena „:“).

[tsiir080] – Venture capital investments by type of investment stage; Early stage investments

země/rok	Procento HDP							
	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
European Union (15 countries)	:	:	0.073	0.022	0.053	0.018	0.022	0.017
Belgium	:	0.003	0.105	0.020	0.012	0.033	0.031	0.039
Bulgaria	:	:	:	:	:	0	0.013	0.012
Czech Republic	:	:	0.025	0	0	0	0	0
Denmark	0.005	0.002	0.020	0.052	0.015	0.051	0.038	0.036
Germany (including former GDR from 1991)	:	0.005	0.080	0.014	0.011	0.016	0.018	0.018
Ireland	:	0.002	0.106	0.022	0.015	0.017	0.013	0.018
Greece	:	0.003	0.007	0	0.001	0	0	0.002
Spain	0.003	0.004	0.032	0.013	0.027	0.008	0.007	0.004
France	0.010	0.002	0.080	0.027	0.030	0.018	0.024	0.019
Italy	0.001	0.005	0.045	0.002	0.002	0.002	0.001	0.003
Luxembourg	:	:	:	:	:	0.088	0.050	0.102
Hungary	:	:	0.003	0.004	0.005	0.002	0.002	0.001
Netherlands	0.009	0.024	0.089	0.002	0.012	0.024	0.037	0.019
Austria	0.001	0	0.029	0.012	0.003	0.005	0.005	0.007
Poland	:	:	0.022	0	0.001	0.001	0.004	0
Portugal	:	0.005	0.024	0.038	0.009	0.015	0.032	0.018
Romania	:	:	0.003	0.004	0.004	0	0.002	0
Slovakia	:	:	0	0.001	:	:	:	:
Finland	0.007	0.008	0.103	0.044	0.027	0.04	0.034	0.033
Sweden	0.002	0.003	0.085	0.050	0.056	0.068	0.052	0.038
United Kingdom	0.015	0.003	0.101	0.046	0.218	0.021	0.039	0.026
Norway	0.006	0.005	0.057	0.028	0.013	0.066	0.041	0.030
Switzerland	0.006	0	0.021	0.026	0.023	0.056	0.059	0.055
United States	:	0.040	0.268	0.038	0.041	0.051	0.048	0.045

Zdroj: Eurostat

Této otázce se podrobněji věnoval NERV v listopadu 2010, stejně tak hodnocení vědy a efektivity alokovaných prostředků. Jedním ze základních principů dobrých systémů VaV je tzv. *moderation*, tj. omezování meziročních změn proporcí institucionálního financování vzhledem k omezené absorpci oborů, které se pohybují v jednotkách procent ročně. Meziroční změny financování oborů a institucí o desítky procent ročně, jako je to zakomponováno v roce 2010 odstartovaném přechodném tříletém období v ČR je tak v zásadním rozporu s principy moderation.

Návaznou oblastí je otázka podnikatelských inkubátorů a vědeckotechnických parků. Ukazuje se, že úspěšnost VTP a zejména plnění jeho funkce PI je těsně závislá na úrovni služeb, které VTP poskytuje, a to zejména specializovaných služeb v oblasti výzkumu a vývoje. Vysoká úroveň služeb poskytovaná PI může v některých případech více než vykompenzovat případnou nižší kvalitu poskytovaných prostor. Dokladem toho je i skutečnost, že stavebně nejkvalitnější projekt, Technopark Pardubice, není projektem nejúspěšnějším. Mezi nejúspěšnější naopak patří projekty realizované v Brně, kde jsou nabízeny jak velmi kvalitní prostory, tak vynikající služby. Lze také konstatovat, že velmi špatná situace v oblasti VTP i PI je v Praze.

8.2.3 Přesah do opatření ostatních oblastí

Související oblastí je ochrana vlastnických práv a minoritních akcionářů: Viz též *kapitola Instituce*. Úprava regulace a informační povinnosti společnosti a práv minoritních akcionářů tak, aby majoritní akcionáři neměli dodatečnou motivaci vytlačovat minoritní akcionáře, je nutná podmínka pro efektivní startupy.

8.3 Cíle

ID	Cíl	Metrika splnění cíle
C1	Zvýšit kvalitu výzkumných institucí	Počet publikací ve špičkových vědeckých časopisech Počet prestižních mezinárodních ocenění pro české vědce Počet mezinárodních patentů
C2	Zvýšit efektivitu účelových dotací z veřejných rozpočtů pro VaVal v podnikatelském sektoru	Míra „adicionality“ vs. vytěšňovacích efektů státních podpor (metoda dif-in-dif) Ceteris-paribus dopady podpor na inovační výkonnost, zaměstnanost a produktivitu práce U VTP/PI využívání sdílených služeb
C3	Mezinárodně konkurenceschopné ohodnocení pro špičkové vědce	Poměr platu profesora s top H-indexem v daném oboru v ČR a ve Velké Británii, též vůči průměrnému platu v dané zemi
C4	Odstranit přetrvávající (institucionální, geografické a jiné) překážky pro užší spolupráci výzkumných institucí a firem	Počet společných inovačních projektů Objem prostředků, počty výzkumníků, intenzita spolupráce ve společných projektech Podíl firem, pro které je takové partnerství zásadní konkurenční výhodou
C5	Prohloubit domácí (vnitřní) trh s technologiemi	Hodnota domácích plateb za „externí“ VaV Hodnota domácích příjmů a výdajů za licenční poplatky
C6	Zvýšit konkurenceschopnost na zahraničním trhu s technologiemi	Hodnota exportu „externího“ VaV Hodnota exportních příjmů z prodeje licencí
C7	Zlepšit schopnost komercializace nových znalostí	Podíl firem s celosvětově novými inovacemi Rozsah tržeb z inovovaných produktů Návratnost výdajů na VaVal ve firmách Počet spin-off firem z výzkumných institucí Počet akreditovaných studijních programů inovativního „podnikatelství“
C8	Rozběhnout trh rizikového kapitálu	Hodnota investic do rizikového kapitálu
C9	Zlepšit ochranu a vynutitelnost práv k duševnímu vlastnictví	Počet, délka, atd. soudních sporů v této oblasti Počty licencí
C10	Stanovení základních priorit, definice úloh klíčových aktérů v systému VaVal, soustředit odpovědnost za výsledky a zlepšit koordinaci souvisejících politik	Vnitřní provázanost VaVa I politik se strategií konkurenceschopnosti ČR a vzděláváním
C11	Vytvořit odbornou infrastrukturu v oblasti studia vědy, znalostí a inovací	Počet mezinárodních vědeckých publikací na téma věda, znalosti a inovace Pozn: Kvantitativní cíle jako počet studentů nebo výukových programů mohou být zavádějící a formalistní
C12	Zajistit udržitelnost nových infrastruktur z OP s přihlédnutím na zpětný dopad na stávající infrastruktury VaVal	Rozsah nových infrastruktur z OP versus stávajících infrastruktur

8.4 Návrhy jednotlivých variant řešení a stručné shrnutí jejich přínosů a nákladů

ID	Cíl	Opatření	DR	DV	G	Náklady- veřejné roz- počty	Náklady-mi- mo rozpočty	Přínosy	Metriky
O1a	C1	Zavést kvalitní oborové hodnocení vědeckých výsledků výzkumných organizací a na to smysluplně navazující předpis pro alokaci institucionálních prostředků	2	3-4	MŠMT, RVVI	100mil.	nejsou	Efektivní alokace	Konstrukce metriky, benchmarking
O1b	C1	Revidovat systém hodnocení výsledků aplikovaného výzkumu a experimentální vývoje ve výzkumných organizacích a formulovat na to navazující předpis rozdělování institucionálních prostředků na tyto činnosti			MPO, MŠMT, RVVI		nejsou	Efektivní alokace	Konstrukce metriky, benchmarking
O2a	C2	Zavést moderní a nezávislý způsob vyhodnocování efektivnosti účelových státních podpor pro VaV a do podnikatelského sektoru			MPO, RVVI	50mil.	nejsou	Efektivní alokace	Metodika vyhodnocování, vytvoření databáze na mikro úrovni, analytické reporty
O2b	C2	Důraz na sdílené služby ve VTP a PI			MPO, RVVI	0	nejsou	Efektivní alokace	Využívanost sdílených služeb
O3a	C3	Systém matchování podmínek pro špičkové světové vědce			MPSV, RVVI		nejsou	Zabránění oblivu mozků, možný příliv mozků, motivace ke špičkové práci	Počty vědců s mezinárodně konkurenceschopnými platy
O3b	C3	Alternativa O3a: jen mzdové náklady (NL má nižší odvody za výzkumníky, simuluje totéž bez dopadu na důchod. systém)	1	1	Mfin	~ 200mil		Spolupráce VŠ, vvi a průmysl	Nárůst soukromých zdrojů do R&D
O4a	C4	Zlepšit právní rámec pro spolupráci mezi výzkumnými organizacemi a firmami			Mspra			Spolupráce výzkumných institucí a firem	Soukromé zdroje do Vav a komerční bázi

O4b	C4 C5	Respektování přirozených center, geografické soustředění inovativních firem a výzkumných institucí			MŠMT, MMR, RVVI	Vyšší náklady dle regionálních rozdílů Problém financování regionálních center po ukončení strukturálních fondů	? ditto	Efektivní alokace	
O5a	C5	Smluvní (externí) VaV a jeho daňový odpočet, tj. odstranit pobídky pro dělení vnitřního VaV ve firmách na úkor nákupu externího VaV	1	1	Mfin	Max ~500mil		Transfer znalostí od výzkumných institucí do firem	Nárůst soukromých zdrojů do nákupu R&D
O6	C5, C6	Zavést sdílení finančních příjmů z licenčních poplatků mezi vlastníky patentů, tj. výzkumnými institucemi, a jejich vědeckými pracovníky. Např. Lach a Schankerman (2004)			MŠMT			Rozvoj trhu s technologiemi, příjmy z licencí pro výzkumné instituce, motivace pro výzkumníky	Hodnota příjmů z licenčních poplatků pro výzkumné instituce (a podíl vyplacený výzkumníkům)
O7a	C7	Zavedení podpůrných programů pro fázi komercializace nových znalostí ve firmách			MPO, TAČR			Komercializace nových znalostí	Program MPO či TAČR zaveden Úspěšnost programu MPO-TAČR
O7b	C7	Umožnit (právně) zakládání spin-off firem z výzkumných institucí			Mspra, MŠMT			Nové inovativní firmy, transfer znalostí do praxe	Počet spin-off firem
O7c	C7	Stimulovat nabídku programů VŠ a celoživotního vzdělávání v oblasti inovativního „podnikatelství“			MŠMT			Kvalifikace inovativních podnikatelů	
O8a	C8	Seed funding – TA ČR (vlastnické podíly, viz příloha)	1	3-4	MŠMT, TAČR, RVVI	Náklady na zavedení systému (miliony Kč jednorázově)	Nepravděpodobné (vytěsnění grantů)	Rizikový kapitál	Celková výnosnost portfolia
O8b	C8	Seed funding, program MPO (vlastnické podíly, viz příloha)	1	3-4	MPO	ditto	ditto	ditto	ditto
O9a	C5, C6, C9	Zlepšit vzdělání soudců v oblasti duševního vlastnictví			MŠMT, Mspra			Ochrana duševního vlastnictví	
O9b	C5, C6, C9	Zlepšit kvalifikaci soudců v oblasti ekonomických sporů			MŠMT, Mspra			Ochrana vlastnictví, efektivita řešení	
O9c	C4, C7, C8, C9	Transparentnost squeeze-outu	1	2	MSp	0	Mil na jednu akci	transparentnost	Počet úspěšných soudních napaření

O10	C10	Audit činnosti RVVI, revidovat složení, mandát a rozpočet, posílit odborné zázemí, viz C1 a C2, O14C7 (GCI9)			RVVI			Zlepšení činnosti RVVI	Pozn: Viz Technopolis
O11	C11	Seed funding pro odbornou infrastrukturu v oboru studia vědy, znalostí a inovací			MŠMT, RVVI			Odborné zázemí pro inovační politiku	
O12	C12	Evaluace udržitelnosti regionálních center z hlediska NPV (net present value)				Politické náklady při uzavření Vracení EU dotací Neefektivní alokace		Efektivní alokace	NPV
		Viz kapitola Trh Práce							
		Viz kapitola Instituce – právní prostředí							
		Viz kapitola Vzdělávání (část terciální)							
		Opatření O2C1 (GCI9) Opatření O14C7 (GCI9)							

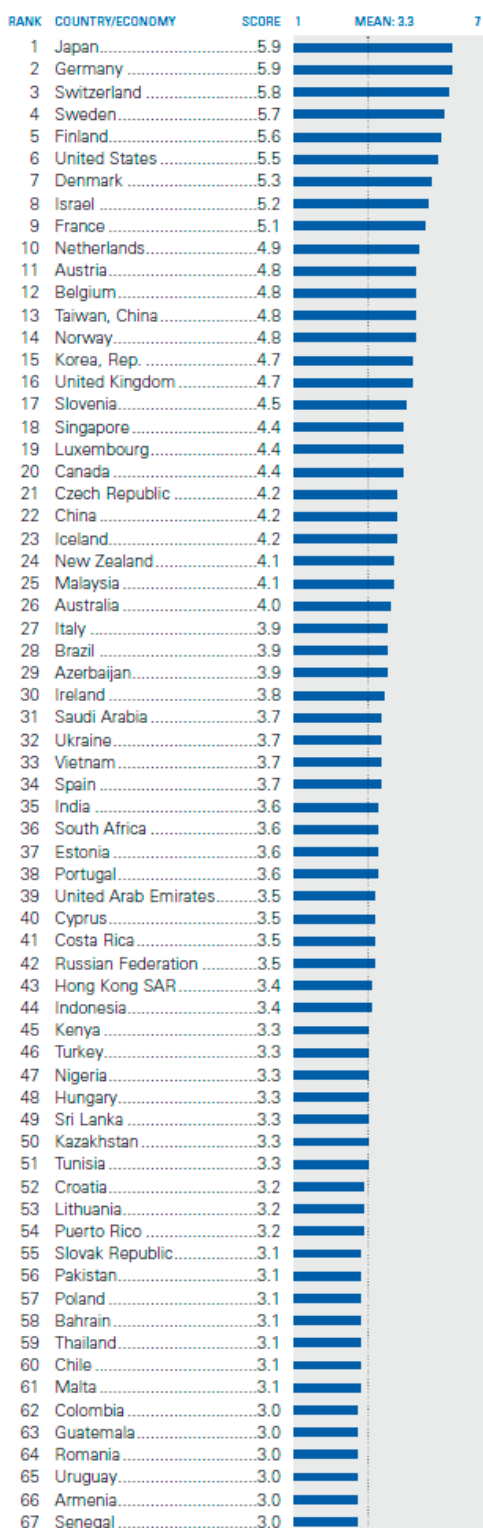

8.5 Přílohy:

1. Benchmarking a pozice ČR
2. TA ČR jako modelový příklad instituce poskytující rizikový kapitál

8.01 Capacity for innovation

In your country, how do companies obtain technology? (1 = exclusively from licensing or imitating foreign companies; 7 = by conducting formal research and pioneering their own new products and processes). 2008–2009 weighted average

SOURCE: World Economic Forum, Executive Opinion Survey 2008, 2009

„Revealed“ innovation capabilities of firms in the Community Innovation Survey (CIS)

% of firms that introduced product or process innovation over 2006–2008

Rank	Country	Score
1	Germany	55.0
2	Portugal	48.6
3	Estonia	45.1
4	Belgium	45.0
5	Luxembourg	44.0
6	Finland	43.3
7	Cyprus	42.9
8	Sweden	41.9
9	Austria	41.3
10	Denmark	39.0
11	Italy	37.6
12	Czech Republic	36.6
13	France	33.7
14	Slovenia	33.4
15	Croatia	33.1
16	Netherlands	32.6
17	Norway	29.6
18	Spain	28.4
19	Malta	27.8
20	Ireland	27.6
21	Lithuania	23.1
22	Bulgaria	21.9
23	Slovakia	20.7
24	Poland	19.3
25	Romania	19.2
26	Hungary	18.4
27	Latvia	18.3
???	United Kingdom	..

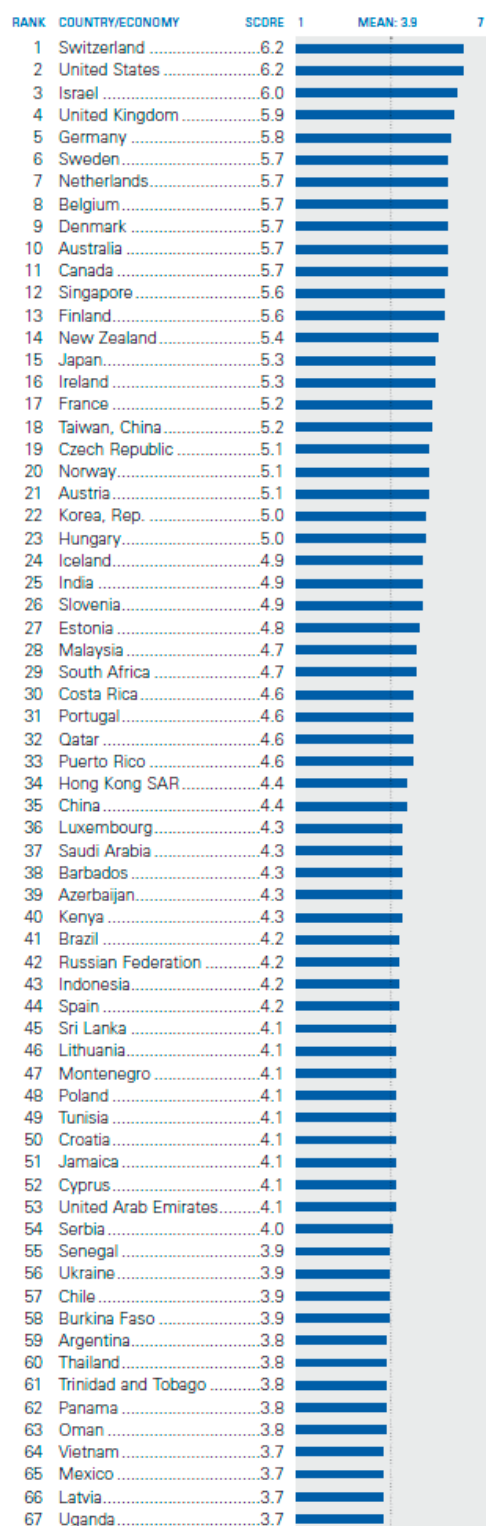
% of firms that introduced product or process innovation that was new to the market (not only new to the firm) over 2006–2008

Rank	Country	Score
1	Belgium	22.7
2	Sweden	22.5
3	Austria	21.3
4	Italy	19.1
5	Denmark	18.9
6	Luxembourg	18.7
7	Portugal	17.9
8	Slovenia	17.6
9	Finland	17.5
10	Netherlands	17.2
11	Germany	16.6
12	Czech Republic	15.4
13	United Kingdom	15.3
14	France	15.2
15	Norway	13.7
16	Croatia	12.9
17	Estonia	12.4
18	Malta	11.6
19	Cyprus	11.5
20	Lithuania	8.9
21	Poland	8.2
22	Slovakia	7.7
23	Hungary	6.9
24	Spain	6.8
25	Bulgaria	6.2
26	Romania	4.9
27	Latvia	4.7
???	Ireland	..

Source: Eurostat on-line

8.02 Quality of scientific research institutions

How would you assess the quality of scientific research institutions in your country? (1 = very poor; 7 = the best in their field internationally). 2008–2009 weighted average

SOURCE: World Economic Forum, Executive Opinion Survey 2008, 2009

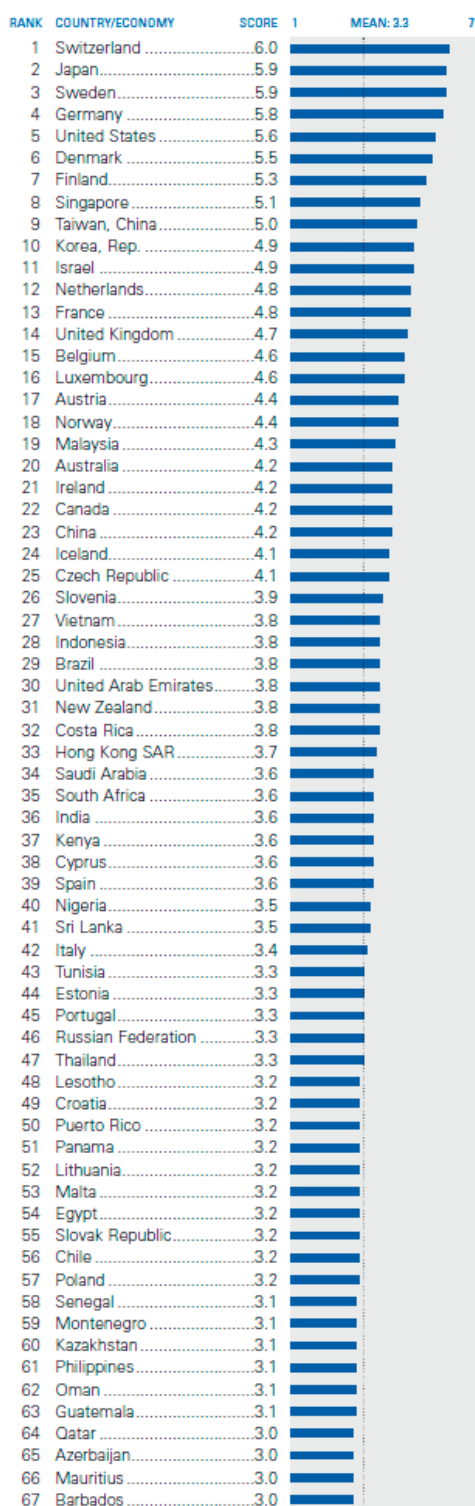
SCI and SSCI articles per researchers (headcount) in the government and higher education sectors in 2007

Rank	Country	Score
1	Netherlands	0.49
2	Switzerland	0.30
3	Denmark	0.29
4	Italy	0.28
5	Singapore	0.27
6	Sweden	0.26
7	Belgium	0.23
8	France	0.22
9	Ireland	0.22
10	Slovenia	0.22
11	Uganda	0.21
12	Taiwan	0.20
13	Finland	0.19
14	Germany	0.18
15	Korea	0.18
16	Austria	0.17
17	United Kingdom	0.17
18	Norway	0.16
19	Japan	0.16
20	Panama	0.16
21	Spain	0.14
22	New Zealand	0.14
23	Czech Republic	0.13
24	Cyprus	0.13
25	Croatia	0.11
26	Portugal	0.11
27	Trinidad and Tobago	0.11
28	Turkey	0.10
29	Serbia	0.10
30	Iceland	0.10
31	Hungary	0.10
32	Estonia	0.10
33	Venezuela	0.10
34	South Africa	0.09
35	Luxembourg	0.09
36	Uruguay	0.09
37	Poland	0.08
38	Russia	0.08
39	Brazil	0.08
40	Bulgaria	0.07
41	Argentina	0.06
42	Ethiopia	0.06
43	Iran	0.06
44	Slovakia	0.06
45	Romania	0.06
46	Malaysia	0.05
47	Colombia	0.04
48	Armenia	0.04
49	Ukraine	0.04
50	Belarus	0.04
51	Lithuania	0.04
52	Guatemala	0.04
53	Costa Rica	0.03
54	Moldova	0.03
55	Malta	0.03
56	Sri Lanka	0.03
57	Madagascar	0.03
58	Tunisia	0.02
59	Montenegro	0.02
60	Latvia	0.02
61	Mali	0.02
62	Egypt	0.02
63	Macedonia	0.02
64	El Salvador	0.02
65	Morocco	0.02
66	Togo	0.01
67	Pakistan	0.01
68	Mongolia	0.01
69	Kazakhstan	0.01
70	Azerbaijan	0.01
71	Kyrgyzstan	0.01
???	Australia	..
???	Canada	..
???	China	..
???	Greece	..
???	United States	..

Source: UNESCO on-line and NSF (2010)

8.03 Company spending on R&D

To what extent do companies in your country spend on research and development (R&D)? (1 = do not spend on R&D; 7 = spend heavily on R&D). 2008–2009 weighted average.

SOURCE: World Economic Forum, Executive Opinion Survey 2008, 2009

Business Enterprise Research and Development (BERD) expenditure (% of GDP)

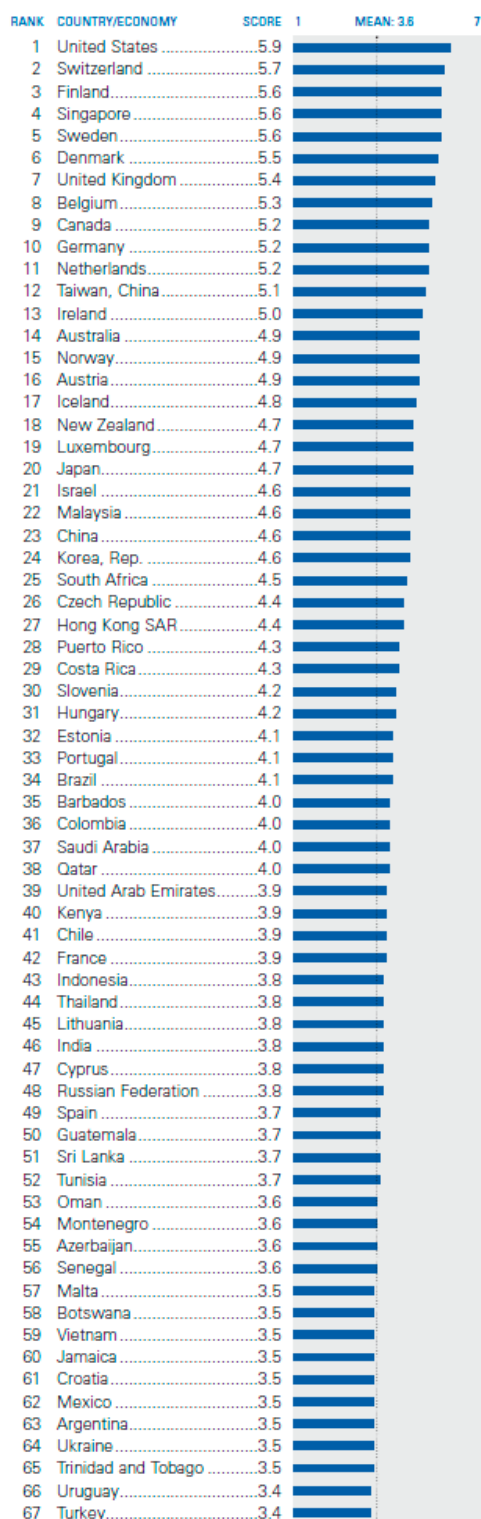
Latest available year (from the period 2006–2009)

Rank	Country	Score
1	Israel	3.93
2	Finland	2.87
3	Sweden	2.78
4	Japan	2.69
5	Korea	2.54
6	Switzerland	2.21
7	United States	2.00
8	Taiwan	1.96
9	Singapore	1.92
10	Denmark	1.91
11	Austria	1.88
12	Germany	1.84
13	Iceland	1.45
14	Belgium	1.32
15	Luxembourg	1.32
16	France	1.27
17	Australia	1.22
18	United Kingdom	1.21
19	China	1.13
20	Canada	1.08
21	Slovenia	1.07
22	Ireland	0.93
23	Czech Republic	0.91
24	Netherlands	0.89
25	Norway	0.87
26	Portugal	0.76
27	Spain	0.74
28	Italy	0.65
29	Russia	0.65
30	Belarus	0.59
31	Estonia	0.56
32	Malaysia	0.54
33	South Africa	0.53
34	Hungary	0.53
35	New Zealand	0.51
36	Ukraine	0.47
37	Hong Kong	0.43
38	Croatia	0.40
39	Malta	0.35
40	Turkey	0.32
41	India	0.24
42	Slovakia	0.20
43	Lithuania	0.19
44	Poland	0.19
45	Mexico	0.18
46	Romania	0.17
47	Greece	0.16
48	Argentina	0.15
49	Bulgaria	0.15
50	Latvia	0.15
51	Morocco	0.14
52	Uruguay	0.12
53	Kazakhstan	0.11
54	Costa Rica	0.11
55	Thailand	0.10
56	Cyprus	0.10
57	Iran	0.09
58	Moldova	0.08
59	Kyrgyzstan	0.07
60	Montenegro	0.06
61	Colombia	0.04
62	Azerbaijan	0.03
63	Sri Lanka	0.03
64	Ecuador	0.03
65	Uganda	0.03
66	Macedonia	0.03
67	Trinidad and Tobago	0.02
68	Serbia	0.01
69	Mongolia	0.01
70	Guatemala	0.00

Source: Eurostat on-line, OECD.Stat, UNESCO on-line

8.04 University-industry collaboration in R&D

To what extent do business and universities collaborate on research and development (R&D) in your country? (1 = do not collaborate at all; 7 = collaborate extensively). 2008–2009 weighted average.

SOURCE: World Economic Forum, Executive Opinion Survey 2008, 2009

Cooperation of firms on innovation with universities in the CIS data

% of firms that cooperated on innovation activities with universities or other higher education institutions over 2006–2008

Rank	Country	% of total	% of innovati- on active firms
1	Finland	13.0	27.8
2	Belgium	9.1	19.0
3	Austria	8.4	19.6
4	Slovenia	7.9	23.1
5	Denmark	7.5	17.7
6	Germany	6.9	10.8
7	Sweden	6.5	14.5
8	United Kingdom	5.7	..
9	Luxembourg	5.5	11.9
10	Czech Republic	5.1	13.0
11	Norway	5.0	12.7
12	Croatia	5.0	14.5
13	Netherlands	4.9	14.0
14	Portugal	4.5	8.9
15	France	4.3	12.4
16	Ireland	4.1	9.2
17	Hungary	3.9	18.7
18	Estonia	3.4	7.1
19	Lithuania	3.0	12.7
20	Slovakia	2.7	12.5
21	Cyprus	2.6	6.2
22	Latvia	2.1	10.6
23	Italy	2.1	5.3
24	Poland	2.1	10.7
25	Spain	1.9	5.9
26	Bulgaria	1.1	4.7
27	Romania	1.0	5.1
28	Malta	0.9	3.1

% of firms that reported universities or other higher education institutions as the most valuable type of partner for cooperation on innovation over 2006–2008

Rank	Country	% of total	% of innovati- on active firms
1	Germany	3.4	5.4
2	Austria	3.0	6.9
3	Belgium	2.2	4.7
4	Hungary	1.6	7.5
5	Norway	1.1	2.7
6	Slovenia	1.0	3.0
7	France	1.0	2.9
8	Czech Republic	1.0	2.6
9	Portugal	1.0	2.0
10	Sweden	1.0	2.2
11	Italy	0.9	2.3
12	Estonia	0.9	1.9
13	Spain	0.9	2.8
14	Netherlands	0.9	2.4
15	Luxembourg	0.8	1.7
16	Croatia	0.6	1.8
17	Slovakia	0.6	2.6
18	Poland	0.5	2.6
19	Cyprus	0.4	0.9
20	Malta	0.3	1.0
21	Romania	0.3	1.3
22	Bulgaria	0.2	1.0
23	Lithuania	0.2	0.9
24	Latvia	0.2	1.0
???	Denmark
???	Ireland
???	Finland
???	United Kingdom

Note: Innovation co-operation is active participation with other organization on innovation activities. Both partners do not need to commercially benefit. Contracting out of work with no active co-operation is excluded.

Source: Eurostat on-line

8.06 Availability of scientists and engineers

To what extent are scientists and engineers available in your country? (1 = not at all; 7 = widely available). 2008–2009 weighted average

RANK	COUNTRY/ECONOMY	SCORE
1	Finland	6.0
2	Japan	5.9
3	Sweden	5.6
4	India	5.6
5	United States	5.6
6	Canada	5.5
7	Taiwan, China	5.5
8	Iceland	5.4
9	Tunisia	5.4
10	Switzerland	5.3
11	France	5.3
12	Ireland	5.3
13	Qatar	5.2
14	Singapore	5.2
15	Puerto Rico	5.1
16	Israel	5.1
17	Belgium	5.1
18	Denmark	5.1
19	Norway	5.1
20	Greece	5.1
21	Cyprus	5.0
22	Netherlands	5.0
23	Chile	4.9
24	Czech Republic	4.9
25	Korea, Rep.	4.9
26	Jordan	4.8
27	Côte d'Ivoire	4.8
28	United Arab Emirates	4.7
29	Costa Rica	4.7
30	Austria	4.7
31	Indonesia	4.7
32	United Kingdom	4.7
33	Malaysia	4.7
34	Australia	4.7
35	Germany	4.6
36	China	4.6
37	Spain	4.6
38	Senegal	4.6
39	Italy	4.5
40	Hungary	4.5
41	Nigeria	4.5
42	Bahrain	4.5
43	Syria	4.5
44	Sri Lanka	4.5
45	Trinidad and Tobago	4.5
46	Portugal	4.5
47	Saudi Arabia	4.5
48	Russian Federation	4.4
49	Azerbaijan	4.4
50	Ukraine	4.4
51	Turkey	4.4
52	Slovak Republic	4.4
53	Egypt	4.3
54	Thailand	4.3
55	Kenya	4.3
56	Romania	4.3
57	Algeria	4.3
58	Poland	4.3
59	New Zealand	4.2
60	Brazil	4.2
61	Madagascar	4.2
62	Vietnam	4.2
63	Barbados	4.2
64	Morocco	4.2
65	Montenegro	4.2
66	Libya	4.2
67	Estonia	4.2

SOURCE: World Economic Forum, Executive

R&D personnel (FTE) as % of total employment

Latest available year (from the period 2006–2008)

Rank	Country	Score
1	Luxembourg	2.34
2	Finland	2.24
3	Singapore	1.79
4	Iceland	1.75
5	Denmark	1.70
6	Sweden	1.69
7	Japan	1.46
8	France	1.46
9	Norway	1.42
10	Austria	1.41
11	Canada	1.36
12	Germany	1.33
13	Belgium	1.32
14	Australia	1.23
15	Russia	1.23
16	United Kingdom	1.22
17	Slovenia	1.16
18	Korea	1.15
19	New Zealand	1.14
20	Spain	1.06
21	Netherlands	1.03
22	Czech Republic	1.02
23	Italy	1.01
24	Portugal	0.94
25	Ireland	0.92
26	Lithuania	0.83
27	Greece	0.79
28	Estonia	0.77
29	Hong Kong	0.68
30	Hungary	0.66
31	Croatia	0.65
32	Slovakia	0.64
33	Ukraine	0.64
34	Serbia	0.60
35	Tunisia	0.58
36	Latvia	0.58
37	Malta	0.56
38	Argentina	0.53
39	Bulgaria	0.51
40	Poland	0.47
41	Moldova	0.37
42	Cyprus	0.34
43	Romania	0.32
44	Turkey	0.31
45	Brazil	0.25
46	Macedonia	0.24
47	South Africa	0.24
48	Morocco	0.23
49	China	0.23
50	Bosnia and Her.	0.18
51	Mexico	0.16
52	Pakistan	0.15
53	Malaysia	0.13
54	Panama	0.13
55	Senegal	0.10
56	Sri Lanka	0.06
57	Ecuador	0.03
58	Guatemala	0.02
???	Switzerland	..
???	United States	..

Source: Eurostat on-line, UNESCO on-line, ILO LABORSTA on-line.

Professionals (ISCO-88) as % of total employment

Latest available year (from the period 2006–2008)

Rank	Country	Score
1	Belgium	21.1
2	Iceland	19.9
3	Sweden	19.6
4	Netherlands	18.8
5	Switzerland	18.7
6	Russia	18.5
7	Australia	18.1
8	Lithuania	18.0
9	Finland	17.9
10	Canada	17.6
11	Ireland	17.1
12	New Zealand	16.8
13	Denmark	16.1
14	Israel	15.8
15	Singapore	15.6
16	Poland	15.2
17	Azerbaijan	15.1
18	Slovenia	15.1
19	Cyprus	14.8
20	Latvia	14.6
21	Greece	14.5
22	Germany	14.4
23	United Arab Emirates	14.1
24	Hungary	14.0
25	Estonia	13.8
26	Moldova	13.5
27	France	13.4
28	Qatar	13.2
29	Egypt	13.0
30	Ukraine	13.0
31	Georgia	12.8
32	Kazakhstan	12.8
33	United Kingdom	12.8
34	Spain	12.7
35	Malta	12.7
36	Barbados	12.7
37	Bulgaria	12.3
38	Norway	11.9
39	Mongolia	11.5
40	Czech Republic	11.1
41	Italy	10.4
42	Lebanon	10.3
43	Slovakia	10.3
44	Serbia	10.2
45	Romania	10.1
46	Austria	10.0
47	Croatia	9.8
48	Panama	9.5
49	Peru	9.5
50	Kyrgyzstan	9.4
51	Uruguay	9.4
52	Korea	9.4
53	Montenegro	9.2
54	Macedonia	8.9
55	Portugal	8.9
56	Namibia	8.9
57	Taiwan	8.8
58	Kuwait	8.5
59	Ecuador	8.4
60	Saudi Arabia	8.4
61	Iran	7.8
62	Suriname	7.5
63	Hong Kong	7.1
64	Maldives	7.0
65	Mexico	6.8
66	Bolivia	6.7
67	Brazil	6.7
68	Dominican Republic	6.3
69	Turkey	6.2
70	Paraguay	5.9
71	Sri Lanka	5.8
72	Malaysia	5.8
???	Japan	..
???	United States	..

Source: ILO LABORSTA on-line

Příloha 2: TA ČR jako modelový příklad instituce poskytující rizikový kapitál

Prioritní úlohou státu je identifikace oblastí s tzv. tržním selháním a návrh implementace takové politiky, která tržní selhání buď minimalizují či odstraňují jejich dopad. Tedy oblasti, které by trh sám nefinancoval dostatečně z důvodů existence tržního selhání.

Čím více se vzdalujeme od vědy přes vývoj k inovacím, tím menší jsou neočekávané externality i jejich četnost (snižuje se míra nejistoty, přecházíme do oblasti kalkulatelného rizika, Knight, 1921). Veřejné financování se v aplikovaném výzkumu objevuje především tam, kde by soukromý kapitál do výzkumu nevstupoval, např. vzhledem k nedostatečné schopnosti rozložit riziko z dané výzkumné investice nebo z důvodů sníženého přístupu firem k externímu financování (credit crunch). V inovacích je možný dokonce kontraproduktivní výsledek ve formě morálního hazardu, neboť existuje i přirozená snaha soukromého sektoru přenést rizikové aktivity na stát (tedy jde o formu outsourcingu rizika), kdy riziko nese veřejný subjekt, zatímco případné zisky zůstanou v rukou soukromého investora.

Hranice podpory je proto vymezena limitujícími jevy. Prvním je zmíněný morální hazard. Pokud investor nenese v plné výši negativní dopady plynoucí z rizika investice, automaticky preferuje rizikovější (tedy v případě úspěchu výnosnější avšak v očekávané hodnotě třeba i ztrátové) projekty. Druhou limitou je tzv. vytlačování investic, kdy přehnaná podpora jednoho typu výzkumu omezuje prostředky dostupné pro jiný. V extrémní situaci přehnané podpory například inovací pak stát více podporuje neúspěšné firmy, které spotřebují více podpory než ty úspěšné, a podpora inovací se mění na pouhý dotační program pro neschopné. Druhotným efektem je pak výsledná marginalizace podniků, které si inovace efektivně a úspěšně financují sami z vnitřních zdrojů.

TAČR má funkci v oblasti aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací. Hodnocení přínosů je komplikované, neboť bez státní podpory by nepochybně privátní vývoj a inovace v jisté míře probíhaly. Společenský přínos nejde proto hodnotit podle všech dosažených výsledků se státní podporou, ale je nutné znát rozdíl výsledků mezi hypoteticky shodným dotovaným a nedotovaným projektem. To je skutečný společenský přínos. Na druhou stranu se TAČR nepohybuje již v oblastech nejistoty, ale pouze rizika, což umožňuje vzhledem k velikosti TAČR využít metod diverzifikace.

TAČR stojí před třemi základními ekonomickými problémy. Jak odradit žadatele, kteří chtějí pouze outsourcingovat náklady své privátní nerizikové aktivity (tedy výzkum či vývoj s téměř nulovým rizikem neúspěchu nebo inovace s téměř jistotou úspěchu) na státní finance (přeměna výzkumného programu na čisté dotace bez společenského přínosu), jak zamezit vysoce rizikovým aktivitám s nízkou pravděpodobností úspěchu i výnosu (de facto gamblerský přístup na účet veřejných prostředků) a naopak, jak podpořit celkovou diverzifikaci aktivit financováním pro firmy rizikových, ale jako celek společensky přínosných portfolií projektů. Nejjednodušší je zamezit gamblerskému přístupu žadatelů finanční spoluúčasti a to tento typ žadatelů zcela odrazuje spolu s hodnocením projektů ve schvalovacím procesu.

Druhé dva problémy je možné též do značné míry eliminovat. Nesmíme zapomenout na to, že cílem TAČR má být financování rizikových projektů – tedy takových projektů, na které si firmy samy netroufnou vzhledem k rizikovosti (či selhání finančních trhů), nicméně celkový mix (portfolio) financovaných projektů je přínosný. Zde vysoká míra pravděpodobnosti (nebo téměř jistota) úspěchu individuálního projektu již při podání návrhu indikuje snahu o získání dotace. V takovém případě, právě pokud je riziko neúspěchu nulové, by TAČR projekt financovat neměla – finančně lukrativní projekt si bude firma hradit sama (s výjimkou malých a středních podniků, viz dále). Na druhou stranu je TAČR jakožto poskytovatel závislá na selekci úspěšných projektů. Zde je vidět společenský konflikt, kdy pro společnost jako celek je výhodné financovat rizikové projekty (jinak by se neuskutečnily), zatímco pro poskytovatele (TAČR) nikoliv (bude 100% úspěšný v ex ante selekci ex post „dobrých“ projektů).

Řešení tohoto problému vyžaduje, aby TAČR preferovala jistou míru rizika, aby byli motivováni vybírat ekonomicky přínosné projekty, a aby sami žadatelé nepřicházeli s projekty, které mají nulové riziko. Sama deklarace však nezaručí implementaci principu. Daného stavu lze čistě systémově docílit pokud TAČR bude získávat minoritní finanční práva či podíly na výsledcích subvencovaných akcí žadatelů (instrument půjčky, viz TEKES, je měkčí formou tohoto principu). Pokud se zaměříme na první systémovou možnost, tak by TAČR měl od žadatelů vyžadovat nabídnutí podílu na výsledcích spolufinancovaných z veřejných zdrojů – firma, která si je jistá úspěšností svého výzkumu nebude nabízet podíl na výsledku a tento projekt provede zcela na své náklady. Naopak, u rizikových projektů bude ochota se vzdát části nejistých budoucích příjmů výměnou za úhradu významné části dnešních nákladů.

Je však bezpodmínečně nutné, aby takto získané prostředky se vrátily zpět firmám jako další pomoc. Získané budoucí výnosy by proto měly zůstat k dispozici v TAČR k rozdělení pro další žadatele, nejlépe oborově limitováno dle toho oboru, který tyto prostředky přinesl (může vzniknout oborově členěný tzv. Rizikový fond). To bude motivovat oborové hodnotitele vybírat kvalitní projekty s ekonomickými přínosy. Tím se zajistí, že TAČR bude částečně suplovat funkci velkého fondu rizikového kapitálu a přitom veškeré výnosy budou zpětně investovány do dalších projektů TAČR spolu s prostředky získanými od státu v běžném roce. TAČR by však neměl mít rozhodovací práva o nakládání s výsledky výzkumu, vývoje a inovací, aby bylo zaručeno, že žadatelé budou mít plnou kontrolu nad implementací či prodejem výsledků dále. Při správně vedené politice tak TAČR bude mít v budoucnosti vlastní zdroj příjmů zcela nezávislý na státní vůli a stane se do značné míry i nezávislá na stavu veřejných financí.

Výše popsany způsob alokace však neřeší, co se děje dále, po uskutečnění projektu. Pokud je projekt neúspěšný, stát by měl mít též možnost (za poněkud delší čas, aby se zamezilo spekulativnímu pomalému růstu projektu na počátku) svůj podíl prodat třetí straně. Pro úspěšné projekty je důležitá možnost pro vlastníky (navrhovatele projektu) stát (TA) vykoupit. Nicméně stát je v pozici rizikového investora a proto musí mít i odpovídající zisk ze vstupu do projektu. Technologická agentura by měla využívat nějakou formu prioritních akcií tak, aby bylo jasné, že vlastníci se mohou ze státní účasti vykoupit bez zásadních právních a jiných překážek a půjde jen o finanční operaci.

Moderní trendy umožňují akcionářské struktury, kde se Technologická agentura z držby podílu dostane velice rychle a zároveň do vedení firmy nezasahuje. Je to kombinace prioritních akcií, případně lze do modelu zahrnout i konvertibilní dluhopisy. Konkrétní nastavení je zatím věc k diskusi.

V této souvislosti je též nutné upozornit, že čím větší podnik, tím má více možností jak provádět vlastní výzkumnou a inovační diverzifikaci. Proto by TAČR měla podporovat zejména startupy, malé a střední podniky, které si nemohou dovolit jít do rizikovějších projektů jen ve své vlastní režii. Lze si představit uspořádání, kdy malé firmy mají přístup ke všem typům podpory, střední firmy mají přístup pouze k programům aplikovaného výzkumu a vývoji a velké subjekty (které v běžné situaci nemohou mít problém přístupu k finančním zdrojům a přitom mají dostatečný prostor pro interní diverzifikaci vývoje a inovací) by měly přístup jen k výzkumným programům.

Závěrem:

- Výchozí formát této závěrečné zprávy skupin NERVu pro konkurenceschopnost a rozvoj podnikání byl schválen zasedáním NERVu a porady ekonomických ministrů vlády ČR dne 1. 11. 2010
- Cílem bylo připravit rámeček zpracování strategie konkurenceschopnosti a náměty variant podmínek konkurenceschopných strategií založené na datech („evidence based decision making“). Zabývali jsme se v této fázi především takovými náměty, které považujeme za průřezové a klíčové pro odstranění bariér zvýšení konkurenceschopnosti.
- První verze této závěrečné zprávy byla projednána a schválena zasedáním NERVu a porady ekonomických ministrů vlády ČR dne 14. 2. 2011
- Jednotlivé kapitoly této studie byla poté podrobně diskutovány na pracovních seminářích za účasti odborné veřejnosti a tisku dne 17. 2., 21. 2., 28. 2., 7. 3., 14. 3., 21. 3. a 28. 3. 2011, které jsou detailně zachyceny na stránkách vlády – NERV [Aktuálně | Vláda ČR](#) (NERV na stránce www.vlada.cz)
- Z porady ekonomických ministrů ze dne 1. 11. 2011 a následně vyplynulo, že následně bude pověřena výkonná exekutiva ve spolupráci s experty rozpracováním strategie konkurenceschopnosti založené na datech.
- Cílem bude dosáhnout pokud možno konsensuálního přístupu zapojením odborné i politické veřejnosti („Finská metoda“).
- Rámeček strategie konkurenceschopnosti by bylo vhodné propojit s akčním plánem EU2020, strategií reforem, strategií exportu a sektorovými strategiemi.

Acknowledgements:

Tato publikace byla podporována výzkumným záměrem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MSMT 0021620841 a GAČR 403/10/1235 (2010–2014). Editor: prof. Michal Mejstřík

Kapitola I byla podporována výzkumným záměrem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MSMT 0021620841 a GAČR 403/10/1235 (2010–2014). Autoři: Prof. Michal Mejstřík, Petr Janský MSc. a Ing. Aleš Michl.

Kapitola II byla podporována výzkumným záměrem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MSMT 0021620841, MSM0021620846, GAČR 403/10/1235 (2010–2014) a GAUK 387611. Autoři: PhDr. Mgr. Jana Chvalková, doc. Lubomír Lízal.

Kapitola III byla podporována výzkumným záměrem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MSM0021620846 (2005–2011). Autor: doc. Daniel Münich.

Kapitola VI byla podporována výzkumným projektem GACR P403-10-0092 (2010–2013). Autoři: prof. Ing. Jiří Voříšek, CSc a doc. Ing. Ota Novotný, PhD.

Kapitola VII byla podporována výzkumným záměrem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MSMT 0021620841 a GAČR 403/10/1235 (2010–2014). Autoři: Prof. Michal Mejstřík a Petr Janský, MSc.

Kapitola VIII byla podporována výzkumným záměrem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MSM0021620846. Autor: doc. Lubomír Lízal

